

Honvédségi Szemle

65. évfolyam 4. sz.

2011. július

A MAGYAR HONVÉDSÉG KÖZPONTI FOLYÓIRATA

KIS SEBESSÉGŰ LÉGI CÉLOK ELFOGÁSA

Honvédségi Szemle

A MAGYAR HONVÉDSÉG KÖZPONTI FOLYÓIRATA

Megjelenik évente hat alkalommal, minden páratlan hónapban (január, március, május, július, szeptember, november)

Kiadja a Honvéd Vezérkar

A kiadásért felel:

Orosz Zoltán altábornagy

Szerkesztőbizottság:

Elnök: Orosz Zoltán altábornagy

Tagok:

Bozó Tibor dandártábornok

Dr. Böröndi Gábor dandártábornok

Frigyer László mk. vezérőrnagy

Gulyás Zoltán dandártábornok

Halmi Ottó mk. dandártábornok

Dr. Harai Dénes ny. ezredes

Hídvégi Krisztina

Huszár János dandártábornok

Juhász István vezérőrnagy

Kiss Zoltán ny. alezredes

Korom Ferenc ezredes

Lamos Imre dandártábornok

Mihóczy Zoltán dandártábornok

Mikusi Zsolt ezredes

Dr. Nagy László ny. mk. ezredes

Nagy Tibor dandártábornok

Dr. Németh András orvos dandártábornok

Sajner Gyula ezredes

Siposné dr. Kecskeméthy Klára ezredes

Siposs Ernő ezredes

Spizsják József mk. ezredes

A folyóirat kiadásában és terjesztésében közreműködik a Zrínyi Média –

HM Kommunikációs Kft.

Felelős vezető: dr. Gubcsi Lajos ügyvezető

Kiadói főszerkesztő: Zsalakó István

Szerkesztőségvezető: dr. Isaszegi János

Szerkesztőség:

Felelős szerkesztő: Kiss Zoltán

Olvasószerkesztő: Győri László

Korrektor: Pálóczy Antal

Szerkesztőségi titkár: Solti Gabriella

Telefon: 272-02; 459-5355

e-mail: hsz@regiment.hu

A szerkesztőség címe:

1087 Budapest, Kerepesi u. 29/B

A tördelés a Zrínyi Média

grafikai stúdiójában készült.

Tervezőszerkesztő: Dancs Katalin

Nyomdai munkák: HM Térképészeti

Közhasznú Nonprofit Kft.

Felelős vezető: Németh László ügyvezető

Címlapfotó: Dévényi Veronika

Ár nélküli, belső terjesztésű kiadvány.

A folyóirat teljes terjedelmében olvasható a

honvedelem.hu digitális könyvtárában és a

Honvédségi Szemle Online-on

(www.parbeszed.hm.gov.hu)

HU ISSN 2060-1506

A Honvédségi Szemle tagja az Európai

Katonai Sajtósövetségnek (EMPA).

A Honvédségi Szemle lapelődei

Ludovica Academia Közlönye (1873),

Magyar Katonai Közlöny, Magyar Mars,

Magyar Katonai Szemle, Honvédelem,

Új Honvédségi Szemle

Tartalom

Dr. Hermann Róbert:

A Rákóczi-szabadságharc tanulságairól

1

Juhász Mihály alezredes:

Koncepciófejlesztés és kísérletek az MNE-6 során

2

Mádai Gábor százados:

Az MH PRT-9-ben szerzett tapasztalatok

4

Tamás Gergő főhadnagy:

A missziók biztonságtechnikai tapasztalatai

7

Stefancsik Ferenc ny. alezredes:

Elvek, tételek, dinamika, koncepciók – alapvetések a szárazföldi harcról

11

Lisznyai Lajos százados:

A lakott területen vívott harc tapasztalatai és az aszimmetrikus hadviselés. A libanoni háború

15

Tuba Zoltán főhadnagy–Kovács Edina hadnagy:

A katonameteorológus eszközei a repülés meteorológiai biztosításában az MH 86. Szolnok Helikopter Bázison

21

Simon Péter őrnagy:

Kis sebességű légi célok elfogása

26

Marton András mk. hadnagy–Szél Szilveszter mk. hadnagy:

Aktív szenek kapacitásának vizsgálata

28

VEZETÉS – FELKÉSZÍTÉS

Tóth Sándor ny. ezredes:

A katonai kiképzési rendszer korszerűsítésének dilemmái, út a jobb és költséghatékonyabb kiképzés felé

32

Sótér Andrea alezredes–Hegedűs Csaba hadnagy:

Egészségügyi szakdolgozók és testnevelők közös továbbképzése a hatékony fizikai felkészülés érdekében

39

Gasparics Zalán százados–Dávidné Koppányi Zsuzsa:

Kulturális felkészítés a missziók előtt

42

FÓRUM

Dr. Róbert Péter:

Vétkesek és áldozatok a 19–21. század hazai és nemzetközi konfliktusaiban.

Tudományos konferencia a Kodolányi János Főiskolán

44

Szemelvények a magyar tudományos katonai szaksajtóból (1.)

45

Írta, válogatta és jegyzetekkel ellátta: dr. Szakály Sándor

Matthaeidesz Konrád:

Hol sírjaink domborulnak...

48

Győr Béla alezredes:

Az első magyar honvéd sportegyesületek megalakulása, az 1945 előtti honvédsport

51

MÚLTUNK

Dr. Szabó Béla:

II. Rákóczi Ferenc utolsó tábornoka.

Ebeczky István generális-főstrázssemester emlékezete

54

SZEMLE

Dr. Szigethy-Piros János:

Egyenlő jog a hősi halálra. Dr. Róbert Péter könyvéről

59

Forgószárnyalás. Dévényi Veronika fotókiállításáról (Zilahy Tamás ny. őrnagy)

60

„Sorsszerű, hogy ezekkel a különleges repülőeszközökkel foglalkozom...” (Z. T.)

61

INTERJÚ

A vezénylőzászlósi rendszer létének igénye beépült a parancsnoki gondolkodásba.

Beszélgetés Bogdán Tibor törzsszázalóssal, a Magyar Honvédség

leköszönő vezénylőzászlósával (Kiss Zoltán ny. alezredes)

63

A KATONAI KIKÉPZÉSI RENDSZER
KORSZERŰSÍTÉSÉNEK
DILEMMÁI

32

KULTURÁLIS FELKÉSZÍTÉS
A MISSZIÓK ELŐTT

42

A VEZÉNYLŐZÁSLÓSI RENDSZER
LÉTÉNEK IGÉNYE BEÉPÜLT A PA-
RANCSNOKI GONDOLKODÁSBA

63

Dr. Hermann Róbert:

A RÁKÓCZI-SZABADSÁGHARC
TANULSÁGAIRÓL

Háromszáz éve annak, hogy a kora újkori magyar történelem leghosszabb ideig tartó rendi szabadságharcja, az 1703–1711 között vívott Rákóczi-szabadságharc véget ért. Az évforduló kapcsán érdemes néhány olyan tényezőt megfogalmazni, amelyek elősegíthetik a szabadságharcok hadtörténeti-honvédelmi szempontú értékelését.

A II. Rákóczi Ferenc vezette felkelők két fő oknak köszönhetően kezdeti, 1703–1704. évi sikereiket: egyrészt ekkor már folyt a franciák és a Habsburgok közötti spanyol örökösödési háború, amely a birodalom katonai erőinek zömét nyugaton kötötte le; másrészt az országnak elege volt az idegen hatalom túlkapásából, s a várak egy része harc nélkül nyitotta meg kapuit.

Rákóczi reguláris katonasággá próbálta szervezni a portyázó hadviseléshez szokott kurucokat. Kísérlete végeredményben sikertelen maradt: a kurucok a háború valamennyi nagy csatáját elvesztették, még akkor is, ha többszörös túlerőben voltak. Így 1704-ben Koroncónál és Nagyszombatnál, 1705-ben Pudmericnél és Zsibónál, 1708-ban Trencsénél, majd 1710-ben Romhánynál. A jelentősebb erődítmények közül csak Tokaj, Szatmár, Eger és Érsekújvár került a kuruc csapatok kezére, de a Duna vonalán egyetlen erődöt sem tudtak tartósan megszerezni.

Ehhez járult, hogy a kuruc hadsereg tábornokainak többsége nem értett a reguláris hadviseléshez. Rákóczi jó tervező, de rossz gyakorlati hadvezér volt. Tábornokainak feyelmezetlensége legtöbb haditervét megghiúsította. Jellemző tény, hogy az Erdélyből a Dunántúlra, illetve a Dunántúlról Erdélybe indított császári csapatokat egyetlenegyszer sem sikerült útközben feltartóztatni.

Az 1708. augusztus 3-i trencsényi csatát követően megkezdődött a kuruc állam katonai összeomlása. A francia uralkodó, XIV. Lajos ugyan érdekelt volt abban, hogy a magyarországi küzdelem minél tovább tartson, de érdemi katonai és anyagi segítséget nem tudott nyújtani, hiszen az ő szénája is rosszul állt. Rákóczi tehát kelet felé nézett körül szövetséges után. 1711 januárjában Lengyelországba utazott, hogy I. Péter orosz cárral találkozzon. A cárt azonban lekötötte a svédekkel vívott háború, azaz ha akart volna sem lett volna módja segítséget adni.

A fejedelem távollétében Károlyi Sándor generális tárgyalta a császári csapatok új fővezérével, Pálffy Jánossal. Visszatérése után maga Rákóczi is találkozott vele. Eleinte Rákóczi is hajlott a békekötésre, de aztán megmakacsolta magát, s ismét Lengyelországba utazott. Így a Szatmáron összegyűlt szövetségesei távollétében szavazták meg a békekötést. 1711. április 30-án Károlyi aláírta a békeokmányt, másnap pedig a majtényi mezőn a 12 000 főnyi kuruc sereg földbe szúrta zászlóit és szétszórt. A katonák fegyvereiket

magukkal vihették, s ha kedvük úgy tartotta, beállhattak a császári hadseregbe.

A szatmári békeokmány nem két önálló hatalom szerződése, hanem egy igen kiterjedt amnesztialevél volt. Az okmány szerint mindenki amnesztiát kap, amennyiben hajlandó felesküdni (az akkor már halott) I. József királyra. A felkelés alatt történtek senkin nem kérhetők számon, a földesurak visszakapják elkobzott birtokaikat. Miután Rákóczi több száz parasztkatonának és tucatnyi településnek adományozott kiváltságokat, a békeokmány ezek érvényességét is elismerte. Az uralkodó megígérte az alkotmány tiszteletben tartását, biztosította a protestánsok szabad vallásgyakorlatát, s eltörölte a magyar rendi szervezettől idegen hivatalokat.

Miért volt hajlandó ilyen komoly engedelményekre a másik fél, amikor fegyverrel is leverhette volna a szabadságharcot? Egyrészt azért, mert a nyugati hadszíntéren kedvezőtlenül alakultak a viszonyok: az angol és holland szövetségesek nem szerették volna, ha a spanyol örökség Ausztriának jut. Másrészt fenyegető hírek érkeztek egy készülődő oszmán támadásról is. Végül: Bécsnek szilárd hátszágként, nem pedig megszállt vagy megszállandó tartományként volt szüksége Magyarországra. Kiderült, hogy az országot katonailag le lehet győzni, de a Habsburg-adminisztráció nem képes leszámolni a magyar közigazgatással és a rendiség erőivel. Ugyanakkor az is egyértelművé vált, hogy az önálló Magyarország (vagy a Rákóczi által követelt független Erdély) egyetlen európai hatalomnak sem áll érdekében: a 17. században még Erdéllyel szövetséges Anglia és Hollandia ezúttal a Habsburgok oldalán közvetített a béke érdekében.

A Rákóczi-szabadságharc tehát annak tipikus példája, hogy egy katonailag jóval gyengébb állam is elérhet tartós politikai sikereket (jelen esetben az osztrák-magyar „kiegyezést”), ha a nemzetközi diplomáciai erőviszonyok és körülmények az ellenfélnek is a tárgyalásos rendezést tanácsolják. A Rákóczi-szabadságharcra elsősorban nem a kuruc haderő katonai teljesítménye miatt lehetünk büszkék, hanem amiatt, hogy a magyar rendek tudtak időben jó békét kötni.

Juhász Mihály alezredes:

KONCEPCIÓFEJLESZTÉS ÉS KÍSÉRLETEK AZ MNE-6 SORÁN

KONCEPCIÓFEJLESZTÉS ÉS KÍSÉRLETEZÉS

Mivel a katonai koncepciófejlesztés és kísérletezés elvei, illetve folyamata a hazai szakirodalomban kevésbé ismertek, a fogalmakat leíró definíciókat NATO-, illetve MNE-dokumentumokból kölcsönöztük; megismerésük azért fontos, hogy általuk az MNE-6 során megszületett eredmények közérthetőbbek legyenek.

A koncepciófejlesztés és kísérletezés a NATO transzformációját vezető eszköz, amely a kreatív és innovatív gondolatokat egy strukturált fejlesztési mechanizmuson keresztül formálja a képességfejlesztés számára elfogadható javaslatokká. A folyamatra jellemző a visszacsatolás, valamint a koncepciók ciklikus egymásrautaltsága, amelynek minőségét a kísérletezés folyamatosan javítja.¹

A koncepciófejlesztés legfontosabb lépése a probléma megfogalmazása, hiszen ettől függ a fejlesztés végeredményének, azaz a kialakítandó képességnek a használhatósága, mellyel szorosan összefügg a fejlesztő csapat vezető személy kiválasztása. Ezután a feladat-és ütemterv (kampányterv) kidolgozása jön, majd a fejlesztési folyamat leghosszabb fázisa, azaz a koncepció kidolgozása és többszöri finomítása következik. Megjegyzendő, hogy a műveleti tesztelés (kísérletezés) eredménye alapvetően befolyásolja a képességfejlesztés kimenetét, hiszen ettől függ a kialakítandó képesség sorsa.²

A CD&E³ a NATO képességfejlesztési folyamatával (Capability Development Process) két területen, a képességigények és a képességihiányok meghatározásánál érintkezik (2. ábra).

Az *elsődleges hatás* a képességihiányok meghatározásánál érvényesül. A koncepciók jelentős része ezen a területen születik.

A *másodlagos hatás* az eddig fel nem merült képességek vizsgálatát érinti. Ezek új technológiák, technikák, amelyek új képességek kialakítását eredményezik.

Összefoglalásképpen: a fent leírt CD&E folyamatot alkalmazzák az MNE során, amelynek lényegét az alábbiak szerint jellemezhetjük. A folyamat tehát egy olyan – tudományos eszközökkel támogatott – módszertan, amelynek célja új, innovatív megoldások kifejlesztése a beazonosított képességihiányok leküzdése érdekében, egy iteratív szemléletű mechanizmuson keresztül. A folyamat módszertana állandó elemzést, illetve kontrollt igényel a minőség biztosítása céljából, amelynek során a sablonostól eltérő gondolkodás fontos követelmény. A CD&E egy integrált rendszerbe foglalja a folyamat módszertanát, a fejlesztés-

Jelen sorok szerzője arra vállalkozik, hogy röviden ismertesse a képességfejlesztés egyik leghatékonyabb eszközét, amely határainkon túl egyre népszerűbb. Az eszköz a koncepciófejlesztés és a kísérletezés (Concept Development and Experimentation – CD&E), egy jól átgondolt, integrált folyamat, és az alábbi dolgozat tárgyát képező többnemzeti kísérletsorozat (Multinational Experimentation – MNE) támogató eszközrendszer is egyúttal. Az MNE nemcsak egy fórum a sok közül, melynek keretében a válságkezelésben érintett szereplők problémáira keresik a választókat, hanem a haderőfejlesztésben elindult paradigmaváltás egyik katalizátora is.

tésre szánt projekteket, a projektek kifejlesztéséhez szükséges tevékenységeket, illetve a rendszer szereplőit.⁴

E gondolat sor bejezésként érdemes néhány gondolatot leírni a CD&E szerves részét képező kísérletezésről, amely általánosságban a haderőtervezők által kifejlesztésre javasolt képességek hatásainak vizsgálatát jelenti, egyben az MNE-sorozat lényegi eleme. A kísérletezés a képességfejlesztés problémáinak kezelését szolgáló nélkülözhetetlen eszköz, amely integrált kísérletek sorozatainak, tanulmányoknak, illetve analitikai tevékenységeknek összessége. Az integrált kísérletsorozatok integrált analitikai és vezetési folyamattal, valamint különféle technikákkal rendelkeznek a képességfejlesztés hiányosságainak kiszűrése céljából.⁵

VISSZATEKINTÉS – AZ MNE-SOROZAT LÉTREJÖTTE

A 2001. szeptember 11-én Amerikára zúduló terrortámadások előtt a haderő képességeinek fejlesztését szolgáló folyamat az USA-ban – leegyszerűsítve – az alábbiak szerint nézett ki: született egy képességfejlesztési elgondolás, mely keresztülment egy rövid egyeztetési folyamaton, majd az arra illetékes előljáró döntését követően utasítás vagy intézkedés formájában az információ eljutott a haderőfejlesztőkhöz, akik sok esetben csak nehezen tudták az abban leírtakat foganatosítani. Ezzel a gyakorlattal kívánt szakítani Donald Rumsfeld, az USA akkori védelmi minisztere. Rumsfeld az Egyesült Államokat és a világot sokkoló terrortámadásokat követően meghirdette a haderőfejlesztés paradigmaváltását, amely a transzformáció nevet kapta, és amelyet a már taglalt CD&E eszközrendszer támogat.

Az amerikai védelmi miniszter azt is kiválóan felismerte, hogy a megváltozott biztonsági környezetben folyó válságkezelő műveletek előkészítésével, tervezésével kapcsolatban, a műveletekben lévő parancsnokok képességfejlesztési kéréseinek teljesítése érdekében, az USA nem folytathatja a korábbi évek gyakorlatát, amelyet a haderő-fejlesztési döntések

előkészítésének belterjessége és szűk, külföldi, elsősorban brit és kanadai szakértői kör bevonása jellemezett.

2001-ben létrejött az MNE-sorozat első kísérlete, amely akkor limitált célú kísérletnek (LOE)⁶ indult Nagy-Britannia, Ausztrália és Németország bevonásával, az USA vezetésével. Az évek során a részt vevő országok köre folyamatosan bővült, az MNE-6 folyamán már 17 nemzet, valamint a NATO Transzformációs Parancsnokság (ACT)⁷ haderőfejlesztői alkották a résztvevők körét.

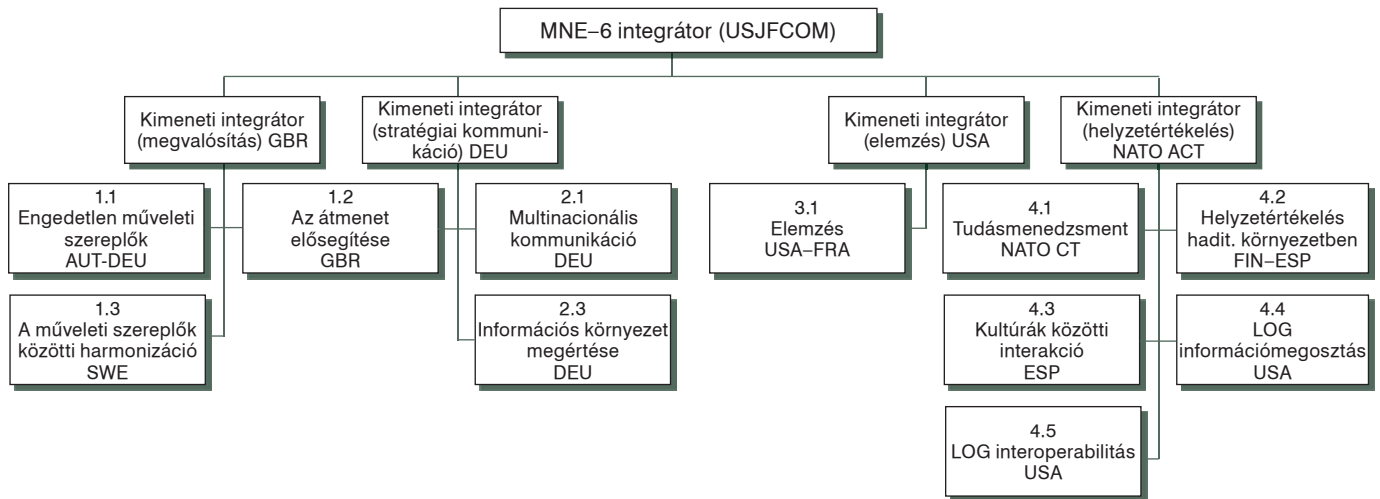
A NATO Transzformációs Parancsnokság 2003-ban, az MN LOE 2 idején csatlakozott a kísérletsorozathoz. Nagy jelentőséggel bírt a finnek és a svédek csatlakozása az MNE-4-hez, hiszen általuk az észak-európai fejlett technológiai „know-how” bekerült az MNE-be. A finnek és a svédek arra is felhasználták az MNE-t, hogy – mivel nem NATO-tagok – szellemi kapacitásukat, nemzeti kísérleteiket többnemzeti környezetben teszteljék. Az MNE-4-et tekinthetjük az MNE-sorozat egyik leghatékonyabb kísérletének, hiszen a kísérlet eredményének számító hatásalapú műveletek (EBO)⁸ koncepciót a részt vevő nemzetek a műveletek során alkalmazták. Érdemes megemlíteni ezzel kapcsolatban, hogy a koncepciót a NATO Transzformációs Parancsnokság is átvette, így ezen keresztül a NATO-műveletekben is felhasználták.

Az MNE-5 napjaink egyik legkomplikáltabb problémájára, az átfogó megközelítésre (Comprehensive Approach – CA) fogalmazott meg javaslatokat koncepciók formájában. A kísérlet legfontosabb megállapításai közé a katonák és a civilek problematikus együttműködését soroljuk, amelyet az eltérő tervezési filozófia eredményez.⁹

AZ MNE-6 KÍSÉRLET

Az MNE-6 problémafelvetésének egyeztetése során parázs vita bontakozott ki az amerikai nézet és a közös osztrák-német álláspont között az irreguláris erők értelmezésével kapcsolatban (az amerikaiak irreguláris erők alatt elsősorban fegyveres felkelőket értenek). Az MNE-6 során, sok egyéb más mellett, a vizs-

Az MNE-6 céljai

gátat tárgyát az ún. *non-compliance*¹⁰ jelentete, amely szerint a koalíciós erőknek minden együttműködést nem tanúsító szereplővel szemben – fegyveres, nem fegyveres – fel kell lépniük. Ebben a tekintetben ez sokkal tágabb, elsősorban az afganisztáni hadszíntéren uralkodó viszonyokat hatásosabban tükröző megállapítás.

Az 1. ábra szemléletesen összefoglalja az MNE-6 során kutatott célokat. Balról az első oszlop a hadszíntér szereplői közötti interakciókat vizsgálta. Az egyes célok kidolgozását vezető nemzeteket, a hozzájáruló országok által delegált szakértőkön túl, a brit Doktrinális és Konceptiófejlesztési Központ, a svéd Védelmi Fejlesztési Központ, illetve a Bundeswehr Transzformációs Központ támogatták. A célokat kutató szakértők munkájának eredményei koncepciók, illetve kézikönyvek formájában mérhetők.

A második oszlop (lásd az ábrát) a stratégiai kommunikációval, ezen belül az információs kommunikációval foglalkozott. A cél kidolgozását vezető Németországban ez kiemelt fontosságú terület, a feladatra külön szervezeti egységet hoztak létre a védelmi minisztériumban, munkájukat a Bundeswehr Transzformációs Központ támogatja. A harmadik oszlop az MNE-6 céljainak integrálását végezte, ebbe

nem teljesen illik bele a logisztikai információs rendszer fejlesztése, azonban ez az Egyesült Államok kérése alapján történt abból a célból, hogy a rendszert többnemzeti környezetben tesztelhesék.

A negyedik oszlop a műveleti helyzet értékelésével, az elhatározás kialakításával kapcsolatos célokat ábrázolja.

A spanyol vezetésű kultúrák közötti interakciók (4.3) célhoz a Magyar Honvédség is hozzájárult az MH Összhaderőnemi Parancsnokság Civil-katonai Kapcsolatok Főnökség (MH CKKF), illetve az MH Civil-katonai és Lélektani Együttműködési Központ (MH CKLEMK) szakértőinek részvételével.

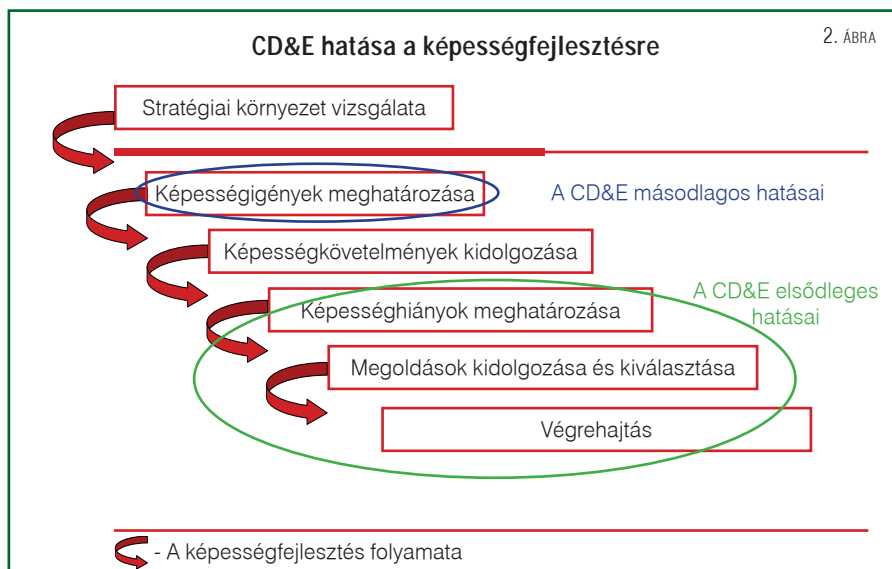
További fontos magyar hozzájárulás történt a műveleti szereplők közötti harmonizációval (1.3) foglalkozó célkitűzéshez, a Stratégiai és Védelmi Kutatóintézet (SVKI) bevonásával. Az intézet szociológiai felmérést végzett az MH Tartományi Újjáépítési Csoport parancsnokai között, amelynek eredményeit bedolgozták az 1.3-as cél eredményét képező kézikönyvbe.

ÖSSZEFOGLALÁS

Az MNE-6 kísérlet másfél éve alatt 11 kutatási cél mentén, több mint 88 munkacsoport-értekezlet zajlott le, több száz résztvevő bevoná-

sával; e munka során az MH két célhoz járult hozzá: az interkulturális tudatossághoz, illetve a műveleti szereplők közötti interakciók hatékonyabb harmonizációjához.

A Honvéd Vezérkar Haderőtervezési Csoportfőnökség által kezdeményezett, az MNE-6 kísérlet eredményeit tárgyaló munkaműhely-értekezletre meghívott hazai szakmai szervezetek képviselői a kísérlet eredményeit hasznosnak, a magyar viszonyokhoz történő adaptálás után az oktatásban, a tapasztalat-feldolgozó és -értékelő rendszerben, a ki-képzésben, illetve a missziós felkészítésben felhasználható, értékes információknak tartják. Az MNE-6 kísérlet eredményeinek felhasználásával célirányosan felkészített katonák olyan készségszintű ismeretekre is szert tehetnek, amelyek a műveleti területen hatékonyan hozzájárulhatnak az erők megóvásához (Force Protection).

2. ÁBRA

¹ Military Decision on MC 0583 MC Policy for NATO Concept Development and Experimentation
² Szép László ezredes – Juhász Mihály al-ezredes: Konceptiófejlesztés és kísérletek a NATO-ban és a Magyar Honvédségben. Honvédségi Szemle, 64. évfolyam 1. sz., 2010. január
³ CD&E – Concept Development and Experimentation
⁴ MCM 0056 – NATO Concept Development and Experimentation (CD&E) Process
⁵ Guide for Understanding and Implementing Defense Experimentation (GUIDEx). Ottawa, 2006. <http://www.dtic.mil/ttcc/>
⁶ LOE = Limited Objective Experiment
⁷ ACT = Allied Command Transformation
⁸ EBO = Effect Based Operations.
⁹ <https://jecs.jfcom.mil/j9/projects/mne/5/default.aspx> (jelszóköteles hozzáférés)
¹⁰ Non-compliance: együttműködésre alkalmatlan, engedetlen

Mádai Gábor százados:

AZ MH PRT-9-BEN SZERZETT TAPASZTALATOK

A magyar katonák – a hazai katasztrófavédelmi feladatokban való részvétel mellett – a legnagyobb szakmai kihívásokkal főként a külföldi missziókban találkoznak. Ezek a hadműveleti, valamint műveleti területen végrehajtott – a nemzetközi szerződésből eredő közös védelmi és békefenntartói – feladatok az elmúlt egy évtizedben fokozatosan előtérbe kerültek a Magyar Honvédség feladatrendszerében. Mostanra a hivatásos és szerződéses állomány jelentős része vállalt már külföldi beosztást és vett részt olyan műveleti feladatokban, amelyek során szakmai ismerete bővült, gyakorlati jártassága hozzájárult a hazai feladatok eredményesebb, precízebb és gyorsabb végrehajtásához. Azokat a tapasztalatokat, amelyek a műveleti területen a feladatok végrehajtását hatékonyabbá tehetik – a tapasztalat-feldolgozó rendszer, valamint a különböző parancsnoki és szakági jelentések segítségével –, a honi területen történő egyéni és szakfelkészítésekbe folyamatosan beépítik. Elengedhetetlen, hogy a külföldi beosztásból visszaérkezett állomány észrevételei és javaslatai, mind a missziós felkészítést tervező törzshöz, mind pedig a külföldi szolgálatot vállalni kívánó állományhoz eljussanak.

A világ különböző országaiban egyidejűleg mintegy 1000 magyar katona teljesít katonai szolgálatot, eleget téve ezzel az ország NATO-tagságából is eredő kötelezettségeinek. A NATO és katonai szövetségeinek egyik legfontosabb művelete jelenleg Afganisztánban zajlik, amelyben az Országgyűlés

döntése értelmében (99/2003 [X. 10.] OGY-határozat az afganisztáni Nemzetközi Biztonsági Közreműködő Erők [ISAF] műveleteiben való magyar katonai részvételről) 2004-től kezdődően a Magyar Honvédség is közreműködik. Az elmúlt hét év alatt a magyar katonák Afganisztánban végrehajtott feladatai némiképp megváltoztak, ahogyan a biztonsági helyzet is. A hadműveleti területen történő szerepvállalásunk azonban mindvégig folyamatos volt. Az itt szolgálatot teljesítők számos tapasztalattal gazdagodtak, amit a beosztásukban őket váltó kollégáikkal megosztottak. Megtörtént a feladat- és tapasztalatátadás a Magyar Honvédség Tartományi Újjáépítési Csoportja (továbbiakban: MH PRT) esetében is, amely jelenleg a legnagyobb létszámú magyar egység Afganisztánban. Számos hasznos, az MH PRT-9 váltása során megszerzett ismeretet szélesebb körben is fontosnak tartok közkinccsé tenni. A tapasztalatok segíthetik az ázsiai országba készülők katonák mentális és szakmai felkészülését. Továbbá támaszként szolgálhat azoknak is, akik bár nem készülnek Afganisztánba, viszont hazai beosztásukból adódóan részt vesznek a parancsnokok döntéseinek előkészítésében, és javaslataikkal megkönnyítik a hadműveleti területen szolgálatukat teljesítők kihívásokkal teli munkáját.

A FELKÉSZÍTÉS IDŐSZAKA

Az egyik legfontosabb tényező, ami jelentősen befolyásolja egy misszió sikerét, a korábban

már említett honi felkészítés. A kiképzés tervezésénél nehéz volt a lehetőségeket és az elvárásokat összhangba hozni, kivált egy olyan alegység esetében végrehajtani a felkészítést, amelyet több alakulat katonái alkotnak. Az MH PRT-9 váltásának alapját az MH 5. Bocskai István Lövészdandár 62. lövészszázalójának állománya adta, azonban a speciális beosztásokat sok esetben más katonai szervezettől töltötték fel.

A felkészítés értékelése természetesen az előljáró kompetenciája, azonban az alegység felkészültségét, a kiképzés eredményességét minősíti az állomány véleménye is. A katonák

nagy része a missziót követően úgy nyilatkozott: a felkészülési idő alatt elsajátított ismeretek megkönnyítették a kinti feladatok ellátását és nagymértékben hozzájárultak annak sikeréhez. Minden kákn lehet csomót keresni, mint ahogy a kiképzési foglalkozások tervezését és végrehajtását is mindig lehet tökéletesíteni. A tapasztalatok alapján a jövőben az MH PRT-be tervezett váltóállomány felkészítése néhány beosztás tekintetében teljesebb szakfelkészítést igényel. Erre egyértelműen azért van nagy szükség, hogy az állomány a beosztásából adódó műveleti feladatait magabiztosabban és pontosabban hajthassa végre. E körbe tartozik például a CIMIC-részleg által tervezett és levezetett, az összekötő csoportok felkészültségét szolgáló szakfelkészítés, a felderítőrészlegben belüli elemzők és értékelők speciális elemzői szakképzése, a teljes PRT-állomány – de főként a biztosítási feladatokban részt vevő katonák – által végrehajtandó speciális és szituációs lőgyakorlatok lebonyolítása, a szinten tartó nyelvtanfolyamok kiképzésbe történő beillesztése, vagy a logisztikai szakállomány helikopterfeltöltésekre való felkészítése. Azok a kiképzési foglalkozások, amelyek a jelenlegi feltételekből adódóan honi területen nem voltak betervezhetőek, a hadműveleti területen – a missziós feladatok végrehajtása mellett – megtörténtek. A kiképzés során jelentkezett problémák kiküszöböléséhez és egyes foglalkozások hazai felkészítési rendszerbe történő beépítéséhez azonban bizonyos szabályzatok, doktrínák és utasítások megváltoztatása, hiányzó technikai eszközök beszerzése, vagy a régieknek az aszimmetrikus háború követelményeinek megfelelő korszerűsítése szükséges. A honi szabályzókat a külföldi kiképzési foglalkozásokon, egyáltalán a kinti mindennapi életben nem lehet teljes egészében alkalmazni, ezért ezek felülvizsgálata sok tekintetben szintén elkerülhetetlen. A hadműveleti terület sajátosságainak megfelelően kell a szabályzókat átalakítani, mert a békeszabályzók sok esetben akár felesleges veszélyhelyzeteket is okozhatnak.

Fontos ugyanakkor az is, hogy ne a kiképzendők tartsák saját maguknak a felkészítést, hanem a foglalkozásvezetők a korábban külföldi missziót megjárta állományból kerüljenek ki. Így elkerülhető az is, hogy egyes kiképzési foglalkozásokat a kiképzendők csak azért elmulasszák, mert éppen az adott időpontban a felkészülő állomány egy másik alegységének felkészítést tartanak. Ez a fajta mentori tevékenység, vagyis a tapasztalt katonák segítő tevékenysége az MH PRT 9. váltásának zárógyakorlatánál hatékonyan működött, illetve működik.

Alapvető az állomány összekovácsoltsága szempontjából, hogy a missziós beosztásra jelentkezettek közül a misszióba ténylegesen kiutazó állomány kiválasztása mihamarabb megtörténjen. Ennek főként a CIMIC-részlegnél, a biztosítást végrehajtó katonáknál, de a HUMINT-csoportok esetében is nagy jelentősége van. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy egy-egy fő a felkészítés folyamán nem esik ki különböző okok miatt, hiszen ez elkerülhetetlen. Az viszont, hogy a szakfelkészítések befejeztével és az alegység összekovácsolását követően kelljen a felkészítendő állományból több katonát is kicserélni, az egészségügyi

szűrővizsgálatok és ellenőrző foglalkozások időbeni beütemezésével elkerülhető. A legcélzerűbbnek az látszik, hogy a szűrővizsgálatokat és nemzetbiztonsági bevizsgálásokat már a felkészülés megkezdéséig be kellene fejezni, ami jelentős anyagi megtakarítást is eredményezhet a kiképzés során. Az egészségügyi alkalmasság érvényességi ideje miatt ez viszont jogszabály-módosítást is igényelne.

Bizonyos esetekben a munkát hatékonyabbá és folyamatosabbá tenné, ha a beosztások zömét keresztváltásos rendszerben terveznék. Ez egyes munkakörök esetében már meg is történt. Ezáltal a váltások során nem veszhetnének el bizonyos információk, és a kapcsolattartó személyek idegen kultúrába történő beilleszkedésének folyamata is zökkenőmentesebbé válna. Ehhez viszont szükség van a felkészítés átgondolására.

AZ AFGÁN VALÓSÁG

Az afgán táj első benyomásra – főként helikopterről letekintve – érdekesnek tűnik, azonban néhány hét elteltével unalmassá válik, még akkor is, ha Baghlan tartományt összehasonlítva Afganisztán más területeivel, ebben a térségben viszonylag sok a zöld növényzettel borított terület. A homokszínű kietlen vidék, vagy a hatalmas, nyáron is főfödte hegyek egy idő után viszont egyhangúak lesznek, a feladatukat végrehajtó katonák pedig inkább a lesállításra alkalmas helyek felderítésével foglalkoznak, mint a természet csodálatával. A lakott területekre érkezve az embernek az az érzése, hogy visszacsöppent a középkorba. A szegénység és elmaradottság nyomai mindenhol fellelhetőek, mind a helyi lakosok ruháján, mind a hajlékán vagy szokásain.

Európai szemmel az afgán kultúra merőben eltér az általunk megszokottól, és meggyőződésem, hogy aki nem ebben nőtt fel, az soha nem is tudja teljesen megérteni a helyiek gondolkodását, vagy átvenni a szemléletüket. Beosztásomból adódóan alkalmam nyílt a helyiek megnyilatkozásait hallgatni, velük közvetlen kapcsolatba kerülni, életükbe bepillantást

nyerni. Ezt a fajta életvitelt nem tudja megszokni a fejlettebb országok demokráciához, szólásszabadsághoz, egyenjogúsághoz, a kifinomult technikai eszközök napi használatához szokott állampolgára, még akkor sem, ha a kiutazást megelőzően erről számos előadást hallott. Az emberek életét alapvetően a vallás és a szokások határozzák meg, Afganisztánban ezek jelentik a törvényt.

Az országon belüli korrupció sajnos olyan mértékű, hogy gyakorlatilag senkiben sem lehet megbízni. A gyakran pénzért vásárolt hivatalnoki posztokon felkészületlen személyek próbálják az emberek ügyeit intézni, azonban a hivatalok közötti koordináció és információáramlás hiányosságai miatt gyakran eredménytelenül.

Az ellenállói csoportok hol az állam oldalán állnak, hol pedig az afgán és szövetséges erőket támadják, attól függően, hogy éppen melyik féltől jutnak nagyobb mértékű anyagi támogatáshoz. Elfogadott és természetes az is, hogy a hidegebb vagy szűkösebb hónapokban átállnak a kormányzati oldalra, míg nyáron, pakisztáni vezetők nyomására, újra kormányellenes támadásokat terveznek. Nehéz tehát hosszú távon megjósolni, milyen lesz a térség biztonsági helyzete az elkövetkező időszakban, az viszont bizonyos, hogy a szövetséges erők nagy erőfeszítése szükséges a jelenleg hatalmon lévő kormányzati vezetők támogatásához.

A MINDENNAPI ÉLET NEHÉZSÉGEI, TAPASZTALATAI

Azt, hogy mit jelent fél éven keresztül a családtól távol, fokozott stresszhelyzetben szolgálatot teljesíteni, nem kívánom részletezni, hiszen megtették már ezt a pszichológusok számos alkalommal. Az viszont kétségtelen, hogy az állomány a táboron belül megtalálhatta annak lehetőségét, hogy az elvégzett munkát követően a napi feladatok okozta monotóniából kiszakadjon. A sportolási lehetőség (konditerem), az internet, a baráti rendezvények lehetősége adott volt, amelyekkel a ka-

tonák sok esetben éltek is. A családdal való kapcsolattartás mind interneten, mind pedig telefonon az állomány részére biztosított, habár az időeltolódásból adódóan számos esetben körülményesnek bizonyul.

Annak ellenére, hogy az MH PRT tábora kissé zsúfolt, és bővítése már szükségessé vált, képes volt a misszió ideje alatt az itt élőket, vagy az ide látogatókat kiszolgálni. A holland féltől öt évvel ezelőtt megkapott örökség a táborban még mindenhol fellelhető, bútorok és technikai eszközök formájában, amelyek sok esetben nemcsak a munka minőségének javulásához járulnak hozzá, de a katonák komfortérzetét is emelik. Ezek cseréje azonban az elmúlt időszakra jellemző fokozott igénybevételnek és a szélsőséges időjárási viszonyoknak köszönhetően – nem beszélve a technikai eszközök kompatibilitásának problematikájáról – szükségessé vált.

A tábor földrajzi elhelyezkedéséből adódóan, valamint a korábban már említett időjárási viszonyokból következő amortizáció miatt a híradószakemberek a megfelelő összeköttetés létrehozásával az RH- és URH-rádiók tekintetében sokat küzdöttek. A híradó eszközök technikai paramétereinek elégtelensége – teljesítmény, interoperabilitási probléma – nagymértékben megnehezítette a konvoj menethíradását, a folyamatos vezetést, még annak ellenére is, hogy a műholdas telefonok és TACSAT-rádiók használhatóak voltak. Nem könnyítette meg a feladat végrehajtását az sem, hogy a mobiltelefonok hálózati lefedettsége nem volt a térségben folyamatos, köszönhetően az ellenálló csoportok – mobilszolgáltatók elleni – fenyegetéseinek (az adótoronyok elleni támadásokat helyeztek kilátásba). Az IFTS- (ISAF Force Tracking System) rendszer és a védettséget szolgáló zavaró-be rendezések együttes használata a HMMWV típusú gépjárművekben a híradó szakállomány sok fejlődést okozott, ugyanis a zavaróeszköz alkalmazása esetén az IFTS gyakran elvesztette a jelét, ezáltal az ezzel történő kapcsolattartás instabillá vált. Szerencsére az újonnan kapott M-RAP MaxxPro páncélo-

zott személyszállító eszközöknél a beépített BFTS-nek (Blue Force Tracking System) köszönhetően ez már nem okoz problémát. Az új páncélozott gépjárművek – M-RAP MaxxPro – megérkezésének köszönhetően a katonák már nagyobb biztonságban tudhatták magukat és társaikat az ellenálló tevékenységekkel szemben. Természetesen, mint minden eszköznek, ennek is megvannak a korlátjai, azonban mindenféleképpen biztonságosabb megoldást jelentett a szállítások alkalmával, mint az MH PRT által használt egyéb technikai eszközök igénybevétele. A biztonsági helyzet a 9. váltás szolgálata során erősen romlott, ezért szükségessé vált az újonnan kapott, nagyobb páncélvédettséget nyújtó M-RAP MaxxPro járművek napi használata. Az eszközök fokozott igénybevétele, valamint a műveleti területre jellemző rossz útvizonyok miatt azonban bizonyos alkatrészek cseréjére, javítására volt szükség, amely a már korábban meglévő, magas igénybevételi mutatókkal rendelkező egyéb szállítóeszközök folyamatos karbantartása mellett újabb feladatot rótt a logisztikai szakállományra. Mindemellett komoly kihívást jelentett az alkatrész-utánpótlás biztosítása is.

A fegyverzeti eszközök karbantartása a napi igénybevételeknek és a már korábban említett szélsőséges időjárási viszonyoknak köszönhetően kiemelt jelentőséggel bírt. Erre a misszió során a parancsnoki állomány is nagy hangsúlyt fektetett. Emellett az MH PRT fegyverek javításában jártas logisztikai szakembere kialakított egy – a páncélozott gépjármű toronyfegyveréhez tartozó – megfelelő minőségű, csillapítással rendelkező fegyverárványt; a projekt jelentős mértékben hozzájárult a technikai eszköz hatékonyságának növeléséhez és prototípusul szolgálhat a későbbi fejlesztésekhez is.

A UAV (Unmanned Aerial Vehicle – pilóta nélküli légi jármű) rendszeres alkalmazása hatalmas segítség volt a feladatot végrehajtó csoportok munkája során, annak ellenére is, hogy számos esetben, a műveletekben a „tisztogató” feladatokat végrehajtó amerikai vagy német erők repülési feladatai érhető okok

miatt prioritást élveztek a mi repüléseinkkel szemben. A technikai eszközök alkalmazásával a konvojok és a biztosítást végrehajtó csoportok parancsnokai sok hasznos és időszerű információt kaptak a műveleti területen zajló tevékenységekről. A pilóta nélküli felderítő repülőgépek kinti feladatainak végrehajtását megkönnyíthetné, ha az eszközt kezelő operátoroknak a honi felkészítés során lehetőségük lenne több repülési feladat végrehajtására bonyolult (hegyvidéki) terepviszonyok között.

Az MH PRT-9 váltása a biztonsági helyzet romlásából, valamint az előjáró szervezet – Északi Regionális Parancsnokság (RC North) – által meghatározott feladatai következtében főként Baghlan tartomány központi területeire fókuszált. Ennek ellenére, a hatékony műveleti tervezésnek köszönhetően, lehetőség volt a CIMIC-projektek távolabbi járásokban történő végrehajtására is, segítve ezzel az ott élők életkörülményeit. Mind az ottani előjáró parancsnoksággal, mind pedig az együttműködő műveleti erővel az MH PRT jó munkakapcsolatot alakított ki. Ezt egyebek mellett az is bizonyítja, hogy az együtt dolgozó különböző nemzetiségű katonák között az eltelt csaknem hét hónap alatt számos barátság kötődött. A legtöbb félreértés nemzeti korlátozásainknak és megkötéseinknek volt köszönhető, amelyeket az Északi Regionális Parancsnokság a műveletek tervezése során bizonyos esetekben nem, vagy csak későn vett figyelembe. Előfordult az is, hogy a magasabb törzs váltásakor az okmányrendszerek megváltozása átmenetileg félreértésekre adott okot a jelentési rendszerben, azonban ezek a problémák az idő előrehaladtával fokozatosan megoldódtak.

A Pol-e Khomriban szolgálatot teljesítőnek, az MH PRT feladatrendszerének összetettségére, számos kihívással kellett megküzdeniük. Mindamellett, hogy alaprendeltetésből adódó feladataikat korlátozott anyagi forrásaikhoz mérten kellett végrehajtaniuk, meg kellett felelni a többnemzeti kötelék által támasztott követelményeknek is. Tették mindezt olyan belső politikai csatározások és ellenálló aktivitás közepette, amely az MH PRT-9 váltásának idején fokozatosan romló biztonsági helyzetet okozott. Mindeközben az a stresszhelyzet, ami egy esetleges hibából, ki nem számított támadásból vagy szerencsétlen véletlenből eredő tragédia lehetőségét vetítette az állomány elé, jelentős mértékben befolyásolta az alegység napi munkavégzését.

Nem volt és a mai napig sincs könnyű feladatuk az Afganisztán Baghlan tartományában feladatukat végrehajtó, a tábor nap rendszerességgel elhagyó, vagy az ő kiszolgálásukat biztosító PRT-katonáknak. Azok a tapasztalatok, amelyeket a gyakran monoton, nagy pszichikai hatás alatt végzett, jelentős kreativitást igénylő munka során az állomány tagjai szereztek, nagy bizonyossággal végigkísérik őket egész katonai pályafutásuk során, és segítségükre lesznek feladataik megoldásában. Az eltelt fél év alatt megszerzett ismeretek és tapasztalatok átadása a külföldi szolgálattaljesítésre kiutazó állományának, alapvető fontosságú mind a műveleti terület sajátosságait figyelembe vevő felkészítés hatékonyabbá tétele, mind pedig az elvégzendő feladat eredményesebb és biztonságosabb végrehajtása érdekében.

Tamás Gergő főhadnagy:

A MISSZIÓK BIZTONSÁGTECHNIKAI TAPASZTALATAI

A BIZTONSÁGTECHNIKÁRÓL ÁLTALÁBAN

A Magyar Honvédség több kontinensen is teljesít békefenntartói feladatokat. A változó helyszínek, időjárási viszonyok, biztonsági helyzetek, népszokások, kulturális eltérések nagy kihívást jelentenek a misszióban szolgáló teljes személyi állománynak, melyekhez hatványozottan hozzákapcsolódnak a családtól való távolság, az összezártság okozta feszültségek.

A parancsnok, mint munkáltató (1993. évi XCIII. törvény a munkavédelemről 2. § (2), (3) és (4) bekezdés) felelős az egészséget nem veszélyeztető biztonságos munkavégzés feltételeinek kialakításáért és folyamatos biztosításáért. A parancsnok ez irányú munkáját a biztonságtechnikai tiszt segíti, aki javaslatokat tesz a munka-, tűz- és környezetvédelmi szaktevékenységekkel kapcsolatban. Valamennyi misszióban a parancsnok közvetlen alárendeltségében folyik az aktív biztonságtechnikai tevékenység. A különböző kontingensek állománytáblájában többféle megnevezés alatt található ez a beosztás, úgymint: munka- és környezetvédelmi tiszt vagy főtiszt, illetve munka- és környezetvédelmi tiszt, valamint megbízott tűzvédelmi tiszt (továbbiakban biztonságtechnikai tiszt). A biztonságtechnikai tiszt alapvető feladata a munka-, tűz- és környezetvédelmi előírások maradéktalan betartása, betartatása, az előírt okmányok kidolgozása, a szükséges nyilvántartások vezetése. Valamennyi parancsnok alapvető érdeke a biztonságtechnikai előírások maradéktalan betartása. A kontingens parancsnokának, az alegységparancsnokoknak, valamint a teljes személyi állománynak jól felfogott érdeke az egészséget nem veszélyeztető biztonságos munkavégzés feltételeinek – a lehetőségekhez mérten – legmagasabb szintű biztosítása. A Magyar Honvédség külföldön szolgálatot teljesítő katonái fontos és felelősségteljes feladatot hajtának végre az adott ország békefenntartási műveleteiben, amely önmagában is számos veszéllyel jár, így nem megengedhető, hogy egy munkavédelmi vagy tűzvédelmi hiányosság okán, esetleg környezetvédelmi mulasztás miatt történjen baleset, egészségkárosodás, legrosszabbként haláleset. Az adott misszió felkészített, megfelelő szaktudással, tapasztalattal és parancsnoki támogatással rendelkező biztonságtechnikai tisztje a felmerülő problémákat szervezési intézkedésekkel, oktatással, a tárgyi feltételek biztosításával és rendszeres, módszeres ellenőrzéssel, követelménytámasztással a minimálisra tudja csökkenteni.

A FELKÉSZÜLÉS IDŐSZAKA

A biztonságtechnikai feladatok már a felkészítés során hangsúlyos szerepet kapnak. A felkészítés első lépése a biztonságtechnikai oktatás végrehajtása a kontingens tervezett állománya

részére. Az oktatás végrehajtásáról az 1/2009 (I. 30.) HM-rendelet 26. §-a rendelkezik. A felkészítendő állomány összetételének és helyőrségenkénti megoszlásának ismeretében célszerű összeállítani a képzés tematikáját, amelynek része az adott elhelyezési és kiképzési létesítményekre, végrehajtandó feladatokra vonatkozó speciális munka-, tűz- és környezetvédelmi rendszabályok ismertetése, valamint – szükség esetén – az állomány munkavédelmi vizsgáztatása (az 1/2009 [I. 30.] HM-rendelet 29. § [1] bekezdésének megfelelően).

A biztonságtechnikai tiszt a parancsnokkal, a logisztikai részleg vezetőjével és a személyügyi részleg vezetőjével együttműködve megtervezi a tűzvédelmi szakvizsgára kötelezett állomány 27/2009 (X. 29.) ÖM-rendeletben meghatározott vizsgáztatását. Célszerű a tűzvédelmi szakvizsga megszerzését igazoló dokumentumot a végső személyi beszélgetés feltételül szabni, mivel a felkészítés során változhatnak az adott beosztásba tervezett személyek. Ha a misszió rendelkezik nem szervezetszerű tűzoltórajjal, akkor a beosztásra kerülő személyi állomány alap tűzoltóanfolyamának megszerzése is a biztonságtechnikai tiszt feladata (118/1996 [VII. 24.] kormányrendelet). A tűz megfékezésére annak kezdeti állapotában van a legnagyobb esély és lehetőség, ennek érdekében az állomány tálcátűz-oltási feladatot hajt végre a felkészítés során. A cél, hogy ne érje váratlanul az állományt, ha tűzoltó készüléket kell alkalmaznia, képes legyen azt készség szinten üzemeltetni, tisztában legyen a veszélyforrásokkal, a tűzoltási szabályokkal, ezzel is fokozva a magyar katonák minden oldalú felkészültségét a műveleti területen.

A kémiai biztonság területén a biztonságtechnikai tiszt elkészíti a kémiai anyagok nyilvántartását, rendszerezi a rendelkezésre álló biztonsági adatlapokat (a 2000. évi XXV. törvény a kémiai biztonságról alapján), a hiányzókat beszerzi, beszerezeti, mivel a műveleti területen korlátozott lehetőségek állnak rendelkezésre az esetleges hiányok pótlására. Az adatlapok beszerzéséhez a logisztikai részleg vezetőjével egyeztetve kell pontosítani a kémiai anyagokat.

Már a felkészülés során célszerű a misszióba tervezett biztonságtechnikai tisztet bevonni a műveleti területen végrehajtandó feladatokkal kapcsolatos tevékenységekbe. E körbe tartozik például a (18/2003 [V. 7.] HM-rendelet alapján) a balesetek kivizsgálása, az 1/2009 (I. 30.) HM-rendeletben meghatározott biztonságtechnikai oktatás végrehajtása, a felkészülés munkavédelmi szempontú kockázatelemzése (az 1993. évi XCVIII. törvény a munkavédelemről 54. §-ának megfelelően), az esetlegesen tervezett gép- és harcjárműtelephely, üzemanyagkút tűzriadó tervének kidolgozása (a 267/2007 MH ÖHP PK intézke-

dése alapján), a havária esetén végrehajtandó tevékenységek megtervezése (az 1995. évi LIII. törvény alapján), a környezetvédelmi kockázatelemzés végrehajtása (a 252/2007 MH ÖHP-intézkedés alapján), a veszélyes hulladék gyűjtésének, tárolásának megszervezése (a 163/2003 [X. 18.] kormányrendeletnek megfelelően). A biztonságtechnikai tiszt által készített dokumentumok ellenőrzését a felkészítő alakulat biztonságtechnikai alosztályának szakemberi ellenőrzik, szükség esetén segítik munkáját, és aktívan együttműködnek a meghatározott feladatok végrehajtásában.

A biztonságtechnikai tiszt felkészítése több lépcsőben történik. Az első fázisban a felkészítő alakulat biztonságtechnikai alosztályának szakemberei az adott kiképzőbázis specialitásaival kapcsolatos ismeretekkel, valamint a sikeres és eredményes felkészítéshez elengedhetetlenül szükséges információkkal, okmányokkal látják el a kijelölt tisztet. A következő szakaszban a Magyar Honvédség Összhaderőnemi Parancsnokság Jogi és Igazgatási Osztálya (továbbiakban: MH ÖHP JIO) folytatja a munkát. A missziós beosztásra tervezett biztonságtechnikai tisztet ellátják a három szakterület szükséges alapdokumentumaival. Átfogó és naprakész tájékoztatást kap az adott műveleti terület munka-, tűz- és környezetvédelmi helyzetéről, valamint az MH ÖHP JIO szakmai elvárásairól. A harmadik fázisban az aktuális műveleti területen szolgálatot teljesítő biztonságtechnikai tisztet – vagy az eggyel korábbi misszióból hazérkező szakemberrel – történik tapasztalatcsere. Kiemelkedő fontosságú a harmadik fázis, mivel a legtöbb tapasztalatot a frissen hazaérkezett, vagy a szolgálatot teljesítő biztonságtechnikai tiszt tudja átadni a következő váltás szakember részére.

KIUTAZÁS A MISSZIÓS TERÜLETRE

Célszerű az első váltással kiutaztatni a biztonságtechnikai tisztet, hogy megfelelően elő tudja készíteni a kiérkező állomány biztonságtechnikai oktatását. Így elegendő ideje van a tábor bejárására, a kockázati tényezők feltárására, az oktatási anyag összeállítására, tapasztalatcsere. Megismerheti a befogadó nemzettel kötött technikai egyezményt; a technikai egyezmények csak a legfontosabb alapelveket rögzítik. A pontos munka-, tűz- és környezetvédelmi feladatok megszervezése, együttműködések megvalósulása a biztonságtechnikai tiszt feladata. A biztonságtechnikai tiszt így a folyamatosan érkező állománycsoportoknak felkészülten képes átadni a műveleti területtel, az adott tábor speciális munka-, tűz- és környezetvédelmi előírásaival kapcsolatos ismereteket.

A misszió első két hónapja az okmányok, parancsnok átdolgozásának, felülvizsgálatának

időszaka. Az egészséget nem veszélyeztető, biztonságos munkavégzés feltételeinek kialakítása érdekében elengedhetetlen, hogy a biztonságtechnikai előírások beépüljenek a parancsokba, szolgálati utasításokba. Az elkészített alapdokumentumok kivonatos tartalmát oktatás keretében ismertetni kell a személyi állománnyal.

A meghatározott, előírt munka-, tűz- és környezetvédelmi állapotot, követelményeket folyamatosan ellenőrizni kell, az ellenőrzések tényét, a feltárt hiányosságokat jegyzőkönyvben kell rögzíteni. A váltás során legalább egy alkalommal biztonságtechnikai szemléletet kell tartani, melybe be kell vonni a parancsnokot vagy helyettesét, a logisztikai részleg vezetőjét, az egészségügyi részleg vezetőjét. A feltárt problémák kiküszöbölésére javaslatot kell tenni a kontingens parancsnokának. Indokolt esetben a munkavégzést be is tilthatja a bizottság, ha olyan mértékű hibát, hiányosságot talál, amely súlyosan és közvetlenül veszélyezteti az ott munkát végző személyi állomány testi épségét.

MUNKAVÉDELEM

Munkavédelem területén az 1. táblázat foglalja össze az alapdokumentumokat.

A munkavédelem célja preventív jellegű, még a balesetek és egészségkárosodások bekövetkezése előtt próbálja megakadályozni a munkavédelmi eseményeket. Ennek érdekében a biztonságtechnikai tisztt az 1993. évi XCVIII. törvény a munkavédelemről és az 1/2009 (I. 30.) HM-rendeletnek megfelelően kockázatértékelést készít a kontingens munkafolyamatairól, gépeiről, eszközeiről, létesítményeiről, beosztásairól. A munkavédelem alapköve a kockázatértékelés, amelynek elvégzésre több módszer is rendelkezésre áll. A Magyar Honvédségnél az egységes kockázatértékelés a 268/2007 MH ÖHP PK-intézkedés alapján folyik. A kockázatértékelés elvégzésére bizottságot kell kijelölni. A bizottság tagjai: lehetőség szerint a parancsnokhelyettes vagy törzsfőnök, a logisztikai részlegvezető, az egészségügyi részlegvezető és a biztonságtechnikai tisztt. Az elkészült kockázatértékelés záró dokumentációjából intézkedési tervet kell készíteni, amely tartalmazza a feltárt hiányosságokra tett javaslatokat, a felelősöket és határidőket. A feltárt kockázatokat a személyi állománnyal ismertetni kell.

A biztonságtechnikai tisztt aktívan részt vesz az új létesítmények, gépek, berendezések használatbavételi, üzembe helyezési eljárásaiban. Elkészíti az előzetes munkavédelmi szempontú vizsgálatot az üzembe helyezési procedúra előtt. Ellenőrzi, hogy a használatbavételre tervezett eszköz, létesítmény rendelkezik-e a szükséges dokumentációkkal, felülvizsgálatokkal. Nyilvántartja a veszélyes gépeket, berendezéseket (az 5/1993. [XII. 26.] MüM-rendelet alapján), szükség esetén a logisztikai részleggel együttműködve kezdeményezi időszakos felülvizsgálatukat. A felülvizsgálatok végrehajtását nehezíti (függetlenül attól, hogy veszélyes vagy nem veszélyes gépről van szó), hogy csak megfelelő szakmai és munkavédelmi képesítéssel rendelkező személy végezheti a tevékenységet, a vonatkozó előírások alapján. Problémát jelent továbbá a

Munkavédelem		
Fsz.	Okmány megnevezése	Elrendelő jogszabály
1.	Szervezeti munkavédelmi szabályzat	1/2009. (I. 30.) HM-rendelet
2.	Munkavédelmi intézkedési terv	1/2009. (I. 30.) HM-rendelet
3.	Munkabaleseti jegyzőkönyv	18/2003. (V. 7.) HM-rendelet
4.	Üzemi baleseti jegyzőkönyv	18/2003. (V. 7.) HM-rendelet
5.	Felhívás kárigény bejelentésére	18/2003. (V. 7.) HM-rendelet
6.	Határozat a honvédelmi baleset minősítéséről	18/2003. (V. 7.) HM-rendelet
7.	Statisztikai adatlap	18/2003. (V. 7.) HM-rendelet
8.	Baleseti nyilvántartó könyv	18/2003. (V. 7.) HM-rendelet
9.	Munkabaleseti nyilvántartás	18/2003. (V. 7.) HM-rendelet
10.	Baleseti napló	18/2003. (V. 7.) HM-rendelet
11.	Értesítés	18/2003. (V. 7.) HM-rendelet
12.	Értesítés a vizsgálat megtagadásáról	18/2003. (V. 7.) HM-rendelet
13.	Veszélyes létesítmények, berendezések nyilvántartása	5/1993. (XII. 26.) MüM r.
14.	Munkavédelmi oktatási napló	1/2009. (I. 30.) HM-rendelet
15.	Vizsganyilvántartás	1/2009. (I. 30.) HM-rendelet
16.	Kockázatkezelési intézkedési terv	2004. évi XI. törvény 1/2009 (I. 30.) HM-rendelet
17.	Munkavédelmi megelőzési stratégia	2004. évi XI. törvény
18.	Egyéni védőeszköz-ellátási terv	2004. évi XI. törvény 18/2008 (XII. 3.) SZMM r. 1/2009 (I. 30.) HM-rendelet
19.	Összefoglaló jelentés a munkavédelem (munkabiztonság) helyzetéről	IKR IX-3-1
20.	Jelentés az építmények, munkaeszközök (haditechnikai eszközök, veszélyes és nem veszélyes gépek és berendezések) tervezett üzemeltetéssel összefüggő és biztonságtechnikai felülvizsgálatáról	IKR IX-3-2
21.	Jelentés a soron kívüli munkavédelmi (munkabiztonsági) vizsgálat tapasztalatairól	IKR IX-3-3

1. TÁBLÁZAT

Magyarországtól való távolság is, ezért a legtöbb misszióban a felülvizsgálatokat évente szervezik meg, hazai szakemberek bevonásával. A biztonságtechnikai tisztt felelőssége, hogy a kikerülő szakember részére előzetes tájékoztatást küldjön a szükséges felülvizsgálatokról.

A nem veszélyes gépek, például elektromos kézi szerszámok éves szerelői ellenőrzését (a 14/2004 [IV. 19.] FMM-rendelet szerint) villanszerelői szakvégtzettséggel és kellő szakmai gyakorlattal rendelkező személy is elvégezheti. Optimális esetben a kontingens rendelkezik ilyen szakemberrel. A hegesztőgépek, -berendezések felülvizsgálatát (a 143/2004 [XII. 22.] GKM-rendelet hegesztési biztonsági szabályzata alapján) középfokú szakirányú végzettséggel és 5 éves szakmai tapasztalattal rendelkező személy is végrehajthatja. Az elvégzett felülvizsgálatok nagymértékben fokozzák az eszközöket majdan kezelők biztonságát, de nem feledkezhetünk meg a munkakezdés előtti, a munkavállaló részéről történő ellenőrzésről (1993. évi XCIII. törvény a munkavédelemről 60. § a) pont), amely nem hagyható el. Az ilyen ellenőrzések gátolják meg a legtöbb balesetet, ezért e tevékenység kiemelkedő fontossággal bír.

Az egyéni védőeszközökkel (továbbiakban: EVE) történő ellátás érdekében a biztonság-

technikai tisztt, az egészségügyi központ parancsnokával együttműködve, összeállítja az egyéni védőeszköz-ellátási tervet (továbbiakban: EVET). Az egyéni védőeszközökkel való ellátás tervezése során problémát jelent, hogy éves tervezéssel számolnak a missziók. Ezért előfordul, hogy a megrendelt egyéni védőeszközök a következő, rosszabb esetben az utána következő váltás idején érkeznek meg. Belátható, hogy a mérethelyes védőeszköz-ellátás így nem biztosítható. A problémát jelezték az MH KFOR-3 kontingens átfogó ellenőrzése során. Várhatóan hamarosan megoldás születik a megfelelő tervezésre, ellátásra.

BALESETEK KEZELÉSE

A tapasztalatok és a statisztikák szerint egy váltás során általában 20-30 baleset történik. E balesetek döntő többsége munkanapkiessést nem eredményez. A munkanapkiessést vagy szolgálatmentességet eredményező baleset az összes balesetnek megközelítőleg a 25%-a. A munkanapkiessés nélküli balesetek és az úgynevezett kvázi balesetek („majdnem” balesetek) szolgáltatják a legtöbb információt a biztonságtechnikai tisztt részére. A legnehezebb a kvázi balesetekről tudomást szerezni. Ezekről az eseményekről csak úgy lehet információhoz jutni, ha megfelelő kapcsolat,

Környezetvédelem		
Fsz.	Okmány megnevezése	Elrendelő jogszabály
1.	Szervezeti környezetvédelmi szabályzat	252/2007. MH ÖHP-intézkedés
2.	Környezetvédelmi intézkedési terv	252/2007. MH ÖHP-intézkedés
3.	Környezetvédelmi kockázatértékelés	252/2007. MH ÖHP-intézkedés
4.	Veszélyes hulladékot eredményező technológiák nyilvántartása	98/2001. (VI. 15.) Korm. rendelet 164/2003. (X. 18.) Korm. rendelet
5.	Anyagmérlegek	98/2001. (VI. 15.) Korm. rendelet 164/2003. (X. 18.) Korm. rendelet
6.	Anyagforgalmi egyenlegek	98/2001. (VI. 15.) Korm. rendelet 164/2003. (X. 18.) Korm. rendelet
7.	Technológiai nyilvántartás	98/2001. (VI. 15.) Korm. rendelet
8.	Havaria-terv	1995. évi LIII. törvény 2/2001. (I. 17.) Korm. rendelet
9.	Környezetvédelmi oktatási napló	252/2007. MH ÖHP-intézkedés
10.	Környezetvédelmi szemle jegyzőkönyvei	24/2005. HM-rendelet
11.	Adatszolgáltatás hulladékokról	IKR V-4-e-21
12.	Jelentés a veszélyes hulladékokról	IKR V-4-e-23.
13.	Értékelő jelentés a környezetvédelmi tevékenységről	IKR V-4-e-33.
14.	Megfelelőségi tanúsítvány a veszélyesanyag-tároló tartályokról	11/1994. IKM-rendelet 5. § (4) pont
Keletkezési helyén (munkahelyi gyűjtőpont) vezetendő okmányok		
15.	Felhasznált anyagok nyilvántartása	164/2003. (X. 18.) Korm. rendelet
16.	Keletkezett veszélyes hulladék nyilvántartása	164/2003. (X. 18.) Korm. rendelet
Üzemi gyűjtőhely okmányai		
17.	Üzemi gyűjtőhely üzemeltetési szabályzat	98/2001. (VI. 15.) Korm. rendelet
18.	Üzemi gyűjtőhely üzemnapló	98/2001. (VI. 15.) Korm. rendelet
19.	Üzemi gyűjtőhely intézkedési terv	98/2001. (VI. 15.) Korm. rendelet
20.	Tárolt veszélyes hulladék nyilvántartása	98/2001. (VI. 15.) Korm. rendelet
21.	„SZ” kísérfőjegye a veszélyes hulladék elszállításához	98/2001. (VI. 15.) Korm. rendelet
Kémiai biztonsággal kapcsolatos okmányok		
22.	Veszélyes anyagok biztonsági adatlapja	2000. évi XXV. törvény
23.	Veszélyes készítmények nyilvántartása	2000. évi XXV. törvény

2. TÁBLÁZAT

bizalom alakul ki a személyi állomány és a biztonságtechnikai tiszt között; ha a folyamat résztvevői megértik, hogy az ilyen események tapasztalatai előremozdítják a biztonságos munkavégzés feltételeinek kialakítását.

A biztonságtechnikai tiszt nyilvántartást vezet a bekövetkezett balesetokról, haladéktalanul kivizsgálja azokat, munkanap kieséssel járó munkabalesetek esetén munkabaleseti jegyzőkönyvet készít. A kivizsgálás során nyert információkból, a hasonló balesetek elkerülése érdekében, intézkedési javaslatot készít a kontingens parancsnoka részére.

KÖRNYEZETVÉDELEM

A környezetvédelem területén a 2. táblázat szerinti okmányokkal kell minimálisan rendelkeznie a kontingens biztonságtechnikai tisztjének.

A misszió során kötelező elvárás, hogy ne okozzon környezetkárosodást a kontingens által végzett tevékenység. Idegen országban a helyi lakosok bizalmának megnyerése a legnehezebb. A parancsnok alapvetően a CIMIC-, PSYOPS-részlegére támaszkodhat ennek megvalósulása érdekében. Alternatív

megoldásként számításba vehető a környezetvédelem is. Ha azt látják, hogy a magyar katonáknak fontos, hogy egy másik ország környezetvédelméért tegyenek, talán könnyebben elfogadják minket.

A táboron belül gondolni kell arra, hogy a területet egyszer majd vissza kell adni az adott országnak. Abban az esetben, ha környezetkárosodás történik, annak rehabilitációja – a megelőzéshez képest – hatalmas költségeket emésztene fel. Ennek elkerülése érdekében a biztonságtechnikai tisztnek minden alkalmat, lehetőséget és eszközt meg kell ragadnia a környezetkárosodások elkerülése érdekében.

A missziók folyamán az egészségügyi tevékenység, a gép- és harcjárművek javítása, karbantartása, a fegyverkarbantartás, az irodai munkavégzés, a konyhai munka során veszélyes hulladékok keletkeznek. A veszélyes hulladékokat csak az előírásoknak (2000. évi XXV. törvény) megfelelően lehet gyűjteni, tárolni és ártalmatlanítani, függetlenül attól, hogy külföldön végzi tevékenységét a Magyar Honvédség adott kontingense. Figyelembe kell venni a külföldi előírásokat is, és amelyik szigorúbb szabályozásokat tartalmaz, azt kell alkalmazni. Ennek érdekében a biztonságtechnikai

tiszt kijelöli a veszélyes hulladék munkahelyi gyűjtőpontjainak felelőseit és az üzemi veszélyeshulladék-tároló felelősét, felkészíti őket a feladatuk ellátására és ellátja őket a szükséges okmányokkal. A felelősöknek a veszélyes hulladékokkal kapcsolatosan naprakész nyilvántartást kell vezetniük. A misszió során a veszélyes hulladék elszállítása, akárcsak honi területen, arra feljogosított, engedéllyel rendelkező szolgáltatóval oldható meg.

A biztonságtechnikai tiszt meghatározza a – felkészítés során már megismert – kémiai biztonsággal kapcsolatos feladatokat. A logisztikai részleggel pontosítja a veszélyes anyagokat, azokat nyilvántartja. A veszélyes anyagok tárolási és felhasználási helyére kihelyezi a biztonsági adatlapokat. A raktárosok és felhasználók részére oktatást tart az adott veszélyes anyag kezeléséről, tulajdonságairól, havária-esemény bekövetkezése során a végrehajtandó tevékenységekről. A biztonsági adatlapból egy példányt az egészségügyi központ részére is biztosítani kell.

Havária-eseményekre fel kell készíteni az állományt. Ha rendelkezik a kontingens nem szervezetszerű tűzoltórajjal, akkor célszerű őket belevonni, amennyiben nem, abban az esetben a műhely vagy az üzemyagtöltő állomás személyi állományából kell felkészíteni a katonákat, mivel ők ismerik, napi kapcsolatban vannak a veszélyes készítményekkel.

Havária-esemény bekövetkezésekor a legfontosabb a szennyező forrás izolálása, a további szennyezés megszüntetése, a terület körbehatárolása, egészség- és környezetkárosodások megakadályozása. A káresemények elhárítására ügynevezett „azonnali beavatkozású mobil kárelhárító készletek” állnak rendelkezésre. A kárelhárító készletek tartalmaznak felitató anyagokat, granulátumokat, olaj-körbehatároló kigyókat, több méretben – melyekkel lokalizálni lehet a szennyeződések –, felitató abszorbenseket, egyéni védőeszközöket, seprűt, lapátot, körbehatároló szalagot.

TŰZVÉDELEM

Tűzvédelem területén legalább a 3. táblázatban található okmányokat kell kidolgozni, felülvizsgálni a váltás során.

A tűzvédelmi feladatok kiemelt fontossággal bírnak a misszió során. Nem ritka az olyan kontingens, amely csak önmagára és a nem szervezetszerű tűzoltórajára számíthat tűz esetén. Ezért fokozott jelentőséggel bír a tűzbiztonság megteremtése, az állomány oktatása, képzése. Tűzbiztonsági szempontból jól szervezett tábor esetén is fennáll annak a veszélye, hogy belövés esetén tűz keletkezik. Mivel korlátozott lehetőségekkel rendelkezik minden misszió, ezért a megelőzés a legfontosabb feladat. A személyi állománnyal meg kell értetni a tűzbiztonság fontosságát, hogy miért csak a kijelölt dohányzóhelyeken lehet dohányozni, miért nem lehet szikraképződéssel járó tevékenységet folytatni gyúlékony anyagok közelében, vagy a különböző tűzveszélyes, fókózottan tűzveszélyes, tűz- és robbanásveszélyes anyagok együtt-tárolásának előírásait, a megfelelő tűztávolságok megtartását. Ezeket a tűzbiztonsági előírásokat a tábor biztonsága és végső soron a saját életük megóvása érdekében határozták meg, ezért lehetőség szerint

E SZÁMUNK SZERZŐI

- Dr. Hermann Róbert hadtörténész, az MTA doktora
 Juhász Mihály alezredes, a Honvéd Vezérkar Haderőtervezési Csoportfőnökség kiemelt főtitkja (ov.h.)
 Máday Gábor százados, az MH 5. Bocskai István Lövészdandár, 62. Lövész zászlóalj, S2 részleg részlegvezető-helyettese
 Tamás Gergő főhadnagy, munkavédelmi tiszt (MH 5. Bocskai István Lövészdandár)
 Stefancsik Ferenc ny. alezredes
 Lisznay Lajos százados, az MH 5. Bocskai István Lövészdandár Kiképzési Főnökség beosztott tisztje (részlegvezető-helyettes)
 Tuba Zoltán főhadnagy, csoportparancsnok (MH 86. Szolnok Helikopter Bázis, meteorológiai csoport)
 Kovács Edina hadnagy, meteorológus tiszt (MH 86. Szolnok Helikopter Bázis, meteorológiai csoport)
 Simon Péter őrnagy, repülőművelési főnök (MH 86. Szolnok Helikopter Bázis)
 Marton András mk. hadnagy, értékelő tiszt (MH GAVIK, Havária laboratórium, mintavevő csoport)
 Szél Szilveszter mk. hadnagy, értékelő tiszt (MH GAVIK, Vegyi, Nukleáris, Bal- esettelhárítási Operatív Osztály)
 Tóth Sándor ny. ezredes
 Sótér Andrea alezredes, osztályvezető, egyetemi tanársegéd (MH Dr. Radó György Honvéd Egészségügyi Központ Egészségvédelmi és Rekreációs Osztály)
 Hegedűs Csaba hadnagy, egészségügyi tiszt (MH Dr. Radó György Honvéd Egészségügyi Központ Egészségvédelmi és Rekreációs Osztály)
 Gasparics Zalán százados, az MH CKELMK PSYOPS Tervező Csoport parancsnok-helyettese
 Dávidné Koppányi Zsuzsa főelőadó (MH CKELMK CIMIC Értékelő és Kapcsolattartó Csoport)
 Dr. Róbert Péter történelemtanár
 Dr. Szakály Sándor hadtörténész, az MTA doktora, egyetemi tanár (Károli Gáspár Református Egyetem)
 Matthaidesz Konrád újságíró, szerkesztő-riporter
 Győr Béla alezredes, a HVK Haderőtervezési Csoportfőnökség osztályvezető-helyettese
 Dr. Szabó Béla történész
 Dr. Szigethy-Piros János történész
 Zilahy Tamás ny. őrnagy, újságíró
 Kiss Zoltán ny. alezredes, szerkesztő, újságíró, a Honvédségi Szemle felelős szerkesztője

Tűzvédelem		
Fsz.	Okmány megnevezése	Elrendelő jogszabály
1.	Tűzvédelmi szabályzat	18/2008. (VII. 6.) HM-rendelet
2.	Jelentés tüzesetről	18/2008. (VII. 6.) HM-rendelet
3.	Tűzvédelmi oktatási napló	267/2007 MH ÖHP PK intézkedése
4.	Tűzvédelmi ellenőrzési jegyzőkönyv	18/2008. (VII. 6.) HM-rendelet
5.	Jelentés a tűzvédelem helyzetéről.	IKR IX-4-1
6.	Szolgálati utasítás a nem szervezetszerű tűzoltóraj részére	267/2007 MH ÖHP PK intézkedése
7.	Tűzriadó tervek	267/2007 MH ÖHP PK intézkedése
8.	Tűzoltó készülékek negyedéves ellenőrzésének jegyzőkönyve	9/2008 (II. 22.) ÖTM-rendelet
9.	Tűzveszélyességi osztályba sorolás	267/2007 MH ÖHP PK intézkedése
10.	Mértékadó tűzszakasz	267/2007 MH ÖHP PK intézkedése
11.	Tűzvédelmi szakvizsgára kötelezett munkakörök nyilvántartása	267/2007 MH ÖHP PK intézkedése
12.	Nyilvántartás tűzcsapokról, fali tűzcsapokról, tűzvíz-tározokról és ezek felülvizsgálatáról	267/2007 MH ÖHP PK intézkedése
13.	Nyilvántartás az épületek villám- és tűzvédelmi felülvizsgálatáról	267/2007 MH ÖHP PK intézkedése
14.	Tűzeset-nyilvántartás	267/2007 MH ÖHP PK intézkedése
15.	Tűzvédelmi kiüritési gyakorlat nyilvántartás	267/2007 MH ÖHP PK intézkedése

3. TÁBLÁZAT

már a tábor kialakítása során figyelembe kell venni a szakmai előírásokat.

A tűzvédelem alapját a tábor tűzveszélyességi osztályba sorolása adja. Az épületek, helyiségek, szabadterek tűzveszélyességi osztályba sorolása képezi a kiindulási pontokat. Az egyes létesítményekre elkészített tűzveszélyességi osztályba sorolásból kell meghatározni a szükséges tűzoltó készülékek mennyiségét. A kontingens biztonságtechnikai tisztje nyilvántartást vezet a kihelyezett, készenlében tartott, a haditechnikai eszközökhöz rendszeresített tűzoltó eszközökről és végrehajtja azok negyedéves ellenőrzését. Az ellenőrzés a készülékek sérülésmentességére, az összes tartozék meglétére, a plomba sértetlenségére, a biztosítószeg meglétére, érvényes felülvizsgálatára és a nyomásjelző megfelelő állapotának ellenőrzésére terjed ki. Az ellenőrzés keretében lehetőség nyílik a tűzoltó eszközök tárolási feltételeinek ellenőrzésére is. Sajnos gyakran előfordul, hogy a készülékeket nem az előírásoknak megfelelően – jól látható helyre, felhasználási piktogrammal kifelé, maximum 135 cm magasságban a készülék alja (9/2008. [II. 22.] ÖTM-rendelet) – helyezik ki. A felmerült hiányosságokra a biztonságtechnikai tiszt azonnal intézkedik, megszünteti azokat. A gép- és harcjárművekben elhelyezett tűzoltó készülékek ellenőrzését minden igénybevétele előtt végre kell hajtani, ezzel is fokozva a menet biztonságát. A technikai eszközöknél fokozott jelentőségű, hogy azonnal hozzáférhető helyen legyen tárolva a tűzoltó készülék, és annak helyével tisztában legyen a technikai eszköz személyzete.

A tűzoltó készülékek éves felülvizsgálatára hazai szakemberek érkeznek ki, akik az előírásoknak megfelelően végrehajtják a felülvizs-

gálatokat, címkével látják el a készülékeket, melyen jól látható a készülék érvényessége és a következő felülvizsgálat esedékessége. Figyelmet kell fordítani arra, hogy a felülvizsgálat idejére elvitt tűzoltó készülékeket pótoljuk.

A létesítményekben jól látható helyre kell kifüggeszteni a tűzriadó-terveket. A misszió során legalább egy alkalommal gyakoroltatni kell a kiüritést. A tábor területén biztonságos kiüritési pontot kell kijelölni, ahol az állomány veszély esetén tartózkodhat. Fokozott biztonsági helyzetben a tábor bunkerei is elláthatják ezt a funkciót.

A telephelyek tűzbiztonságát fokozza a tűzriadó-vontató-vezető szolgálat. Célszerű feladatait begyakoroltatni, vontatási feladatokat végeztetni a szolgálatba lépést megelőzően. Tűz esetén a tűzriadó vontató lehetőséget ad a tűz továbbterjedésének megakadályozására, a technikai eszközök mentésére.

*

Írásomban igyekeztem bemutatni – igaz, nem teljes keresztmetszetében – egy olyan szakterületet, amelynek feladatai szerteágazóak, sokrétűek és felelősségteljesek. A bemutatott táblázatok a legfontosabb okmányokat tartalmazzák, melyekből látszik, hogy részletes, pontos nyilvántartást, dokumentálást igényel a terület. A biztonságtechnikai tisztnek nem lehet az írásztal mögött megragadnia, a „terepe” kell a leghatékonyabban dolgoznia és megakadályoznia a munkavédelmi események bekövetkezését, a környezetszennyezéseket, tüzeseteket, szükség esetén az oltásban kell közreműködni. A területek bemutatásából látszik, hogy a biztonságtechnikai tisztnek a szakmai felkészültség, a gyakorlat mellett kiváló kommunikációs készséggel, szervezőképességgel és találékonysággal is rendelkeznie kell.

Stefancsik Ferenc nyá. alezredes:

ELVEK, TÉTELEK, DINAMIKA, KONCEPCIÓK – ALAPVETÉSEK A SZÁRAZFÖLDI HARCRÓL

Elvek, tételek, dinamika, koncepciók – emlékeztető a parancsnokok és minden hivatásos katoná számára a harcra, illetve hadműveletekre történő felkészüléshez, és amennyiben szükségesé válik, azok végrehajtásához. E cikk kísérletet tesz arra, hogy a fenti fogalmakat – a teljesség igénye nélkül – vizsgálat tárgyává tegye.

„A háborúk megnyerésének nincs egyszerű képlete”.¹ A korszerű hadviselés bonyolultsága, a jelek szerint, igazolja ezt az állítást. Vitathatatlan, hogy a technika fejlődése fokozta a hadviselés sokrétűségét, de vajon ezzel együtt bonyolultabbá vált a siker képlete is? Vajon a sikernek milyen képletét alkalmazták a nagy hadvezérek, mint Hannibál², Robert E. Lee³ és George S. Patton⁴, akik mindnyájan szembe kerültek a saját koruk korszerű fegyvereivel, és mégis sikereket értek el?

A kiemelkedő katonai vezetők mindenkor tisztában voltak a harcot befolyásoló (meghatározó) tényezőkkel, és megértették kölcsönhatásaik mikéntjét, vagy ahogy a Field Manual (FM) 100-5, Operations meghatározza, „az ütközet dinamikáját”. Vajon mely funkciók és azok milyen kombinációja járul hozzá (akár döntő mértékben) a harc, a hadművelet sikeréhez? A különböző szintű katonai vezetőknek meg kell ismerniük és érteniük azokat a tényezőket, amelyek csökkentik a háború „súrlódásait”, vagy ahogy Karl von Clausewitz meghatározza: „*azt az erőt, amely a látszólag könnyűt olyan bonyolulttá változtatja*”.⁵

Szun Ce szerint: „*A háborút, mely az ország legnagyobb vállalkozása, az élet vagy halál alapja, a megmaradás vagy pusztulás útja, mindenképpen tanulmányozni kell.*”⁶ Ugyancsak a nagy kínai hadvezér és filozófus írta, hogy „... a háború öt tényezőt nyugszik...”⁷.

Ezen állandó tényezők az alábbiak:

- az „erkölcsi törvény” (lényegében arról van szó, hogy a vezetőknek el kell érnie, hogy az alárendeltek, beosztottak hozzá hasonlóan, kétséget, félelmet nem ismerve, életük árán is készek legyenek a feladatok végrehajtására.);
- a „menny” (időjárás, év- és napszak);
- a „föld” (terep: a mozgást, a különböző tevékenységeket elősegítő, hátráltató, lehetlenné tevő jellemzők együttese);
- a „hadvezér” (tervező-szervező-vezetői [irányító] tevékenység, parancsnoki példamutatás és követelménytámasztás);
- a „módszer és fegyelem” (katonai szabályok, rend és fegyelem, ellátás – logisztika).

E tényezők képezik a siker vezérelveit, melyeket minden katonai vezetőknek ismernie kell, és „*Aki megértette ezeket, győzni fog, aki viszont nem érte meg, az kudarcot vall.*”⁸ Valószínűleg ez a több mint 2500 éves megállapí-

tás volt az első kísérlet a harc funkcióinak meghatározására. A katonai vezetők azóta is igyekeznek megérteni azokat a tényezőket, amelyek helyes értelmezés esetén segítik őket a harcmezőn. Az FM 100-5 hasonlóképpen megszilárdította a korábbi doktrínát és kifejlesztette a meghatározását az ütközet dinamikájára. Az FM 100-5 szerint: a harcmező dinamikájának tényezői – a *harci erő* és a *harc követelményei* (imperatívuszai – parancsoló szükségességei) – a siker biztosításának lényeges elemei.⁹

A HARCI ERŐ

Manőver, tüzérv, oltalmazás (védelem), vezetés. A harctámogatás a harci erő dinamikájának – a vezetésnek, a tüzérvnek és a manővernek, valamint a megóvásnak – meghatározó segítője, egyben összetevője, így lényegesen jobban kötődik a harchoz és nagyobb értéket is képvisel annak megóvásában, mint a harcbiztosítás. A harc támogatásának kiemelt feladata a harci erő dinamikájának erősítése, amely rugalmasságot és a támogatási képességek összehangolt tervezését követeli a parancsnoktól.

A HARCCAL SZEMBENI KÖVETELMÉNYEK

Az erőfeszítések (erőkifejtések) egységének biztosítása; az erőfeszítésnek (az erőkifejtésnek) az ellenség gyenge pontjára való irányítása; a főerőkifejtés irányának meghatározása és betartása; a harc megszaktatás nélküli folytatása; gyors mozgás, kemény (határozott) csapás, gyors befejezés; a terep és az időjárás kihasználása; az erők oltalmazása.

A harci dinamikának ez a meghatározása változást jelent a korábbi doktrinális írásokkal szemben, mert jobban kihasználhatóvá teszi a jelentős számú, a szárazföldi harcot befolyásoló tényezőt. A harci erő nem abszolút érték, hanem viszonylagos, mivel csak bizonyos normával való összehasonlításakor van értéke.¹⁰ Például egy M1 (Abrams) harckocsikkal felszerelt harckocsizászlóalj, vagy egy M2 (Bradley) páncélozott szállító harcjárművekkel ellátott gépesített gyalogzászlóalj bizonyos képességekkel rendelkezik, de egyben vannak korlátai is. A T-55-ös (T-62-es) harckocsikkal

és BTR-50-es (BTR-80-as) páncélozott szállító harcjárművekkel szemben az M1 vagy M2 zászlóaljnak nem okoz különösebb gondot a fenyegetés elhárítása. Ha azonban a T-55-ös (T-62-es) harckocsikat T-80-asokkal (T-90-es), a BTR-50-es (BTR-80-as) páncélozott szállító harcjárműveket pedig BMP-1-es (BMP-2-es, 3-as) járművekkel helyettesítjük be, akkor az M1 és M2 zászlóaljnak a nagyobb képességű fenyegetésen alapuló eltérő tényezőket kell figyelembe venniük. Figyelemmel kell lenni arra is, hogy a hatásos küzdőerővé váláshoz a parancsnoknak képesnek kell lennie mindazon funkciók betöltésére, amelyek a harci erő fogalmába tartoznak: az *erők (eszközök) manővereztetése, a tüzérv hatásos alkalmazása, a csapatok oltalmazása és vezetése*.

A harci erők ezzel a négy elemével együtt a parancsnoknak vezérfonálként kell alkalmaznia a harc követelményeit a hadműveletre (harcra) történő felkészülés és annak megóvása során. A felsorolt tényezők száma meglehetősen nagy, és a köztük lévő viszony is bonyolultnak tűnik. Feltehetjük a kérdést: van-e valamilyen egyszerű módja annak, hogy a harc dinamikáját jelentőségének megfelelően szemléljük.

A probléma egyszerűsítése végett a harci erőt és a harccal szembeni követelményeket a szárazföldi harc funkcióiba¹¹ rendezhetjük. Ezek a következők: felderítés, manőver, tüzertámogatás, légvédelem, mozgékonyaság és túlélés, logisztika (ellátás), vezetés, ellenőrzés. A szárazföldi harc mindegyik funkciója függ a többitől (összefügg a többivel). Az összefüggések tisztázásához – a teljesség igénye nélkül – tekintsük át az egyes funkciókat.

FELDERÍTÉS

Szun Ce egy alkalommal a következőket mondotta: „... ha ismered az ellenséget és ismered önmagadat, száz csatának a kimenetelétől sem kell félned. Ha csak magadat ismered, de az ellenséget nem, akkor ahányszor győzelmet aratsz, annyiszor vereséget is szenvedsz. Ha pedig nem ismered sem az ellenséget, sem tenmagadat, akkor minden csatában alulmaradsz.”¹²

Az ellenség ismeretének túl kell mutatnia az előljárkon és a csapatok szervezetén. A szárazföldi harc egyéb funkcióinak gyakorlásához a parancsnokoknak ismerniük kell az ellenség harcéljárásait, és fel kell ismerniük doktrínájának gyenge pontjait. A felderítő és adatszerző hálózat bizonyos értelemben korlátokkal rendelkezik. A légi-szárazföldi hadművelet óriási fontosságot tulajdonít a harctéri hírszerzés

adatgyűjtési, -értelmezési és -elosztási képességnövelésének. A vezetés minden szintjének értenie kell, hogy miként megy végbe ez a folyamat, és biztosítani kell, hogy az információk eljussanak ahhoz a vezetési szinthez, amelynek szüksége van rá.

A felderítés azt is feltételezi, hogy ismerjük magunkat, és tudjuk, hogy miként érvényesül a doktrínánk. Ha sikert akarunk elérni a harcmezőn, akkor meg kell értenünk, hogy miként kell együttesen, *összehangoltan, összefegyvernemi csoportosításként* tevékenykedniük az egyes fegyvernemeknek. Létfonosság, hogy a parancsnokok érvényesítsék a doktrinális képzést a csapataiknál. Ennek elmulasztása esetén vereség vár rájuk.

MANÓVER

A manóver nem más, mint az erők harcmezőn – a döntő időpontban és helyen – történő alkalmazása az ellenség hátrányos helyzetbe hozása céljából. A manóver a szárazföldi harc többi tényezőjétől függ. Hogy valamely parancsnok hol és hogyan manőverezik, az mindenkor az ellenség és önmaga ismeretéből (helyzet, erők, eszközök, terep stb.) ered. A parancsnok ismeri, hogy a köteleke milyen manőverekre képes, és azt is tudja, hogy ő miként képes vezetni az adott manóvert. Ezen elv alkalmazása a parancsnokkal szemben azt a követelményt is kifejezésre juttatja, hogy felismerje mindazon tényezőket a harcmezőn, amelyek segítik a manóver végrehajtását. A műszaki erők és eszközök, a komendánsszolgálat, a légvédelem és az összefegyvernemi csoportosítás egyéb elemei együttműködésének eredményeként alakulnak ki a sikeres manóver feltételei, lehetőségei.

A jól szervezett és végrehajtott különböző manóverformák eredményeként a csapatok olyan előnyös pozícióba kerülnek, amely révén hatásos csapások mérhetők az ellenség szárnyába, hátába, mélységi objektumaira stb., mindezzel kedvező feltételeket teremtve erői pusztításához, megsemmisítéséhez.

Ha a parancsnok nem képes az összefegyvernemi csoportosítás minden elemét összehangolva, hatásosan alkalmazni, akkor hátrányt szenved, esetenként pedig sikertelen lesz az erőkkel, eszközökkel történő manőverezés. Másik lényeges tényező, hogy a manóver nem jelenti szükségszerűen a terep valamely körletének a birtoklását, hacsak nem az a hadművelet (harc) célja, hogy terepeket foglaljanak el. Bármely hadművelet (harc) végső célja az ellenség megsemmisítése. Az olyan hadművelet, amely nem vezet ehhez a célhoz, nem tekinthető sikeresnek. Patton tábornok írta egyik munkájában: „*A háború elsődleges célja a történelmi időkben materiálisan nem változott az új fegyverek megjelenésével. A harc változatlan elve, hogy az ellenségnek halottakban és sebesültekben maximális veszteségeket okozzunk, minimális időráfordítással és a lehető legolcsóbban. Ha a jövőbeni parancsnokok szem előtt tartják, hogy semmi sem lehetetlen, előt az ütközetben az ellenséges tevékenység következtében elszenvedett veszteségek az idő és a hatásos ellenséges tűz funkciójára vezethetők vissza, és hogy bármilyen típusú csapat bárhol harcolhat, nem fognak tévedni*”.¹³

Az erőkkel és eszközökkel végrehajtott manóver hozzájárul a harc sikerének kifejtéséhez, a cselekvési szabadság megőrzéséhez, és csökkenti a saját csapatok sebezhetőségét. Korszerű körülmények között – a rendkívül hatásos felderítőeszközök ellen – nagy erőkkel igen nehéz manőverezni, ezért fontos a csapatok mozgékonyágának fenntartása és fokozása.

A légideszant- és légi mozgékonyágú erők alkalmazásával nagymértékben fokozható a csapatok manőverképessége, ugyanis a különböző rombolások, tüzek, elárasztások s egyéb akadályok drasztikusan csökkenthetik, megnehezíthetik a földi manőverezést.

A magas fokú manőverezőképeség a gyors helyzetváltozásokhoz való rugalmas alkalmazkodást, gyors döntést, késlekedés nélküli parancskiadást és határozott tevékenységet követel. A manőverezést a harctevékenységi fajták térben és időben való gyors váltása, a főcsapás irányának, a csapatok hadműveleti és harcrendi felépítésének haldéktalan megváltoztatása, továbbá a tűz és mozgás szoros kölcsönhatása (összhangja) jellemzi. A manőverkézség fenntartása a csapatok szükséges technikai eszközökkel történő ellátásán is alapszik. Mindezek teszik lehetővé az erők terepen, úton kívüli gyors helyzetváltozását, hogy időben kedvező terepszakaszokat foglalhassanak el, megelőzve az ellenséget a tervezett tevékenységében.

Az erők találatkény és összehangolt alkalmazása, a kifogástalan és folyamatos együttműködés fenntartása, kisebb erő számára is lehetővé teszi a túlerőben levő ellenség elleni sikeres tevékenységet.

A harcmező „körlet-orientált” szemlélete nem alkalmas arra, hogy azzal megnyerjük a következő háború első és további ütközeteit. Az a parancsnok, aki képes mind a földi, mind pedig a légi hadműveleti (harcrendi) elemek manővereztetésére, nagyobb eséllyel bír a győzelem kivívására.

TŰZ(TÁMOGATÁS)

A tüzérő lehetővé teszi a manóvert, a manóver pedig kedvező helyzetbe juttatja a tüzérőt az ellenség lefogásához.

A tűz, a csapás és a manóver a hadművészet régi kategóriái. A harc megívása eszközeinek fejlődésével változott ezek tartalma, szerepe és helye a hadműveletben, a harcban. A hadművészet fejlődésének korai időszakában, amikor a hadseregek csak szálfegyverekkel voltak felszerelve, a harctevékenységek alapját a csapás képezte. Eredményességéhez nagymértékben hozzájárult a mesteri manóver.

A harc eszközeinek korszerűsödése, valamint a csapatok harctevékenysége fejlődésének elvei eredményeként megjelent a tűz: a harc és az ütközet igen fontos összetevője. Hosszú időn keresztül – amikor a hadseregek tüzeje még kicsi volt – a tűz a csapáshoz viszonyítva alárendelt szerepet töltött be, és annak csak az előkészítését szolgálta. Csak a XIX. század második felétől kezdve, a csapatok nagyobb tűzgyorsasággal és lőtávolsággal rendelkező huzagolt csövű lövegekkel történő ellátása után lett a tűz az ellenség pusztításának alapvető eszköze. A korábbi há-

borúkban, ideértve még az első világháborút is, a harc kimenetelét lényegében a közelharc (a gyalogság és a lovaság rohamja) döntötte el.

Lényeges változás a második világháborúban következett be, amikor a szemben álló felek tömegesen kezdték alkalmazni a harcokocsikat, a repülőket, a korszerű tüzérségi eszközöket, és elterjedtek az automata lövész-fegyverek. A tűznek a hadműveletben és harcban betöltött megnövekedett szerepe jelentős mértékben kihatott a harctevékenységek módjaira is. A támadás lényege az erőteljes tűz és a csapatok lendületes előretörésének egységében volt. Az áttörést rendszerint megelőzte az ellenség védelmének széttúzása a tűzérőség tömegtüzévével és a repülő csapásaival. A támadó csapatok harctevékenysége tűzzel történő biztosításának egyik hatékony formája a tüzérségi és a légitámadás volt.

A tűz a védelmet is erősebbé tette, fokozta annak aktivitását és ellenálló képességét. A védelem ereje elsősorban a tűzzel szembeni ellenálló képességben rejtett.

A csapatok tüzeje és mozgékonyága növekedésének hatására *változott a csapás tartalma*. A második világháborúban a csapás a korábbiak mellett már magában foglalta a tüzérség és a repülő csapásainak elsöprő erejét, összehangolva a gyalogság és a harcokocsik tevékenységével. Ez utóbbiak képezték a szárazföldi csapatok fő csapásmérő erejét.

A tűzzel és a csapással együtt lényeges fejlődésen ment keresztül a manóver is. Jelentősége állandóan nőtt. A tapasztalatok szerint a második világháború alatt az összidő mintegy 40 százaléka telt el a csapatok különböző jellegű mozgásával. Jellemző, hogy a manóvert nemcsak a harctevékenységek kezdete előtt, hanem azok megívása során is széles körben alkalmazták.

A tömegpusztító fegyverek mellett minőségi fejlődés következett be a hagyományos megsemmisítő eszközökben (tüzérségi löveg, páncéltörő eszköz, harcjármű és harcokocsi, repülőgépek és helikopter stb.) is. Sokszorosára nőtt tűzgyorsaságuk, lőtávolságuk, manőverképeségük, pusztító hatásuk és a tüzelés pontossága. És nem utolsósorban, teljesen új elvi alapokon működő, a technikai tudományok legújabb vívmányaival rendelkező fegyverrendszerek és harci technikai eszközök sora került a csapatokhoz.

Változások történtek a tűzfeladatok végrehajtásába bevont különböző tüzeszközök részvételi arányában is. Míg korábban a harcokocsik elleni harc elsősorban a páncéltörő tüzérség feladata volt, napjainkban – mint ezt a közelmúlt helyi háborúinak eseményei igazolják – a feladat megoldásába messzemenően bevonják a tüzérségi lövegeket, a páncéltörő rakétákat, a harci helikoptereket, a harcokocsikat stb.

A vietnami és a közel-keleti háború során az ellenség tűzzel való pusztításában mind jelentősebb szerepet töltöttek be a harci (tűztámogató) és páncélelhárító helikopterek, amelyek rendkívül hatékony, nagy páncéltűrő képességgel irányított páncéltörő, valamint nem irányított (NIR) rakétával és más tűzfegyverekkel voltak felszerelve.¹⁴

Az 1973-as arab–izraeli háború¹⁵ után egyes katonai körökben úgy vélték, hogy a tüzérő az egyedüli győzelemre vezető tényező, ugyanis a

harcokcsik több mint 50%-át páncéltörő rakétákkal, 22%-át harcokcsik tüzével és mintegy 28%-át repülőgépek fegyvereivel és robbanó műszaki zárrakkal pusztították el.

Az USA „aktív védelem”-re vonatkozó elgondolása – az ellenség megsemmisítése végett – hangsúlyozta a tömeges tüzérről előretolt alkalmazásának szükségességét. A manővert csak azért tartották szükségesnek, hogy kedvező helyzetbe juttassa a tüzérről az ellenség szétveréséhez.¹⁶

A légi-szárazföldi hadművelet koncepciója felismerte a tüzérről és a manőver egyensúlyának fontosságát, hangsúlyozván, hogy a fenyegető erőket nagyobb térségben kell lefogni, így teremtve ún. ablakokat a támadáshoz. A harcmező kiterjesztése megköveteli, hogy az ellenségre mérendő megsemmisítő tűzcsapások érdekében a tüzérről manőverrel párosuljon. Ha statikusak maradunk, ez csak bizonyos hagyományos vagy „atomos” megtorlásokra ösztönzi az ellenséget. A tüzérről megismerése nem merülhet ki a saját fegyverek ismeretében. A siker eléréséhez egyaránt ismerni kell az egyéb, előnyös (segítő) és hátrányos (akadályozó) tényezőket.

Összegezve megállapítható, hogy a háborúk folyamán – a fegyveres küzdelem eszközei változásának hatására – folyamatos fejlődésen ment keresztül a tűz, a csapás és a manőver, módosult tartalmuk, és egyúttal egyre bonyolultabbá vált megszerzésük és megvalósításuk. A tüzefegyverek korszerűsödésével, az egyre nagyobb hatóerejű és hatásosabb tüzesszerek megjelenésével, a tűz mindjobban „behatolt a csapás és a manőver tartalmába”, és a XX. század háborúitól kezdve meghatározó szerepet tölt be a harcban és a hadműveletben.

A fegyveres küzdelem eszközeinek mennyiségi és minőségi fejlődése eredményeképpen jelentős mértékben megnövekedett az ellenség megsemmisítésének lehetősége, erői és eszközei tüzérről történő pusztításának hatékonysága.

Ezzel együtt elmélyült a tűz, a csapás és a manőver kölcsönös kapcsolata. Eltérően az első világháborútól, amikor a gyalogság szuronyrohama, a lovasság rohama és a támogató tüzérségi tűz csak egymástól elkülönülve valósult meg, a második világháborúban a tűz, a csapás és a manőver egységes egészévé vált. A tűzhatás a csapás előkészítésének időszakában és annak végrehajtása során egyaránt folyamatosává vált.

A második világháború tapasztalata azt mutatja, hogy a csakis a tüzérről megfelelően biztosított csapás és manőver éri el célját. A csapatok tűzaktivitása, tűz- és csapásmérő ereje, valamint mozgékonyasága és manőverképessége növekedésének törvényszerű következménye volt, hogy a háború folyamán állandóan fokozódott a harctevékenységek határozottsága, nőtt térbeli kiterjedésük, dinamikusságuk, továbbá az idő és a meglepés tényezőjének szerepe, az erők és eszközök feszes együttműködésének és a csapatok szilárd vezetésének jelentősége.

A második világháború után még hosszú ideig a hadművészet elmélete a haderő- és fegyvernemek tüzét mind támadásban, mind védelemben úgy kezelte, mint amelynek az a szerepe, hogy előkészítse a szárazföldi csa-

patok ellenségre mért csapását, továbbá kedvező feltételeket teremtsen a csapatok manővereihez és a harcfeleladatok megoldásához. A szabályzatok is ezt tükrözték a csapatok harctevékenységének a tüzérség és a légierő tüzével való támogatása fogalom használatával.

A későbbiekben további változások mentek végbe, és manapság is változások jellemzik a tűz, a csapás és a manőver tartalmát és kölcsönhatását. Ennek folyamán egyik oldalról erősödnek azok az irányzatok, amelyek fejlődésükre a múlt háborúkban is jellemzőek voltak, másik oldalról pedig sok új vonás is jelentkezik. Ezek mindenekelőtt a tűznek a hadműveletben és a harcban betöltött szerepére vonatkoznak. A hadseregek atom- és tűzpotenciálja rendkívüli mértékben megnőtt. Lehetőség nyílt az ellenség nemcsak harcászati és hadműveleti, hanem hadászati csoportosításának és más objektumainak rendkívül rövid időn belüli megsemmisítésére a hadműveleti területen és a háterszágban egyaránt.

Ennek következtében az atomcsapások, valamint a hagyományos fegyverek tüze a hadművelet, a harc előkészítése és megvívása módjai fejlődésének egyik döntő tényezőjévé váltak. Különösen élesen mutatkozik meg ez a korszerű támadás jellegében, amely az atomcsapások, a tűz, a csapások és a csapatok manővere komplexumává vált. A tűz a támadónak utat nyit, „vezeti” azt, megsemmisítve az előrenyomulást akadályozó ellenséges célokat és objektumokat, megakadályozza az ellenség tartalékainak manőverét, nehezíti a megbontott védelmi rendszer helyreállítását.

Támadásban az ellenség szétverése módjai változásának alapja a csapatok állandóan növekvő tűzpotenciálja. A korábbi háborúkban, amikor a csapatok fő erőikéjtése elsősorban a közelben elhelyezkedő ellenséges célok és objektumok ellen irányult, a támadó a védő csoportosítás szétverését csak élőereje és tüzesszerei egymást követő „felörlésével” tudta megvalósítani. Ez a körülmény korlátozta a csapatok manőverét, negatívan befolyásolta a védelem áttörésének ütemét.

Napjainkra a helyzet jelentős mértékben megváltozott. Gyakorlatilag a pusztító eszközök korlátlan hatótávolsága, rendkívüli mértékű hatásnövekedése kedvező körülményeket biztosít a védelemre gyakorolt tűzhatás mélységének növelésére. Ennek eredményeképpen a támadónak lehetősége van arra, hogy egyidejűleg erőteljes csapásokat mérjen az ellenséges védelmi csoportosítás felépítésének teljes mélységére. Az atom- és más tüzesszerek megnövekedett lehetőségei rendkívül élesen vetik fel azt a kérdést, hogy a csapatok időben ki tudják-e használni a csapások eredményét. Biztosítani kell tehát az ellenségre való egyidejű ráhatást a közvetlen harcrintkezés terepszakaszától kezdődően, a védelem egészére. Az ellenséges védelem teljes mélységére tüzérről és csapatokkal mért erőteljes csapás biztosítja hadműveleti szilárdságának gyors megbontását, illetve a támadás gyors ütemben való kifejlését.

LÉGVÉDELEM

A légvédelem célja: a hadszíntéren, a felelősségi körzeten¹⁷ belül az ellenséges repülő, távirányítású repülőgépek (RPV)¹⁸ és pilóta

nélküli repülőeszközök (UAV)¹⁹ támadásának elhárítása, vagy támadások hatékonyságának csökkentése. A légvédelem magában foglalja a felderítést, a légi figyelést és értesítést, a csapatok légvédelmi és légi oltalmazását, valamint a légvédelmi erők és eszközök együttműködésének megszervezését az előljáró magasabbegység (hadsereg) oltalmazó légi erejével és légvédelmi eszközeivel. A légvédelmi eszközök többsége a főcsapást mérő csoportosítás megerősítését szolgálja.

A csapatok légvédelme aktív és passzív védelmi rendszabályok útján valósul meg.

Aktív védelmi rendszabályok: az elfogó vadászrepülőgépek, az irányítható légvédelmi rakéták és a légvédelmi tüzérség (ADA²⁰), továbbá az ellenséges rádiótechnikai eszközöket zavaró eszközök alkalmazása.

Passzív védelmi rendszabályok: a csapatok és a helyi lakosság kiképzése a védelem módjaira; a légitámadás veszélyéről való értesítés; az erők és eszközök széttagolása, az álcázás és az ellenség megtévesztése, nagy kiterjedésű körletek kódosítása, óvóhelyépítés.

A légvédelem alapvető elvei szerint a légvédelemnek biztosítania kell az egységek és magasabbegységek oltalmazását mind mozgás közben, mind pedig a harcászati szempontból fontos menetvonalszakaszokon történő elhelyezkedésükkor. A légvédelmi tüzesszereket úgy kell elhelyezni, hogy a menetoszlopokat a leghatásosabban megvédhesék a repülőgépek ellen és fokozzák a saját irányítható légvédelmi rakétalövedékek lehetőségeit az ellenség rakétái elleni harcban.

Az amerikai haderőben 1966-ig az egységeknek és magasabbegységeknek nem volt szervezetszerű légvédelmi eszköze, légvédelmüket a hadseregközvetlen hadtest és a tábori hadsereg keretében szervezték meg. A tábori tüzérség légvédelmi tüzéregységei a rakétafegyverekkel és repülőgépekkel felszerelt hadszíntér-légvédelmi erőkkel és eszközökkel együttesen látták el a csapatok légvédelmét.

Az amerikai sajtóközlemények²¹ szerint a koreai és a vietnami háború tapasztalatai bebizonyították, hogy a kis űrméretű önműködő fegyverek meglehetősen hatásos eszköznek bizonyultak a nagy sebességű, korszerű sugárhajtású repülőgépek ellen. Éppen ezért 1966-ban az Amerikai Egyesült Államok hadseregében döntés született arról, hogy minden gyalogs- (harcokcsik-) zászlóalj és tüzérsztyály állományában egy Redeye kézi légvédelmi irányítható rakétafegyverrel ellátott részleget szervezzenek. Amellett hozzákezdtek a légvédelmi osztályok megalakításához, amelyeket Chaparral típusú önjáró könnyű légvédelmi rakétafegyverekkel és 20 mm-es Vulcan típusú automata légvédelmi ágyúkkal szereltek fel.

A légvédelmi irányító rendszer tökéletesítése céljából a hadosztálytörzsekben a légvédelmi eszközök harci alkalmazását tervező szakembert szerveztek.

A deszantelhárítás lényege: az ellenséges légideszantoknak és deszantszállító eszközeiknek a földön és a levegőben történő felderítése és megsemmisítése, amely aktív és passzív rendszabályokból tevődik össze.

Aktív rendszabályok: a légierő, a légvédelmi tüzérség és más tüzesszerek alkalmazása a szállító-repülőgépeknek és a légideszantnak a

levegőben, valamint földet érésük után a földön történő megsemmisítése céljából.

Passzív rendszabályok: a felderítés megszervezése, figyelés és értesítés, különféle deszantelhárító műszaki zárok telepítése, a légideszantok valószínű kidobási (leszállási) körleteiben a leszállóhelyek, repülőterek használatatlanná tétele.

Az ellenség földet ért légideszantjai elleni harc a hadosztálynál rendszerint a tartalékokra (második lépcsőkre) hárul. E feladat végrehajtásában a legmozgékonyabb tartalékalegységek vesznek részt.

MOZGÉKONYSÁG ÉS TÚLÉLÉS

A harc feladatok végrehajtásához jól kiképzett, felszerelt és bevetésre kész csapatok kellenek. Olyanok, amelyek mozgékonyak, fenntarthatók, nagy a túlélési képességük, valamint amelyeket a lehető legjobb vezetés, irányítás és felderítés segít.

A mozgékonyság a harctevékenység egyik fontos tényezője, amelyben kifejezésre jut a tér és idő szerepe (a mobilitás kihasználása). A csapatoknak olyan magas fokú terepjáró, vízi és egyéb terepakadályokat leküzdő képességekkel kell rendelkezniük, melyek révén – év- és napszaktól, tereptől és időjárástól függetlenül – képesek a gyors helyzetváltoztatásra. A mozgékonyság kihasználása a vezetéssel szembeni egyik legfontosabb követelmény. A mozgékonyság szoros összhangban van a csapatmozgások fokozott biztosítása követelményeinek teljesítésével, valamint a harc- és szállítójárművek terepjáró képességével. A csapatok mozgásának biztosítása előrevonáshoz, manőverekhez, továbbá a harc műszaki feltételeinek megteremtése fontos elemét képezik a mozgékonyagnak. Mindezek összességében olyan lehetőségek és képességek megteremtéséhez járulnak hozzá, amelyek nagyban biztosítják a csapatok, az erők és eszközök túlélőképességét. A csapatok a pusztító eszközök kiterjedt alkalmazásának viszonyai között is megőrzik harcképességüket, és alkalmasak maradnak a meghatározott feladataik teljesítésére.

LOGISZTIKA (ELLÁTÁS)

A mai harcos zászlóalj óriási pusztító erőt képvisel. Minden zászlóaljnak rendelkezésére áll a legkorszerűbb harci technika. Az M2/M3 zászlóaljak olyan fegyverrendszerekkel bírnak, amelyekkel szinte bármilyen ellenséges harcjármű megsemmisítésére képesek 2500 méter távolságról, ugyanakkor fokozódott a mozgékonyáguk. E képességek kihasználása érdekében azonban a parancsnokoknak mindig gondoskodniuk kell a logisztikai biztosításról (CSS²²). Nem fejthető ki maximális harci erő, ha a parancsnok nem tartja harcra kész állapotban erőit és eszközeit. Az ellátórendszer mindenkor legyen olyan mozgékony, mint az ellátandó csapat, és minimális megszakításokkal legyen képes a harcoló alegységek feltöltésére.

A szövetségeseknek a normandiai partraszállást követő támadása hűen példázta ezt az állítást. A váratlan siker és a kikötők létesítésének elhúzódnása miatt a 12. hadseregcsoport és a 21. hadseregcsoport csapatai ádázul

küzdöttek az igen értékes lőszerért és üzemanyagért. Dwight D. Eisenhower tábornok esetenként arra kényszerült, hogy egyes csapatokat leállítson. Csak így tudta biztosítani más köteleknek a hadműveletek folytatását. Csak csodálkozni lehet azon, hogy a korlátozott CSS-tevékenységek milyen hatást gyakorolhattak a háború folyamatára, és annak a lehetőségére, hogy a második világháborút korábban befejezzék, mint ahogy történt. A logisztikai ellátás napjainkban még nagyobb jelentőségű, és lényegesen komolyabb pozitív vagy negatív hatásokkal jár a hadművelet (harc) menete és kimenetele szempontjából, mint korábban bármikor.

VEZETÉS, ELLENŐRZÉS

Az egységes vezetésnek a csapatok összpontosított erőfelfejtését a közös feladat teljesítésére irányuló tevékenységük összehangolásával kell biztosítania. A csapatok tevékenysége összehangolásának és sikeres együttműködésének feltétele, hogy az azonos szintű parancsnokok egyformán értelmezzék az előjáró utasításait.

A C3²³ bármely csapat „időzítő lánc”. A légi-szárazföldi hadművelet négy alaptétele: *aktivitás, kezdeményezés, mélység és összehangolás*, hangsúlyozza a hatásos C3 rendszer fontosságát. Minthogy a parancsnok nem lehet jelen mindenütt a harcmezőn, az alárendelt parancsnokoknak és törzseknek kell gyakorolniuk a C3-at a parancsnok elgondolásának keretében a kialakuló helyzetek kihasználására. A vezetési rendszernek ezt az „előretolt gondolkodási” típusát a németek a második világháborúban széleskörűen alkalmazták. Szerintük az egyetlen dolog, amitől ők a harcban függhetnek, az a „káosz” volt. Ez a káosz, a fegyveres konfliktusnak az illékony és előre nem jelezhető természete, bármely csapat C3 rendszerében komoly feszültséget okoz, ha a parancsnok nem határozza meg a sikernek azokat a normáit, amelyek győzelmet eredményeznek.

Erre jó példa az Urgent Fury („Sürgős őrlőngés”) hadművelet, a Grenada elleni 1983. évi akció²⁴. Esetenként olyan csapatok, amelyek nincsenek felkészülve a harcra, olyan helyzetbe kerülhetnek, amelyben egyáltalán nem lesz idő a felkészülésre. A Grenadában bevetett egyik különleges (ranger) zászlóalj parancsnoka szerint alegységének sikere közvetlenül a kiváló kiképzésnek és az állandó vezetési és biztosítási rendszabályok sulykolásának tulajdonítható. Bár a technológia képessé tett bennünket nagy képességű fegyverek megteremtésére, nem kétséges, hogy a győzelem a jövőben is a parancsnokon, annak hatásos C3-án, és a jól képzett alegységeken fog múlni.

A szárazföldi harc funkciói nem új keletűek. Egyidősek a hadviseléssel, tehát akkor keletkeztek, amikor az ember a vitás kérdések rendezése végett először folyamodott a háborúhoz. A probléma, miként Clausewitz hangsúlyozta, abban van, hogy olyan zsergont használunk, amely összezavarja és elpalástolja ennek a gondolatnak a jelentését. „Végül is oda jutottunk, hogy az elméleti és kritikai irodalmunk, ahelyett, hogy egyszerűen, világosan érvelne, amelyben a szerző legalábbis

mindenkor tudná, hogy mit mond, az olvasó pedig, hogy mit olvas, olyan zsergonba keveredik, amely zavaros útvesztőbe vezet, ahol is a szerző elveszíti az olvasóját.”²⁵

A szárazföldi harc funkcióinak ismerete jelentősen segíti a parancsnok és a törzs hatékony tevékenységét. Maga a háború egyszerű, de ha nem értjük meg a háború funkcióit és azok kölcsönhatásait, akkor vereséget szenvedhetünk.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

- FM 100-5 Field Manual, Operations, Headquarters Department of the Army Washington DC, 14 June 1993
Karl von Clausewitz: A háborúról, Göttinger Kiadó, 1999
Szun Ce: A háború művészete, Cartaphilus Könyvkiadó, 2008
John. L. Romjue: From active defense to air-land battle: the development of army doctrine, 1973–1982; [publ. by the] United States Army Training and Doctrine Command (1984)
John L. Romjue: American Army Doctrine for the Post-Cold War, Center of Military History United States Army, Washington DC., 1997
http://books.google.hu/books?id=qXKyv6Q2DI8C&printsec=frontcover&dq=L+John.+Romjue&source=bl&ots=2H_73AYTde&sig=j2DnrnBlR-v3CONQvE5m6gXSWIA&hl=hu&ei=2ZOVTa-kMY7Nswbm9fjGCA&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=2&sqi=2&ved=0CCEQ6AEwAQ#v=onepage&q&f=false

¹ FM 100-5 Field Manual, Operations, Headquarters Department of the Army Washington DC, 14 June 1993, 1-1. p.

² Hannibál az egyik legjelentősebb pun hadvezér (i. e. 247–183)

³ Robert Edward Lee (1807–1870). Az amerikai polgárháború híres déli tábornoka (főparancsnok).

⁴ George Smith Patton Jr. (1885–1945) amerikai tábornok.

⁵ Karl von Clausewitz: Háborúról, Göttinger Kiadó, 1999

⁶ Szun Ce: A háború művészete, Cartaphilus Könyvkiadó, 2008

⁷ Szun Ce: A háború művészete, Cartaphilus Könyvkiadó, 2008

⁸ Szun Ce: A háború művészete, Cartaphilus Könyvkiadó, 2008

⁹ FM 100-5 Field Manual, Operations, Headquarters Department of the Army Washington DC, 14 June 1993, 2–9

¹⁰ FM 100-5 Field Manual, Operations, Headquarters Department of the Army Washington DC, 14 June 1993, 2-9

¹¹ FM 100-5 Field Manual, Operations, Headquarters Department of the Army Washington DC, 14 June 1993, 2-12

¹² Szun Ce: A háború művészete, Cartaphilus Könyvkiadó, 2008

¹³ Martin Blumenson, A Patton-írások, 1940-től 1945-ig. Houghton Mifflin, Co., Boston, Mass., 1974. 2.kötet, 803-804. p.

¹⁴ E tapasztalatok alapján a NATO rendszabályokat fogantatók annak érdekében, hogy a szárazföldi csapatok csapatrepülő erőinél minél több, hatékony tűzfegyverekkel irányított rakétákkal felszerelt támogató és páncéelhárító helikoptert rendszeresítsenek.

¹⁵ A Yom-Kippur, vagy más néven negyedek arab–izraeli háború (1973. 10. 06–25.)

¹⁶ John L. Romjue: From active defense to air-land battle: the development of army doctrine, 1973–1982; [publ. by the] United States Army Training and Doctrine Command (1984) 18–19. p.

¹⁷ AOR – area of responsibility (felelősségi körzet)

¹⁸ RPV – remotely piloted vehicle (távírányítású repülőgépjármű)

¹⁹ UAV – unmanned aerial vehicle (pilóta nélküli repülőgépjármű)

²⁰ ADA – air defense artillery (légvédelmi tüzérség)

²¹ Armor, 1968. nov.–dec.

²² CSS = Combat Service Support

²³ C3 = Command, Control and Communications

²⁴ Wesley B. Taylor: levél, 75. gyaloghadosztály 1. (ranger) zászlóaljparancsnokság, AFVS-SFD-C, tárgy: Az Urgent Fury (sürgős őrjörgés) feladat sikeréhez hozzájáruló hadműveleti tényezők, 1984. április. Hunter Army Air Field, Ga. Ezt a katonai levelet 1984-ben minden fegyvernemi iskolának megküldték az oktatásban való felhasználásra.

²⁵ Karl von Clausewitz: A háborúról, Göttinger Kiadó, 1999

Lisznyai Lajos százados:

A LAKOTT TERÜLETEN VÍVOTT HARC TAPASZTALATAI ÉS AZ ASZIMMETRIKUS HADVISELÉS. A LIBANONI HÁBORÚ

A második libanoni háború¹ tapasztalatai többnyire kevésbé ismertek, hiszen a balkáni és az afganisztáni szerepvállaláshoz képest alacsonyabb arányú a Magyar Honvédség részvétele a konfliktushoz kapcsolódó ENSZ-misszióban. A téma feldolgozását nemcsak a bukott államiságú területek kutatása miatt tartom fontosnak, hanem azért is, mert a konfliktusban egy XXI. századi, jól felszerelt reguláris erő csapott össze egy nem állami szereplő fegyveres erejével úgy, hogy a harctevékenységek és a harc kimenetele nem minden esetben a „megszokott” aszimmetrikus hadviselés képét mutatta. (Írásom egy – a Sereg Szemle 2011/1. számában elkezdett – cikksorozat része.)

A Foreign Policy (továbbiakban: FP) elemzése szerint Libanon, bukott államiság-indexe alapján – összehasonlítva Irakkal, Afganisztánnal és Szomáliával –, 2007-ben 28., 2008-ban 18., 2009-ben 29., 2010-ben a Föld országai közül a 34. helyen állt.² Bár a 2006-os háború után visszaesett az ország stabilitása, napjainkra mégis folyamatosan javuló tendenciát mutat. Libanon stratégiai elhelyezkedése, valamint a közel-keleti probléma megoldatlansága miatt azonban célszerű nagyobb figyelmet fordítani a térségre. Nemcsak az arab világban napjainkban zajló változások miatt, hanem a térségre jellemző háborúk sajátosságai miatt is. A második világháború vége óta a helyi konfliktusokat szinte mindig a váratlanság, a magas intenzitás és többnyire rövid időtartam jellemezte. A térség földrajzi elhelyezkedése, illetve továbbra is megoldatlan külső és belső problémái miatt, a jövőben is számolni kell a régió mint válságzó és a NATO számára potenciális kihívás lehetőségével.

A HADSZÍNTÉR ELEMZÉSE A COE ALAPJÁN

Hasonlóan a Szomáliáról készült tanulmányomhoz,³ ezúttal is az amerikai FM 7-100-as szabályzat⁴ alapján kívánom bemutatni a műveleti környezetet, valamint az ellenséges erők (OPFOR) tevékenységét. Az alkalmazott szempontok megtartása lehetővé teszi, hogy az egyes országok későbbi összehasonlító elemzése-értékelése során, egységes szempontok alapján, pontos és elfogulatlan képet alkothassunk a hadszínterekről, azok hasonlóságairól és különbözőségeiről.

A fizikai környezet (terep és időjárás):⁵ Libanon és Izrael közös határszakaszát⁶ az ENSZ Biztonsági Tanácsának (továbbiakban: ENSZ BT) határozata alapján jelölték ki. Ez az ún. Kék Vonal (Blue Line), amelynek a szemben álló felekkel történő elfogadtatása az UNIFIL⁷ egyik fontos feladata. Az országon belül a

terep változatos képet mutat. A közlekedési útvonalak elsősorban a folyómedrek, völgyek mentén húzódnak, melyek közül az elsődleges fontosságú a Földközi-tenger partján futó több ezer éves „történelmi útvonal”. Ennek megfelelően a hadviselő feleknek a hadműveletek tervezése során nemcsak a megközelítési útvonalak korlátozott számával kellett számolniuk, hanem az utánpótlási anyagok (különösen a fegyverzeti anyagok és az ivóvíz) biztosításának esetleges nehézségeivel is.

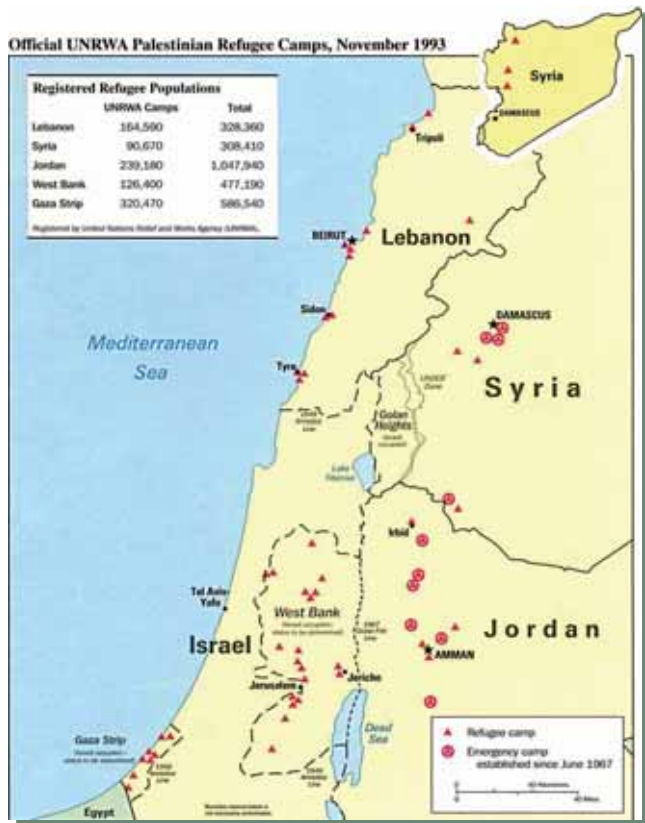
Az Izraeli Védelmi Erők (Israel Defense Forces, továbbiakban: IDF) 2000. májusi kivonulását⁸ követően a libanoni fegyveres erők (LAF) nem vették birtokukba a területet, ellenben a Hezbollah⁹ katonai szárnya megjelent és fokozatosan irányítása alá vonta úgy, hogy a libanoni kormányzat érdemben ez ellen nem tett semmit. A 2000 és 2006 közötti időszakban a Hezbollahnak nemcsak a terület alapos megismerésére volt lehetősége, hanem kihasználva a központi hatalom gyengeségét, a terep nyújtotta adottságok kihasználásával, megkezdte saját támpontjainak kiépítését és megerősítését (figyelembe véve a következő konfliktus esetén az IDF várható előrenyomulásának irányait).

A részt vevő állam típusa és stabilitása:¹⁰ A konfliktus vizsgálatok az egyik oldalon – Izrael részéről – megtalálható az állami szereplő, azonban a másik oldalon nem Libanon állam, hanem a Hezbollah tekinthető hadviselő félnek.

A hadtörténelmi tapasztalatok alapján egy nem állami (Hezbollah) és egy állami (Izrael) szereplő összecsapása esetén az erősebb, jobban szervezett fél ellen a nem állami szereplő csak az irreguláris hadviselést választhatja, hiszen csak ekkor van lehetősége a két katonai erő között lévő aszimmetria kiegyensúlyozására. A nem állami szereplő hosszú távon a kifárasztás és a nemzetközi közösség nyomásában bízva egy elfogadható fegyverszünet/béke elérésére törekedne.

**HONVÉDSÉGI
SZEMLE
ONLINE**
www.parbeszed.hm.gov.hu

ROE-kézikönyv
– magyarul
[www.usnwc.edu/
getattachment/60eba3d1-
b475-4820-a15d-fae3f5563da4/
Rules-of-Engagement-
Handbook---\(Hungarian\)](http://www.usnwc.edu/getattachment/60eba3d1-b475-4820-a15d-fae3f5563da4/Rule-of-Engagement-Handbook---(Hungarian))

A PALESZTÍN MENEKÜLTÁBOROK ELHELYEZKEDÉSE

A vietnami vagy az afganisztáni háborúk tapasztalatai szintén ezt a nézetet erősítik. Kétségtelen tény: a Hezbollah mindent megtett azért, hogy állammá váljon az államban, hisz az iráni és szíriai támogatásnak köszönhetően olyan szociális háló és állami funkciókat épített ki az általa ellenőrzött területen, mely adott esetben állami szereplővé emelhetné, de mégsem rendelkezik a Wagner Péter által is hivatkozott állammal szemben támasztott erőszak-monopóliummal.¹¹ A – tanulmány későbbi részében ismertetett szervezeti felépítéssel és fegyverzeti anyagokkal rendelkező, 2006-ban adott harceljárást alkalmazó – Hezbollah mégsem tekinthető állami tényezőnek, „csak” az adott konfliktus megkerülhetetlen katonai, politikai, gazdasági szereplőjének. Ráadásul politikai befolyásának növekedésétől függetlenül, a Hezbollah továbbra is fenntartja magának a jogot, hogy fegyveres ereje segítségével minden idegen (az ő értelmezésük szerint: megszálló) erő ellen háborút folytasson, amely libanoni területeket tart megszállás alatt.¹²

Az IDF nemcsak a régió, hanem az egész világ egyik legmodernebb hadseregének tekinthető. A szemben álló fél *katonai képességeinek*¹³ vizsgálata során megállapítható, hogy a Hezbollah rendelkezésére álló fegyverek mind mennyiségi, mind minőségi tekintetben széles spektrumon mozogtak. Az IDF Dél-Libanonból történt kivonulását követően a Hezbollah rögtön megkezdte a terület birtokba vételét és a következő összecsapásra történő felkészülés jegyében a védelmi állások kiépítését, állományának kiképzését. Ennek köszönhetően 2006-ra létrejött az ún. új mintájú hadsereg. Hasan Nasrallah, a Hezbollah főtitkárának kijelentése szerint: „*Nem volt reguláris hadsereg, de gerilla sem, a szó hagyományos értelmében. Valahol a kettő között volt.*”¹⁴

Ez azt jelentette, hogy a Hezbollah gerincét alkotó erők döntő többsége jól kiképzett és motivált volt, a lehetőségeikhez képest jó minőségű fegyverekkel felszerelve.¹⁵ A Hezbollah elnökét növelte, hogy jól mérte fel az IDF lehetőségeit és várható alkalmazásának alapelveit: elsősorban a légierő és a tüzérség precíziós támadásaira épített, melyet csak *kiegészítettek a szárazföldi erők korlátozott célú támadásai.*

A Hezbollah már korábban felállított egy 13 pontból álló feltételrendszert, amely elsősorban a gerilla-hadviselésre épít, és ezt fejlesztették tovább a 2006-os háború idejére. Ezek a feltételek a következők voltak:

- elkerülni az erősebb ellenfelet, az „üss és fuss!” taktika alkalmazása;
- a saját erők védelme fontosabb az ellenségnek

- okozott veszteségnél;
- csak akkor támadj, ha biztos vagy a sikerben;
- a meglepetés a siker feltétele;
- az összecsapás helyszínének kiválasztásakor arra kell törekedni, hogy az ellenség ne érvényesíthesse a technikai fölényét;
- türelmesnek kell lenni, meg kell találni az ellenség gyenge pontjait;
- mozgékonyak kell lenni;
- állandó nyomás alatt, bizonytalanságban kell tartani az ellenséget;
- a végső győzelemhez sok apró győzelem keresztül vezet az út;
- ki kell alakítani és meg kell őrizni a saját erők morálját;
- ki kell használni a médiában rejlő lehetőségeket;
- meg kell nyerni a helyi lakosságot saját ügyünknek – a szívekért vívott harc;
- okozz veszteséget az ellenségnek, és hagyd el a helyszínt, mielőtt magához térne!¹⁶

A Hezbollah „első vonalának” meghatározó elemei voltak az ún. Nasser-(al)egységek, amelyek nagy mennyiségű 122 milliméteres BM-13 sorozatvető rakétákkal voltak ellátva. A rakéták korlátozott hatótávolsága miatt a Nasser- csapatok az izraeli-libanoni határ közelében települtek, jól szervezettek, mobil erőknek számítottak, amelyek a rakétákat sok esetben csak improvizált indítóállványokkal alkalmazták. A Hezbollah tüzérségének másik fajtáját a közepes- és nagy hatótávolságú rakéták jelentették, amelyeket Bejrút és a két ország határa közötti területen szétszórva telepítettek. Típus alapján ezek a nagyobb hatótávolságú BM típusú rakétákat, valamint az iráni eredetű rakétákat (pl. Zelzal-2, Nazeat, Fajr-3, Fajr-5) jelentették.

Az IDF páncélozott harcjárműveinek és harcokcsijainak leküzdését a Hezbollah

páncéltörő eszközök széles spektrumának beszerzésével és tömeges alkalmazásával kívánta elérni. A teljesség igénye nélkül, az alábbi páncéltörő eszközök álltak a rendelkezésére: RPG-7, RPG-27, Metisz-M, Kornet-E AT-14, Milan, TOW.¹⁷ Mint az a felsorolásból is látszik, a különböző hatótávolságú és páncélatütő képességű eszközök rendszeresítése lehetővé tette a védelem mélységben történő kiépítését, amelyet korábban csak a reguláris erők alkalmaztak.

A 2006-os háborúban a Hezbollah védelmét három szektorra (A, B, C) osztották fel és 20–25 kilométeres mélységben szervezték meg. A határ mentén akár 7 km mélységű aknamezőket telepítettek, az arra alkalmas helyeken pedig lesállások sorát építették ki.¹⁸ A lesállásokat úgy készítették elő, hogy rendelkeztek mindazokkal az alcsoportokkal, szervezeti elemekkel (rajtaütő, biztosító, támogató alcsoportok), melyeket a hasonló jellegű feladatok végrehajtásakor a NATO-erők is alkalmaznak. Az út mellett elhelyezett improvizált robbanóeszközök (IED) hatásához hozzájárult még a kézfegyverek és a jól irányzott és vezetett aknavető tűze. Ezek együttes alkalmazása legalább olyan hatásosnak bizonyult, mint az afganisztáni és iraki hadszíntéren az ellenállók által használt eszközárzenál.

A Hezbollah állományát kis létszámú, jól szervezett csoportok alkotják, amelyek parancsnoki állománya nagyfokú önállósággal rendelkezik (hasonlóan a feladatközpontú vezetéshez).¹⁹ Meglepő módon a Hezbollah iráni fejlesztésű pilóta nélküli robotrepülőgépekkel (UAV) is rendelkezett, amelyek lehetővé tették a légi felderítés alkalmazását.²⁰ A Hezbollah szervezetségét mutatja, hogy katonáinak egy része egyenruhát és más katonai felszerelést viselt, amelyek hasonlóak voltak az izraeli egyenruhákhoz. Az IDF első vonalban harcoló katonáit ez gyakran megzavarta, hiszen nem minden esetben volt egyértelműen azonosítható, hogy a látótávolságban lévő katona barát vagy ellenség!²¹

Az előzőekhez szorosan kapcsolódnak a *technológiai képességek*,²² amelyek elsősorban az IDF esetében jelentettek igazán korszerű eszközöket, különösen a légierő technikai és fegyverzeti anyagainak esetében. Ugyanakkor nem szabad megfeledkeznünk a Hezbollah által alkalmazott UAV-k és cirkáló-rakéták²³ használatáról sem, melyek mennyiségük alapján nem voltak képesek döntően befolyásolni a fegyveres konfliktust, de pusztán létükkel meglepték az IDF-et.

Az *információ*²⁴ és a *média* szerepe különös fontosságot kap a közel-keleti konfliktusokban. A szemben álló felek igyekeznek a saját nézőpontjuknak és érdekeiknek megfelelően láttatni a külvilággal az eseményeket. A 2006-os libanoni háborúban a Hezbollah hírcsatornáit mindent megtettek annak érdekében, hogy a civil áldozatok viszonylag magas számáért az IDF-et tegyék felelőssé, amely „válogatás nélkül” hajtotta végre támadásait.²⁵

A Human Right Watch (nemzetközi emberjogi szervezet) helyszíni tudósítása alapján 2006. augusztus 2-án az IDF súlyosan megszegte a nemzetközi humanitárius jogot, amikor nagy számú – katonai tevékenységet nem folytató – helyi lakost ölt meg. Az IDF próbált arra hivatkozni, hogy a térség-

ben tartózkodó Hezbollah-harcosok emberi pajzsként használták a lakosságot,²⁶ de a nemzetközi közösség döntő része mégis az először nyilvánosságra került Human Right Watch riportot tekintette hitelesebbnek.²⁷ Az emberek többségében mindig könnyebb szimpátiát ébreszteni a megtámadott, mint a támadó iránt, attól függetlenül, hogy milyen események vezettek a háború/harcvékenység kirobbanásához. Egy Hezbollah szállóige szerint „*Ha nem filmezted le, akkor nem is harcoltál!*”.²⁸ Ráadásul, mivel az IDF képtelen volt megakadályozni/megállítani az Észak-Izrael elleni rakétatámadásokat,²⁹ ezért a helyi lakosságban azt az érzést keltették, mintha saját államuk tehetetlen lenne, és nem tudná őket megvédeni a Hezbollah rakétáitól. A fentiekből is látszik: a PSYOPS, valamint az INFOOPS körülmekintő alkalmazása legalább olyan fontos, mint az ellenség legyőzése a csatatereken.

A külső (nemzetközi) szervezetek³⁰ közül elsősorban az ENSZ különböző szervezetei (pl. UNHCR) tevékenykednek a térségben, de mint minden amerikai érdekeltségű területen, itt is megtalálható az US AID is. Ezek a nem kormányzati szervezetek elsősorban a háború sújtotta terület lakosságán próbálnak meg segíteni, illetve Libanon esetében ehhez kapcsolódik még az ország területén tizenkét menekülttáborban évtizedek óta élő, nagy számú palesztin menekült is.

A szociális, geográfiai/földrajzi környezet³¹ vizsgálata szempontjából meghatározó, hogy a Hezbollah számára az élőerő-vesztés pótlása nemcsak az Izrael ellenes libanoni lakosságból történik, hanem az ország területén található tizenkét palesztin menekülttáborból is. Az ország instabilitásának egyik oka a külföldi menekültek magas száma. Ezek közül a legfontosabb a több mint 405 000 palesztin menekült,³² aki évtizedek óta az „ideiglenesen” felállított menekülttáborokban él. Ehhez járul még kb. 50–60 000 iraki menekült is.³³ Az előzőek figyelembevételével megállapítható, hogy Libanon lakossága mellett 11 százalékosnyi menekült is él az országban, akiket az állam sem gazdaságilag, sem politikailag nem tud (még a nemzetközi közösség támogatása mellett sem) pacifikálni. A palesztin lakosoknak amúgy sincsenek politikai jogai, sőt, magántulajdonnal sem rendelkezhetnek Libanonban, ezért nem meglepő, hogy a menekültek között is mind magasabb a szélsőséges nézeteket vallók aránya.³⁴

Előnytelen az ország jövője szempontjából, hogy a lakosság kb. 50%-a a fővárosban és környékén él. A népesség ilyen típusú koncentrációja a vidék lakosságát mindinkább kiszolgáltatja a szélsőséges nézetek térhódításának, ráadásul – hasonlóan más bukott államiságú területekhez – a vidék elvesztése hosszú távon megakadályozza az ország stabilizálását, mert a rendvédelmi erő erőtörő-sainak jelentős részét leköti az elvesztett területek visszaszerzése.³⁵

A regionális és globális kapcsolatok³⁶ vizsgálata során megállapítható, hogy a különböző országok és nemzetközi szervezetek mind a saját érdekeiket próbálják érvényesíteni Libanonban, ezzel pedig nem megoldják, hanem konzerválják, sok esetben eskalációhoz vezető módon növelik az ország kiszolgáltatottságát, miközben a helyi lakosság ér-

ENSZ-KATONÁK A HADMŰVELLETI TERÜLETEN

dekeivel senki sem törődik, vagy csak olyan mértékben, amennyire az szükséges saját céljaik eléréséhez. Libanon esetében az egyik oldalon ezek a külső tényezők Szíria – amely sok esetben még ma is a saját tartományának tekinti az országot – és Irán, amelyek a Hezbollah megalakulásától kezdve pénzzel, fegyverrel és katonai szakértőkkel támogatják a felkészülésüket. Bizonyos források szerint a Hezbollah dél-libanoni állásainak megtervezésében és kiépítésében észak-koreai „önkéntes” katonai tanácsadók is részt vettek.³⁷ Részben az észak-koreai tanácsadók segítségével köszönhetően, a Hezbollahnak sikerült kiépítenie föld alatti fegyverraktárakat, megfigyelőposztokat, sőt, akár századméterű (megtévesztő, fő- és tartalék) támpontokat is. Nem egy esetben föld alatti rakétaindító-állásokat alkalmaztak, amelyek hidraulikus lifttel szinte csak a kilövés időtartamára emelkedtek a föld felszínére.³⁸

Az izraeli nemzeti akarat³⁹ sebezhetőségét jól mutatja Hasan Nasrallah kijelentése, amely szerint „*Izrael Achilles-sarka az izraeli társadalom maga*”.⁴⁰ A felismerés, amely szerint az izraeli lakosság sebezhetőségét a katonai és polgári élőerő-vesztések adják, jelentős mértékben meghatározták a Hezbollah által követett harcelfjárásokat. 2006-ban nem véletlenül ragaszkodtak az izraeli lakosság elleni különböző típusú rakétatámadások fenntartásához.

A rendelkezésre álló idő⁴¹ mindkét fél számára kevés volt. Az izraeli fél mindenképpen el akart kerülni egy elhúzódo háborút, hiszen – mint az a háború folyamán bizonyosodott – a szemben álló fél mindent megtett annak érdekében, hogy ne csak az arab országokat, hanem a nemzetközi közösség (különösen az ENSZ BT) tagjait legalább jóindulatú semlegességre bírja. A Hezbollahnak szintén érdekében állt, hogy elkerülje az elhúzódo háborút, mert bár – nem állami szereplőtől szokatlanul – jelentős hadianyag-készletekkel rendelkezett, de nem kockáztathatta meg annak a lehetőségét, hogy elveszítse az előző hat évben kiképzett állománya döntő részét. A háború kezdetén az izraeli légierő sikeresen megsemmisítette a Hezbollah több mint 50, nagy hatótávolságú rakétakilövő állását.⁴² A fentiekből megállapítható: az IDF mindent

megtett az ellenség kulcsfontosságú eszközeinek minél gyorsabb megsemmisítése érdekében. Ez azonban csak az előzetesen felderített célpontok esetén volt lehetséges.

Gazdasági lehetőségek⁴³ területén egyértelműen Izrael állam volt előnyben, de hasonlóan Szomáliához, itt is fennállt a lehetőség annak, hogy az ellenség tűzfegyvereinek koncentrált tüze használhatatlanná tehet, avagy megsemmisíthet egy több százezer/millió dollár értékű haditechnikai eszközt (az élőerő-vesztéséről nem is beszélve).

A 34 NAPOS HÁBORÚ NÉHÁNY FONTOSABB ÖSSZECSAPÁSA, TAPASZTALATAI

2006. július 12-én az izraeli-libanoni határ mentén a 105-ös járőrposztnál feladat-végrehajtásra készültek izraeli tartalékos erők; ez volt az utolsó feladatuk, mielőtt véget ért volna a kiképzésük. A rutinfeladatnak induló járőrözést mindenféle eligazítás és drill nélkül kezdték meg. Ezzel nemcsak az érvényben lévő állandó műveleti utasításukat sértették meg, hanem a lehetőségét is kizárták annak, hogy egy esetleges harcérintkezés esetén hatékonyan felvegyék a küzdelmet az ellenséggel. A két HMMWV terepjáróból álló konvojt egy IED robbanása állította meg, majd rögtön ezt követően több páncéltörő gránát is becsapódott a járművekbe. Ennek következtében három katona azonnal meghalt, négy pedig megsebesült. A négy sebesült közül kettőt a Hezbollah harcosok kimentettek az égő autókából, majd visszavonultak velük Libanonba.⁴⁴ A két sebesült katona elrablásával vette kezdetét a 34 napos háború.

Mint az a fentiekből is látható, az észak-izraeli határ mentén szolgáló tartalékosok egy része nem vette elég komolyan a feladatát, úgy gondolták, az utolsó járőrfeladat során már nem történhet semmi gond. Súlyos tévedésük és a parancsnok mulasztása katonahálhoz, két harcos fogságba eséséhez, illetve közvetve az elmúlt időszak legintenzívebb arab-izraeli összecsapásához vezetett.

A Hezbollah több esetben is kitarótan és sikeresen tudta megtartani a fontosabb terepszakaszokat. Az egyik ilyen eset, amikor az Avivim és Marun ar Ras települések között a védők több mint 12 órán keresztül feltartóztat-

ták az izraeli harckocsikat és az őket kísérő gépesített gyalogságot. Marun ar Ras környékén az amúgy is heves harcok során a Hezbollah gyakran helyiségről-helyiségre vonult vissza, ezzel majdnem 7 órán keresztül feltartóztatta az IDF-et. Bint Jbeilnél négynapos küzdelem után sikerült a támadóknak elfoglalniuk a Hezbollah állásait.⁴⁵

2006. augusztus 12-én a 401-es páncélosdandár 24 harckocsija átkelésbe kezdett Wadi Saluki település közelében. Mozgás közben az élen haladó két harckocsinak meg kellett állnia, mert egy összeomlott épület állta az útjukat. Amint megkezdtek a kerülőút keresését, egy nagy erejű IED robbant fel mellettük. Rögtön ezután egy Kornet lézerirányítású páncéltörő rakéta találta el a századparancsnok Merkava típusú harckocsiját, és megölte a teljes személyzetet. Másodperceken belül hatalmas mennyiségű páncéltörő rakéta csapódott be a menetoszlop összes járművébe, ezért a személyi állomány nem is igazán tudta felmérni az indítások helyszíneit, felállítani a leküzdendő célok fontossági sorrendjét stb. Visszaemlékezések szerint a harcjárművek közül egyik sem próbálta meg füsttel álcázni magát.⁴⁶

Mint az a fentiekből is látszik, a Hezbollah szakított a nem állami szereplőktől hadtörténelmi tapasztalatok alapján elvárható tevékenységgel, azzal, hogy a területek megtartását választották. Szintén fontos különbség a korábbiakhoz képest, hogy a Hezbollah nem tért ki a – helyi szinten – döntő fontosságú összecsapások elől.⁴⁷

A háború során az izraeli fél 119 katonát és 43 civilt veszített, valamint 300 000 lakosát ideiglenesen kitelepítették. A Hezbollahnak saját bevallása szerint 250 fő volt – izraeli adatok szerint 600 – a vesztesége. A libanoni lakosságot ért veszteségről még megbízhatóbbak az adatok. Az izraeli légierő bizonyíthatóan több alkalommal is a libanoni civil infrastruktúrát támadta, mert ettől azt várta, hogy a helyi lakosságot sikerül szembefordítania a Hezbollahnal.⁴⁸

Az IDF-nél 2006. áprilisban lépett hatályba a fegyveres erők új doktrínája (három hónappal a második libanoni háború kezdete előtt), amely amerikai minta alapján a hatásalapú műveleteket (effect based operations, továbbiakban: EBO) helyezte a tervezés középpontjába.

A vonatkozó doktrína helyességének vagy helytelenségének megítélése nem e sorok szerzőjének feladata, de magas rangú izraeli katonai szakértők háború utáni nyilatkozatai alapján az új doktrína annyira bonolyult és általános megállapításokat tartalmaz, hogy még a tapasztaltabb tisztek nagy része sem teljesen értette a lényegét. Ehhez járult hozzá még az a téves elképzelés, hogy a légierő precíziós légcsapásai szükségtelenné vagy csak minimálissá teszik a szárazföldi erők alkalmazásának szükségességét (pl. különleges műveleti erők). Ez a légierő felállítása óta folyamatosan vissza-visszatérő téveszme 2006-ban az IDF-nél teljesen elfogadottnak számított. Ebben nagy szerepe volt Dan Halutz tábornoknak, aki az adott időszakban az IDF vezérkari főnöke volt. Halutz tábornok 2005. júniusi kinevezésekor az első vezérkari főnök volt, aki a légierő kötelékéből érkezett. Ezt követően kezdték kidolgozni a fent említett doktrínát, amelyben vitathatatlan volt a légierő szerepének túlsúlya. A

KILÓTT ISRAELI HARCKOCSI

költségvetési takarékoság során szinte folyamatosan a szárazföldi erők rovására erősítették a légierő képességeit, felszerelés és kiképzettség tekintetében ez sokszor nemcsak a tartalékos, hanem a reguláris erőknel is érzékelhető volt. Pénzügyi takarékoságból például 2006 nyaráig a harckocsi-zászlóalj parancsnokainak legalább harmada még soha nem vezetett éjszakai meneteket!⁴⁹ Közben megfeledeztek a hadtörténelem egyik régi nagy igazságáról: a területek megszerzésére és megtartására csak a szárazföldi erők képesek.

Részben a Winograd-jelentés⁵⁰ hatására, 2007 nyarára Dan Halutz tábornok helyett Gabi Ashkenazi altábornagyot neveztek ki vezérkari főnökké, illetve Simon Perez helyett Ehud Barak vette át a védelmi tárca irányítását.

Ashkenazi tábornok 2007 szeptemberére kidolgozta a „Teffen 2012” nevű tervet, amelynek eredményeként az izraeli védelmi erők deklaráltak visszatértek a korábban sikeresen alkalmazott villámháborús elképzelésekhez: „döntő fontosságú a szárazföldi manőverező képesség, amely a nehéz harckocsikon, páncélozott harcjárműveken, támadó helikoptereken, kis magasságú pilóta nélküli robotrepülőgépeken és szállítógépeken alapul”. Az előzőeket egészítik ki a légierő nagy pontosságú légcsapásai, a különböző felderítőelemek hatékony és pontos alkalmazása, valamint a hadianyagok nagy mennyiségű felhalmozása a különböző raktárakban.⁵¹

Az izraeli szárazföldi erők intenzívebb kiképzésbe kezdtek mind a reguláris, mind pedig a tartalékos állomány esetében. A már korábban is említett 401. páncélosdandár állománya 12 hetes kiképzésen vett részt a Negev-sivatagban, annak érdekében, hogy kiküszöböljék a Wadi Saluki település mellett feltárt hiányosságokat. Felszerelés tekintetében több ezer darab új kerámiabetétet, repeszálló mellényt, éjjellátó eszközt szereztek be a katonák számára.⁵²

A 2006-os libanoni háború alapján az IDF-ben is levonták a tapasztalatokat, miszerint a

hidegháború vége óta csökkent ugyan a hagyományos értelemben vett háborúk száma, de nem lehet egy ország védelmét egyoldalúan különböző intenzitású békeműveletek tapasztalatai alapján megszervezni. Gondoljunk csak a somáliai vagy iraki tapasztalatokra, amikor a helyzet eskalálódásával minden hadszíntéri parancsnok azonnal harckocsik, harcjárművek és tüzérségi eszközök nagyszámú bevetését kérte, mert csak a fegyverrendszerek együttes alkalmazása lehet képes az ellenség legyőzésére egy magas intenzitású konfliktus esetén.

A megállapítás ugyanúgy igaz az aszimmetrikus hadviselés esetén is, hisz a különböző típusú MRAP⁵³ eszközök rendszeresítése és alkalmazása önmagában még nem elegendő az ellenség legyőzéséhez, ahhoz a fegyvernemek és szakcsapatok már említett összekovácsoltsága és összehangolt alkalmazása szükséges.

Napjaink tapasztalatai, illetve a feltárt fontos tanulságok azt bizonyítják, hogy az aszimmetrikus hadviselés a rendelkezésre álló eszközök jóval szélesebb skálájának alkalmazását követeli meg, és ezeknek csak egy szűk szeletét jelenti az általam korábban bemutatott kinetikai eszközpark. A felkelők elleni művelet (aszimmetrikus ellenfél) során a sikerhez nélkülözhetetlen a taktikai, operatív és stratégiai eszközpark összhangja.

Tűz!

A Hezbollah 2006-os háborúban nyújtott teljesítményének egyik legfontosabb eleme a meglepetés volt: képes volt a saját erők felkészítése során ötvözni a gerilla „üss és fuss!” taktikát, illetve a konvencionális háborúk eljárásait, és mindezt az IDF ellen a gyakorlatban is tudta alkalmazni.⁵⁴

Visszaemlékezések szerint a Hezbollah harcosai gyakran indítottak akár szakaszerejű ellenlökéseket az elfoglalt terepszakaszok visszaszerzéséért, valamint előfordult, hogy az izraeliek által megtisztított területekre visszaszívárogtak, és hátra támadták őket. Ennek talán legjellegzetesebb példája a 2006. július 20-án Marun ar Ras környékén zajló harcok voltak, ahol a Hezbollah erői szakaszerejű ellenlökést indítottak egy kulcsfontosságú terület visszaszerzése érdekében. A támadó csoportosítás sikerét egy támogatócsoport tevékenysége egészítette ki, ezzel is jelezve: ők is megtanulták a tűz és mozgás összhangjának fontosságát. Bint Jubayl-nál a 40-60 fős ellentámadásban részt vevő csoport nemcsak a tűz és mozgás összhangjára helyezett nagy hangsúlyt, hanem a főcsapás iránya mellett mentesítő/kiegészítő támadásokat is indítottak.⁵⁵

Meglepő módon a Hezbollah-erők nagyon gyenge lökésszéllel rendelkeztek – legalábbis a kézi fegyverek vonatkozásában. Ezeket elsősorban az izraeli katonák megzavarására használták, miközben az IED-ek, páncéltörő és aknavető fegyverek tűzéval sikeresen pusztították az ellenséges célokat.⁵⁶

A Hezbollah sikereinek titka nem csupán a mélységben megszervezett védelemben és a parancsnokok magas szintű önállóságában rejlett, hanem a jól megszervezett tűzrendszerekben és abban a lakott területen vívott harc során különösen hatékony eljárásban, amelyben szétválasztották a harckocsikat és a gyalogságot, majd külön-külön megütköztek velük.⁵⁷ Ennek eredményeként kb. 40 izraeli harckocsi sérült meg, összesen 30 fő halálát okozva. A harcok hevesége alapján talán ez a szám nem tűnik túl magasnak, de ha figyelembe vesszük, hogy mindez a 119 fő összes IDF-vesztés 25%-a, akkor máris árnyaltabb képet kapunk...⁵⁸

Az izraeli politikai és katonai vezetés téves helyzetértékelését mutatja, hogy nem mérte fel helyesen a szemben álló fél erejét. Utólag megállapítható: nem biztos, hogy megérte felvállalni egy katonai összecsapást az elrabolt katonákért. Diplomácia és különleges műveleti erők alkalmazásával is elérhetek volna hasonló eredményeket. A 2006-os konfliktus egyértelmű győztese a Hezbollah volt, amely megerősödve került ki a háborúból. Különösen a helyi lakosságon belül sikerült növelnie a népszerűségét, és mind gyakrabban tekintenek rá, mint az Izraellel szembeni ellenállás jelképére.⁵⁹

Az Andre Bou Maachar alezredes által készített tanulmány szerint a libanoni konfliktus megoldásához a következő feltételek szükségesek:

- nemzetközileg elismerni az ország jogát az önvédelemhez;
- Libanon szuverenitásának elismerése és tiszteletben tartása;
- az országon belüli megbékélés, valódi együttműködés a vallási/etnikai csoportok között, a külföldi befolyás elutasítása;

– külföldi erők kivonulása a libanoni területekről (pl. Sheeba farmok);

– a Hezbollah lefegyverzése, ami semmiképpen sem valósulhat meg erőszakos úton, sokkal inkább a fegyveres szervezetekbe történő integrálásával.⁶⁰

Mint az a fentiekből is látható, a feltételek tartalmazzák mindazokat a pontokat, amelyeket az ENSZ BT 1701-es határozata is javasol a probléma megoldása érdekében. A nemzetközi közösség mégsem tartja és tartatja be a benne foglaltakat.

Figyelembe véve a második libanoni háború óta eltelt időszak eseményeit, valamint a Hezbollah mind magasabb fokú beágyazódását az ország gazdasági és politikai életébe, véleményem szerint a nem túl távoli jövőben számolni kell egy harmadik libanoni háború lehetőségével, amelyben az egyik döntő tényező a Libanoni Fegyveres Erők szerepvállalása lesz.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BIDDLE, Stephen – FRIEDMAN, Jeffrey A.: The 2006 Lebanon campaign and the future of warfare: implications for Army and Defense policy, Strategic Studies Institute, USA, 2008, p.106., ISBN 1-58487-362-0
- KREPS, Sarah E.: The 2006 Lebanon war: Lessons learned – In: Parameters, 2007. tavasz, pp. 72-84. ISSN 0031-1723
- MAACHAR, Andre Bou: Lebanon: Strategic and political challenges and opportunities, US Army War College, Carlisle Barracks, PA 17013-5050, USA, 2008, p.50.
- MATTHEWS, Matt M.: We were caught unprepared: The 2006 Hezbollah-Israeli war, Combat Studies Institute Press, Fort Leavenworth, Kansas, USA, 2008, p.105. ISBN 978-0-16-079899-3
- MATTHEWS, Matt M.: Hard lessons learned. A Comparison of the 2006 Hezbollah-Israeli War and Operation CAST LEAD – In: FARQUHAR, Scott C. (szerk.): Back to basics. A study of the second Lebanon war and Operation CAST LEAD, Combat Studies Institute Press, Fort Leavenworth, Kansas, USA, 2009, pp.5-44., ISBN 978-0-9823283-3-0
- MELLIES, Penny L.: Hamas and Hezbollah: A comparison of tactics LEAD – In: FARQUHAR, Scott C. (szerk.): Back to basics. A study of the second Lebanon war and Operation CAST LEAD, Combat Studies Institute Press, Fort Leavenworth, Kansas, USA, 2009, pp.45-81., ISBN 978-0-9823283-3-0
- MOONEY, William K., Jr.: Stabilizing Lebanon: Peacekeeping or nation-building – In: Parameters, 2007. ősz, pp.28-41. ISSN 0031-1723
- SNYDER, Michael D.: Information strategies against a hybrid threat: what the recent experience of Israel versus Hezbollah/Hamas tell the US Army LEAD – In: FARQUHAR, Scott C. (szerk.): Back to basics. A study of the second Lebanon war and Operation CAST

LEAD, Combat Studies Institute Press, Fort Leavenworth, Kansas, USA, 2009, pp.103-146., ISBN 978-0-9823283-3-0

TOMOLYA János: A „34 napos” izraeli-libanoni háború – In: Hadtudomány, 2007. XVII. évf. 1. sz. pp. 62-73., ISSN 1215-4121

WAGNER Péter: A „bukott államiság” és Afganisztán in: Marton Péter (szerk.): Államok és államkudarcok a globalizálódó világban (E-book), Teleki László Intézet, 2006, pp. 344-361. ISBN 963 7081 119 sz. n.: CIA factbook – Lebanon. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/le.html> Letöltés ideje: 2011. 04. 10.

sz. n.: CIA world leaders – Lebanon. <https://www.cia.gov/library/publications/world-leaders-1/world-leaders-1/lebanon.html> Letöltés ideje: 2011. 04. 10.

sz. n.: Country reports on terrorism 2007 (COUNTRY REPORT 2007) – United States Department of State Publication Office of the Coordinator for Counterterrorism, USA, 2008, p.312., <http://www.state.gov/documents/organization/105904.pdf> Letöltés ideje: 2011. 04. 01.

sz. n.: Country reports on terrorism 2008 (COUNTRY REPORT 2008) – United States Department of State Publication Office of the Coordinator for Counterterrorism, USA, 2009, p.332., <http://www.state.gov/documents/organization/122599.pdf> Letöltés ideje: 2011. 04. 01.

sz. n.: Lebanon: Hizbollah's weapons turn inward – Bejrút/Brüsszel, International Crisis Group (ICG), 2008. 23. sz., p. 12. http://www.crisisgroup.org/~media/Files/Middle%20East%20North%20Africa/Iraq%20Syria%20Lebanon/Lebanon/b23_lebanon_hizbollahs_weapons_turn_inward.ashx Letöltés ideje: 2011. 04. 16.

¹ A nyugati és izraeli szakirodalom szerint a „nulladik” libanoni háború az 1978. márciusban indított hadművelet volt. Az izraeli fegyveres erők behatoltak Libanonba, hogy minél nagyobb veszteséget okozzanak a Palesztin Felszabadítási Szervezetnek (továbbiakban: PFSZ), amely az adott időszakban gyakran indított támadásokat észak-izraeli célpontok ellen. Az ENSZ BT 425-ös határozata alapján az izraeli erők 1978 végéig visszavonultak a saját területeikre. Az „első” libanoni háború a 1982–2000 közötti időszakban lezajlott, változó intenzitású konfliktus volt. A „második” libanoni háború a 2006. július–augusztusban lezajlott ún. „34 napos” háború volt.

² http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/06/21/2010_failed_states_index_interactive_map_and_rankings Letöltés ideje: 2011.05.08.

³ Lisznai Lajos: Békefenntartó/békekikényszerítő műveletek végrehajtása egy „bukott államiságú” területen. Az US-erők tapasztalatai Szomáliában (1992–94) – In.: Sereg Szemle 2011, IX. évf. 1. sz. pp. 137–148. ISSN 2060-3924

⁴ FM 7-100 pp.V-VIII.

⁵ physical environment – terrain and weather

⁶ Bizonyos források alapján a helyi lakosság a határszakasz kifejezés helyett jobban szereti a tűzszüneti vonal vagy Blue Line kifejezést, ezzel is utalva annak ideiglenes és szerintük még módosítható jellegére.

⁷ Az ENSZ átmeneti erőt Libanonban (UN Interim Force in Libanon, továbbiakban: UNIFIL) 1978-ban az ENSZ BT 425 és 426-os határozata alapján állították fel. Feladatuk az izraeli visszavonulás ellenőrzése, a nemzetközi béke és biztonság, valamint a libanoni állam szuverenitásának helyreállítása a terület felett.

Az eredeti elképzelések részben megváltoztak, hiszen 1982-ben az izraeli erők egyszerűen lerohanták az ENSZ-erők állásait és a 2000-es kivonulásukig az UNIFIL szerepe többnyire humanitárius feladatokra korlátozódott. 2000 és 2006 között a nemzetközi erők visszatértek a Kék Vonal mentén kiépített bázisaira, majd a 2006. július–augusztusi műveletek után kibővítették a feladataikat. Az ENSZ BT 1701-es határozata alapján az UNIFIL-nek meg kell figyelnie az ellenségeskedéseket, támogatnia kell a Libanoni Fegyveres Erőket (Lebanese Armed Forces, a továbbiakban: LAF) a terület fölötti ellenőrzés megszervezésében, koordinálnia, közvetítenie kell a libanoni és az izraeli kormányzat között, segítenie kell a hadművelati területről elmenekült lakosság visszatérését, valamint elősegíteni, hogy a Blue Line és a Litani folyó közötti területen ne legyen a LAF-on kívül más fegyveres erő (csoport). Részletesen: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/unifil/mandate.shtml> Letöltés ideje: 2011. 04. 24.

⁸ Az IDF 1982-ben indított PEACE FOR GALILEE nevű hadművelete során behatolt Libanon területére, annak érdekében, hogy megsemmisítse a PFSZ dél-libanoni állásait, illetve megakadályozza a területről Észak-Izrael ellen induló (rakéta)támadásokat. A hadművelet során az IDF-erők eljuttattak Bejrútig és több alkalommal összeütközésbe kerültek az országbán „nem hivatalosan” tartózkodó szír erőkkel.

Izrael saját területe, valamint a Shebaa farmok védelme érdekében 1985-től Libanon területének kb. 10%-án létrehozott egy biztonsági zónát, ahol az IDF és az általa felállított, fenntartott Dél-Libanoni Hadsereg (South-Lebanon Army, továbbiakban: SLA) századerejű támpontok és megfigyelő posztok létrehozásával kívánta biztosítani az izraeli lakosság biztonságát. Részletesen lásd: MATTHEWS (2008) pp. 6–11.

⁹ 1982-ben alakult libanoni síita szervezet, amely az IDF libanoni területekre történt bevonulására válaszul jött létre. 1982 és 2000 között intenzív harcot folytatott a megszálló erők ellen, majd a helyi lakosságon belül kiépítette a saját szociális hálózatát. Állam lett az államban, melyet a katonai szárny mellett megalakult politikai szárny is kiegészít. Mind katonai, mind pénzügyi téren jelentősen függ a szíriai, illetve iráni pénzügyi és katonai támogatásoktól, ezért értékrendjében, céljaiban stb. jelentősen kötődik ezen országok Nyugat- és Izrael-ellenes csoportjához. A Hezbollahot a legtöbb nyugati kormányzat terrrorszervezetnek tekinti, igaz, az elmúlt időszakban a libanoni parlamenti választásokon elért eredményeinek köszönhetően a nyugati világ kezd megosztottá válni a megítélését illetően. A libanoni lakosság döntő többsége a Hezbollahra nemzeti ellenállási mozgalomként, és nem mint terrorista szervezetre tekint. Ezzel kapcsolatban lásd: MAACHAR p.32.

¹⁰ nature and stability of state

¹¹ WAGNER p.344.

¹² MOONEY p. 32.

¹³ military capabilities

¹⁴ MATTHEWS (2009) p.6., BIDDLE – FRIEDMAN p.7.

¹⁵ MATTHEWS (2009) p. 9.

¹⁶ MATTHEWS (2008) p. 7.

¹⁷ TOMOLYA pp.63-65., MATTHEWS (2009) pp.7-8.

¹⁸ MATTHEWS (2008) p. 20.

¹⁹ MELLIES p. 52.

²⁰ MELLIES p. 53.

²¹ MELLIES p. 63., BIDDLE – FRIEDMAN p.45.

²² technology

²³ MATTHEWS (2008) p. 38.

²⁴ information

²⁵ KREPS pp. 72-73.

²⁶ A civil lakosság pajzsként történő használata elsősorban a nem állami szereplőkre jellemző, amelyek nemcsak a saját gyengeségeiket akarják ezzel leplezni, hanem az áldozatok nagy számának kihasználásával a helyi lakosság támogatását is igyekeznek megnyerni. Ugyanakkor bizonyos államok szintén hajlamosak pajzsként használni a saját lakosságukat, gondoljunk csak a közelmúlt eseményeire Líbiában!

²⁷ SNYDER p. 121.

²⁸ SNYDER pp. 132–134.

²⁹ MELLIES p. 52.

³⁰ external organizations

³¹ social demographics

³² A palesztin menekültek első hulláma (kb. 100 000 fő) az első és második arab–izraeli háború idején érkezett Libanonba. Jelentősebb számban az 1967-es ún. hatnapos háborút követően, az 1969. novemberben megkötött kairói szerződés után érkeztek. Ekkor Libanon vállalta, hogy befogadja az elsősorban Jordániából kiszorított PFSZ tagjait és a hozzájuk kapcsolódó palesztin menekülteket. A LAF kezdetben kísérletet tett a PFSZ lefegyverzésére, de az összecsapásokból vesztesként került ki, ezzel mintegy legalizálta a PFSZ Izrael-ellenes tevékenységét a libanoni területekről. Részletesen: MAACHAR pp.5-6., 12.

³³ CIA factbook

³⁴ 2007. május 20. és szeptember 2. között a LAF végrehajtotta a legnagyobb palesztin menekülttábor, Nahr el-Barid megtisztítását a szélsőséges elemektől (a Fatah al-Islam tagjaitól). A művelet végrehajtása során 168 libanoni katona és 42 palesztin veszítette életét! A Libanonban található másik tizenegy menekülttábor megtisztítását azonban azóta sem hajtották végre... Részletesen lásd: COUNTRY REPORT 2007.

³⁵ MOONEY p. 34.

³⁶ regional and global relationships

³⁷ MATTHEWS (2009) p. 9.

³⁸ MELLIES p. 63.

³⁹ national will

⁴⁰ MATTHEWS (2009) p. 6., MATTHEWS (2008) p.16.

⁴¹ time

⁴² BIDDLE – FRIEDMAN p.30.

⁴³ economics

⁴⁴ MATTHEWS (2008) p. 34.

⁴⁵ MELLIES p. 63., BIDDLE – FRIEDMAN p. 35.

⁴⁶ MATTHEWS (2009) p. 19.

⁴⁷ BIDDLE – FRIEDMAN pp. 9–10.

⁴⁸ MELLIES p. 61–62.

⁴⁹ MATTHEWS (2009) pp. 10–13.

⁵⁰ Az izraeli parlament által felállított vizsgálóbizottság, melynek célja a 2006-os Izrael – Hezbollah közötti összecsapás hiányosságainak feltárása volt. A jelentést közli: MATTHEWS (2008) pp. 80–90.

⁵¹ MATTHEWS (2009) p. 22.

⁵² MATTHEWS (2009) pp. 23–24.

⁵³ mine resistant ambush protected

⁵⁴ MELLIES p. 52.

⁵⁵ BIDDLE – FRIEDMAN pp. 39–40.

⁵⁶ BIDDLE – FRIEDMAN p. 71.

⁵⁷ MELLIES p. 64.

⁵⁸ MELLIES p. 65. Más források szerint az izraeli veszteség 114 fő volt. Lásd: MATTHEWS (2008) p. 64.

⁵⁹ MAACHAR p. 9.

⁶⁰ MAACHAR p. 10.

Kedves Olvasóink!
A Honvédségi Szemle
teljes terjedelmében olvasható a www.honvedelem.hu portál
digitális könyvtárában

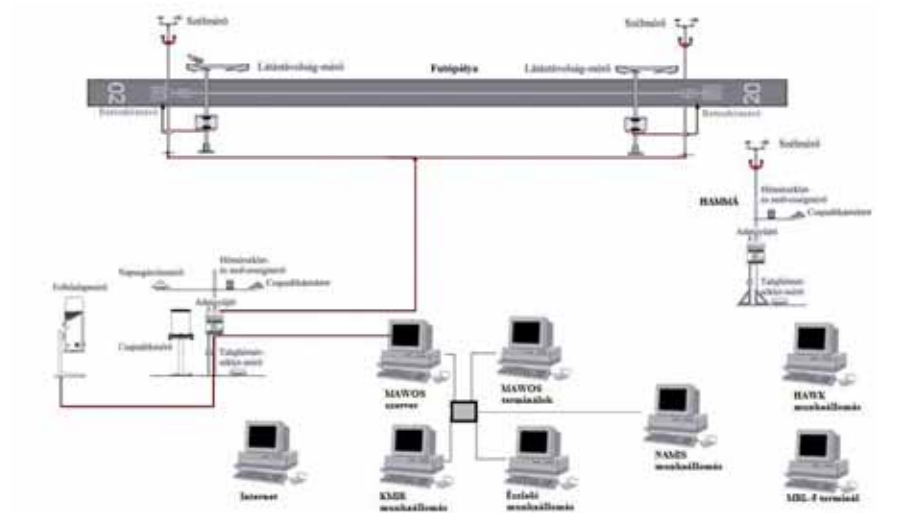
Tuba Zoltán főhadnagy–Kovács Edina hadnagy:

A KATONAMETEOROLÓGUS ESZKÖZEI A REPÜLÉS METEOROLÓGIAI BIZTOSÍTÁSÁBAN AZ MH 86. SZOLNOK HELIKOPTER BÁZISON

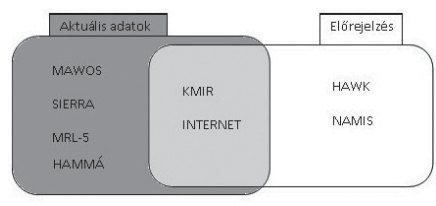
A repülés a közlekedési ágak közül a legérzékenyebb az időjárásra. Természetesen ez nem véletlen, hiszen a meteorológiai paraméterek minimális változásai is jelentősen befolyásolhatják az egyes repülési feladatok biztonságos, előírások szerinti végrehajthatóságát. Ez az érzékenység hozza magával azt a tényt is, hogy a Magyar Honvédségnél rendszerezett meteorológiai csoportok, szolgálatok mindegyike kisebb vagy nagyobb részben, de repülésmeteorológiai szakfeladatokat végez. Nincs ez másképpen az MH 86. Szolnok Helikopter Bázison sem, ahol a meteorológiai csoport feladatainak jelentős részét a repülések meteorológiai biztosítása teszi ki. Írásunk célja a meteorológiai biztosításban használt eszközpark általános és rövid esettanulmányokon keresztül történő bemutatása.

A METEOROLÓGIAI RENDSZEREK ÁLTALÁNOS BEMUTATÁSA

Az MH 86. Szolnok Helikopter Bázison rendszerezett, a meteorológiai feladatokban (adatgyűjtés, adatfeldolgozás, adatmegjelenítés, adattovábbítás stb.) részt vállaló egyes rendszerelemek a repülésmeteorológiai biztosításban szerves egészet alkotnak (lásd az 1. ábrát). Az egyes szegmensek esetleges kiesése, meghibásodása esetén a rendszer alkalmazhatósága jelentősen csökkenhet, bár a felkészült szakszemélyzet a tartalék eszközökkel és a használható részekkel képes részben vagy egészen pótolni a hiányt.

1. ÁBRA A REPÜLŐTÉRI ESZKÖZPARK SEMATIKUS KÉPE

2. ÁBRA A RENDELKEZÉSRE ÁLLÓ ESZKÖZPARK CSOPORTOSÍTÁSA, A FELHASZNÁLT ADATOK IDŐRENDI SORRENDJÉT KÖVETVE

Az összekötő vonalak az egyes elemek közötti közvetlen – számítógépek esetén hálózati – kapcsolatokat jelentik. Látható az ábrán, hogy az egyes elemek többsége rendszerbe integráltan jelenik meg, míg egyes munkaállomások, eszközök hálózatbiztonsági okok, illetve az alkalmazott rendszerelem egyedisége miatt különülnek el. Az egyes elemek a repülések meteorológiai biztosításánál használt adatok szempontjából két csoportba sorolhatók. Az első csoport tartalmazza a repülések végrehajtása során használatos, a másik pedig a repülések előzetes tervezésénél és a végrehajtás közvetlen tervezésénél használt szegmenseket. Természetesen ez a szétválasztás sem tökéletes, hiszen az előrejelzési produktumok esetében a verifikációhoz és a meteorológiai helyzet teljes körű analíziséhez szükségesek a közelmúltbeli és az aktuális információk is. Ezért a többfunkciós rendszerelemek esetében azok kerültek a két csoport közötti területre, amelyek esetében a funkciók aránya közel egyenlő (ahogy ezt a 2. ábra is szemlélteti).

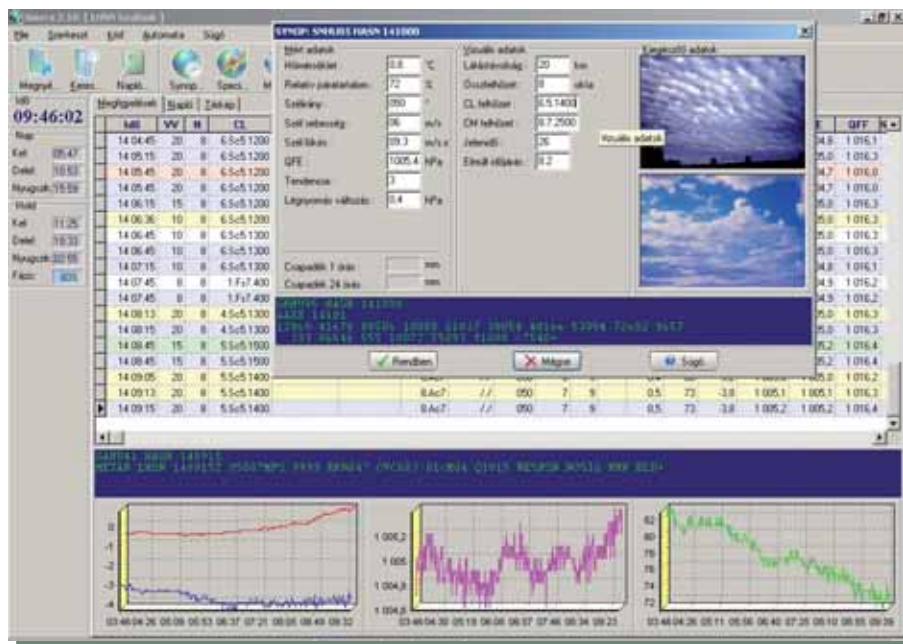
FÖLDFELSZÍNI IDŐJÁRÁS-MEGFIGYELŐ ÉS -MÉRŐRENDSZER (MAWOS)

A meteorológiai támogatás első pillére a mérés és az adatgyűjtés. A repülőtéren kulcsfontosságú a műszaki követelményekben előírt pontosságú mért adatok biztosítása. A mérőrendszer tervezése, kialakítása, valamint üzemeltetése során az ICAO-ajánlásokat (International Civil Aviation Organisation – Nemzetközi Polgári Repülési Szervezet) követjük. Ahhoz, hogy a pontossági követelményeknek eleget tegyünk, rendszeresen kalibrált eszközökkel kell rendelkezünk, valamint az eszközök rendszeres karbantartása is elengedhetetlen fontosságú.

3. ÁBRA A METEOLUX-PROGRAM MEGJELENÍTŐ RENDSZERE AZ AKTUÁLIS MÉRÉSI, MEGFIGYELÉSI ÉS AZ ÉRVÉNYBEN LEVŐ ELŐREJELZÉSI TÁVIRATOKKAL

A mérőrendszer az alapvető meteorológiai paramétereket (szélirány, szélsébség, nyomás, hőmérséklet, relatív nedvesség) regisztrálja. Ezen kívül a speciális paraméterek mérésére egyéb kiegészítő mérőeszközök is rendelkezésre állnak. Ilyen eszközök például a repülés számára rendkívül fontos felhőalap-, valamint a látástávolság-mérők. A felhőzet magasságának meghatározása a lézeres távolságmérés elvén alapszik. A felhőalap-mérő a felhőzet vastagságától függően, akár több felhőréteg elkülönítésére is képes. A látástávolság-mérő az adó és a vevő egység közötti intenzitásyengülés alapján, tapasztalati képlet szerint állítja elő az aktuális látástávolság-értéket. A látástávolság észlelése során azonban ez az érték csak tájékoztató jellegű, hiszen egyrészt a mérőműszer közel 1 km távolságban helyezkedik el az észlelés helyétől, másrészt a jelentőtáviratokban a vizuálisan megfigyelt értékeket rögzítjük. A két érték nem

4. ÁBRA A SIERRA-PROGRAM KÉPE TÁVIRATKÉSZÍTÉS KÖZBEN

szükségszerűen egyezik meg, sőt több esetben jelentős eltérés is mutatkozhat.

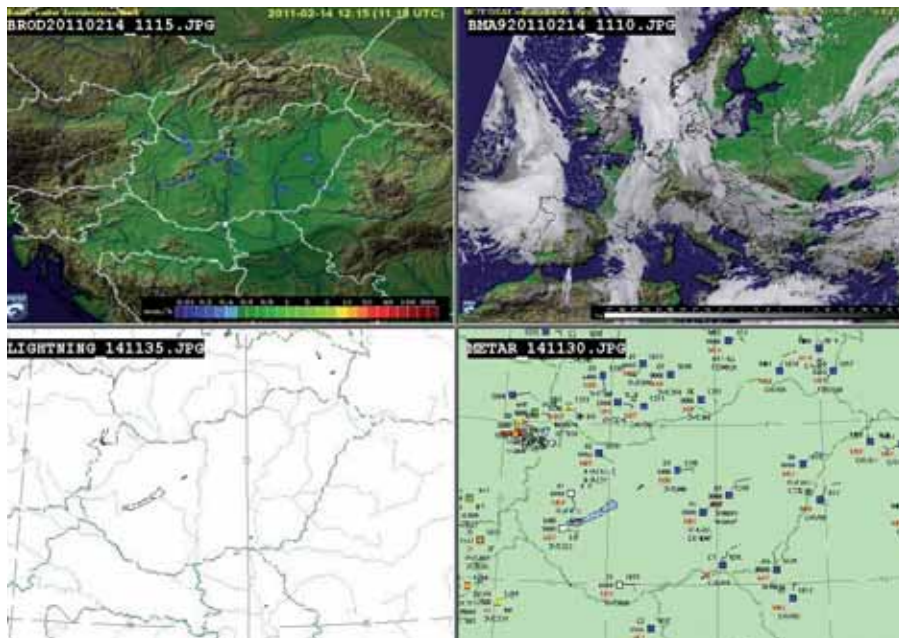
Az érzékelők folyamatosan, vagy rövid intervallumokon belül mérik az egyes meteorológiai paramétereiket. A központi észlelőkertben elhelyezkedő érzékelőkből kódolt jelsorozat kerül a helyi adatgyűjtőbe. Innen soros porton érkezik az adat az adatfeldolgozó munkaállomásra. Az adatok fogadását a METEOLUX-program végzi, amely az adatfeldolgozó munkaállomás részeként automatikusan gyűjti és tárolja az adatgyűjtőből érkező adatokat. Emellett fontos feladata a meteorológiai elemek vizuális megjelenítése, ábrázolása is.

A 3. ábrán látható megjelenítési formában a METEOLUX szerver kliensein is rendelkezésre állnak az adatok, továbbá a repülés-meteorológiai tájékoztatás is a megjelenített adatok alapján történik. A beérkező adatokból különböző módszerek segítségével kiegészítő információkat nyerünk, amelyek specifikáltak, egy-egy géptípusra, valamint időjárási helyzetre vonatkoznak. A Jak-52 típus esetében például a repülést befolyásoló tényezők egyike az oldalszélkomponens. A mért széladatok segítségével, a megfelelő matematikai összefüggéseket alkalmazva, oldalszélkomponens-értékeket számítunk, különböző statisztikákat állítunk elő. A kiértékelést, elemzést követően, amennyiben az oldalszélkomponens értéke megközelíti vagy eléri a típusra jellemző maximális értéket, akkor – tájékoztatásunk alapján – felülvizsgálják a repülési feladat végrehajtását.

ÉSZLELŐ MUNKAÁLLOMÁS (SIERRA)

A munkaállomás alapvető feladata az előírt meteorológiai táviratok (SYNOP, METAR, SPECI) előállítás, tárolása és továbbítása a KMIR-rendszeren keresztül a nemzetközi forgalomba és a helyi adatbázisba. Emiatt az észlelő munkaállomás folyamatos kapcsolatban áll a METEOLUX-munkaállomással.

A program elkészíti az automatikusan mért adatokon alapuló „nyers” táviratot, melyet az észlelő szakember kiegészít a vizu-

5. ÁBRA A MIT MEGJELENÍTŐJE RADAR-, MŰHÖLD-, VILLÁMKÉPELLEL, VALAMINT AZ AKTUÁLIS REPÜLŐTÉRI MÉRÉSEKKEL

álisan megfigyelt paraméterekkel (felhőzet, látástávolság, jelenlegi időjárás, csapadék, napfénytartam, talajállapot). A táviratot, a küldést követően, mind hazai és nemzetközi forgalomban, mind a lokális archívumban elmentik/elmentjük.

A repülőhajtó-személyzetek számára a repülési feladat megkezdése előtti felkészülési időszaknak szerves része az időjárási helyzetről történő tájékozódás. E terület szabályozásáról a 4/2009. HM HVKF-rendelet gondoskodik. A tájékoztatás keretén belül elhangzik egy gyakran prezentációs eszközökkel támogatott szóbeli tájékoztatás a jelenlegi, valamint a várható időjárásról, illetve egy írott formátumú repülési dokumentációt is kiadnak. A repülésmeteorológiai dokumentációt és a szükséges meteorológiai térképek előkészítését, nyomtatását szintén a SIERRA-munkaállomás segítségével végezzük. A dokumentáció megfigyelési adatokat, előrejelzési produktumokat (pl. TAF) és veszélyfigyel-

meztetéseket tartalmaz, speciális repülés-meteorológiai kódformátumban.

KATONAI METEOROLÓGIAI INFORMÁCIÓS RENDSZER (KMIR)

A KMIR egy speciálisan a katonai meteorológiai csoportok számára kialakított rendszer, ami hozzáférést biztosít a központi adatbankhoz, amely nemcsak hazai, hanem külföldről származó adatokat is tartalmaz. Ez az összekötő szerep fordított irányban is működik: a repülőterei meteorológiai mérések és megfigyelések továbbítása is ezen a munkaállomáson keresztül történik.

A KMIR-rendszer fontos része a meteorológiai információs terminál (MIT) és a Synop Viewer-program. A MIT (lásd 5. ábra) közvetlen támogatást elősegítő alkalmazás, amely az adatfeldolgozó, távérzékelő rendszerek által készített térképek, grafikus produktumok megjelenítését végzi. Szolnokon ez nem csak a meteorológiai csoportnál érhető el, hosszú ideje a parancsnoki állomány, illetve a helikopter-zászlóaljak számára is rendelkezésre

áll. Kiemelkedő jelentőséggel bír a repülésben részt vevő állomány körében, mivel lehetőséget biztosít az időjárás állandó nyomon követésére. A Synop Viewer segítségével a földfelszíni meteorológiai mérések és megfigyelések vizuális megjelenítése végezhető el. Fontos előnye, hogy rajta keresztül nemcsak a magyar, hanem a külföldi szolgálatok adatai is elérhetők. A megjelenítésnél lehetőség van az egyes paraméterek külön-külön történő megjelenítésére is. Ez a funkció a könnyebb áttekinthetést teszi lehetővé és megkönnyítheti a döntéshozatalt az útvonalrepülések tervezésénél.

HORDOZHATÓ, AUTOMATA METEOROLÓGIAI MÉRŐÁLLOMÁS (HAMMÁ)

A meteorológiai csoport egyik kiemelt feladat-köre a kitelepült viszonyok közötti repülési feladatok meteorológiai biztosítása. A kijelölt állomány a HAMMÁ (lásd 6. ábra) segítségével

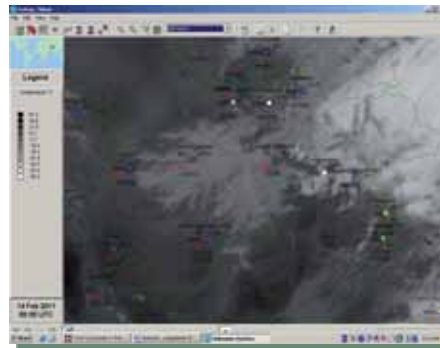
6. ÁBRA A HAMMÁ ÉLES BEVETÉSEN KÍVÜL, AZ ÉSZLELŐKERTBEN FELÁLLÍTVÁ

vel méri az alapvető meteorológiai paramétereket, majd ezeket a vizuális megfigyelésekkel kiegészítve, biztosítja a repülés végrehajtását. A HAMMÁ szenzorai a MAWOS-hoz hasonlóan rendszeresen kalibráltak, karbantartottak. Előnye, hogy teljesen mobil eszköz, könnyen szerelhető bárhol, bármilyen körülmények között felállítható. Szokásos összeszerelési és szétszerelési ideje általában 30 perc. Hátránya, hogy a szélmérő – mobil kialakításából adódóan – nem a szabványoknak megfelelő 10 méteres magasságban, hanem csupán 5 méter magasan van elhelyezve, valamint, hogy a visszavont rádióengedély miatt telepítése jelenleg meglehetősen helyhez kötött.

MRL-5 TÍPUSÚ METEOROLÓGIAI LOKÁTOR

Az MRL-5 típusú meteorológiai rádiólokátort azért kezeljük kiemelt fontossággal, mert a Magyar Honvédség mindegyik légbázisa rendelkezik ilyen fegyverzettechnikai szakanyaggal. Az MRL-5 szovjet fejlesztésű, nagy potenciálú időjárás radar, amelyet a hetvenes és a nyolcvanas évek elvárásainak megfelelően mobil és stacioner változatban is gyártottak. Eredeti állapotában természetesen analóg jelfeldolgozású, de a közelmúltban elvégzett modernizálás eredményeként a radar ma már digitális képeket továbbítja a távoli vezérlőpanel számítógépére.

Az MRL-5 esetében is, mint a hagyományos időjárás radaroknál, két alapvető képészítési mód közül választhatunk, amelyek elnevezését a magyar szakirodalom is átvette az angol eredetiből. A PPI (Plan Position Indicator) típusú használatakor az antenna a függőleges tengelye körül fordul körbe egy

7. ÁBRA INFRAVÖRÖS MŰHOLDKÉP ÉS A MEGFIGYELÉSI ADATOK AFGANISZTÁN FELETT, A NAMIS-ON MEGJELENÍTVE

adott magassági szögön, és egy kúpfelület mentén végez felderítést. A PPI-képek segítségével a meteorológiai célok abszolút és egymáshoz viszonyított helyzetét vizsgálhatjuk. Az RHI (Range Height Indicator) típusú használatakor az antenna adott irányban, azaz állandó

9. ÁBRA KOMPOZIT MŰHOLDKÉP A HAWK MUNKAÁLLOMÁS RÖL

azimutszög mellett végez bólgató mozgást, és így egy vertikális metszetet kapunk. Ezeknek a képeknek a segítségével a meteorológiai célok függőleges szerkezetével kapcsolatosan juthatunk információhoz. A lokátor két hullámhosszon képes működni, az I. csatornához a 3,2 cm, míg a II. csatornához a 10,6 cm hullámhossz tartozik.

A fenti mérési eljárások alkalmazásával a lokátor képes a felhő- és csapadékrendszerek térbeli struktúrájának feltérképezésére, a detektált célok mozgásának nyomon követésére, a zápor- és zivatargócok biztonságos felderítésére 300 km-en belül, valamint a jégesőgócok egyértelmű kiválasztására.

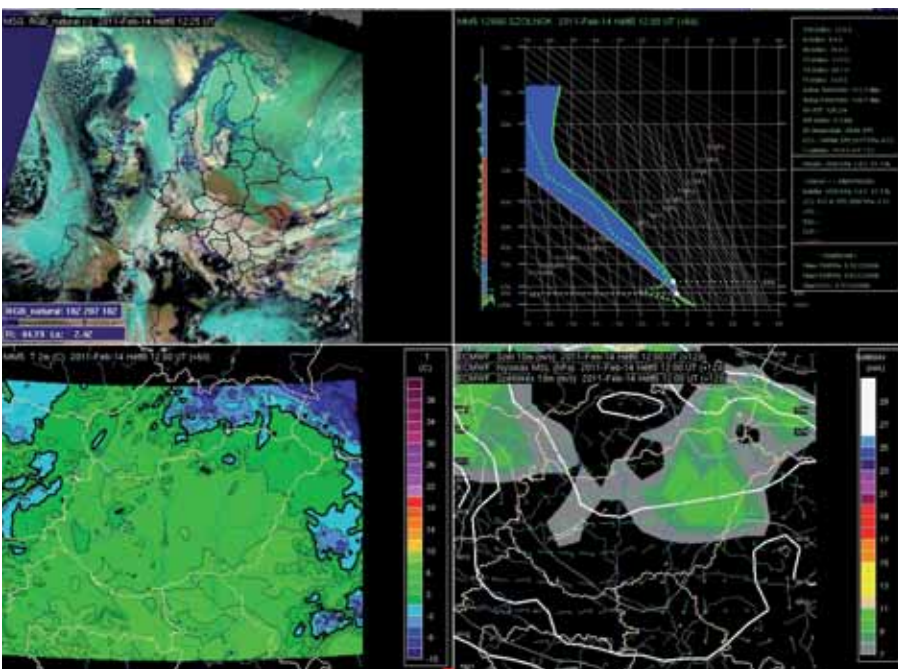
NAMIS (NATO METEOROLOGICAL INFORMATION SYSTEM – NATO METEOROLÓGIAI INFORMÁCIÓS RENDSZER)

Kizárólag katonai meteorológiai célokra fejlesztett programcsomag, a hadszíntéri meteorológiai támogatás fontos szegmense. Olyan megfigyelési adatokat és előrejelzési produktumokat is tartalmaz, melyek csak a megfelelő jogosultságokkal rendelkező felhasználók számára hozzáférhetők. A szolnoki meteorológiai csoportnál alapvetően tartalék rendszerként, illetve külföldi repülések meteorológiai kiszolgálására használjuk.

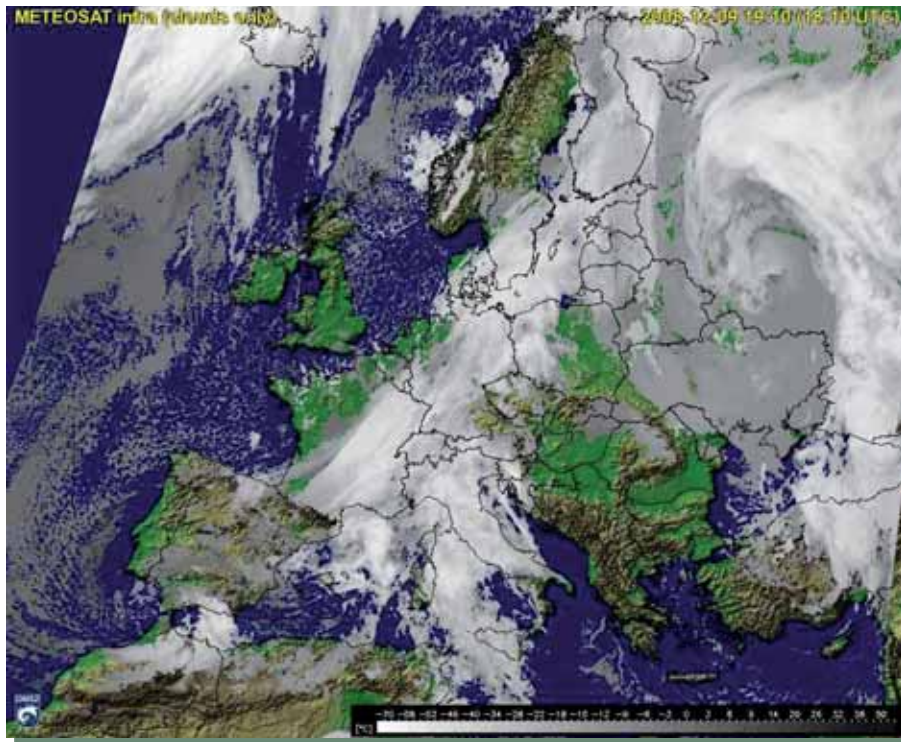
HAWK MUNKAÁLLOMÁS

A HAWK (Hungarian Advanced WorkStation) az Országos Meteorológiai Szolgálat (OMSZ) saját fejlesztésű megjelenítő rendszere, amely lehetővé teszi a rendelkezésre álló igen nagy mennyiségű meteorológiai információ rendszerezését. A program az adatokat térképeken és speciális meteorológiai diagramokon is képes ábrázolni; és különleges megjelenítési funkciói révén hatékony eszközt jelent az időjárás folyamatok és az előrejelzési produktumok áttekintéséhez.

A program a felszíni és magas-légköri megfigyelések, villám-lokalizációs mérések, radar- és műholdképek, valamint előrejelzések tetszőleges kombinációjának megjelenítésére képes. Lehetőség van a betöltött mezők időbeli léptetésére és hurokfilmek készítésére is. A rendszer adott beállítás esetén automatikusan frissíti a megjelenített információkat. Minden esetben lehetséges a beállítások elmentése, illetve újratöltése, valamint a megjelenítési lépések elmentése, ún. makrók definiálása is.

8. ÁBRA KOMPOZIT MŰHOLDKÉP, VALAMINT KÜLÖNBÖZŐ ELŐREJELZÉSI PRODUKTUMOK A HAWK MEGJELENÍTŐJÉN

10. ÁBRA A KÖDZÓNA ELHELYEKEDÉSÉT BEMUTATÓ INFRAVÖRÖS MŰHOLDKÉP A MIT-BŐL

A program képes a meteorológiai adatokat térképen, valamint térbeli és időbeli metszeteken megjeleníteni. Mindegyik megjelenítési forma meteorológiai mezői tetszőlegesen ki- és visszanyagíthatók.

**A METEOROLÓGIAI RENDSZEREK
PRODUKTUMAINAK BEMUTATÁSA OPERATÍV
KÖRNYEZETBEN**

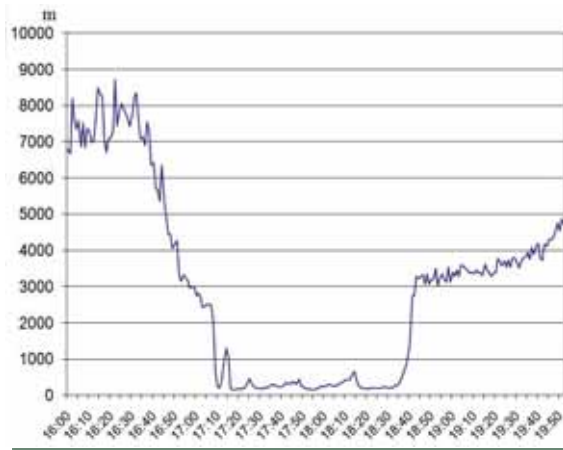
Az alábbiakban az ismertetett eszközök működését, mérési adataik felhasználását mutatjuk be konkrét, rövidített esettanulmányokon keresztül.

1. esettanulmány

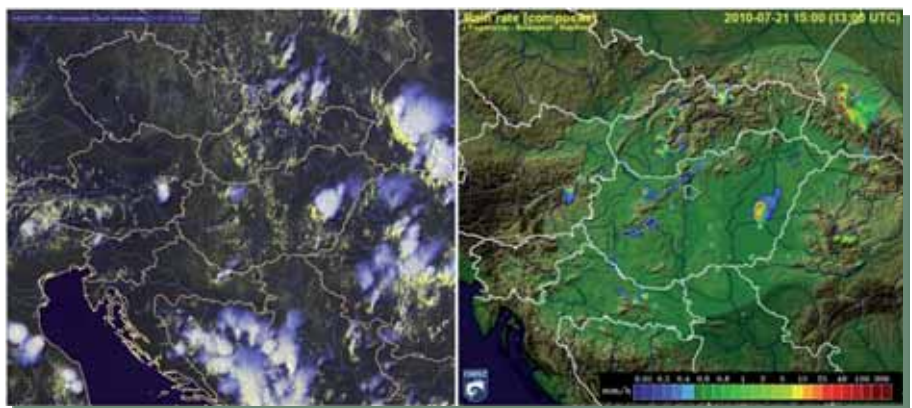
2008. december 9-e repülési szempontból egy átlagos, eseménytelen nap volt, de a színpalak mögött izgalmas meteorológiai háttér-munka folyt. Ezen a napon a repülőtér délutáni forgalma viszonylag nagy volt: 13 és 19 UTC között mindhárom helikoptertípusra (Mi-8, Mi-17, Mi-24) gyakorlórepülést terveztek; a repülések késő délutánig rendben, a tervtáblának megfelelően zajlottak.

Az időjárás alakításában nagy szerepet játszott a korábbi napok ciklonális csapadék-tevékenysége és a térségünk fölé helyeződő anticiklon. A kiadós csapadék nyomán rendelkezésre álló nedvesség a felhőtlen anticiklonban, a kisugárzás hatására, hajnalra vastag köddé formálódott. Ez a köd napközben is tartósan megmaradt az ország délkeleti részében.

A ködös területek felderítésére, tanulmányozására ebben az időszakban mindössze a synop állomások órás adatai, valamint a látható és az infravörös tartományban készült, illetve a kompozit műholdképek álltak rendelkezésre. A műholdas távérzékelést azonban a napnyugta korlátozta, amely a látható tartományban értelemszerűen meggátolta a képek készítését, míg az eltűnő felszín-köd hőmérsékleti kontraszt egy időre megakadályozta az

11. ÁBRA A LÁTÁSTÁVOLSÁG-MÉRŐ ÁLTAL REGISZTRÁLT ADATOK A MAWOS-BŐL (MÉTER)

12. ÁBRA A HAWK-OS MŰHOLDKÉPEN ÉS A MIT-ES KOMPOZIT RADARKÉPEN IS KÖNNYEN AZONOSÍTHATÓK A FEJLŐDŐ ZIVATARCÉLLÁK

objektum megjelenését a hőmérsékleti tartományban készült műholdképen. Szerencsére a köd felett nem volt egyéb felhőzet, ami el lehetetlenítette volna a műholdas detektálást.

A kialakult ködzóna a délkeletre forduló áramlás miatt napnyugta után térségünk irá-

nyába kezdett sodródni, majd egy kisebb kiterjedésű nyúlványa a repülőtér területén is áthaladt. A látástávolság ekkor rendkívül gyorsan 1 km alá csökkent és pár óráig alatta is maradt, ahogyan ez a MAWOS-rendszer mérési adatain is látszik. (11. ábra)

A szolgálatban lévő szinoptikus a korlátozó tényezők és a numerikus előrejelzések pontatlansága ellenére jól kezelte a kialakult helyzetet. A várható veszélyről időben tájékoztatta a repülés szervező parancsnokát és a légiirányító szolgálatot. A kellő időben aktívan segítette a döntéshozatalt a gyakorlórepülés azonnali felfüggesztése kérdésében, így a feladatok végrehajtását biztonságosan félbeszakították.

2. esettanulmány

2010. július 21-én térségünk egy hazánktól keletre található, elnyúlt anticiklon és egy északnyugat felől érkező ciklon köztes áramlási mezéjében helyezkedett el. Ennek hatására a légkör alsóbb rétegeiben jellegtelen, változó irányú szelek fújtak, míg a magasabb régiókban markánsabb, délies áramlással egyre labilisabb levegő érkezett az ország fölé. A kezdetben felhőmentes, alapvetően anticiklonális időjárási helyzetben zavartalanul kezdtek fejlődni a gomolyfelhők az ország szinte teljes területén. Ezekből a gomolyokból a kora délutáni órákra egyre több helyen alakultak ki gyenge záporok, kisebb zivatarok. Hevesebb góccok csupán a Tiszántúlon jelentek meg, a délután közepétől. A jelenségek a távérzékelési produktumok alapján jól kontrollálhatónak tűntek, kiemelten veszélyes jelenségekre utaló jelek nem voltak.

A különböző csatornákon rendelkezésre álló távérzékelési produktumok felhasználása mellett természetesen folyamatos kontrollméréseket végeztünk a saját, MRL-5 típusú lokátorunkkal is. Az így készített képek az ellenőrzés mellett az időbeli jobb követhetőséget is segítették, ugyanis a különböző távközlési csatornákon

csatornán készítettük. Az OMSZ-tól érkező radarkepekkel párhuzamosan horizontális felderítéseket végeztünk, és az érdekesebbnek tűnő cellákról vertikális metszeteket is készítettünk.

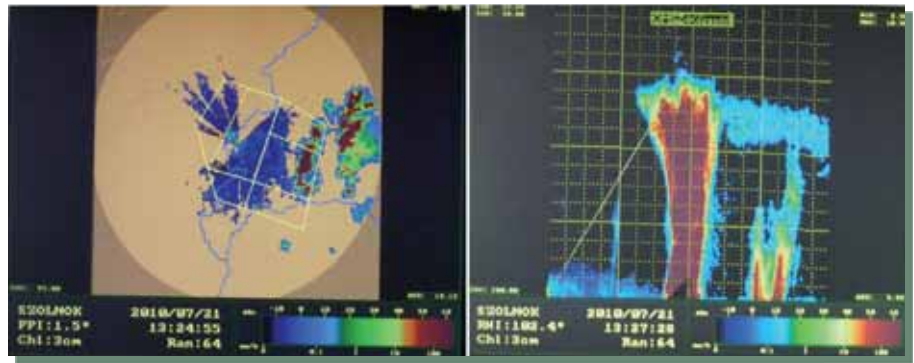
Az idő múlásával egyre fejlettebb zivatarcellák alakultak ki, némelyek tetje már a tropopauzát is elérte. Az újabb cellák térbeli megjelenése és elrendeződése alapján úgy sejtettük, hogy a kialakuláshoz szükséges emelő mechanizmust (triggert) a már kifejtett stádiumban lévő cellák kifutószelei okozzák. Ezen előzmények után az egyik PPI-képen egy keskeny, gyenge reflektivitású ívet detektáltunk, amelyhez hasonlót csak tankönyvekben láttunk korábban.

Ez ugyanis nem más volt, mint a kifutószél frontja, ahogyan azt a későbbi mérések is alátámasztották (lásd a 14. ábrán). Az első észlelés után, a jelenség minél pontosabb rögzítése érdekében folyamatos (kb. 2 percenkénti) felderítő mérésekbe kezdtünk. Az egymást követő képeken végzett távolságmérések segítségével szinte percre pontosan előre jeleztük a kifutószél repülőtérré való megérkezésének időpontját, és jól meg tudtuk becsülni a várható szélirányt és szélsőségséget is. A kifutószél megérkezését kiválóan tudtuk detektálni a HAMMÁ-val is (15. ábra).

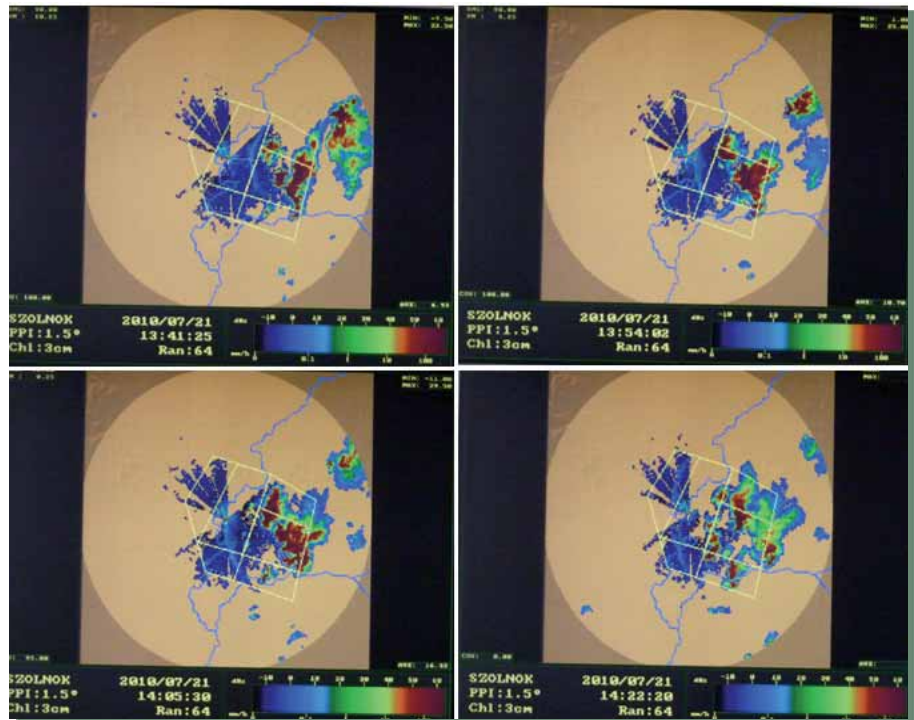
Sajnos vagy szerencsére, július 21-ére nem terveztek repülési feladatokat, így a pontos előrejelzés csupán jelzésértékű volt a szolgálatot teljesítő személyzetek felé.

ÖSSZEGRÉS

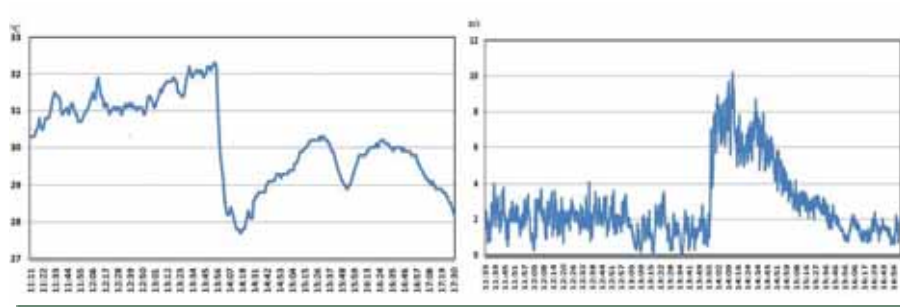
Írásunk célja a katonameteorológusok eszköztárának rövid bemutatása volt, melyet a leírásokon túl esettanulmányokkal is próbáltunk befogadhatóbbá tenni. Az esettanulmányokkal igyekeztünk rámutatni arra, hogy egy-egy időjárási szituáció a rendelkezésre álló eszközök milyen összetett használatát igényli szakembereinktől. Őszintén reméljük, hogy ebben sikerrel jártunk.

13. ÁBRA FEJLŐDŐ ZIVATARCELLÁK HORIZONTÁLIS FELDERÍTÉS ÉS VERTIKÁLIS METSZET ESETÉN

14. ÁBRA AZ IDŐBEN HALADÓ HALVÁNYKÉK KÖRÍV MINT A KIFUTÓSZÉL FRONTJA AZ MRL-5 LOKÁTOR KÉPEIN

15. ÁBRA A HAMMÁ HŐMÉRSÉKLETI ÉS SZÉLSEBBSÉG-ADATSORA

FELHASZNÁLT IRODALOM:

- Kézikönyv meteorológiai asszisztensek részére, MH GEOSZ Budapest, 2009.
- Meteolux 4.5 felhasználói kézikönyv, Boreas Kft., Érd, 2004.
- Virág József: Sierra 2.5 felhasználói kézikönyv, Veszprém 2004.
- Hawk 28 felhasználói kézikönyv, Országos Meteorológiai Szolgálat, Budapest, 2004.

HONVÉD ALTISZTI FOLYÓIRAT ONLINE
[www.honvedelem.hu./digitális könyvtár](http://www.honvedelem.hu./digitális_könyvtár)

Simon Péter őrnagy:

KIS SEBESSÉGŰ LÉGI CÉLOK ELFOGÁSA

Az év 1987, a helyszín Moszkva, mélyen belül a volt Szovjetunió szorosan őrzött légtérhatárain. Egy Cessna típusú kisrepülő leszáll a Vörös téren, pilótája egy 17 éves német tinédzser, Mathias Rust. A szovjet légvédelmi egységek ugyan észlelik az engedély nélküli berepülést légtérükbe, egy vadászgép szorosan követni is kezdi a gépet, de mivel a behatoló nem tanúsít ellenséges viselkedést, például a radarok számára bemérhető magasságban repül, nem lövik le. Az eset abban az évben kétségtelenül komoly nemzetközi visszhangot váltott ki, és több magas beosztásban lévő, a légtér védelméért felelős tábornok nyugdíjazásához vezetett.

A Magyar Köztársaság területe feletti légtér különböző viszonyok közötti igénybevételéről az 1995. évi XCVII. törvény¹ rendelkezik. A törvény nem tartozik a kifejezetten „vaskalapos” törvények közé, szellemisége – igazodva a nemzetközi gyakorlathoz – lehetővé teszi bárki részére, meghatározott feltételek teljesítése mellett, a magyar légtér használatát. A kialakított légtér szerkezet természetesen feltételezi, hogy aki a légtérben repül, betartja az érvényben lévő szabályokat, előírásokat, és ennek megfelelően engedéllyel, szabályosan repül.

Az ország feletti légtér felhasználás szempontjából is sokféleképpen oszthatjuk fel. Ha a felosztás alapjait tekintjük, a légtér meghatározó része az úgynevezett ellenőrzött légtér, amelyben a légi eszközök folyamatos kontroll és irányítás mellett működnek. Van azonban a légtérnek olyan szelete is, amelyben – éppen a légi forgalom szabadsága okán – szabadon, akár földi irányítás nélkül hajtható végre a repülés. A „repülés szabadsága” koncepció alapján éppen ez az a rés, amelyből adott esetben fenyegetés érhet bennünket. Erre a fenyegetésre természetesen fel kell készülni, illetve választ kell adnunk rá. Ennek eszközei a harcászati repülőgépek – közzismerten vadászgépek –, illetve a harci helikopterek által biztosított légvédelmi készségi szolgálat. A készségi szolgálat a harcászati repülőgépek a nap 24 órájában NATO-alárendeltségben, míg a harci helikopterek nemzeti alárendeltségben, külön parancsra elrendelve biztosítják.

Béke-, krízis- és háborús időkben a Magyar Honvédség repülőalakulataitól várják el a fenyegetésekre történő leggyorsabb reakciót. Békeidőben, a légtér ellenőrzésével kapcsolatban a légierő egyik legfontosabb feladata az „Air Policing”² képesség végrehajtásának biztosítása. Ez békés viszonyok között sem egyszerű feladat, de krízisviszonyok közepette a feladatok nagyságrendekkel bonyolultabbak és nehezebben teljesíthetők. A légierő minden tevékenységéhez jól kiépített radarhálózatra és ehhez kapcsolódó légvédelmi vezetési rendszerre van szükség, amelynek biztosítania kell a vezetési rendszerrel nem együttműködő

repülőeszközök időbeni azonosítását, ezáltal az egységes és azonosított légi helyzetkép-mérettel gyorsabb előállítását.

Ha szükséges, ezen információk alapján megkezdődik a beavatkozás a légi helyzetbe. A légi helyzet változásáról újra a rádiólokációs rendszer szolgáltat valós idejű információt. A 2001. szeptember 11-i események igazolják a polgári légi irányítás alól kikerült repülőeszközök veszélyességét. Magyarország légtérében folyamatosan növekszik a légi forgalom, és egyre több lassú, de nagy manőverezési képességekkel, gyakran kis visszaverő felülettel rendelkező repülőeszköz repül alacsony és földközeli magasságokban. A különböző típusú céltárgyak megbízható azonosítása a radarrendszer számára jelentős gondot jelent; ezt napjainkban másodlagos radarok (SSR)³ és idegen-barát felismerő (IFF)⁴ rendszerek széles körű alkalmazásával, valamint az útvonalak repülésirány-adatakkal történő összehasonlításával oldják meg.

És hogy milyen módon lehet kiegészíteni a fenti rendszer védelmére a folyamatosan készületszolgálatban álló vadászrepülőgépeket? Nos, a válasz nagyon egyszerű. Szakmai szempontok alapján könnyen belátható, hogy a kis sebességű légi célok (300 km/h sebesség alatt) elfogása nagy sebességű repülőgépekkel biztonságosan nem minden esetben megoldható. A helikopterek kétségtelenül egyedülálló képességei közé sorolható a széles sebességi határok közötti üzemelés, amely ebben a feladatrendszerben elengedhetetlen. Szintén előnyként jelentkezik a 3,5 repülési óráig kitolható maximális levegőben tölthető idő, amely nem csupán a légi cél elfogását, de a meghatározott repülőter, illetve határszaktól eléréséig történő kíséretét is lehetővé teszi. A harcászati repülőgépekkel végrehajtott elfogások során problémaként jelentkezhet a fentiekből adódó időfaktor-probléma, hiszen a minimális üzemanyagszint elérésekor ott „kell” hagyni az elfogottat, nem minden esetben teljesítve ezzel maradéktalanul a küldetést.

A Mi-24 harci helikopter maximális sebessége 335 km/h, függőleges emelkedési képessége 12 m/s, dinamikus csúcsmagassága 4500 m, így képes a kis sebességű, kis magasságon repülő légi célok gyors feltartoztatására és megsemmisítésére a fedélzeti géppuskával, vagy a 9K114 STURM rakéta alkalmazásával, amely a mellső és hátsó fél-légtérből egyaránt indítható légi célra (mellső fél-légtérből akár 8 km távolságból is). A harci helikopterek hajózó állománya nemcsak kiépzett erre a feladatra szolgál, de több nemzetközi gyakorlat során alkalmazta is ezeket a képességeket.

A légi járművek elfogása azonban nem tartozik az „egyszerű” repülési feladatok közé. Az elfogás csak a vonatkozó rendeletek, ICAO-

A CESSNA A VÖRÖS TÉREN

ajánlások, repülési szabályok által erősen behatárolt keretek között valósulhat meg, korántsem mentesítve a végrehajtó katonai pilótákat bármilyen jellegű szabálybetartása alól. Tehát nem hasonlítható ahhoz az eseménysorhoz, amikor a rendőrség üldöz egy ámokfutót, és megkülönböztető jelzéseit használva mentesül a KRESZ bizonyos szabályainak betartása alól. A légtér védelmére célzó, „air policing” jellegű repülésekre tucatnyi jogszabályértékű „pluszszabályzó” vonatkozik, amelyek ismerete elengedhetetlen az előírás szerű végrehajtáshoz. Legyen ez akár az a polgári légi járművek részére az elfogás során adható vizuális jelzéseket tartalmazó 14/2000. (XI. 14.) KÖVIM-rendelet, vagy az elfogást irányító harcálláspont rádióforgalmazásának rendjét tartalmazó NATO STANAG⁵ utasítás. Ez persze minden ilyen feladatot végrehajtó katonai hajózára pluszterhet jelent.

Jelen írás apropója egyébként egy konkrét eset, amikor is az Ajka település közelében elhelyezkedő veszélyesanyag-tárolóból kiáramló vörös iszap miatt evakuálni kellett Kolontár település lakosságát. A hatóságok akkor úgy döntöttek, hogy létrehoznak egy Ajka központú, hat kilométer sugarú eseti légtérrel, amelybe csak a katasztrófa elhárításával kapcsolatos berepüléseket engedélyezték. A kitelepítés kapcsán azonban a nemzetközi sajtó is felfigyelt az esetre, és több, vélhetően információszerezési célzatú berepülés történt a fent említett légtérbe. A katonai légiforgalmi irányítás szakemberei azonban a helyükön voltak, és a légtér védelme céljából az MH ügyeletes tábornoka parancsára levegőbe „emelték” mind a készségszolgálatban lévő harcászati repülőgépet, mind a közelben lévő hadgyakorlat kapcsán

települő felfegyverzett harci helikopterek egyikét. A rendszer tehát gyorsan „mozdult”, és mindkét elfogás sikeres volt. A továbbiakban idézem a harci helikopter gépparancsnokának szavait az esetről.

„A feladat, amire készültünk a Veszprém közeli tábori repülőtéren, egy levegő-föld csapásmérés volt alkalmi harci kötelékben, külföldi harci és szállító helikopterekkel együttműködve. Az időjárási feltételek kedvezőek voltak – gyönyörű, napfényes őszi délután –, gépünk felfegyverezve, a külföldi résztvevőkkel is zökkenőmentesen ment a pontosítás. Éppen a sisaktáskámba pakoltam bele a felszerelést, mikor sürgető hívást kaptam EDR⁶ rádiómon keresztül a repülésvezetőtől, miszerint az Ajka körül kijelölt lezárt légtérbe berepült egy azonosítatlan légi jármű, és az ügyeletes tábornok elrendelte a légvédelmi készültséget a személyzetemnek a felkészített Mi-24 harci helikopterrel.

Innentől szaporára vettük a tempót, kiszaladtunk a géphez, végrehajtottuk a gépvételt, a fegyverzet ellenőrzését, és rádióon bejelentkeztünk a repülésvezetőnek. Ő azonnal ki is adta az indítási és az azonnali felszállási parancsot, majd utasított, hogy felszállás után vegyük fel a kapcsolatot az elfogást koordináló katonai irányítással. Ez viharos hat perc alatt meg is történt, és a vadászirányító kolléga már adta is BRAA⁷-kat az elfogás végrehajtásához. Sajnos éppen keletről nyugatra mentünk, azaz nappal szemben kellett keresnünk a célt, de a zavaró hatás a felhők árnyékába történő fordulózással némileg kiküszöbölhető volt. Szintén kértem a vadászirányítót, hogy alkalmazhassam az ún. LOW-TO-HIGH⁸ elfogási profilt, ami annyit jelent, hogy a cél magassága alá süllyedve hamarabb kiszűrhető a repülőeszköz, hiszen nem olvad bele a „földhátterbe”. Általában véve a levegő-levegő műveleteknél a magasság abszolút előnyt jelent, de kihasználva azt, hogy a Mi-24 a többi helikopterhez, motoros repülőgéphez képest relatíve nagy sebességgel tud repülni, nagy sebességet – 320 km/h – tartottam. Tudtam, hogy ezt a sebességet hamar magasságra tudom váltani, ha szükséges. Ez helikopteres elfogásokkor be szokott jönni, és így történt most is; abban a pillanatban, ahogy »alásüllyedtünk« a célnak, ki is szűrtek. Jelen tettem a vizuális kapcsolatot a vadászirányítóknak, és egy harcfordulóval gyors emelkedésbe kezdtem, hogy mihamarabb a céltom fölé és mögé kerüljek. Ez sikerült is, majd a vadászirányító kisvártatva engedélyezte a »VID«-t⁹, azaz a vizuális azonosításhoz való eljárást. Végre is hajtottuk, majd kézjelekkel kommunikálva felvettük a kapcsolatot a cél hajózószemélyzetével. Sosem felejttem el az arcát, és azt sem, hogy hátrébb nézve meglátta a függesztett fegyverzetet a helikopteremen. Innentől kezdve nagyon együttműködő magatartást tanúsított, és követte a lassú fordulót, amit szabály szerint végre kellett hajtsak, hogy ellenőrizzem, követi-e az utasításaimat.

A vadászirányító közben figyelt minket a radarján. Öt perc eseménytelen repülésre rá indamál, hogy figyeljek, mert a cél kezd rólam leválni, azaz lassan lemaradozva másik irányba tartani. No, gondoltam, akkor most megint jöhet a munka, és egy gyors manőversorozattal ismét elfogási pozícióba kerültem, majd kissé határozottabb kézjelekkel az értésére adtam:

szerezném, ha ezután már nem trükközne. Bűnbánó fejbólogatások után folytattuk utunkat a határ felé, ahová a vadászirányító utasításának megfelelően kísértem. További öt perc eseménytelen repülés után, az irányító jelezte, hogy a céltom felvette a kapcsolatot a pápai katonai irányítással, ahová áttérve, valóban kapcsolatba tudtam lépni vele. Aggodalmas hangján közölte, hogy neki nem erre szól a repülési terve, és nem akart semmi rosszat csinálni. Közöltem vele, hogy nyugodjon meg, és már nem kell aggódnia a repülési terve miatt, ugyanis – ahogy a 14/2000. rendelet¹⁰ írja –: »Önt elfogták, kövessen!«. Egészen a határig kísértem, ahol azt a parancsot kaptam, hogy közöljem vele: tartsa az irányt, repüljön át a határon, és vegye fel a kapcsolatot az aktuális légiforgalmi irányító egységgel. Majdnem azt is mondtam neki udvariassági reflexből, hogy viszontlátásra, de még idejében eszembe jutott, hogy ez most nem illene ide...»

A fenti eset egy az egyébként nem túl sürűn végrehajtott „éles” elfogások közül, és jól szemlélteti, hogy egy együttműködő légi jármű esetén nem jelenthet komoly szakmai problémát a felkészült hajózó és irányítói állománynak. Az már egy másik kérdés, hogy mi történne egy nem együttműködő légi jármű esetén, milyen gyorsan futna végig a döntési mechanizmus a jelentési rendszeren egy esetleges tűzparancs kiadásáig, vagy akár a végrehajtásáig. Szerencsére a rendszert élesben még nem kellett ezen a módon alkalmazni, de el lehet képzelni, milyen komoly pszichés terhet jelentene nemcsak a parancsot kiadó, de a végrehajtó állománynak is. Az azonban mindenképp pozitív érték, hogy a rendszer a különböző szintű és mértékű átszervezéseket követően is működőképes maradt, és megmutatta, hogy a képesség „kézben” van.

Magyarországnak a légtér-fenyegetettség kedvező megítélése szempontjából egyaránt meg kell felelnie a polgári légi irányítás alól kikerült repülőeszközök és a további aszimmetrikus hadviselés elvárásainak megfelelő technológiák közeljövőben várható megjelenése okozta kihívásoknak is. Amint ismert, Magyarország és a szomszédos NATO-szövetséges államok földrajzi körülményei nem kedveznek sem a levegőből végrehajtott, sem a hagyományos lokátorokkal történő légtérrel-ellenőrzésnek. Az engedély nélküli repülőeszközök aránylag könnyen elérhetik Magyarország határait anélkül, hogy a légvédelem erről időben tudomást szerezze, de nem zárható ki az sem, hogy az ország határain belül szállnak fel és tevékenykednek.

A légvédelmi készültségi szolgálatok „életben tartása” tehát fokozottan indokolt, s ennek egyik hatékony eszköze a Mi-24 harci helikopter. Mint az említett eset is tükrözi, ezzel a típusal hamar elérhető az ország bármely

A Mi-24 (CSÖRIKE) A FELADAT VÉGREHAJTÁSA KÖZBEN (DÉVÉNYI VERONIKA FELVÉTELE)

területén tevékenykedő nem baráti szándékú légi járművek. A helikopter nagy hatósugarának, három órára kiterjeszhető levegőben tölthető idejének köszönhetően akár egy-két órát meghaladóan is „felügyelni” tudja az azonosítatlan légi forgalmat. Ez egy olyan egyedülálló képesség, amelynek nemcsak a honvédelem, hanem az országvédelem rendszerében is helyet kell kapnia.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

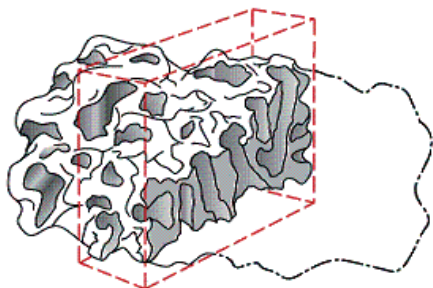
- Orosz Zoltán – Rolkó Zoltán A Mi-24 harci helikopter hosszú távú alkalmazása – Internet 2010-10-10 www.szrfk.hu/rtk/kulonszamok/2006_cikkek/orosz_zoltan.pdf
- Koller József: Helikopterek alkalmazása az aszimmetrikus hadviselés korában Hadtudomány, 2008/3
- Rolkó Zoltán: Helikopterek légi harca – Új Honvédségi Szemle, 2007/10
- Pető István: A légierő feladatai a légi forgalom biztonságának fenntartásában www.zmne.hu/dokisk/hadtud/Peto.pdf

1 1995. évi XCVII. törvény a légi közlekedésről
 2 Air Policing – légi rendészeti jellegű repülések
 3 SSR Secondary Surveillance Radar – másodlagos válaszjeladóik jeleit feldolgozó lokátorrendszer
 4 IFF – Identification Friend or Foe: idegenbarát felismerő berendezés
 5 STANAG, Standardization Agreement – NATO egységesítési megállapodás
 6 EDR – egyesített digitális rádióháló
 7 BRAA, Bearing Range Altitude Aspect – Repülési irány, távolság, magasság, cél iránya az elfogóhoz
 8 LOW-TO-HIGH – kis magasságból felfelé történő elfogási profil
 9 Visual Identification – vizuális azonosítási eljárás
 10 4/2000. (XI. 14.) KöVim-rendelet a Magyar Köztársaság légterében és repülőterein történő repülések végrehajtásának szabályairól

Marton András mk. hadnagy–Szél Szilveszter mk. hadnagy: AKTÍV SZENEK KAPACITÁSÁNAK VIZSGÁLATA

A FAJLAGOS FELÜLET FONTOSSÁGA

Adsorbensként pórusos, szilárd, nagy fajlagos felületű anyagok használatosak. A fajlagos felületet általában egységnyi tömegre vonatkoztatják. Az adsorbensek különböző átmérőjű kapilláris csatornákat, pórusokat tartalmaznak (1. ábra), amelyek önkényesen feloszthatók makropórusokra (átmérőjük nagyobb, mint $2 \cdot 10^{-4}$ mm), mezo- és mikropórusokra ($2 \cdot 10^{-6}$... $6 \cdot 10^{-4}$ mm). Az adszorpció jellegét nagymértékben a pórusméret határozza meg.

1. ÁBRA

A makropórusok fajlagos felülete viszonylag kicsi, ezért a felületén adszorbeálódó anyag mennyisége is rendkívül kicsi. A makropórusok csupán mint az adszorbeálódó molekulák szállító (transzport) csatornái vehetők figyelembe. A közepes átmérőjű pórusok mérete általában lényegesen nagyobb az adszorbeálódó molekulák méreténél, ezért az adszorpció folyamatban az ezek felületén elnyeletett anyag réteget képez, amely lehet egy molekula vastagságú (monomolekuláris adszorpció), vagy néhány molekula vastagságú (polimolekuláris adszorpció).

A mikropórusok méretei megközelítik az adszorbeálódó molekulák méreteit, az adszorpció során ezek térfogata telítődik. Ennek következtében nincs értelme feltételezni, hogy az elnyeletett anyag réteget alkotna a felületen. Általában a mikropórusokat makró- és közepes méretű pórusok keresztezik, így az adszorbeálódó molekula által megtett út rövidebb, tehát az adszorpció gyorsabb lesz. A $2 \cdot 10^{-4}$ mm-nél nagyobb átmérőjű pórusokban és az adszorbeálódó anyag molekula-átmérőjéhez képest kicsi pórusokban a kapillárkondenzáció nem megy végbe. Az adsorbenseket elnyelő- vagy adszorbeálható képességükkel jellemzik, amelynek értékét az adszorbeálódó komponensnek az adsorbens egységnyi tömegére vagy térfogatára vonatkoztatott koncentrációjában fejezik ki.

Az aktív szenek elnyelőképessége különböző impregnálószerek alkalmazásával nagyban növelhető, ugyanis ezen anyagoknak köszönhetően a fizikai adszorpció mellett nagymértékű kemoszorpció is végbemegy,

Az aktív szén-töltetű szűrőbetétek kapacitásának vizsgálata azért időszerű feladat, mert a különböző típusú ipari és katonai szűrőkben a levegőben lévő gáz- és gőz állapotú káros anyagok kiszűrésére aktív szenet, illetve annak megfelelően impregnált változatát használják. Az uniós szabványok, illetve a NATO-csatlakozást követően egyre szigorodó környezetvédelmi és katonai előírások, STANAG-ek várhatóan megnövelik a hazai felhasználás volumenét. Mindezek fényében egyre nő az igény az alkalmazott előállítási technológiák hatásfokának növelésére és a fajlagos költségek csökkentésére. Ezen célok elérése érdekében kiemelten fontos az aktív szenek tulajdonságainak vizsgálata.

mely során nemcsak fizikai megkötődésről beszélhetünk, hanem új, már „ártalmatlan” anyagok keletkezéséről. Ezen anyagok kémiailag kötött állapotba kerülnek. Fontos, hogy milyen anyagokat szeretnénk nagy arányban adszorbeáltatni, ugyanis ennek függvényében kell megválasztanunk az impregnálószert, melynek a következő hatásai lehetnek.

- Az aktív szén tulajdonságainak optimalizálása. Az aktív szén a szerves és szervetlen vegyületeket katalitikusan oxidálja. Ezt a tulajdonságát lehet javítani KI-os impregnálással.
- Szinergetizmus az impregnáló anyag és az aktív szén között. A kén a higanyt higanydiszulfiddá alakítja normál hőmérsékleten. Ha a ként az aktív szénre viszik fel, akkor a szulfidképződés alacsonyabb hőmérsékleten is végbemegy.
- Az impregnálószert kémiai reakcióban vesz részt, és az aktív szén ilyenkor mint pórusosshordozó játszik szerepet. Például a foszforsavval impregnált aktív szén jól használható ammónia elnyelésére.

IMPREGNÁLÁSI FOLYAMATOK

- Itatás
Ebben a fázisban az oldott impregnálószerral kezelik az aktív szenet. A gyakorlati megoldások többfélék lehetnek. Az egyik az itatódobos megoldás, ahol az oldat és az aktív szén érintkezési idejét a dob forgatásával szabályozzák. Egyszerűbb megoldás a kádás impregnálás, ahol az aktív szenet egyszerűen az impregnálószeres fürdőbe merítik, és ott tartják meghatározott ideig. A felvitt impregnálószert mennyisége az impregnáló oldat koncentrációjától, hőmérsékletétől, a nyomástól és az aktív szén impregnáló oldatban való tartózkodásától függ. Nagyobb mennyiségű impregnált aktív szén gyártásakor használatos a fluidágyas impregnálás. Ilyenkor az impregnáló oldatot finom cseppekre osztva porlasztják be az impregnáló berendezésbe, és a fluidágyban lebegő aktív szén impregnálódik.
- Szárítás
Termikus szárítás: az impregnált aktív szenet a szükséges gyártási kapacitástól függő szárító-berendezésben tömegállandóságig száraz levegővel szárítják. Mikrohullámmal történő szárítás: az impregnált aktív szenet a

szükséges gyártási kapacitástól függő mikrohullámú berendezésben tömegállandóságig szárítják, amely így kisebb roncsolódást okoz a szén morfológiájában, és kisebb költségekkel jár. Ebben az esetben azonban az impregnálószert kisebb mértékben fog megkötődni a szén felületén, azaz a kemoszorpció mértéke és ezzel együtt az adszorpció kapacitása is csökken.

• Utókezelés

Az utókezelésre akkor van szükség, amikor a felvitt impregnátumot oxid-formára kívánjuk hozni. Így például réz-nitrátos impregnálás után 150–200 °C-on végzett utókezelésre van szükség ahhoz, hogy az aktív szén-felületen kialakuljon a kívánatos réz-oxid.

Az utókezelés nem minden impregnálási folyamatnál szükséges. Az impregnálási folyamatokat feloszthatjuk: egyszeres impregnálási; kétszeres impregnálási; többszörös impregnálási eljárásokra. Az utóbbi eljárások elsősorban a katonai impregnált aktív szenek előállításakor használatosak.

Az impregnálóanyag-felvétel legegyszerűbben tömegnövekedés meghatározásával ellenőrizhető. Sok esetben szükséges meghatározni az impregnálószertben lévő elemösszetételt, ami az MSZ 6230-85 alapján hajtható végre. Az impregnálószert hatékonysága az adszorpcióképesség mérésével jellemezhető.

Az alábbiakban áttekintést adunk a gyakorlatban alkalmazott legfontosabb impregnálószerekről és azok alkalmazásáról.

Impregnálószert	Mennyiség (%)	Alkalmazás
Kénsav	2-25	ammóniaelnyelés
Foszforsav	10-30	ammóniaelnyelés
Kálium-karbonát elnyelése	10-20	savas gázok
Vas-oxid elnyelése	10-12	kén-hidrogén
Kálium-jodid elnyelése	1-5	arzén-hidrogén
Trietilén-diamin elnyelése	2-5	metil-jodid
Ezüst elnyelése	0,1-3	arzén-hidrogén
Cink-oxid elnyelése	10	cián-hidrogén

Réz-króm-
ezüst-oxidok 10-20 vegyi harcanya-
gok elnyelése

A katonai gázálarcokban felhasznált szenek impregnálása az alábbi összetételű impregnálószerezrel történik (100 kg aktív szénre).

Bázisos réz-karbonát	6 kg
Ammónium-karbonát	5 kg
Kálium-bikromát	3 kg
25%-os ammóniaoldat	10 l
Ezüst-nitrát	0,17 kg
Víz	59,5 kg

A fentebb felsorolt eljárások optimális megválasztásával biztosítható az előállított aktív szén szűrőkapacitásának és előállítási költségének az ideális aránya. Alapvetően a termikus szárítási folyamatok nagyobb költséget igényelnek, mint az új mikrohullámú szárítási technikák, de a régi módszerrel nagyobb fajlagos kapacitású aktív szénkészítmők állíthatók elő.

ADSORPCIÓ

Olyan folyamat, melynek során szilárd anyag (adszorbens) gáz- vagy folyadékkelegetből egy vagy több komponenset megköt a felületén. Az elnyelt anyagot adszorbeáltatott komponensnek, adszorptívumnak vagy adszorbátumnak hívjuk. Az adszorpció folyamata szelektív és általában megfordítható. A folyamat reverzibilitása révén visszanyerhető az adszorbens által elnyelt komponens, azaz a deszorpciós folyamat is végrehajtható. Az adszorpciós folyamat főleg az elnyeletendő komponens kicsiny kiindulási koncentrációja esetén használatos, amikor e komponenset gyakorlatilag teljes egészében ki kell nyerni. Ha az elnyelendő alkotórész koncentrációja a kiindulási elegyben nagy, akkor általában az adszorpció a célra vezetőbb. Megkülönböztetünk fizikai és kémiai adszorpciót. *Fizikai adszorpció* esetén a tekintetbe jövő erők természetére vonatkozóan nyilván fennállnak mindazok a lehetőségek, amelyekkel a molekuláris kölcsönhatások esetén általában találkozunk. Így elsősorban mindenképp számolnunk kell a van der Waals-féle erők néven összefoglalt kohéziós erőkkel, melyek mindig vonzást eredményeznek, jelen esetben a felület és a gáz molekulái között. Ezenkívül azonban felléphetnek hidrogénkötések is, melyek inkább elektrosztatikus természetűek. Mindezek a kölcsönhatások a felületen megkötött gázmolekulák belső szerkezetét, azaz az atomjaikat összekötő vegyértékelektronok eloszlását a molekulapályákon változatlanul hagyják, emiatt ezeket a hatásokat fizikai hatásoknak szoktuk tekinteni, és fizikai adszorpcióról beszélünk.

Kémia adszorpcióról, más néven kemisorpcióról beszélünk akkor, ha a gázmolekula kötésviszonyai megváltoznak, amikor az adszorbens felületével kölcsönhatásba lép. Ez a változás egyes esetekben igen mélyreható lehet, pl. annyira, hogy egyszerű kétatomos molekulák atomjaira hasadva kapcsolódhatnak a felületre. Így a hidrogénről megállapítható, hogy a legtöbb fém felületén – szélsőségesen alacsony hőmérsékletektől eltérően – atomos állapotban adszorbeálódik, de sok esetben ugyanígy viselkedik az oxigén és a nitrogén is. Nyilvánvaló, hogy az ilyen adszorpcióban

az adszorbátum vegyértékelektron-rendszere beolvad az adszorbensébe. Az új kötések kialakulása azonban nem minden esetben jelenti az eredeti gázmolekula teljes szétszakadását. Így pl. a hidrogénező katalizátorok felületén teltetlen vegyületek adszorpciójakor a kettős kötéseknek csak a π -elektronjai képeznek új közös rendszert az adszorbenssel, míg a σ -elektronok változatlanul összekötik a két szénatomot. Így tehát a kötéseknek csak a részleges felszakadásával kell számolnunk.

DESZORPCIÓ

Az adszorbeálódott anyagok szilárd adszorbensből való kiválása. Minthogy a deszorpcióban a részecskének el kell szakadnia a felülettől, ez a folyamat minden körülmények között aktiválásra szorul. Ha a kémiai kötés a felülethez erős, akkor ez az aktiválási szükséglet olyan nagy lehet, hogy az adott hőmérsékleten a deszorpció egyáltalán nem tud bekövetkezni.

Aktív szén esetén a deszorpció 5-10%-os szénvesztéssel jár a magas hőmérséklet miatt. A reakció során széndioxid is keletkezik. Ezért a járulékos szénvesztéséget pótolni kell.

SZÜRÖBETÉTEK ÁLTALÁNOS FELÉPÍTÉSE

A szűrőbetétek általános felépítését egy katonai példával szemléltetjük. A 2. ábrán látható a Magyar Honvédségben rendszeresített 93M szűrőbetét, amely harci körülmények között végzi a szennyező anyagok levegőből való kiszűrését és megkötését, így a gázálarcok alapvető fontosságú elemét képi.

A mérgező harcanyagok zöme közepes molekulatömegű szerves vegyület, kis részük a kis molekulatömegű anyagok csoportjába tartozik (hidrogén-cianid, klór-cián). Az ilyen betétekben réz-, ezüst- és króm-sókkal impregnált aktív szeneket használnak. Az utóbbi időben jelentős törekvés történt a króm-sók kiküszöbölésére a króm-ion mérgező hatása miatt. Az impregnált aktív szén a mérgező harcanyagokat fizikai adszorpcióval (pl. a klórpikrint), kemisorpcióval (az impregnálással felvitt anyag és mérgező harcanyag reakciójával (pl. a klór-cián esetén) és katalitikus reakciókkal (pl. az arzén-hidrogén oxidációjával) köti meg, illetve alakítja nem mérgező anyaggá. A réz-sók (réz-oxid formában) szerepet játszanak a cián-hidrogén hidrolízisének katalizálásában, valamint (réz-kromát formában) a klór-cián hidrolízisének katalizálásában. Az ezüstsók (ezüst-oxid formában) segítik az arzén-hidrogén oxidációját. A szenek adszorpciós tulajdonságának ki kell elégítenie a megfelelő katonai előírásokban meghatározott átütési időt.

Tipikus katonai szenek a K5M (orosz), a Pleisch CW, Pleisch NBC-T (német). A katonai szenek főbb jellemzői:

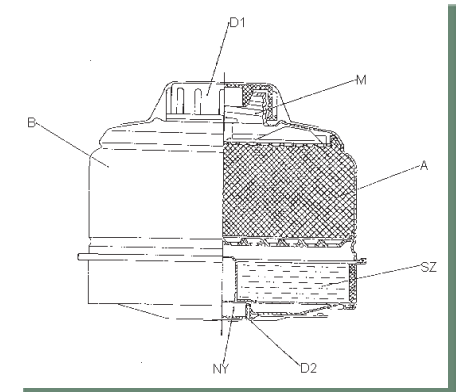
– Sűrűség:	440-650 g/dm ³
– Átlagos szemcseméret:	1,0-4 mm
– Nedvesség tartalom:	2%
– Kopásállóság:	90%
– Póruseloszlás:	
Mikropórusok	0,35-0,38 cm ³ /g
Mezopórusok	0,02-0,06 cm ³ /g
Makropórusok	0,20-0,25 cm ³ /g

2. ÁBRA: A 93M KATONAI SZÜRÖBETÉT

– Teljes belső felület: 800-1300 m²/g (BET-felület)

Az 2. ábrán látható katonai szűrőbetét fémtokos, formája hengeres. Tárolás közben menetes csatlakozóját zárókupak, belégzési nyílását műanyag dugó zárja le. A gázok és gőzök kiszűrésére számos anyaggal impregnált aktív szén szolgál, míg a szilárd és folyékony részecskéket a beépített papírszűrő segítségével lehet a belélegzett levegőből eltávolítani.

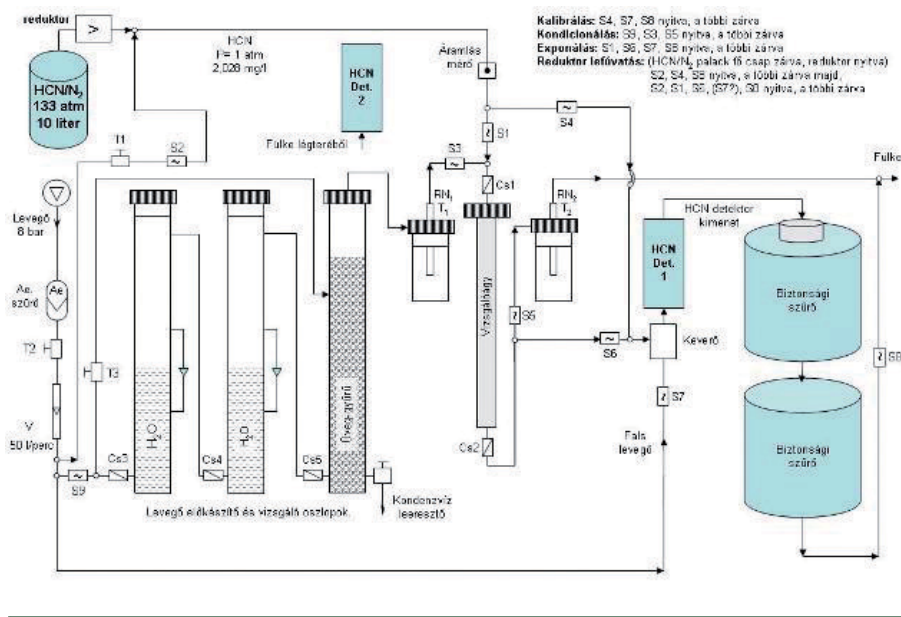
3. ÁBRA: A KATONAI SZÜRÖBETÉT METSZETI RAJZA

Részei: A: általában 100 g aktív szén; B: hengeres formájú szűrőbetéttest; M: menetes csatlakozó; D1: záró kupak; NY: dugó; D2: belégzőnyílás; SZ: beépített papírszűrő.

A katonai szűrőbetét szerkezetének kialakításakor figyelembe kell venni, hogy szilárd por már nem juthat az aktív szén tartalmazó részhez, így mindenféleképpen a belégzőnyíláshoz legközelebb kell illeszteni a papírszűrőt, majd elhelyezni a minimum 100 gramm speciálisan impregnált aktív szénre. A külső borítása pedig legyen strapabíró, a legtöbb esetben fémborítást alkalmaznak, amely ellenáll az ütéseknek, de létezik műanyagtokos változat is. Általánosságban elmondható, hogy mind a civil, mind a katonai szűrőbetéteknek a 3. ábrán látható sémához hasonló a felépítése. A felépítés eltérhet az alkalmazhatósági területek sokrétűsége miatt, alkalmazhatnak benne kevesebb aktív szénre, más papírszűrőt, vagy külön az egyiket és a másikat.

MÉRÉSI ESZKÖZÖK

A hidrogén-cianidos méréseknél alapvető feladat a megfelelő, biztonsági előírásoknak eleget tevő környezet kialakítása a laborató-

4. ÁBRA: HIDROGÉN-CIANID PENETRÁCIÓT VIZSGÁLÓ BERENDEZÉS TERVRAJZA

riumban, hiszen egy igen mérgező anyagról van szó. A biztonságot ilyen helyzetben a kihelyezett gázálcok, a vegyi fülke alatti munka, az állandó szellőztetés, a szabványos HCN/N₂ palack használata, és egy, a palack szelepéhez helyezett mérgezőharcanyag-detektor – mely a mérés alatt folyamatosan üzemel – szolgálhatja. A mérés alapvetően egy külön erre a célra a laborban összeállított rendszer tette lehetővé. (4. ábra)

Az 4. ábrán a berendezés blokk-sémája látható. Tartalmazza magát a HCN/N₂ palackot a hozzá rögzített reduktorról, amely a palackban uralkodó 133 atmoszférás nyomást csökkenti le a rendszerbe lépés előtt. A belépő gázok egy áramlásmérőn mennek keresztül, ahol állítani lehet a megfelelő áramlást, légforgalmat. Utóbbi 1,55 liter/percre kell beállítani, hiszen ez a mennyiség egyezik meg az emberi légzés mértékével. A főágba kapcsolódik még egy kompresszor is, amellyel a 8 bar nyomás érhető el. Ezt a mérés utolsó szakaszában kell használni a rendszer lefűtésére, hogy megtisztítsuk a rendszert a ciánsavtól. A rendszer mellékágába tartoznak a kis vizes kolonnák és az üvegyűrűs oszlop; a kolonnák az 5. ábrán nem látszanak, mert azok a túldoldalon vannak elhelyezve. Ezekkel a mérés előtt a megfelelő páratartalmat lehet beállítani a szénágyon. A szénminta a vizsgáló oszlopban fekszik, amely 1 cm sugarú és 8,3 cm hosszúságú teflon anyagú cső, a végén található a két zárható gyorskioldós szelep, amellyel egyszerűen kiemelhető a rendszerből. A vizsgáló oszlop után csatlakozik az első hidrogén-cianid detektor, amely nagy pontossággal méri az áttört ciánsav mértékét. Miután a ciánsav átlépte az első detektort, két nagyméretű, aktív szennel töltött biztonsági szűrőhöz kerül, amelyek biztosan adszorbeálják a megmaradt anyagokat. Ha nem így történne, azt jeleznék a biztonsági szűrők után helyezett második hidrogén-cianid detektor. A rendszert egy mellékágban is biztonságosan lehet fűtani az első HCN-detektor letisztítására. A rendszerben a hidrogén-cianidval érintkező útvonalon tefloncsöveket alkalmazunk, mert azon nem diffundál át a ciánsav. Egyéb helyeken polietilén csöveket

5. ÁBRA: HCN-PENETRÁCIÓT MÉRŐ BERENDEZÉS FÉNYKÉPE

szerelek fel. A mérőrendszert egy elektronikai egység vezérli. Az elektronikai egység RS232 soros vonalon kapcsolatban áll egy notebookkal, amelyre az ehhez szükséges programokat telepítették. A program kezelése nagyon egyszerű, de több funkció ellátására is képes. Egyszerű gombnyomásra elvégzi a kalibrálást, kondicionálást, elindítja és leállítja a mérést, és lefűtja a reduktort. Ezek ellenére kézzel is vezérelhető a program, bármelyik szelepet kattintással lehet nyitni, zárni. Mérés közben folyamatosan figyelemmel követhető az áramlási sebesség, a hidrogén-cianid koncentrációja a detektoron, és az eltelt idő. A mérés időtartama alatt az adatokat a program folyamatosan rögzíti az előre létrehozott Excel táblázatba és mappába, így minden adat megmarad, és pontosan kiértékelhetővé válik.

A MÉRÉS ELMÉLETE ÉS VÉGREHAJTÁSA

A mérés kiértékelésének egyik elméleti alapját képezi a Wheeler–Jonas-egyenlet. Ezt az egyenletet az elmúlt pár évtizedben már nagyon sokan felhasználták az aktív szénágyon adszorbeálódott szerves gőzök áttörési idejének kiszámítására, de az egyenletet sikeresen kiterjesztették más adszorbensekre is. Alkalmazhatóságát szintén kiszélesítették más szerves és szervesetlen gőzökre, gázokra, illetve más-más fizikai körülményekhez. Az egyenlet

már bizonyítottan jól alkalmazható hidrogén-cianidval, klórciánnal és ammóniával, illetve klórgázzal is. Viszont a szerves gőzöknél a szén mikropórusossága és a kémiai reakciók (kemoszorpció) végbemenetele is fontos szerepet játszik. A Wheeler–Jonas-egyenlet tehát lehetővé teszi az aktív szénágy áttörési idejének mérhető paraméterek alapján való meghatározását.

Az egyenlet és paraméterei:

$$t_b = \frac{M \cdot W_e}{Q \cdot C_{BE}} - \frac{\rho_b \cdot W_e}{k_v \cdot C_{BE}} \ln \left(\frac{C_{BE} - C_{KI}}{C_{KI}} \right)$$

Ahol:

t_b : a C_{KI} koncentrációhoz tartozó áttörési idő (min)

M : a minta tömege (g)

Q : áramlási sebesség (cm³/min)

C_{BE} : bemeneti koncentráció (g/cm³)

C_{KI} : kimeneti koncentráció (g/cm³)

ρ_b : szénágy sűrűsége (0,46 g/cm³)

k_v : adszorpció sebességi együttható (min⁻¹)

W_e : egyensúlyi adszorpció kapacitás (g/g_{szén})

A Wheeler–Jonas-egyenlet két fontos – a szénre jellemző – paramétere a k_v és a W_e . Az előző a megkötési reakció sebességét, míg a második a szén adszorpció kapacitását adja meg. A kiértékelés során az adott kimeneti koncentrációhoz (C_{KI}) tartozó áttörési időt ábrázoljuk $\ln([C_{BE} - C_{KI}]/C_{KI})$ függvényében, majd ezekre a pontokra egyenletek is léteznek meghatározására. Az egyenes paramétereiből a keresett paraméterek egyszerűen számíthatók. A k_v -t elméleti diffúziós modellek alapján is meghatározhatjuk. Évtizedekkel ezelőtt egyszerűen az áttörési idő alapján határozták meg, de manapság már félempirikus egyenletek is léteznek meghatározására. A legújabb ezek közül az ún. Lodewyck–Wood-egyenlet. Ez az egyenlet alkalmazható az aktív szén összes típusára, illetve számos gázra, gőzre:

$$k_v = 800 \cdot \beta^{0.33} \cdot v_L^{0.75} \cdot d_p^{-1.5} \cdot \sqrt{\frac{W_e}{M_w}}$$

Ahol:

• M_w : a gáz molekulatömege (g/mol)

• d_p : a szén szemcse átlagos átmérője (cm)

• v_L : áttörési sebesség (cm/s)

A mérés végrehajtása előtt egy úgynevezett nedvesítési folyamaton kell átesnie az aktív szénmintának, amely 1 napig is tarthat. Jól tudjuk, hogy a környezetben lévő vízgőzt az aktív szén szintén elnyeli, így a HCN-gőzök számára a megkötési helyek száma a felületen csökken. Ez általában azt eredményezi, hogy az adszorpció kapacitása is csökken. Tehát a vizsgáló oszlopba bemért ismert tömegű (általában 2,5 gramm) mintán a vizes kolonnából 75-80% relatív páratartalmú (Rh%) levegőt áramoltatunk a kompresszor segítségével addig, míg az oszlopról lejövő levegő páratartalma el nem éri a 70%-ot. A minta megfelelő nedvességtartalmának elérése után az exponálás következik. A légforgalmat 1,55 liter/perce kell beállítani. Az évtizedek alatt sokan vitatkoztak azon, hogy állandó legyen-e a légforgalom az aktív szén tesztelésénél. Az biztos, hogy reális körülmények között ezek a szűrők nem állandó légforgalomnak vannak kitéve, hanem

Mérési eredmények

Minta-azonosító	Nedvesítés				V (l/min)	Áttörési idő (min) 10 ppm
	Tömeg (g)	Idő (óra)	Rh% lejövő	t (°C) lejövő		
K5M_5	2.5190	0.00	30.00	20.00	1.45	15.04
377/TIA-I/3	2.5107	0.00	30.00	20.00	1.42	6.27
377/TIA-2/2	2.5022	0.00	30.00	20.00	1.40	3.44
377/TIA-3/2	2.4940	0.00	30.00	20.00	1.46	3.48
377/133 II	2.515	0.00	30.00	20.00	1.48	9.71
377/133 III	2.5167	0.00	30.00	20.00	1.48	7.12
377/132 II	2.5025	0.00	30.00	20.00	1.46	12.36
377/132 III	2.5109	0.00	30.00	20.00	1.44	8.72
377/131-1	2.4995	0.00	30.00	20.00	1.57	8.74
377/131-2	2.5143	0.00	30.00	20.00	1.53	5.27
377/131-3	2.5162	0.00	30.00	20.00	1.51	8.50

1. TÁBLÁZAT: MÉRÉSI SOROZATBÓL SZÁRMAZÓ ÁLTALÁNOS ADATOK

szakaszosnak. Elméletileg nem kellene befolyásolnia a szénagy kapacitását, de a gázok visszaverődésével változhat az adszorpció dinamikája. Akár az is előfordulhat, hogy kisebb áramlási sebesség mellett lecsökken az áttörési idő. Ezért az a legegyszerűbb megoldás, ha beállítjuk a légforgalmat az átlagos emberi légzéssel megegyező értékre. Miután ezt megtettük, az előnedvesített mintán ciánsavat tartalmazó nitrogén gázt áramoltatunk át, és mérjük az oszlop kimenetén a megjelenő ciánsav koncentrációját.

A palack hitelesített HCN-koncentrációja: 2,028 mg/m³ ±5% , 1013 mbar, 273,15 °K = 1887 ppm.

Bemeneti koncentráció:

A környezeti hőmérséklet és nyomás függvénye, 32 °C-on, 1013 mbar:

1,689 mg/m³ ±5% = 1689 ppm.

Bemeneti áramlási sebesség: = 1,55 liter/perc.

Ebből az 1689 ppm-ből a szénagy adszorpciója után a kimeneti ciánsav-koncentráció nem érheti el a 10 ppm-et, ez az úgynevezett egészségügyi határérték. Amennyiben a kimeneti koncentráció meghaladja a 10 ppm-et, akkor a mérést befejezettnek tekintjük, de tovább mérjük a mintákat egészen 200 ppm körüli értékig.

A mérés során keletkezett adatokat elmentjük, majd elzárjuk a HCN/N₂ palackot, és tiszta levegővel lefúvatjuk a rendszerben felgyülemlett és feleslegessé vált ciánsavat. Ez a művelet azért fontos, mert így mielőtt kiszerezelnék a mintatartót, nem lesz HCN a rendszerben, és a következő méréshez letisztulnak a detektorok.

Ezek után a mintatartóba analitikai mérleggel pontosan bemérjük a következő fajta aktív szén 2,5 grammját. Mielőtt lezárnánk a mintatartó teflon kupakját, finom rázással alaposan eloszlatjuk a tartó alján a szén szemcséket, hogy pontosan zárjon, majd a kupakot rázárva behelyezzük a rendszerbe, és kinyitjuk a gyorskioldós szelepeket. Az elmentett adatokat pedig ki kell értékelni az Excel táblázatokba betáplált egyenletek segítségével.

HCN MÉRÉSI JEGYZŐKÖNYV

Mérés címe: aktív szén hidrogén-cianiddal végrehajtott adszorpció kapacitásvizsgálata.

Mérés helye: ZMNE-BJKMF, 10. épület, mérgezőanyag-labor.

Mérés ideje: 2007-02-10.

Mérési szénminták azonosítója: K5M_5; 377/TIA-1/3; 377/TIA-2/2; 377/TIA-3/2; 377/133 II; 377/133 III; 377/132 II; 377/132 III; 377/131-1; 377/131-2; 377/131-3.

Wheeler–Jonas			
Minta-azonosító	R2	We [g/g szén]	kv [1/min]
K5M_5	0.97	0.030	1515
377/TIA-I/3	0.97	0.015	1176
377/TIA-2/2	0.96	0.009	1011
377/TIA-3/2	0.98	0.011	1009
377/133 II	0.96	0.022	1342
377/133 III	0.98	0.017	1218
377/132 II	0.98	0.023	1682
377/132 III	0.97	0.020	1254
377/131-1	0.96	0.022	1372
377/131-2	0.97	0.013	1285
377/131-3	0.95	0.020	1320

2. TÁBLÁZAT: MÉRÉSI SOROZATBÓL SZÁRMAZÓ WHEELER–JONAS-ADATOK

Áramlás: 1,55 liter/perc.

Mérési idő: minden mintánál változó.

Mérés egyéb leírása: ebben az esetben nem történt meg a szénminták nedvesítése, mert az nagyon sok időt vett volna igénybe (általában 24 óra).

KÖVETKEZTETÉSEK

A régi technológiával készült K5M etalon szénminta retenciós tulajdonságait a 377/132 II számú szénminta nagyon jól megközelíti, az áttörési ideje több mint 12 perc. A 377/132 és 377/131 számú sorozat nagyon jó szórást mutat, tehát hibahatáron belül reprodukálható, áttörési ideje 8-12 perc között mozog. A legrosszabb retenciós tulajdonságokkal rendelkező szén a 377/TIA-2/2 számú minta lett, melynek áttörési ideje 3 és fél perc. Minden esetben a Wheeler–Jonas-egyenlet jó illeszkedést mutat, hiszen az R², a regressziós koefficiens minden esetben 0.95 fölött marad. A mérések eredményeiből kitűnik, hogy a mikrohullámú szárítás nem eredményez lényegesen rosszabb kapacitású aktív szenet. A kisebb fajlagos költségeket is figyelembe véve a mikrohullámú technikák esetében elmondható, hogy érdemes foglalkozni ennek az előállítási technikának a hosszabb távú alkalmazásával.

Tisztelt Szerzőink!

Folyóiratunk zökkenőmentes szerkesztése, megjelentetése érdekében kérjük, hogy a kézirat elkészítésekor szíveskedjenek figyelembe venni az alábbiakat.

– A kézirat terjedelme ideális esetben maximum 15, kiemelt téma esetén 20-22 gépelt oldal (max. 40 000 leütés szóközökkel).

– Az írás illusztrálására szánt ábrákat, fotókat ne illesszék be a szövegbe, hanem külön mellékelve küldjék be jpg vagy tif formátumban. A képek megfelelő méretűek legyenek (kb. 400-500 KB). A szövegben jelezzék a táblázat, ábra, fotó javasolt helyét.

– Folyóiratunkban a jegyzeteket hagyományosan és egységesen az írás végén, egy blokkban adjuk közre. Kérjük, hogy így szerkeszték meg munkájukat.

– Kérjük, hogy a kézirat végén tüntessék fel nevüket, rendfokozatukat és beosztásukat, valamint elérhetőségüket.

– Ugyancsak kérjük, hogy az elkészült cikkeket – a munkahelyi vezető, szaklektor vagy szerkesztőbizottsági tag szakmai véleményezése után – folyamatosan továbbítsák a szerkesztőségnek (hsz@regiment.hu), ne várják meg a lapzárta (a megjelenés előtti hónap 15-e) időpontját.

Honvédségi Szemle szerkesztősége

Tóth Sándor nyá. ezredes:

A KATONAI KIKÉPZÉSI RENDSZER KORSZERŰSÍTÉSÉNEK DILEMMÁI, ÚT A JOBB ÉS KÖLTSÉGHATÉKONYABB KIKÉPZÉS FELÉ

„Nagyon fontos, hogy a katona, bármi is a rendfokozata, nem várhatja úgy a háborút, hogy ne tegye ki magát az aktív szolgálat azon vonatkozásainak, amelyek megrázkéztetik és zavarba hozzák, amikor először megy keresztül rajtuk. Vajon még egyszer találkozik-e velük mielőtt kezdenek ismerőssé válni számára? Ez igaz még a fizikai erőfeszítésre is. Az erőfeszítést gyakorolni kell, és az elmét még jobban meg kell ismertetni velük, mint a testet.”
Karl von Clausewitz: A háborúról

HADERŐ ÉS KIKÉPZÉS

A haderő társadalmi elismertsége, megbecsülése, katonai hadműveleti képessége és harci hatékonysága, a harcászat széles szférájában való alkalmazhatósága a személyi állomány kiképzésének, a törzsek és csapatok felkészítésének minőségén alapul. A kiképzés katonai szervezeti tevékenység, segítségével jól képzett, magabiztos tiszteket, tiszthelyetteseket és legénységi állományú katonákat képezünk ki, parancsnokokat, törzseket és katonai szervezeteket készítünk fel a katonai siker biztosítására. Kiemelten fontos szerepet játszik a katonai erő működési készenlétének gyors elérésében, a megkövetelt alkalmazási készenléti szintek fenntartásában. A kiképzés – mint alapvető katonai szervezeti tevékenység – mélyreható tanulmányozásán keresztül remélhetjük csak a katonák és katonai szervezetek felkészítési és kiképzési céljának, célkitűzéseinek, a kiképzés fogalmának, környezetének, folyamatának, rendszerfelfogásának és kategóriáinak megértését, a már elért minőségének és a katonai szervezetek műveleti képességének megtartását és javítását. A kiképzési tapasztalatok elemzése, feldolgozása rávilágít annak jelentőségére, hogy biztosítanunk kell a saját hibáinkból való tanulás lehetőségét és a magasabb minőségek elérését. A fentiek megértése és elfogadása fontos a kiképzésért felelős parancsnokok, a törzsekben, illetve a katonai szervezetekben szolgálók számára egyaránt.

A kiképzés mint katonai szervezeti tevékenység alapvető volt és marad a haderő harci képességének kialakításában, fenntartásában és fejlesztésében. Ha megfelelően és eredményesen folytatjuk, akkor a katonáélet és a katonai tevékenység realitásainak emlékeztetője marad minden körülmény és környezeti hatás alatt, kifejleszti az egyének és az alakulatok igazi harci potenciálját. A hatékony katonai kiképzés „termékei” megbízható, összetartó, jól motivált, harcászati és technikai magasan képzett katonák és alakulatok, akiket/amelyeket magas morál, bajtársiasság és győzni akarás tölt el, akiket/amelyeket hatékonyan irányítanak. A kiképzés olyan eszköz, amely által begyakoroljuk a doktrínák alkalmazását. A kiképzés folyama-

FOTÓK: ZRINYI MÉDIA

tában fejlesztjük ki az új, megkövetelt – sokoldalú jártassággal rendelkező alegységekből, egységekből álló –, nagyobb képességű erőstruktúrát, amelyet arra szánunk, hogy változatos elemekből álló szervezetekben (nemzeti, többnemzeti, szövetséges, koalíciós) tevékenykedjenek, amelynek során tovább nőnek, összetettebbekké válnak kiképzési szükségleteink és megoldható feladataink. A kiképzés első és legfontosabb elve, hogy az minden vezetési szinten a parancsnokok felelőssége. A kiképzésért felelősek kötelessége annak biztosítása, hogy a kiképzés jól szervezett, megfelelően összpontosított és irányított legyen; ha ennél kevesebbet teszünk, kockáztatjuk a sikert, és végső soron kihívjuk a katasztrófát.

A kiképzés célja a parancsnokok, törzsek és a katonák felkészítése a konfliktusban (háborúban) teljesítendő kötelességekre és végrehajtandó feladatokra. Ennek okán a konfliktust (háborút) tanulmányozni és elemezni kell, hogy megállapítsuk azokat a tényezőket, amelyek hozzájárulnak a sikerhez. A konfliktusok vizsgálata azt mutatja, hogy a katonai sikerhez nem csak szakszerű katonai szervezet, fegyverzet és felszerelés szükséges, ha-

nem minden katonában a beosztásának és rendfokozatának megfelelően a legmagasabb szintre fejlesztett szakmai, fizikai, mentális, morális és pszichikai minőségek kifejlesztése is természetes elvárás. Következésképpen a katonai kiképzés funkciója egyrészt e minőségek kifejlesztése, másrészt, hogy megtanuljuk és begyakoroljuk a katonai szervezetek és a fegyverek szakszerű, legelőnyösebb és leggazdaságosabb alkalmazásának módszereit.

Megszerzett történelmi tapasztalat, hogy megfelelő kiképzés nélkül a katonai szervezetek – még ha jól szervezettek is – hajlamosak a zűrzavar és azt követően a katasztrófa létrehozására. Fennáll a veszélye annak, hogy a megfelelő fegyverek a kiképzetlen kezekben nem képesek teljes erejük kifejtésére, és veszélyessé válhatnak az azokat alkalmazók számára is. Az egyéni fegyverekkel történő gyakorlás és azok alkalmazásának képességére való felkészítés a katonai kiképzés elemi (alap) szakaszát képezi a katonai szervezetekben. Ebben a szakaszban a fizikai alkalmasság létrehozása és a fegyver alapjainak lefektetése az alapvető cél; a kiképzés e szakaszában kevés idő és tér van az akarat és a képesség

azon minőségeinek kifejlesztésére, amelyek a katonai siker fontos tényezői a korszerű konfliktusokban. E minőségek kifejlesztése a haladó kiképzés alapvető tárgyát és tartalmát kell hogy képezze, és végső célja nem más, mint a konfliktusok kezeléséhez, az ellenség visszaveréséhez szükséges szervezeti képességek elérése és fenntartása.

A korszerű ütközeteket a részt vevő fegyvernemek, haderőnemek sikeres együttműködéssel vívják és nyerik meg a hadszíntéren, illetve annak hiányában veszítik el.

Korunkban az összefegyvernemi, összhaderőnemi műveleteket általában sokkal könnyebb megvalósítani, mint korábban, amikor is nehézségek voltak a hadművelleti és harcászati tervek végrehajtását megalapozó irányítási és kommunikációs információk megszerzésében, a katona jobban rászorult a saját forrásaira és sokkal gyakrabban kellett határozott parancsok nélkül ténykednie. A korszerű katonai műveletekben sem kizárt, hogy mindez bekövetkezhet. Következésképpen: ahhoz, hogy a katonák tévovázás nélkül tudják vállalni az önálló cselekvés felelősségét, és tevékenységük összhangja biztosítva legyen a parancsnok tervével, a haderőt alkotó minden egyes katona és katonai szervezet gondos elméleti és gyakorlati kiképzése szükséges az alkalmazandó képességekre.

A KIKÉPZÉS HELYZETE

A Magyar Honvédség (továbbiakban: MH) kiképzési rendszerének, kiképzési állapotának vizsgálatakor megállapítható, hogy harci képességeinek fejlesztése a kiképzés és felkészítés területén eltér a kor katonai kihívásai által diktált követelményektől. Az eltérés az elmúlt húsz, különösen az elmúlt tíz év történéseiből vezethető le. A katonai szervezetek rendeltetése, küldetési, feladatai, illetve a kiképzés hatékonysága, a rendelkezésre álló emberi és anyagi erőforrások, rendszeresített haditechnikai eszközök, a működésre és fejlesztésre biztosított költségvetési támogatások közötti összhang jelentősen megbomlott. Egyensúlyhiány mutatkozik a fegyveres erő törvényben meghatározott szervezeti céljai és működési szükségleteinek kielégítése között. A szervezeti célok, feladatok és eljárások összhangjának megteremtése, fenntartása – a haderőcsökkentések és átalakítások ellenére – csak részben valósult meg, a minőségi katonai kiképzés mint a hadművelleti képességek biztosításának és fejlesztésének elengedhetetlen összetevője, háttérbe szorult. Napjainkban a nemzeti fegyveres erő mind nemzetközi összehasonlításban, mind az ország lakosságához viszonyítva is a kisebb haderő-kategóriába sorolható. E kisebb haderő állandósulni látszó létszámiánya, a tartósan távollévők (tanfolyamok, NATO-beosztások stb.) és a missziókban részt vevők helyettesítése lényegesen növeli az állomány terheit, csökkenti a csapatparancsnokok és kiképzők mozgásterét. Az erőfeszítések ellenére a kiképzés elméleti alapjainak – doktrínák, szabályzatok, követelmények, programok, módszertani útmutatók körének – kidolgozása és bevezetése csak részben valósult meg, megrekedni látszik a kiképzés rendszerének megújítása. A doktrinális és kiképzési dokumentumok, az

egységes szabályzók hiányosságai nyomozható terhet jelentenek a kiképzés hadszíntereken tapasztalt követelmények szerinti folytatására, a kiképzettség és a harci alkalmazhatóság reális elváró szintjének megítélésére, az esetenként tapasztalható fogalmi zűrzavar megszüntetésére, az „egy nyelven” beszélni biztosítására. 2010-ig hiányoztak a kiképzés felső szintű irányításához, a doktrinális és kiképzési dokumentumok megírásához szükséges szervezeti keretek, valamint a stabil tervezés alapjait szolgáló dokumentumok. Nem volt egyértelműen azonosítható a katonai szervezetekben, hogy mely szervezeti elem feladata e dokumentumok (doktrínák, kiképzési programok stb.) kidolgozásának irányítása és bevezetésének megszervezése.

A kiképzési feladatok tervezése, erőforrásigényének összeállítása MH-szinten hat szervezeti elem felelősségi körébe tartozott, és ez túlzottan megnövelte a koordinációs feladatokat, formálisan csökkentette a felelősségeket. A hazai csapatkiképzés rendezvényeire biztosított erőforrás hét szervezet között oszlott meg, a hatáskörök és a felelősségek „terítése” megnehezítette, esetenként ellehetlenítette a feladatorientált tervezést, a szükséges módosításokat, illetve a feladatok sorrendjének rangsorolását. Ezáltal a kiképzési keretek hatékony felhasználása nem volt biztosított. Az évek óta csökkenő erőforrások és a huzamosabb idő óta fennálló és állandósuló létszámiánya miatt a kollektív kiképzés szárad-, zászlóalj szintű gyakorlásaira, gyakorlataira, az alaprendeltetésből adódó feladatok (országvédelem) begyakorlására nem jutottak szükséges és elégséges források. Az alegységek a fenti körülmények között csak a minimális katonai képességeket tudták fenntartani.

A működésre és fejlesztésre biztosított költségvetési támogatások alacsony szintje miatt, a radikálisan csökkentett hazai alegység- és egység szintű gyakorlatok okán, a törzskiképzés lehetőségei is korlátozottak voltak. A missziós kontingensek megalakítása és működtetése, továbbá a törzsek létszámiánya következtében a katonai szervezetek hazai (nem missziós és nem külföldi) gyakorlatokon is csak ideiglenesen (ad hoc) összeállított törzsekkel gyakoroltak. A törzsmunkában így csak a misszióra történő felkészülés során kovácsolódtak jobban össze az ideiglenes törzsek, azonban hazatérve a misszióból – ideiglenes jellegük nélkül fogva – e törzsek feloszlottak. A hazai gyakorlatok idejére alkalmilag összeállított, továbbá a missziós kontingensek törzse-

inek felkészítése és a szükséges képességek megteremtése jelentős erőforrást emésztett fel, azonban a fenti okok miatt minimálisan hasznosult a békében meglévő törzsekben. Véleményem szerint az egyoldalú és túlzott koncentráció a missziókra, a szervezetszerű törzsek alaprendeltetésre való felkészítésének hatékonyságát és eredményességét csökkentette. A NATO Reagáló Erőke felajánlott alegységek a hazai felkészítést teljesítették, azonban a számukra szükséges nemzetközi felkészítéseken, gyakorlatokon forráshiány miatt nem vettek részt, vagy csak néhány fővel képviseltették magukat. A katonák harckiképzése során szükséges egyéni felszerelés és technikai eszközök szelektív rendelkezésre állása, a kiképzés-technikai eszközök nagy részének amortizációja alapvetően gátolta a reális felkészítést és kiképzést. A jelenleg érvényben lévő egyes beosztások egészségi, fizikai, pszichikai, illetve a külföldi szolgálatok egészségügyi követelményei jelentősen eltérnek egymástól, ez negatívan hat a kiskötelékekre, indokolatlanul magas fluktuációt eredményez, rontja a kollektív kiképzés hatékony megvalósításának esélyét.

A haderőnemek vonatkozásában a szárazföldi haderővel szemben támasztott követelmények, a missziós feladatok és kihívások egyre növekedtek, ugyanakkor a fejlesztések és beszerzések elmaradása, a személyi állomány fluktuációja következtében képességcsökkenés mutatatható ki a haderőnemen teljes spektrumában. A követelményrendszer teljesítéséhez szükséges és a meglévő képességek között egyre szélesebbre nyílt az olló, hatványozottan növekedett a feladatok végrehajtásának kockázati tényezője, ez láncreakciószerűen kihatott a haderőnemen – és katonai szervezetein – alaprendeltetéséből adódó feladatainak teljesíthetőségére.

A légierő kiképzettsége, felkészültsége a követelményeknek és elvárásoknak megfelelően alakult, azonban gondot okozott az egyes speciális képzettséget igénylő beosztások feltöltése, személyi utánpótlása, csökkent a katonai szervezetek személyi állományt megtartó képessége. Az állomány a technikai eszközök előregedését és a szükséges felújítások, modernizálások, beszerzések és az előírt karbantartások erőforráshiány miatti elmaradását szakmai tudással és elhivatottsággal sem tudta kiküszöbölni, ami negatívan befolyásolta a harckiképzés eredményességét. A technikai eszközök csökkenő száma és azok kritikus üzemképességi mutatói a légierő alkalmazási képességének folyamatos leépülésével és a repülésbiztonsági kockázatok egyre nagyobb mértékű emelkedésével járt együtt. Az állandósult túlterheltség motivációvesztést eredményezett, amely végül a speciálisan képzett állomány kiáramlásához vezetett, az így elvesztett állomány pótlása nem, vagy csak éveket igénybe vevő és rendkívül nagy anyagi erőforrást igénylő kiképzéssel oldható meg.

A haderőnemeket illetően megállapítható, hogy a kialakult helyzet veszélyezteteti a missziós feladatok és a NATO-felajánlások teljesítését, továbbá növeli a hadszíntéri veszteségek bekövetkezésének valószínűségét is. Az erőforrások hiánya okozta morális veszteség, az elavuló hadfelszerelésbe vetett csökkenő bizalom, a kiképzési rendszer anomáliái a katonai

kiképzési rendezvények szakmai tartalmának és színvonalának csökkenéséhez vezettek, és lényegesen növelték az állomány leterheltségét. Egyes fegyvernemi kultúrák folyamatosan hanyatlottak, és fennáll a veszélye annak, hogy belátható időn belül teljesen eltűnhetnek, ami veszélyezteti az ország katonai védelmi képességét.

Összegezve megállapítható: a kiképzés korszerűsítésére irányuló törekvések az elmúlt évtizedben nem hoztak érdemi eredményt, s ennek következményeként megfogalmazódott, hogy a működő kiképzési rendszer eredményessége, illetve a hadszínterek tapasztalatain alapuló követelmények, továbbá a jövő katonai kihívásai között igen jelentős, esetenként áthidalhatatlannak tűnő rés található. Úgy ítélhető meg, hogy lényeges változtatásokra van szükség mind a kiképzés elmélete, mind gyakorlata, erőforrásokkal való támogatásának kiszámíthatósága, összességében a kiképzés teljes rendszere vonatkozásában.

A KIKÉPZÉS KORSZERŰSÍTÉSÉNEK IGÉNYE

Az elmúlt évtizedben a honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló törvényben, valamint az MH összhaderőnemi doktrínában meghatározott feladatrendszer az MH egésze vonatkozásában, az új képességek megteremtésében lényeges változást nem indukáltak, az új igények a kiképzés elveinek, irányainak, módszereinek csak részbeni változtatását idézték elő. Az ország katonai védelmének feladatai, a jelenlegi műveleti területeken folytatott missziós tevékenységek tapasztalatai, továbbá a jövőbeni műveletek elmélete és gyakorlata, a haderő jelenlegi és jövőbeni küldetései a kiképzés minden szintjén és szférájában komplexebb, költségesebb, egymásra épülő és előrehaladó kiképzést követelnek meg.

A jövőbeni képességlejlesztést alapvetően befolyásolja, hogy a rendelkezésre álló erők mennyiségi csökkenése következtében megnő az erők összetételének, minőségének és készenléti állapotának fontossága. Megnő a jelentősége olyan képességeknek, mint például az erők helyzetének fenyegetettséghez igazodó gyors átalakíthatósága, készenléti helyzetük, szintjük fenyegetettséggel arányos és rugal-

mas változtathatósága. Fókuszba kerülnek a kiskötelékek, kisalegységek és az alkalmi harci kötelékek kialakításának, felkészítésének, alkalmazásának, vezetésének, valamint a kapcsolódó képességek kifejlesztésének kérdései. A kiképzési rendszer állapotának és fejlesztésének vizsgálatakor szembe kell nézni a képességalapú, küldetésorientált kiképzés megteremtésének szükségességével, a doktrinális és kiképzési irodalom elmaradásának felszámolásával, a szabályozók és erőforrások rendezésével, a katonák felszerelésének fejlesztésével és a kiképzés-technikai eszközök széles körű alkalmazási kényszerével.

Általánosan megfogalmazható korszerűsítési igény a végrehajtandó kiképzés elvárt eredménye és a konfliktusban (háborúban) kialakuló, gyorsan változó helyzetek kezelése által megkövetelt egyéni, kollektív és vezetői teljesítmények közelítése, az alapkiképzés tartalmának, intenzitásának és harcszerűségének bővítése, a kibővült feladatoknak megfelelő (alprendeltetés, válságreagálás, terrortámadások, gerillaellenes műveletek) egyéni kiképzés és begyakorlás biztosítása, a csapatok harcászati katonákra vonatkozó igénye szerint. Nem odázható el az alapkiképzésről érkező katonák kiképzés során elért kiképzési szintje és a fogadó katonai szervezet saját hadműveleti követelményei közötti, úgynevezett „kiképzési rés” csökkentése, illetve kezelése az egységeknél folyó, jól megtervezett kiképzéssel, továbbképzéssel. Szükségessé válik az „előrehaladó” kiképzési rendszer kialakítása haderőnemenként, fegyvernemenként és szakcsapatonként, amelyben a kiképzés az egyéni kiképzéstől a csoportkiképzésen keresztül az egyre inkább összetettebb és bonyolultabb kollektív kiképzéssel logikusan egymásra épülve fejlődik. A parancsnokok és a törzsek kiképzése folyamatosan és egymás követően, szintenként valósul meg a teljes kiképzési folyamatban. Ezt követheti a hadműveletileg speciális kiképzés a missziókra.

Nem kerülhető meg a kiképzési folyamat négy különböző és jól felismerhető tevékenysége egymásra épülésének, szükség szerinti harmonizálásának biztosítása: a jártasságok, szakképzettség és -ismeret megszerzése; a jártasság, szakképzettség gyakorlása és a tu-

dás kipróbálása; a jártasság, szakképzettség és tudás kipróbálása; a kiképzés és a kiképzési módszerek hatékonyságának folyamatos felülvizsgálata. Nem odázható el a kiképzés szoros kapcsolatban való vizsgálata a hadműveleti elemzéssel, a doktrínával, a felszerelés beszerzésével, a koncepciók kidolgozásával, a hadműveleti tervezéssel, a készenléttel és a tervek kipróbálásával. Ezek a tevékenységek szoros kapcsolatban vannak egymással.

A KIKÉPZÉSI RENDSZER KORSZERŰSÍTÉSÉNEK ALAPDILEMMÁI

A kiképzési rendszer korszerűsítésének alapdilemmái közvetett vagy közvetlen kapcsolatban és kölcsönhatásban vannak a meghatározó nemzeti és a nemzeti haderőre lényeges hatást gyakorló, szövetségesi környezetből származó igényekkel, szükségletekkel és követelményekkel, illetve szándékokkal és lehetőségekkel. Az MH békében önkéntességen alapuló, méretében jelentősen kisebb haderőszervezetre történő átállása folyamatában az alábbi *alapidilemmák* – mint megválaszolandó kérdések – fogalmazhatók meg:

- Kialakítható-e a rendeltetésnek és feladatoknak megfelelő haderőstruktúra, ha igen, a fegyveres erő képességeinek fejlesztése – kiemelten a kiképzés és felkészítés megszervezése és folytatása – megvalósítható-e a kor katonai kihívásai által diktált követelményekre összpontosítva?
- Biztosítható-e a kiképzés és felkészítés, illetve a katonai szervezetek rendeltetése, küldetései és feladatai, továbbá a rendelkezésre álló emberi és anyagi erőforrások, továbbá a költségvetési támogatások közötti összhang?
- Lényegesen csökkenthető-e a fegyveres erő működtetése és működési szükségleteinek kielégítése közötti egyensúlyhiány?
- A fegyveres erő (a haderőnemek) működtetésének fókuszába helyezhető-e a minőségi katonai kiképzés mint a hadműveleti képességek biztosításának és fejlesztésének elengedhetetlen összetevője?

A kérdésekre adható általános válaszok Magyarország alaptörvényéből következnek.

Az Országgyűlés által 2011. április 25-én elfogadott alaptörvény rögzíti: „Magyarország fegyveres ereje a Magyar Honvédség. A Magyar Honvédség alapvető feladata Magyarország függetlenségének, területi épségének és határainak katonai védelme, nemzetközi szerződésből eredő közös védelmi és békefenntartó feladatok ellátása, valamint a nemzetközi jog szabályaival összhangban humanitárius tevékenység végzése.” „A Magyar Honvédség irányítására – ha nemzetközi szerződés másként nem rendelkezik – az Alaptörvényben és sarkalatos törvényben meghatározott keretek között az Országgyűlés, a köztársasági elnök, a Honvédelmi Tanács, a Kormány, valamint a feladat- és hatáskörrel rendelkező miniszter jogosult. A Magyar Honvédség működését a Kormány irányítja.”

Az alaptörvény szellemében joggal feltételezhető, hogy Magyarország fegyveres ereje működése irányításában alkotmányosan elkötelezett szervek döntéseikkel hozzájárulnak az alapidilemmák feloldásához, a felsorolt kérdések „három igenes” megválaszolásához. A fenti feltételezést megerősíti az a tény is,

hogyan a NATO lisszaboni csúcstalálkozóján az állam- és kormányfők, köztük Magyarország állam- és kormányfője megállapodtak, hogy *biztosítják a képességek további fejlesztéséhez szükséges anyagi, technikai és pénzügyi eszközöket, forrásokat.*

Másrészről az alaptörvény meghatározásában *„minden magyar állampolgár köteles a haza védelmére” és „minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz.” „Az EMBER sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait tiszteletben kell tartani. Védelmük az állam elsőrendű kötelezettsége.”*

A meghatározásból levezethető, hogy a katonáknak alkotmányos kötelességük teljesítéséhez és az életben maradásukhoz joguk van kiváló, minőségi kiképzésre és méltányos ellátásra. Ennek biztosítása az állami intézményrendszer elsőrendű kötelezettsége. Megállapítható tehát, hogy az alapdilemmák feloldásának kulcsfontosságú kérdései az állami és a felső szintű honvédelmi vezetés hatókörébe tartoznak. A haderő alapvető feladata az alapdilemmák feloldásában, hogy racionálisan és költséghatékonyan gazdálkodjon a rendelkezésre bocsátott emberi, anyagi és pénzügyi erőforrásokkal a haderő szervezése, felkészítése, a készenlét fenntartása során, továbbá a konfliktusok időszakában.

AZ MH ÖHD 2. KIADÁSA ÉS A KATONAI KIKÉPZÉS DILEMMÁI

Az MH-ban a kiképzés fogalmának, céljának, helyének és szerepének kifejtése a hivatalos doktrínákban és alapvető szabályzatokban – több változatban és tartalommal – található meg. Az iránymutató MH ÖHD 2. kiadása alapján, *„a kiképzés a katonai feladatok teljesítéséhez nélkülözhetetlen ismeretek, jártasságok, készségek elsajátításának, fejlesztésének folyamata.”* Ez a definíció az AAP-6 (NATO Glossary of Terms and Definitions) meghatározásában tágabban értelmezett, eszerint a kiképzés: *„olyan tevékenység, amelynek célja speciális jártasságok vagy ismeret nyújtása és/vagy a megfelelő magatartás belenevelése”.*

Az MH ÖHD 2. kiadás alapján a kiképzés célja: *„Az ország fegyveres védelméhez, a fegyveres küzdelem megívásához, a katonai szolgálat ellátásához, a szövetségi és a nemzetközi szerződésekben foglalt katonai kötelezettségek teljesítéséhez elengedhetetlen ismeretek, jártasságok, készségek, a katonák és a kötelek alkalmazhatóságához szükséges képességek kialakítása, szinten tartása és továbbfejlesztése.”* Ez a definíció az AAP-6 meghatározásában: *„Minden kiképzés végső célja a katonai siker biztosítása. A kiképzés eszközt biztosít, bizonyos korlátokon belül a közös doktrína gyakorlati alkalmazásának gyakorlásához, fejlesztéséhez és jóváhagyásához.”* Érzékelhető, hogy a kiképzés céljának nemzeti megközelítése tágabban értelmezett, és tartalmazza a kiképzés fogalmi meghatározásában rögzített tartalmi elemeket is, ugyanakkor a végső, alapvető cél nem lett meghatározva, nevezetesen: *„a katonai siker biztosítása”.*

Az MH ÖHD 2. kiadás alapján a kiképzés helye és szerepe a haderő hadrafoghatóságának biztosításában úgy értelmezett, mint a *„katonai szervezet hadrafoghatóságának egyik meghatározó eleme, a készenléti kategóriához*

Összehasonlító vizsgálat

	Nemzeti	AAP-6
Kiképzés fogalma	„Katonai feladatok teljesítéséhez nélkülözhetetlen ismeretek, jártasságok, készségek elsajátításának, fejlesztésének folyamata.”	„Olyan tevékenység, amelynek célja speciális jártasságok és/vagy ismeret nyújtása és/vagy a megfelelő magatartás belenevelése.”
Kiképzés célja	„Katonai kötelezettségek teljesítéséhez ismeretek, jártasságok, készségek, a katonák és kötelek alkalmazhatóságához szükséges képességek kialakítása, szinten tartása és fejlesztése.”	Minden kiképzés végső célja a katonai siker biztosítása.”
Kiképzés helye	„A katonai szervezet hadrafoghatóságának egyik meghatározó eleme.”	„A katonai kiképzés alapvető eleme a harci képesség számára.”
Kiképzés szerepe	„A kezelőszemélyzetek, alegységek, egységek, haderőnemek összeszokott kötelékké kovácsolása.”	„A kiképzés eszközt biztosít a közös doktrína gyakorlati alkalmazásának...”

illeszkedő képzettségi szint folyamatos fenntartása béke-, minősített és háborús időszakban egyaránt. A hatékony kiképzés a rendelkezésre álló erőforrások racionális felhasználásával a kezelőszemélyzeteket, alegységeket, fegyvernemi és szakcsoportokat, a haderőnemeket összeszokott, harcra kész kötelékké kovácsolja.”

„A különböző készenléti kategóriába sorolt katonai szervezetek eltérő képességekkel rendelkeznek. A képességek a katonai szervezetek részére meghatározott feladatok végrehajtására vonatkozó alkalmassági állapotot jelölnek, melyet a személyi állomány feltöltöttsége, az egyének és kötelek képzettségi szintje, felszereltsége, a vezetés és irányítás és az alkalmazás feltételeinek rendelkezésre állása jellemez.”

Az MH ÖHD 2. kiadás meghatározásából következik, hogy nemzeti felfogásban a kiképzés nem a harcra késztség, hanem a *„katonai szervezet hadrafoghatóságának egyik meghatározó eleme”.* A különböző készenléti kategóriába sorolt katonai szervezetek eltérő képességekkel rendelkeznek, azonban ez nem a doktrínából, hanem *„a személyi állomány feltöltöttsége, az egyének és kötelek képzettségi szintje, felszereltsége, a vezetés és irányítás és az alkalmazás feltételeinek rendelkezésre állásából következik”.*

AZ MH ÖHD 2. KIADÁSA ÉS A KÖTELEKKÉPZETTSÉGI SZINTEK DILEMMÁI

Az MH ÖHD 2. kiadása három eltérő kötelekképzettség szintet állapít meg. Meghatározásában az eltérő képességek a katonai szervezetek részére meghatározott feladatok végrehajtására eltérő alkalmassági állapotot jelölnek, amelyekhez különböző kötelekképzettség szintek tartoznak.

Alapképesség: a harci, harctámogató és a harci kiszolgáló támogató, illetve a fegyvernemi és szakcsoportok kislegeységeinek (rajok, szakaszok) összekovácsoltsági állapota.

Teljes képesség: a művelési kötelek, alegységek (század-, zászlóalj-), parancsnokságok feladatainak összefegyvernemi, összhaderőnem szintű végrehajtására alkalmas összekovácsoltsági állapota.

Alkalmazási képesség: kijelölt művelési kötelek, parancsnokságok harci alkalmazásra kész állapota.

Az eltérő képzettségi szintek meghatározása a szárazföldi haderőnemnél alegységenként eltérő kiképzési folyamatot, három eltérő kiképzési szintet, alapvetően ciklikus felkészítést eredményezett, a missziós feladatokra és váltásokra koncentráltan. A katonai szervezetek hadrafoghatósága, harcra késztségük fenntartása, végső soron az alaprendeltetésre való készenlét másodlagos szerepet tölt be, viszont kiemelt prioritást kapott az új képességek kialakítása és a békeművelési feladatok megoldása.

Alapképesség elérése csak a kislegeységek (rajok, szakaszok) összekovácsoltságára vonatkozik.

A teljes képesség elérése a meghatározott prioritások alapján a NATO repülő készenléti és a légi kutató-mentő szolgálatot ellátó állományára, a nemzetközi biztonság erősítéséhez való hozzájárulást biztosító missziókba kijelölt állományra és kötelekre, NATO- és EU-felajánlású erőkre, valamint a reagáló erőkre, illetve a két- és többoldalú megállapodások alapján működtetett szervezetekre értelmezett.

Megállapítható, hogy az alaprendeltetésből adódó feladatokra (országvédelemre) történő felkészülés doktrinális követelményei a száradnál magasabb szintű szervezetszerű kötelekre eltérő módon, mértékben és minőségben vonatkoznak. Vagyis a nemzeti doktrinális követelmények alapján békeidőszakban a katonai szervezetek kétszintű kötelekképzettség szinttel (*alap- és teljes képesség*) rendelkeznek, a harmadik képzettségi szintet (alkalmazási képesség) különböző úton, módon és időtartamban érik el. Ez kritikus lehet békeidőszakban a katonai szervezet képzettségi szintjének megállapításánál, konfliktushelyzetben a századnál magasabb szintű szervezetszerű kötelek bevetésénél.

AZ MH ÖHD 2. KIADÁSA ÉS A KIKÉPZÉS RENDSZERSZEMLELETE

Az elmúlt 20 év permanens változásai és szervezeti instabilitás okán a katonai kiképzés fejlesztése háttérbe szorult, a doktrinális és kiképzési irodalom az MH-n belül eklektikus állapotba került. A kiképzés rendszerszemléletű leírása, a doktrinális és kiképzési irodalom fejlesztési folyamatának rendszerbe foglalása,

a kulcsfontosságú irányelvek és útmutatások kiadása nem valósult meg. A rendszerszemléletű kiképzés csak a kiképzés katonai rendszerben elfoglalt helyének rendszerszemléletű megközelítésével értelmezhető. A kiképzés nem cél, hanem a katonai szervezetek felkészítésének rendszere és eszköze, amelynek célja az alaprendeltetés és a küldetések teljesítéséhez, a műveleti és más feladatok végrehajtásához szükséges egyéni és szervezeti képességek biztosítása, az alkalmazási készenlét elérése, a műveleti és harci tevékenységek sikeres megoldásának és az erők megóvásának biztosítása. A kiképzési rendszercélok érdekében nem határozhatók meg a küldetések, hadműveleti követelmények, végrehajtandó feladatok kellő mélységű ismerete, elemzése és az elemzéshez szükséges szaktudás nélkül. A kiképzési rendszer tervezése feltételezi, hogy korreket szakirodalom áll rendelkezésre, amely tartalmazza a kiképzés alapvetéseit, formáit és módszereit. Nem építhető ki és hatékonyan nem működtethető a szükséges feltételek, idő és erőforrások, egzaktt kiképzési követelmények hiányában, vagy elégtelenségében. A haderő kiképzési rendszerében az ismeretek megszerzésének, jártasságok elsajátításának és készségek kialakításának folyamata mindenkor a katonai szervezetek alaprendeltetését és küldetéseik teljesítését, a műveleti és más feladatok végrehajtását kell hogy szolgálja. A kiképzés eredményességének, a kiképzési rendszer hatékonyságának vizsgálata, a tapasztalatok feldolgozása és visszaforgatása, a pontosítások és korrigálások sora csak és kizárólagosan a katonai szervezetek alaprendeltetése és küldetéseik teljesítése, a műveleti és más feladatok végrehajtása viszonylatában értelmezhető. A rendszer működési hatékonyságának méréséhez és a rendszercélok elérésének kiértékeléséhez elengedhetetlen egy jól szervezett és működtetett elemző-értékelő és tapasztalat-feldolgozó rendszer megléte. E megközelítéssel harmonizál az MH ÖHD 2. kiadásnak doktrinális alapvetése a rendszerszemléletű kiképzésről. A kiképzés e megközelítési módja a kiképzés és a felkészítés folyamatát négy szakaszból álló rendszerként kezeli, amelyen belül a négy szakaszt egymással szoros egységet képez.

Ezek a szakaszok a következők:

„elemzés: a küldetésből, hadműveleti, műveleti követelményekből, feladatokból eredeztethető kiképzési feladatok meghatározása;

tervezés: a kiképzési feladatokhoz igazított kiképzési formák, módszerek, körülmények, feltételek, idő- és erőforrásigények, követelmények meghatározása;

végrehajtás: a katonai szervezetek tervezett kiképzési feladatainak teljesítése, a katonai feladatok teljesítéséhez nélkülözhetetlen ismeretek, jártasságok, készségek kiképzendők általi elsajátítása, illetve a végrehajtott ellenőrzési, elemző munkával a kiképzési célkitűzések megvalósulásának megállapítása;

értékelés: a végrehajtás tapasztalatai alapján a kiképzendők erős és gyenge oldalainak meghatározása, a tapasztalatok feldolgozása és »visszaforgatása« a rendszerbe, pontosítások, korrigálások végrehajtása.”

A nemzeti fegyveres erő szárazföldi haderőneve fegyvernemi és szakalegységeinek eltérő kötelelkképzettségi szintje, eltérő kiképzési

zési folyamata, a ciklikus felkészítés (missziós felkészítés – missziók végrehajtása – a küldetést követő visszaállítás) a működési folyamatokba) nemcsak az egyes katonák, hanem az alegységek és végső soron a haderőnem egészének differenciált alkalmazását biztosítja, az egyes katonák, az alegységek és egységek leterheltségét is fokozza. A ciklikus felkészítésben az alegységek és egységek alaprendeltetésre történő felkészítése sérül, szinte megoldhatatlan feladat elé állítja a kiképzésért felelős parancsnokokat, vezetőket és a kiképzőket egyaránt. Gondot jelent a kiképzés tárgyának, céljának, a kiképzési feladatok és a gyakorlatok végrehajtási rendjének megtervezése, a végrehajtás szakaszában hatékony kiképzés folytatása, az elrendelt kötelelkképzési és készenléti szintek elérése és fenntartása. Az egyéni és a kötelelkképzés, illetve a műveletek/alkalmazások, gyakorlatok végrehajtását követően az értékelés, a tapasztalatok összegzése, közreadása bonyolult, megnehezítik a pontosításokat, módosításokat, akadályozzák a kiképzés hatékonyságának fokozását, az elkövetett hibák kiküszöbölését.

A légierő a rendszerkiképzést is magában foglaló, az előrehaladó kiképzési rendszert választotta; a rendszer a nehézségek ellenére biztosította szervezeteinek kiképzettségét, felkészültségét, a légvédelem rendszerének a követelményeknek és elvárásoknak megfelelő működtetését, a nemzeti követelmények és a NATO minimális – egyes területeken és szervezeti elemeknél a teljes – katonai követelményeinek teljesítését. A személyi állomány utánpótlásának gondolja, a jól képzett és magas műszaki képzettséggel rendelkező szakemberek megtartásának nehézségei, a technikai eszközök csökkenő száma és azok kritikus üzemképességi mutatói egyre nagyobb repülésbiztonsági kockázatot okoznak. A kiképzéshez szükséges, továbbá az előírt karbantartások erőforrásainak igen korlátozott rendelkezésre állása veszélyezteti az elért alkalmazási szintek fenntartását, a haderőnem alakulatai képességeinek megtartását és a további fejlesztését.

AZ MH ÖHD 2. KIADÁSA ÉS AZ ÖSSZHADERŐNEMI KIKÉPZÉS

A kiképzési rendszer jövőbeni kialakításának egyik kulcskérdése a kiképzési hierarchia pontos felépítése. Minden bizonyítás nélkül belátható, hogy az összhaderőnemi műveletekre felkészítő kiképzési rendszer hierarchikus felépítésében az összhaderőnemi kiképzés a kiképzési hierarchia felső szintje. A felkészítésnek olyan szintje és formája, amelynek célja az összhaderőnemi küldetések teljesítéséhez, a műveleti feladatok végrehajtásához szükséges szervezeti, vezetési és támogató képességek biztosítása. A kiképzés tartalmát az összhaderőnemi doktrína alapjaiban meghatározza. A NATO összhaderőnemi doktrinája világos különbséget tesz az összhaderőnemi doktrína és az összhaderőnemi harcászati, módszerek és eljárások között. Az *összhaderőnemi doktrína* definíciója hangsúlyozza az alapvető elveket, amelyek az erők alkalmazását vezérik. Az *összhaderőnemi harcászati, módszerek és eljárások* egyetlen definícióban vannak összefog-

lalva, amely tartalmazza azokat a tevékenységeket és módszereket, amelyeken keresztül az összhaderőnemi doktrína megvalósul, és leírja, hogy az erőket hogyan fogják alkalmazni.

Az MH-ban az összhaderőnemi kiképzés tervezésének doktrinális alapja az MH ÖHD 2. kiadásának iránymutatása. Az összhaderőnemi kiképzés tervezésének és végrehajtásának mindenkor alapját a Honvéd Vezérkar főnöke által meghatározott összhaderőnemi feladatok, a stratégiai, hadműveleti és harcászati és a megkövetelt alkalmazási képességek képezik. A fentiek alapján lehet és kell kidolgozni a stratégiai, hadműveleti és harcászati feladatlistákat, melyekből a kiképzésért felelős parancsnokok és szervezetek meghatározzák a kiképzési célkitűzéseket, szabványokat, körülményeket, feltételeket, módszereket, eljárásokat, formákat és az időszükségletet, amelyekkel az alkalmazási készenlét elérhető. Az összhaderőnemi kiképzés az összhaderőnemi alkalmazás alapja. Az MH ÖHD 2. kiadásának összhaderőnemi kiképzésre vonatkozó doktrinális alapvetései a korszerű összhaderőnemi gondolkodást és szemléletet közvetítenek. Ennek megértése és alkalmazása területén a hazai katonai szférában kialakult vélekedések nem segítik kellően az összhaderőnemi doktrínán alapuló felkészítést és kiképzést. Az összhaderőnemi kiképzés a haderőnemi kiképzés során elsajátított ismeretek összhaderőnemi szinten történő integrálására irányul. Ezek a katonai kiképzési foglalkozások, gyakorlások és gyakorlatok – amelyek célja az összhaderőnemi erők, törzsek felkészítése az előjáró által meghatározott műveleti követelményekre – szükségesek az összhaderőnemi küldetések és az azokat támogató feladatok sikeres végrehajtásához. Az összhaderőnemi kiképzés megkülönböztető sajátossága, hogy az összhaderőnemi parancsnoksági szintű, amelyet az összhaderőnemi parancsnok által meghatározott speciális követelményekre való felkészülés, vagy az összhaderőnemi erők, törzsek felkészítése érdekében hajtanak végre. Az összhaderőnemi kiképzés a haderőnemi kiképzésen és annak eredményességén alapul, keretet biztosít a haderőnemi kiképzési programok során elsajátított ismeretek (egyéni és kollektív szinten egyaránt), illetve az erők összhaderőnemi szintű integrálásához. Kollektív szinten az összhaderőnemi kiképzésért az összhaderőnemi parancsnokság felel.

Az összhaderőnemi kiképzés a kiképzési foglalkozások, gyakorlások és gyakorlatok egymást követő és egymásra épülő, összehangolt kiképzési rendszere. Biztosítja a haderőnemi egységek, alegységek, részlegek, törzsek, törzsrészlegek, vezetési csoportok stb. állományának elméleti és gyakorlati felkészítését. A kiképzési rendezvények rendszerében a *kiképzési foglalkozások* elrendelő célja a parancsnokok és törzsek, valamint az egységek és az alegységek feladatainak, együttes tevékenységének megalapozása, illetve a már megszerzett ismeretek szinten tartása és bővítése. A *gyakorlások* célja a kiképzési foglalkozások során elsajátított ismeretek alkalmazása a valóságot lehetőleg legjobban megközelítő feltételek és körülmények között kialakított harcászati-hadműveleti helyzetben, amelynek során a hibák kijavítása érdekében egy-egy feladat

végrehajtása többször is megismételhető. A gyakorlatok célja a katonai szervezetek állományának összekovácslása, illetve egyes tevékenységi és eljárásmodok kipróbálása, fejlesztése és ellenőrzése. A csoportos gyakorlatot az összhaderőnemi parancsnokság és a törzsek, egységek, alegységek, részlegek állománya hajtja végre. Az állomány gyakorlatát a történhet számítógépes támogatással vagy a nélkül. A gyakorlatok rendszerességét az adott szervezet kiképzésének végrehajtásáért felelős személy határozza meg. A *gyakorlatok* a parancsnokok, vezető szervek, törzsek vezetési, irányítási és együttműködési képességeinek, továbbá a csapatok és a haderőnemek egymás közötti hadművelleti-harcászati együttműködési képességeinek szinten tartását és fejlesztését, a meghatározott készenléti szintek fenntartását és fejlesztését biztosítják béke-, minősített és háborús időszakban egyaránt. A gyakorlatok keretében valósul meg a parancsnokságok, törzsek, valamint a katonai szervezetek részére a meghatározott képzettségi szint ellenőrzése és értékelése.

Az összhaderőnemi kiképzés, az összhaderőnemi feladatokra, stratégiai, hadművelleti, harcászati képességek és követelmények rendszerére épülve, a művelleti feladatok teljesíthetőségét (alkalmazási képességet) biztosító felkészítés. Tervezése és folytatása a katonai szervezetek jártasságának és készségeinek fejlesztését, az együttes tevékenység begyakoroltatását, szinten tartását és továbbfejlesztését foglalja rendszerbe. Alapját a kidolgozott (stratégiai, hadművelleti, harcászati) feladatlísta képezik, amelyekből a kiképzés tervezéséért felelős parancsnokok és szervezetek meghatározzák azokat a kiképzési célkitűzéseket, szabványokat, körülményeket, módszereket, formákat, amelyek segítségével az összhaderőnemi alkalmazási készenlét elérhető.

A KIKÉPZÉS NEMZETI FELELŐSSÉG – NEMZETI ÉS NEMZETKÖZI KIKÉPZÉS

Az MH alaprendeltetéséből, szövetségi kötelezettségeiből és nemzetközi szerepvállalásából adódó feladatok végrehajtására történő felkészítés nemzeti és nemzetközi keretekben, alapvetően haderőnemi, összhaderőnemi szinteken, a kiképzési rendezvények különböző kiképzési blokkjai egymáshoz kapcsolódó végrehajtásával valósul meg. A nemzeti kötelekben, illetve a szövetségi és nemzetközi keretek között végrehajtandó feladatokra történő felkészítés is nemzeti felelősség. A nemzeti felelősség abban áll, hogy a kiképzésen részt vevő csapatok nemzeti kiképzéssel felkészülnek az elvárt feladatok végrehajtására, ehhez a nemzet biztosítja a szükséges erőforrásokat annak érdekében, hogy a katonai szervezetek képesek legyenek megfelelni a meghatározott elvárásoknak a nemzeti és nemzetközi értékelés és ellenőrzés során. Ez a feladat az adott haderőnembe beosztott kötelek, csapatok, személyek nemzeti kiképzését foglalja magában. A nemzeti kiképzésnek a kiképzési doktrína, a hosszú távú tervekben foglalt feladatok, a kormány által elfogadott nemzetközi kötelezettségek, a kiadott kiképzési intézkedések, a gyakorlatok és kiképzési rendezvények programjában elrendelt és betervezett

rendszeres szemléletű kiképzés elvei szerint kell megvalósulnia. Az összhaderőnemi kiképzés elsősorban nemzetközi kiképzés keretében zajlik, ami a NATO szövetségi és partnerségi, az EU nemzetközi, illetve egyes vezető államok koalíciós feladatmegoldói tevékenységéből következik. A nemzetközi kiképzés célja, hogy a kijelölt összhaderőnemi erők a valóságos alkalmazáshoz legközelebb álló módon felkészüljenek a számukra meghatározott feladatok, küldetések végrehajtására. Ezek legmarkánsabban a készenléti/készültségi szolgálatok – mint a NATO Reagáló Erők és az EU-harccsoport – nemzetek között egyeztetett felkészítési rendezvényeinek végrehajtása során valósulnak meg. Az MH katonai szervezeteinek a nemzetközi gyakorlatokon való rendszeres részvétele meghatározó módon hat az interoperabilitás fejlesztésére és a NATO-, EU-elveknek megfelelő eljárásmodok bevezetésére és begyakorlására.

Az MH kiképzési tevékenységének irányítása az általános vezetési, irányítási és tervezési rendben, a vezetési és irányítási szintek feladatainak figyelembevételével, differenciáltan valósul meg. A kiképzés felső szintű irányítása magában foglalja a kiképzés elvi, elméleti alapjainak kidolgozását, a szabályozó, tervező, ellenőrző, valamint a kiadványozási tevékenységet, továbbá az MH-szintű hazai és nemzetközi kiképzési feladatok szervezését, illetve koordinálását. A kiképzés tervezésének célja: biztosítani a stratégiai célkitűzések hosszú és középtávú – illetve az éves tervekben megfogalmazott – kiképzési követelmények megvalósítását, az ellenőrzések tapasztalataiból következő feladatok végrehajtását. Alapvető tartalmát képezi a hadművelleti követelményeknek megfelelően a katonák és a kötelek kiképzése fő irányainak kijelölése, a követelmények és a feladatok meghatározása, a szükséges erőforrások tervezése, a végrehajtás fontosabb időpontjainak rögzítése. A kiképzési tevékenységek hosszabb és rövidebb távú tervezése a katonai szervezetek részére meghatározott készenléti kategóriák, elérendő és fenntartandó képességek, terve-

zett feladataik, valamint az egyes feladatokhoz tartozó kiképzési és felkészítési programok figyelembevételével történik.

Az *MH hosszú távú – 10 éves – kiképzési tervét* a tárca védelmi tervező rendszer tervezési eljárásaihoz illeszthetően négyévente (jelentős környezeti változás esetében szükség szerint) – gördülő jelleggel – dolgozzák ki, és két évente pontosítják. A kiképzési feladatokat a tervezés során az MH képességei és feladatai, a szükséges és prognosztizált erőforrások és költségek figyelembevételével prioritálan, opciókban dolgozzák ki.

Az *MH rövid távú, 1 (+n) éves kiképzési terve*, azon belül a feladat- (és munka-) tervek, az MH vezetés-irányítás minden szintjén készülnek. A tervezés évente ismétlődő feladat, a folyamat a tárgyév megelőző év szeptemberétől a tárgyév márciusáig tart. Az *MH 5 éves, gyakorlatok és kiképzési rendezvények programjának adatbázisa* az MH rövid távú, 1 (+n) éves kiképzési tervével párhuzamosan készül, és ötéves előrettekintéssel foglalja magában a nemzeti és nemzetközi gyakorlatok, valamint a hozzájuk kapcsolódó kiképzési rendezvények részletes adatait.

A kiképzési feladat- és munkatervekhez kapcsolódik az MH kiképzési tevékenységének 10 éves erőforrás-szükségleti, az MH kiképzési tevékenységének 1 (+n) éves erőforrás- és költség-szükségleti, az MH kiképzési tevékenységének éves költség-szükségleti igényterve. A kiképzés erőforrás- és költség-igénye tervezésének célja az adott katonai szervezet részére meghatározott képességek, a tervezett feladatokra történő felkészítés és az azok elérését biztosító kiképzési feladatok összerendelése, valamint a végrehajtásukhoz szükséges erőforrás- és költségigény meghatározása. A kiképzési feladatok erőforrás-szükségletének meghatározása az alulról felfelé történő építkezés elve alapján történik.

A kiképzés tervezésének alapdilemmája az MH képességeinek fenntartásához, fejlesztéséhez, feladatai végrehajtásához szükséges, illetve a reálisan biztosított erőforrások és költségek közötti különbségben jelenik meg.

A kiképzési feladatok erőforrás-szükségletének alulról felfelé történő meghatározása és a centrálisan biztosított erőforrások és költségek közötti rés a feladatok (nem egyszer többszöri) „visszatervezését” vonja maga után.

Az MH 2010-ig nem rendelkezett doktrína- és kiképzési irodalomfejlesztési tevékenységeket menedzselő szervezettel. Az új szervezetet a stratégiai vezetés-irányítás szintjén, a Honvéd Vezérkar főnökének közvetlen szolgálati alárendeltségében és irányítása alatt hozták létre. Az új szervezet csak a kezdeti lépéseket tette meg a doktrínafejlesztés és kiképzési irodalom fejlesztése folyamatának leírása, rendszerbe foglalása, a kulcsfontosságú irányelvek és útmutatások kidolgozása, továbbá az MH doktrinális és kiképzési irodalom-fejlesztési tevékenységének menedzselése terén. Az MH-nál a kiképzés a rendszeresített haditechnikai és egyéb kiképzés-technikai eszközök, valamint kiképzési objektumok (központok, bázisok, lőterek) igénybevételével valósul meg. A kiképzés támogatása magában foglalja mindazokat a tevékenységeket, anyagi és technikai eszközöket, amelyek a kiképzési rendszer hatékony működtetése és a kiképzés eredményes végrehajtása szempontjából nélkülözhetetlenek. A kiképzés-technikai szakanyagellátás magában foglalja mindazon tevékenységeket, amelyek biztosítják a kiképzéshez szükséges tárgyi feltételeket. Célja, hogy az anyagi-technikai igények teljes körűen és valósan, a pénzügyi források ésszerű felhasználásával, költséghatékonyan, a kiképzési költségek szükséges és elégséges szintjén legyenek kielégítve. A kiképzési bázisok rendszere az anyagi-technikai feltételek körébe tartozó, de külön kezelést kívánó, sajátos és kiemelt fontosságú kiképzési létesítményeket, komplexumokat foglalja magában. Biztosítja a terepen történő gyakorlati kiképzés, valamint a számítógép-alapú gyakoroltatás követelmények szerinti végrehajthatóságának feltételeit, az igények és a költségáfordítások optimalizálásával. A kiképzés támogatása a központi és helyőrségi kiképzőbázisok és lőterek rendszerén keresztül valósul meg; a kislegrészek-től a dandárkötelékig, valamint a különböző szintű törzsekig biztosítja a lőgyakorlatok, gyakorlások és gyakorlatok, illetve a blokksított kiképzés végrehajtását. A kiképzési szakanyagellátás fontos területe a törzsek és csapatok számítógéppel támogatott kiképzésének biztosítása.

KONKLÚZIÓ

A nemzeti haderő hadművelési képességének, harci hatékonyságának biztosítása igen nagy kihívást és óriási feladatot jelent a kiképzésért felelős parancsnokok és a katonai szervezetekben szolgálók számára. A kor katonai kihívásai által diktált követelmények és a kiképzés hatékonysága közötti rés, a feladatok és a rendelkezésre álló erőforrások közötti összhang megbomlása, a fegyveres erő működtetése és működtetési szükségleteinek kielégítése közötti egyensúlyhiány okán elkerülhetetlennek tűnik a kiképzési rendszer korszerűsítése és költséghatékonyságának növelése, a hadművelési képességek biztosítása, ugyanakkor szükségesnek látszik az állomány terheinek

csökkentése, a csapatparancsnokok és kiképzők mozgásterének növelése.

A kiképzés helyzetéből következően bizonyos lépések nem kerülhetők el.

- Hogy a kiképzést – mint alaptevékenységet, a haderő harci képességének kialakítása, fenntartása és fejlesztése érdekében – a béke-tevékenység fókuszába állítsuk, alapvető katonai tevékenységként kezeljük.

- Feladatokra, az elérendő képességekre alapozott korszerű, rendszerszemléletű és előrehaladó kiképzési rendszer kidolgozása; annak rögzítése, hogy a haderő felkészítésének és katonai szervezetei kiképzésének általános és végső célja, a katonai mesterség elsajátítása és hatékony szervezeti képesség elérése a béke fenntartásához, a konfliktusok kezeléséhez, vagy a háborúk megvívásához.

- A katonai kiképzés kategóriáinak sorba rendezése oly módon, ahogy azt az előrehaladó kiképzés logikusan egymásra épülő, egyre inkább összetettebb folyamatai megkövetelik.

- A kiképzésnek szervezeti szintek és funkciók szerinti egymásra építése, a megkövetelt felkészültségi szintek meghatározása, mérhetőségének biztosítása, a kiképzés különböző kategóriáit viselt felelősség elkülönítése.

- A kiképzési kategóriák egymásra épülésének biztosítása a kiképzési folyamatban az alapkiképzéstől a csoportkiképzésen keresztül az egyre inkább összetettebb, bonyolultabb kollektív kiképzésig.

- Az alapkiképzés intenzitásának és harszerűségének növelése, az alapkiképzésre fordítandó idő felülvizsgálata. Közvetlen összefüggés biztosítása a csoport vagy személyzet kiképzése során a legtöbb alapkiképzési szakmai kiképzés között.

- A kiképzési hierarchia kialakítása, a kiképzési hierarchia csúcán elhelyezkedő összhaderőnemi kiképzés céljának, jellegének, helyének, szerepének tisztázása, megértése és oktatása.

- A kollektív kiképzés során a fegyvernemi, összefegyvernemi, összhaderőnemi doktrínákban rögzített hadművelési és harcászati elvek, eljárási módok és módszerek begyakorlása.

- A haderőnemi kiképzés haderőnemi, az összhaderőnemi kiképzés összhaderőnemi doktrínákon alapuló végrehajtása, az összhaderőnemi és a haderőnemi műveletek lényegesen eltérő harcászati, technikájának és eljárási módjainak alkalmazása.

- Az összhaderőnemi kiképzés során, a haderőnemi kiképzés folyamatában, a haderőnemi kiképzési programok végrehajtásakor elsajátított ismeretek (egyéni és kollektív) összhaderőnemi szinten történő integrálása.

- Az összefegyvernemi és közös hadműveletekre, az összefegyvernemi és közös ütközet megértésének javítására és tapasztalatainak feldolgozására, az egyének és az egységek hosszú időszakokon keresztüli ténykedésére növekvő hangsúly fektetése, különösen koalíciós vagy többnemzeti összefüggésben.

- A változó harcászati helyzetekre való gyors reagálás, az ehhez szükséges egyéni, csoport- és kötelékrugalmaság, gyors döntéshozatal és jól előkészített eljárások gyakorlása, a felkészítés és kiképzés középpontjába való állítása.

- A kiképzés irányításának (és koordinálásának) legmagasabb szinten tartása, össz-

hangban a rendelkezésre bocsátott források részletes megállapításával és a rövid távú vagy helyi kötelezettségek irányításával.

- Az új bevonulók kezdeti egyéni és csoportos kiképzésével kapcsolatos elvek kidolgozásáért és életbe léptetéséért, a központi, haderőnemi és fegyvernemi törzsek által irányított továbbképző, parancsnoki és speciális fegyvernemi és haderőnemi tanfolyamokért a vezérkar általános felelősségének biztosítása.

- Az összhaderőnemi parancsnokság és az alárendelt katonai szervezetek parancsnokságai felelősségének érvényesítése a parancsnokságaikon belüli kollektív kiképzéssel kapcsolatos elvek kifejlesztéséért és életbe léptetéséért, valamint a katonák egyéni, a kezelőszemélyzetek és a parancsnokok kiképzéséért, amelyeket az egységeknél folytatnak.

- Az összhaderőnemi parancsnokság felelősségének érvényesítése az önálló haderőnemi hadművelési kiképzési elvekért, a kiképzés végrehajtásáért.

- Az alakulatparancsnokok kiképzési követelményeinek meghatározása speciális kiképzési ügyekben, összhangban a magasabb szinteken életbe léptetettekkel.

Úgy gondolom, hogy a nemzeti haderő Magyarország alaptörvényében rögzített alapvető feladatai megoldásához – az ország függetlenségének, területi épségének és határainak katonai védelméhez – szükséges képességek, továbbá a NATO új stratégiai koncepciójában rögzített képességek fejlesztése érdekében felsorolt célkitűzések világosan kijelölik a nemzeti parancsnokok, törzsek, az egységek, alegységek és katonák felkészítésének, kiképzésének fő irányait és követelményeit. A feladatokra felkészített állomány, összekovácsolt alegységek és egységek, vezetőképes parancsnokok nemzeti rendelkezésre állása, a többnemzeti környezetben való alkalmazási, működési és együttműködési képesség felmutatása összhaderőnemi, integrált felkészítéssel érhető el. Úgy ítélem meg, hogy lényeges változtatásokra van szükség a kiképzés erőforrásokkal történő támogatásában, a kiképzési rendszer elméletében és a végrehajtás gyakorlatában, a katonák magas szintre fejlesztett szakmai, fizikai, mentális, morális és pszichikai minőségének kifejlesztésében, összességében a kiképzés teljes rendszerében.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

- Magyarország alaptörvénye (2011. április 25.) http://complexjogtar/jr/st/defaultstart_cj.htm
- Magyar Honvédség összhaderőnemi doktrína (Ált/27) 2. kiadás, Budapest, 2007
- AAP-6, NATO Glossary of Terms and Definitions (English and French), 2008
- AJP-01 (C) Allied Joint Doctrine, 2007
- AJP-3 (A) Allied Doctrine for Joint Operations, 2007
- A lisszaboni NATO-csúcs, 2010. november 19–20. <http://www.prezydent.pl> 2011.03.31.
- Huszár János ezredes – Peszt Lajos alezredes: A kiképzés korszerűsítése, Sereg Szemle VII. évfolyam, 3. szám, 2009
- Lippai Péter alezredes: A kiképzésről alulnézetben, Sereg Szemle VI. évfolyam, 3. szám, 2008

Sótér Andrea alezredes–Hegedűs Csaba hadnagy:

EGÉSZSÉGÜGYI SZAKDOLGOZÓK ÉS TESTNEVELŐK KÖZÖS TOVÁBBKÉPZÉSE A HATÉKONY FIZIKAI FELKÉSZÜLÉS ÉRDEKÉBEN

Akár csak 2010-ben, az MH Dr. Radó György Honvéd Egészségügyi Központ Egészségvédelmi és Rekreációs Osztálya ebben az évben is megrendezte *A fizikai felkészítés hatékonyságát fejlesztő új ismeretek és módszerek* című, háromnapos, 16 elméleti és 6 gyakorlati órából álló, az ETI által 3089/2010. számon akkreditált továbbképzést az egészségügyi szakdolgozók és a katonai testnevelők részére.

A továbbképzés célja, a szakmai ismeretek megszerzésén túl, a két szolgálati ág közötti kommunikáció fejlesztése volt annak érdekében, hogy a két állománycsoport hatékonyan tudjon együttműködni a katonák rendszeres fizikai felkészítése során. A továbbképzés nem kizárólag a fizikai felkészítés folyamatára fókuszált, hanem komplex módon közelítette meg azon individuális készségek fejlesztését, amelyek az egyén valamennyi életterületére pozitív hatással vannak a primer prevenció, az egészségfejlesztés hangsúlyozásán keresztül. A Magyar Honvédségben a preventív szemlélet hangsúlyos voltát alapvetően két tényező támasztja alá. Az egyik, hogy – az alkalmassági kritériumrendszernek köszönhetően – a személyi állomány (viszonylag) egészséges. A másik: a NATO-követelményeknek való megfelelés, amelynek értelmében az MH önkéntesség elvén szerveződő, képességalapú haderő, amelynek expedíciós jellegű és moduláris felépítésű multinacionális erők részeként bármikor alkalmasnak kell lennie arra, hogy műveleti területen katonai feladatokat hajtson végre.

A továbbképzés aktualitását egy precedensértékű esemény is megerősítette: a Honvéd Vezérkar főnöke a közelmúltban – az érvényben lévő szabályzók alapján – két főtiszt esetében, a fizikai alkalmatlanság okán, a szolgálati viszony megszüntetéséről döntött, tekintettel arra, hogy MH HEK Másodfokú Felülvizsgáló Bizottság mindkét főtiszt esetében az alábbiakat állapította meg: „fizikai állapota nem megfelelő, fizikai teljesítménycsökkenése nem egészségügyi okra vezethető vissza”.

A képzés nyitóelőadásában Sótér Andrea alezredes az egészségügyi haderővédelem alapelveiből kiemelte az MH egészségügyi doktrínájában megfogalmazott küldetést, amely szerint a „katonai műveletekben az egészségügyi feladata a küldetés támogatása az élőerő megőrzésén, az élet megőzésén, valamint a maradandó fizikai és mentális károsodások minimalizálásán keresztül”. Ennek megfelelően „egészségügyi szempontból a haderővédelem nem más, mint a harcképesség megőrzése úgy, hogy a harcoló katona egész-

séges, hadra fogható és alkalmazható legyen meghatározott időben és helyszínen”. A Magyar Honvédség feladatai megvalósításához elengedhetetlen az egyéni fizikai felkészültség magas szinten tartása. Tudatos vezetői tevékenységgel, körültekintő kiképző és felkészítő munkával el kell érni, hogy a személyi állomány minden kategóriája, minden egyes katonája képes legyen teljesíteni a számára előírt normakövetelményeket.

A fizikai felkészítés és állapotfelmérés gyakorlatának komplex megközelítésen alapuló bemutatását az indokolja, hogy a humán erőforrás fizikai állóképességének fenntartása és fejlesztése csak multidiszciplináris és komplex megközelítésen alapuló, szervezeten, tervezetten és folyamatosan végrehajtott tevékenységekkel valósítható meg. A személyi állomány fizikai állóképességének, és ezzel együtt a haderő harcképességének fenntartása olyan elerendő célként jelenik meg a katonai preventív medicina számára, amely az egészségügyi magatartás és attitűd formálása, a személyi állomány és a fizikai felkészítésben részt vevő szakemberek képzése és továbbképzése, valamint a regenerálódást és rekreálódást szolgáló tevékenységek biztosítása nélkül elképzelhetetlen.

A Magyar Honvédségben 1997-től beszélhetünk az egész állományra kiterjedő fizikai alkalmasság-vizsgálatról, majd később annak kiegészítéseképpen, az úgynevezett fizikai állapotfelmérésről, amelynek célja az adott munkakör betöltésére alkalmas katona aktuális edzetségi állapotának meghatározása. A megfelelő színvonalú edzetségi állapot a fizikai felkészülés és kiképzés folyamatának eredménye, amely jelentősen befolyásolja a munkaköri feladat végrehajtásának minőségét és eredményességét.

A 13/2009. (VIII. 26.) számú HM-rendelet változásai elsősorban a fizikai állapotfelmérésre és a szolgálati jogviszonyt létesíteni szándékozó állomány fizikai alkalmasság-vizsgálatára vonatkoznak, amelyhez szorosan kapcsolódik a 116/2009. számú vezérkarfőnöki intézkedés is. Az állapotfelmérés minősítésében újra vizsgatért a 4 fokozatú értékelési rendszer, és új elemként, a „T” kategóriánkénti összesített minimumszintek mellett, a mozgásformánkénti minimalizálás is követelmény lett.

A HVK Kiképzési Csoportfőnökség részéről az MH testnevelés-kiképzésért felelős főtisztje, dr. Eleki Zoltán alezredes a fizikai felkészítés és kiképzés témáját feldolgozó előadásában többek között a „terminus technicus” pon-

tos használatára hívta fel a figyelmet. A köz tudatban elterjedt „sportolásra fordított idő” kifejezés nem helytálló, „az egyéni fizikai felkészülésre fordított idő” meghatározást ajánlotta használni, ami természetesen kiképzési feladat. Kiképzést pedig csak munkaidőben lehet végrehajtani, ami a T1 és T2 kategória esetében heti 3 órát, a T3 és T4 esetében napi 1 óra önálló felkészülést jelent. Előadásában felvázolta a még tervezési stádiumban lévő teljesítményértékelő-ellenőrző vizsgaközpont feladatát és működését, amely független bizottságként az alakulatok éves fizikai állapotfelmérési vizsgálatait végezni, és amely a humánstratégia teljesítményértékelési résszel foglalkozó fejezetéhez kapcsolódna.

A személyi állomány minden tagjával meg kell értetni: a fizikai állóképesség fenntartása nem öncélú, egyaránt szolgálja a katonai szervezetek képességeinek fenntartását és az egyének egészségének megőrzését, vagyis meghatározza a szolgálat minőségét. Olyan légkört kell kialakítani, ahol az egészséges életmód, annak részeként a rendszeres sporttevékenység, a szellemi és fizikai képességek magas szinten tartása a katonai szervezet alapértékei között kapnak helyet, és fontos részét képezik mind a szervezeti, mind az egyéni teljesítmények megítélésének.

A HM–MH vezető állományának éves fizikai állapotvizsgálatáról *Országgné Faragó Éva őrnagy* számolt be. Az MH Kecskeméti Repülő-kórházban a magas-parancsnoki állomány (T1-es kategória) keringésrendszeri állóképességét kerékpár-ergométerrel vizsgálják. Az ergométereken végzett terhelések teljes kimerülésig tartó, úgynevezett vita maxima vizsgálatok. Ezek során a fokozatosan emelkedő intenzitás 1 perces terhelési lépcsőben testtömeg kilogramm/0,25 wattot jelent, miáltal folyamatos pulzus- és vérnyomásmonitor alatt történik a terhelés, tekintettel arra, hogy a felső szintű vezetők már életkorukból – és már kialakult alapbetegségeikből – adódóan is kevesen választják a futást pályakörülmények között. Akik azonban a futást választják, korszakunkban mindannyian 100%-os teljesítményt nyújtanak.

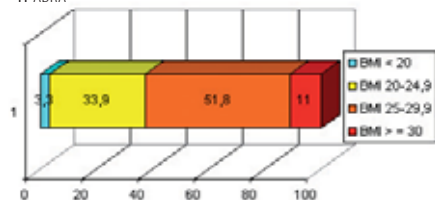
A külszolgálatra jelentkezők fizikai alkalmasság-vizsgálatainak tapasztalatairól számolt be *Juhász Zsolt alezredes*. Az előadó elmondta: a fizikailag alkalmatlan minősítések hátterében minden esetben megtalálható a magasabb BMI-érték (1. ábra), a magasabb testsűr-százalék és a magasabb testtömeg. A több mint 13 ezer teljesítmény-

és antropometriai adat feldolgozásából kapott eredmények alapján megállapítható, hogy az állomány több mint 6%-a nem terhelhető, ezeknek a katonáknak az antropometriai adatai majdnem elérik a közepes elhízás mértékét. A misszióba jelentkező állomány több mint 11%-a 30 feletti BMI-vel rendelkezik. Az adatok egybevetéséből megállapítható, hogy a 26 év alatti alkalmatlan katonák teljesítménye a 41 év feletti alkalmas katonák teljesítményével egyezik meg. Ez sajnos érvényes a testtömegükre is! Az életkor növekedésével az antropometriai mutatók és a teljesítményértékek is romlanak – ez normál élettani folyamat –, de ha már fiatal korban rosszak a mutatók, akkor idősebb korra, céltudatos és tervszerűen végzett edzéssel is csak lassítható a folyamat. A testalkati tényezők nagyban meghatározzák a teljesítményt, a túlsúly, az elhízás a fizikai teljesítőképességet jelentősen rontja. A 30 feletti BMI már nem csak a fizikai alkalmasságot kérdőjelezi meg, hanem az egészségügyi alkalmasságot is.

Juhász alezredes előadásában kiemelte, hogy a katonának nemcsak a fizikai alkalmasság vagy az állapotvizsgálat időpontjában, hanem egész évben képesnek kell lennie a fizikai normakövetelmények teljesítésére, és ezt következetes parancsnoki, előljárói munkával segíteni kell.

A nemzetközi feladatokból fakadó tartós, fokozott és extrém, fizikai és pszichikai stressz-terhelések komoly felkészültséget kívánának meg a személyi állománytól, amely kihívásnak csak egy egészséges és harcra kész személyi állomány képes egészségkárosodás nélkül megfelelni. Az esetbemutatókkal dr. Major Gyöngyi orvos százados a külszolgálatra jelentkezők terhelhetőségi kritériumait elemezte. A magasabb egészségi – pszichikai – fizi-

1. ÁBRA

kai követelmény elengedhetetlen ahhoz, hogy az eltérő, akár extrém éghajlati körülmények között a fokozott terhelés és az emelkedett stressz-szint ne okozzon maradandó egészségkárosodást a misszió során. Elkerülhető kockázatként a külszolgálat alatti leggyakoribb megbetegedésekre (mozgásszervi megbetegedés, sportsérülések) hívta fel a figyelmet.

A növekvő missziós szerepvállalások, a NATO katonai-egészségügyi alapdokumentumaiban – MC 326/2, AJP 4.10, MH összhaderőnemi egészségügyi doktrína – megfogalmazott alapelvek figyelembevételével, az elkerülhető kockázatok minimálisra csökkentése érdekében, a missziós felkészítő tevékenységben 2007 óta szerepet kapott az egészség-megőrzési tevékenység, a kiképzési tervbe önálló előadásként bekerült a dropprevención kívül az éghajlatnak megfelelő táplálkozás és testmozgás témaköre is. Ennek fontosságát a missziós felkészítésben a missziós feladatvállalás fokozott kockázati szintje indokolja. Elérését szolgálja a külszolgálati

felkészítés során végzett egészségfejlesztési tevékenység. Ennek keretében a hadművelleti terület geoinformációs sajátosságainak megfelelő táplálkozási, folyadékfogyasztási szaktanácsadás, valamint a megváltozott körülmények között végzett testedzéssel, sportolással kapcsolatos szaktanácsadás történik.

Afganisztánból, az MH Művelési Tanácsadó és Összekötő Csoport (OMLT) állományából december végén érkezett vissza *Dittrich Róbert főtörzsőrmester*. Lessons learning (tapasztalat-megosztás) keretében beszámolót tartott a missziós felkészülés hazai és külföldi fázisairól, azon belül is a fizikai felkészülésről. Az MH 5. Bocskai István Lövészdzandár Vay Ádám Kiképzőbázisán (Hajdúhadház) katonai testnevelő szakember nélkül, önállóan készültek fel az extrém fizikai terhelésre, amely még a kiváló fizikai állapotban lévő katona számára is jelentős megterheléssel jár. A németországi speciális felkészülés alatt már teljes fegyverzetben és védőfelszerelésben végezték a szimulációs gyakorlatokat a többnemzeti kötelékekben. A repeszálló mellény viselése jelentősen megterheli a törzsizomzatot, tekintettel arra, hogy a védőfelszerelést egyhuzamban akár 8 órán túl is viselték harci cselekmények alkalmával, illetve volt olyan eset, hogy ebben kellett az éjszakai pihenőt tölteniük.

Egy 2010-es felmérés alapján megállapítható: a misszióból hazaérkező katonák jelentős része számolt be mozgásszervi panaszokról és tünetekről; a panaszt a védőfelszerelés hosszú ideig történő viselése okozta. *Balogh Edit*, a Honvédkórház – Állami Egészségügyi Központ Hévízi Mozgásszervi Rehabilitációs Intézetének gyógytornásza a gerinc túlterheléséről, a gyógytorna-szemléletű prevenció és terápiás lehetőségekről tartott elméleti és gyakorlati foglalkozást. Ez utóbbi keretében a résztvevők fitball-labdák segítségével sajátíthattak el olyan gyakorlatokat, melyek elsősorban a gerincvédelemre, a törzsizomzat erősí-

tésére, stabilizálására, nyújtására és lazítására irányultak.

A 2010. évi egészségügyi szűrővizsgálat adatai alapján a testmozgási szokások között jelentős helyőrségi különbségek mutatkoztak – mondta *Hegedűs Csaba hadnagy*. Azoknál az alakulatoknál, ahol a katonai testmozgásra nagyobb hangsúlyt fektetnek, kevesebb a túlsúlyos katona. Vannak alakulatok, ahol a testmozgásra heti egy alkalommal kerül sor, ami nem elegendő a fizikai kondíció fenntartására. Ezeknél az alakulatoknál kockázati tényezőként az obesitas (elhízás) akár 30%-ban is előfordul az állomány körében. A parancsnokoknak, előljáróknak meghatározó szerepük van a szemléletváltás elérésében, a rendszeres testmozgás megkövetelésében, valamint a végrehajtáshoz szükséges körülmények biztosításában. Az éves kötelező egészségügyi szűrővizsgálati rendszer szintén az állomány egészségmegőrzését hivatott elősegíteni azáltal, hogy szűrővizsgálat keretében azonosítják az egészséget veszélyeztető kockázati faktorokat, amelyek az egyén fizikai teljesítményét is jelentősen befolyásolják. Az egészségvédelmi és rekreációs osztály által évek óta szervezett MH egészségmegőrző program kiemelt témája, az egészség tudatos táplálkozási szokások kialakításán túl, a mindennapi testmozgási szokások kialakítása is.

A több évtizedes sportorvosi, teljesítmény-élettani kutatói tapasztalattal rendelkező *dr. Györe István* főorvos többek között a napi edzési gyakorlatban is jól használható információkat adott az elsődleges energiaszolgáltató folyamatokról (2. ábra), a terheléses vizsgálatok során mért élettani mutatók változásairól (amely egyértelmű összefüggést mutatott a magasabb BMI-érték, illetve magasabb testsúly és a rosszabb fizikai teljesítőképesség között). Összességében megállapította, hogy a fizikai alkalmatlanság mögött két jelentős tényező áll, egyrészt a nem megfelelő heti mozgásmennyiség és intenzitás, másrészt a helytelen táplálkozással is együtt jelentkezhető elhízás. Fontos, hogy a rendszerbe bekerülő állomány testalkati mutatói és teljesítménye minél jobb legyen. Tapasztalat, hogy a már állományban szolgáló katonák fizikai teljesítménycsökkenése jelzi leghamarabb az életmódváltás szükségességét.

Hegedűs hadnagy másik előadásában a pulzuskontrollt bemutatva egy olyan, mindenki által könnyen elsajátítható módszerrel ismertette meg a résztvevőket, amelynek segítségével hatékonyabban tudják felkészíteni

a katonai állományt a kardiovaszkuláris és respiratorikus állóképességet igénylő mozgásformák eredményes végrehajtására.

A helyes táplálkozás fontosságára hívta fel a figyelmet Szabó Ildikó dietetikus, kiemelve a sporttáplálkozás lényegesebb területeit és az erőt vagy állóképességet igénylő sportágakhoz igazodó fehérje- és szénhidrátigényt. Kitért a folyadékfogyasztás fontosságára, az izotóniás italok szerepére, az étrend-kiegészítőkkel kapcsolatos alapvető tudnivalókra, valamint arra, hogy művelési területen miért nem ajánlott ezeknek a kiegészítő táplálékoknak a fogyasztása.

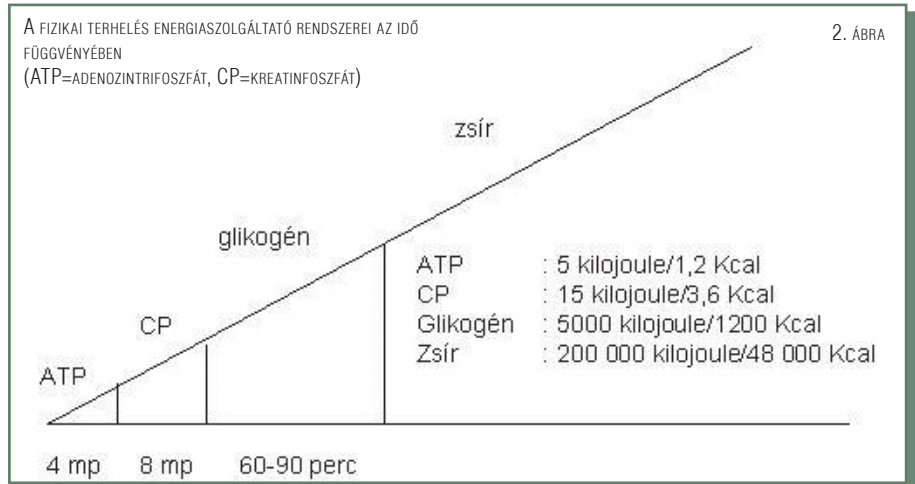
Balogh Zoltán százados a fizikai alkalmaság vizsgálatára szolgáló mozgásformák helyes végrehajtását mutatta be. A gerinc ágyéki szakaszának a túlterhelése miatt a képzésen részt vevő gyógytornászok a hasizom izomerő-állóképességét mérő mozgásformák közül a módosított felülést szakmai szempontok alapján nem javasolják az edzések alkalmával.

A hanyattfekvésből felülés hajlított térdrel végrehajtott gyakorlattal bár jól lehet mérni a hasi izomerő-állóképességet, de a mindennapi hasizom-erősítésre nem ajánlott ez a mozgásforma. A lapockaemelés, illetve olyan hasizom-gyakorlatokat ajánlanak, ahol a gerinc ágyéki szakaszának folyamatos alátámasztása biztosított, így nem lép fel a gerincet nyíró hatás. Balogh százados gyakorlati tapasztalatai alapján hangsúlyozta a vizsgálat előtti pillanatnyi állapot fontosságát, a kipihent, friss megjelenést, az időjárásnak és a pályakörülményeknek megfelelő sportruházat viselését, valamint már a vizsgálat előtti napoktól a megfelelő folyadékmennyiség és szénhidrát-dús táplálék fogyasztását a jobb teljesítmény elérése érdekében.

A pályakörülmények között előforduló sportsérülések elsősegélynyújtásában adott hasznos instrukciókat Mihályi László százados. Tapasztalata szerint vizet és szőlőcukrot minden sportolónak célszerű magánál tartania edzések idején. Előadása második részében a résztvevők gyakorolták a stabil oldalfektetést, az artériás és vénás vérzescsillapítást, a sérült testrészek rögzítését és az újraélesztést is.

A Best practice, azaz a jó gyakorlat megosztása keretében az MH Logisztikai Ellátó Központ életmódprogramjáról Bukta Tünde egészségfejlesztő szakpszichológus és Farkas Zsolt törzsszázados közös előadásban számoltak be. A négy modulból (egészségügyi, pszichológiai, pénzügyi és sportfoglalkozás) álló programban szerepel a vezetői készség fejlesztése, a dohányzásról leszokás támogatása, az edzettség fejlesztése, a munkahelyi stressz megelőzése és kezelése, az egészségtudatos táplálkozás kialakítása, az alvás-

problémák kezelése és a családi pénzügyi egyensúly, illetve stabilitás kialakítása is.

A pénzügyi szaktanácsadással segíteni próbálnak a mindennapok során sok család életét befolyásoló anyagi problémák kezelésében. A program – amelyet a parancsnokuk is támogat – minden alakulat számára példaeértékű lehet, hisz a pszichológus, a testnevelő és az egészségügyi szakdolgozók együttműködve alakíthatnak ki egy egészségtudatos, kiegyensúlyozott, jó teljesítőképeségű hadra fogható állományt.

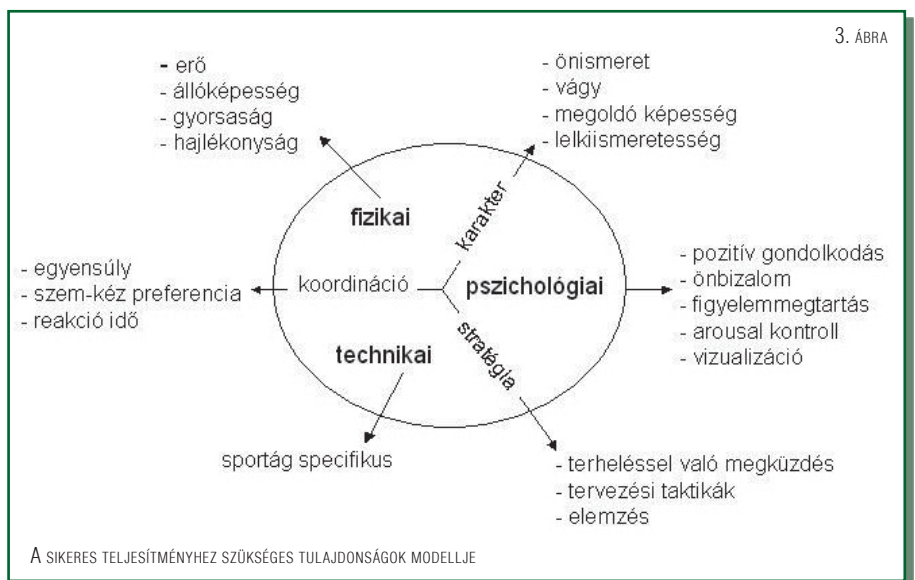
Még szakmai körökben sem mindenki által ismert a 38/2010. (III. 31.) számú A hivatásos és szerződéses katonák általános katonai és egyes szakmai ismereteinek bővítéséhez szükséges továbbképzésekről szóló HM-utasítás. Az utasítás 2. § c) és j) pontja értelmében a katonai szolgálat ellátásához szükséges fizikai képességek kialakítása, szinten tartása, az egészségtudatos magatartásra és az egészséges életmódra nevelés, a preventív egészségzsemlélet kialakítása, az ön- és kölcsönös segítségnyújtás gyakoroltatása témakörök szerepelnek a kiképzési feladatok között, amelyeket évente terveznek (törzs)tanulónapok keretében az alakulatok parancsnokai.

A továbbképzés záró előadásában a sportteljesítmény motiváló tényezőiről, a sikeres teljesítmény összetevőiről (3. ábra) hallhattak előadást dr. Lubinszky Mária sportpszichológus-

gustól. A sportpszichológiai módszerekre is épülő edzésnapló-vezetés, a teljesítmény-visszafejtés és önértékelési metodikák használatával jól követhető a fejlődés, és a felkészülés tervezésében is fontos szerepet töltenek be. Az előadás közös relaxációval fejeződött be.

Az aktív szakmai érdeklődés mellett a továbbképzésen több, napi gyakorlatban felmerülő probléma megbeszélésére is sor került, valamint a közeljövő aktuális feladatai is körvonalazódtak, úgymint a nyugdíjkorhatár tervezett módosítása miatt a fizikai alkalmasági és állapotvizsgálatoknál használt, életkori csoportoknak megfelelő teljesítményhatárok kidolgozása, illetve az önkéntes (művelési) tartalékos rendszer kialakítása kapcsán a fizikai alkalmasági szintek meghatározása.

A továbbképzés írásbeli vizsgával zárult, melynek értékelése után tizenhárom egészségügyi szakdolgozó és tizenegy testnevelő vehette át a tanfolyam elvégzéséről szóló oklevelet. A jelentős túljelentkezés miatt a továbbképzésre várhatóan a következő évben is sor kerül. A szemléletváltást is segítő továbbképzéssel, a szakmai felkészültség fejlesztésén túl, hangsúlyozni kívánjuk, hogy ne csak a fizikai állapotfelmérés előtti hetekben népesüljenek be a sportpályák és a sportlétesítmények, hiszen a felkészülést ebben az időszakban már nem lehet elkezdeni, ez az időszak már a formaidőztetés szakasza.

Gasparics Zalán százados–Dávidné Koppányi Zsuzsa:

KULTURÁLIS FELKÉSZÍTÉS A MISSZIÓK ELŐTT**Tudás vagy tudatosság?**

A 2010-ben készült *Restrepo** című dokumentumfilm – amely többek közt a Sundance Filmfesztivál legjobb dokumentumfilmnek járó díját is elnyerte – életszerűen, közvetlen közelről mutatja be egy előretolt amerikai támaszpont mindennapjait az afganisztáni Korengal-völgyben. A filmben egyebek mellett egy olyan találkozt is láthatunk, amelynek során az amerikai hadsereg egyik századosa a völgy tekintélyes idős vezetőivel tárgyal, és megpróbálja együttműködésre bírni őket. Bár a százados eleinte kínosan ügyel a részletekre, udvariasan, türelmesen kezd bele mondanivalójába, az idő előrehaladtával folyamatosan kiesik szerepéből, egyre több olyan hibát vét, ami végzetesen befolyásolhatja a tárgyalás kimenetelét. Gyakran fordul a tolmáchoz, ahelyett, hogy a vezetőkhöz, valódi partnereihez szólna; arcára kiül a nemtetszés, társaihoz intézett hangos, időnként nyomdafestéket nem tűrő angol nyelvű szavait a helyiek is érthetik, ám ő erről láthatóan nem vesz tudomást. Ugyanakkor az amerikai tiszt viselkedésében számos nyomát látni egy olyan kulturális felkészítésnek, amely valószínűleg az ehhez hasonló szituációkra is kitért.

Akkor miért bukik el mégis ebben a helyzetben? Az egyik lehetséges válasz az említett kulturális felkészítés mikéntjében keresendő. Az afgán kultúráról betanult „mit tegyünk és mit ne?” típusú ismeretek gyorsan szétmállanak éles helyzetben a stressz, a le nem küzdött előítéletek és a bizonytalanság hatására. Ahhoz, hogy ekkora nyomás alatt is képesek legyünk szem előtt tartani a tanultakat, más típusú tudásra van szükségünk. Az alábbiakban egy manapság egyre inkább előtérbe kerülő fogalom, a kulturális tudatosság jelentőségére szeretnénk felhívni a figyelmet.

Sokat emlegetett közhely, hogy az aszimmetrikus hadviselés megváltoztatta a katonai stratégiák gondolkodását, illetve új irányt szabott a hadászati fejlesztéseknek. Mint minden közhely, természetesen ez is rendelkezik valóságtartalommal, így amikor a NATO feladatairól beszélünk, akkor nem szabad figyelmen kívül hagynunk az „új világ” kihívásait. Az egyik és talán a legmarkánsabb változás az előző korok hadviseléséhez képest, hogy nem lehet úgy katonai műveletet sikerrel véghezvinni, hogy ne kerülnénk közvetlen kapcsolatba a civil lakossággal, illetve azok interakciói ne befolyásolnák műveleteink eredményeit. Ezért bátran kijelenthetjük, hogy *napjaink NATO-misszióiban legalább akkora feladatot jelent a békés együttműködés az adott országok lakosaival, mint az ellenséges erők leküzdése*. Ez az együttműködés nem valószínű, hogy anélkül, hogy ismernénk a katonai műveletek

területén lakók kultúráját, társadalmi összetételét, vallását, illetve nyelvét. Az együttműködés kialakításához a legfontosabb eszköz a külföldön egyre „divatosabb” kifejezéssé váló *cross cultural awareness*, vagyis a kulturális tudatosság.

A kulturális tudatosság nem egyenlő egy számunkra idegen kultúra felületes megismerésével. A magyarul talán sután hangzó szó-összetétel egy meglehetősen összetett fogalmat takar. Nem csupán arról van szó, hogy az újszerű környezetben eligazodni kívánó személy gyorsan megtanul néhány fontos udvariassági formulát, megjegyzi, hogy mit szabad és mit nem, valamint bemagolja a legfontosabbnak vélt kulturális sajátosságokat, például Afganisztánnal kapcsolatosan. A kulturális tudatosságnak elsősorban része az önismeret, a kultúrához kapcsolódó általános fogalmak ismerete, és a saját kultúráról alkotott tárgyilagossabb kép. Erre az alapra épül fel a konkrét „idegen” kultúráról szerzett tudás. Ekkor tehát nem egy „eseti” felkészítésről van szó, hanem egy „kulturális kompetencia” kialakításáról; olyan képességről, amely lehetővé teszi, hogy birtokosa a jövőben viszonylag könnyen és valóban értő módon sajátítson el fontos információkat egy adott kultúráról, illetve felkészülten nézzen szembe az ún. kulturális sokkal, amely egy eltérő környezetben érheti. A könnyebb megértés érdekében a kulturális tudatosság kialakítása négy főbb szintre tagolódik: a kultúrával kapcsolatos általános ismeretek, az önismeret, a saját kultúra ismerete és a más kultúrákkal kapcsolatos ismeretek.

A kulturális tudatosság az interkulturális kommunikáció egyik alapfeltétele. Szükséges hozzá, hogy képesek legyünk kicsit „távolab

lépve” magunktól felismerni saját kulturális jellemzőinket, a minket meghatározó értékeket, meggyőződéseket és szemléletmódot. Fel kell tennünk magunknak a kérdést: miért épp így tesszük a dolgokat, hogyan látjuk a világot, miért reagálunk a minket érő hatásokra meghatározott módon? Azonban egyáltalán nem könnyű tudatában lenni a minket meghatározó kulturális mozgatórugóknak, mivel a kultúra a benne élők számára természetes, vagyis „lát-hatatlan”. A minket körülvevő kulturális közeg olyan, mint a levegő, nem tűnik fel számunkra a létezése, csak akkor, ha hirtelen nélkülöz-nünk kell. A kellő felkészültség nélkül belevetni magunkat egy gyökeresen más környezetbe, kis túlzással olyan, mint szkfander nélkül sétára indulni a Hold felszínén.

Az Amerikai Egyesült Államok és szövetségesei számára az utóbbi évtizedek hadászati tapasztalatai mutattak rá arra a tényre – elsősorban Irakban és Afganisztánban –, hogy nagyobb szerepet kell szánniuk a kulturális tényezőnek a katonai műveletek tervezése során. A két idegen kultúrájú szintén kiváló példa arra, hogy egy misszió sikeréhez (vagy épp sikertelenségéhez) milyen mértékben járulhat hozzá a viszony az adott kultúrához, mind stratégiai, mind végrehajtói szinten.

Az újszerű hadviselés támasztotta kihívások, kérdések megválaszolására hozta létre az USA a Multinational Experimentation (MNE – Többnemzeti kutatás) elnevezésű kezdeményezést is. Az MNE egy – több nemzet, valamint a NATO részvételével zajló – kutatás-sorozat, aminek keretein belül egyebek közt a kulturális tudatosság kérdésével is foglalkoztak a delegált szakértők. Az ezzel foglalkozó MNE-6 4.3-as kutatási vonal, melyben Ma-

gyarország is aktívan részt vett, feladata az volt, hogy pontosítsa a kulturális tudatosság tárgy- és fogalomkörét, a missziókat megelőző felkészítésekben játszott szerepét, valamint vizsgálja meg a „kulturális faktor” stratégiai tervezésbe történő bevonásának lehetőségeit. A szakértők egyértelműen amellet foglaltak állást, hogy a kulturális ismereteket be kell illeszteni a katonai oktatás összes szintjébe, és kulturális kompetencia kialakítására kell törekedni. Ez hosszú, többlépcsős folyamat, amelynek során a katonákban megteremtik a kultúra megismerésének, az idegen kulturális környezethez való alkalmazkodásnak a képességét. Egy olyan praktikus, jól kihasználható eszközt, mely biztonságosabbá és hatékonyabbá teszi a műveleti területen jelen lévő állomány munkáját.

A Magyar Honvédségben a kulturális tudatosságra való felkészítés még gyerekcipőben jár, annak ellenére, hogy NATO-szerepvállalásaink tőlünk is megkövetelnék e képesség fejlesztését. Mind a koszovói, mind az afganisztáni misszióra való felkészülésnek része az adott ország ismertetése, ugyanakkor mind a mai napig nem kap megfelelő hangsúlyt. Nem túlzás kijelenteni: egy félnapos előadás-sorozat keretében nem lehet megfelelő mélységig ismertetni az eltérő kultúrákból adódó problémákat. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt a tényt sem, hogy ezen ismeretekre az adott misszióban részt vevő összes katonának szüksége van, hiszen a misszió teljes állományának fel kell készülnie a találkozásra a fogadó ország kultúrájával. Ezt a hiányosságot a katonai vezetők többféle módon igyekeznek pótolni. Számos olyan kiadványa van a Magyar Honvédségnek (pl. az MH CKELMK által készített CIMIC-kézikönyvek), amely komplex módon igyekszik bemutatni a missziós területet, azonban a kézikönyvek önmagukban nem jelentenek kielégítő megoldást, megfelelő elméleti és gyakorlati oktatás nélkül.

Sokan feltehetik magukban a kérdést, vajon nem fölösleges-e túlbonyolítani a dolgokat, hiszen a katonáknak szükségtelen mélyen elmerülni a kultúrában ahhoz, hogy ellássák feladataikat. Valóban haszontalan volna arra törekedni, hogy valamennyi katonát „kulturális szakértővé” képezzünk ki. Alapvető ismeretekre azonban mindnyájunknak szükségünk lehet. Valamennyi Afganisztánban vagy Koszovóban műveletekben részt vevő magyar

katonát hazánkat és a Magyar Honvédséget képviseli viselkedésével, megnyilvánulásaival, hozzájárul jó vagy rossz megítélésünkhöz. A magyar katonákról a helyi közösságban kialakult kép döntő fontosságú csapatunk biztonságára szempontjából. A katonáknak tehát viszonylag kevés és alapszintű ismeretre van szükségük, de képesnek kell lenniük azokat készségszinten használni minden helyzetben. Ahhoz, hogy egy adott kultúráról befogadjunk néhány fontos információt, és azokat megfelelően tudjuk kezelni, illetve képesek legyünk a későbbiekben hasznosítani, elengedhetetlen, hogy általánosságban a kultúráról is legyenek ismereteink. Kiemelten fontos az önismeret is, valamint a saját kultúránk „megismerése”, elhelyezése a frissen elsajátított fogalmak hálójában. Az önismeret lényeges és kikerülhetetlen, mivel segít felismerni és leküzdeni az esetleges előítéleteket, amelyek, akarva-akaratlanul, szinte valamennyiünkben jelen vannak az „idegennel”, a „mással” szemben.

Ha alaposabban megvizsgáljuk a jelenlegi felkészítéseket, és azok eredményeit, rá kell döbbernünk: a kellő alapok nélkül a hallga-

tóságra zúdított információ-tömeg egy része gyakorlatilag a semmibe hull, elvesz. Természetesen az előadásokon részt vevő állomány elsajátít bizonyos tudást, például megjegyzik, hogy az iszlám kultúrában nem illik bal kézzel nyúlni az ételhez; ezek az ismeretek azonban többnyire nem lépnek túl a „mit szabad és mit nem?” felületes memorizálásán, nem adják meg azt a fajta magabiztosságot, amire egy idegen közegben szükség lehet.

A legkézenfekvőbb megoldást a kultúra-ismeret katonai képzésbe történő integrálása jelentené; így a szükséges fogalomrendszer még idejében, a katonai tanulmányok, illetve a katonai szocializáció elején beépülne a tanultakba, másrésztől a kulturális tudatosság mint képesség elfoglalná helyét a vele egyenrangú képességek között. Fontos lenne, hogy – rendfokozattól függetlenül – a Magyar Honvédség teljes hivatásos és szerződéses állománya részesüljön képzésben, hiszen a külföldi misszióban részt vevő összes katonára számára szükségesek a kulturális ismeretek, elengedhetetlen a kulturális tudatosság kialakítása. Természetesen a kulcsbeosztású személyeknek magasabb szintű, részletesebb képzésre van szükségük, de nem lehet kategorikusan kijelenteni, hogy a missziós állományok csak

bizonyos része kerül kapcsolatba a helyiekkel, a helyi kultúrával.

A kulturális tudatosság elsajátítását már a korai időszakban, a katonai tiszti- és tiszthelyettesképző intézmények keretein belül kellene elkezdni, két fő pillérré szervezett képzések keretében. Az elméleti képzés során a hallgatók megismerkednének a kultúra fogalmával, annak különböző típusaival, társadalomrendszerekkel, illetve a társadalomtudományok alapvető fogalomrendszerével. Az elméleti képzéssel párhuzamosan a gyakorlati foglalkozásokon a hallgatók olyan önismereti tesztekkel és situációs gyakorlatokkal kerülnének szembe, amelyek segítenék őket saját előítéleteik felismerésében és kezelésében. A képzés során így a résztvevőkben kialakulna egy olyan kompetencia, amely segíti őket egy későbbi missziós felkészítés kulturális ismereteinek befogadásában.

Az írásunk elején említett amerikai százados viselkedése rámutat a tényre: napjaink világkörzeteiben olyan helyzetekbe kerülhetnek az ott szolgálatot teljesítő katonák, amelyek „újfajta” katonatípust követelnek meg. Olyan,

amely nem csupán kiváló ismerője haditechnikai eszközeinek, hanem megfelelően és magabiztosan igazodik el egy számára új, ám korántsem ismeretlen kultúrájú terepen. Ha úgy tetszik, a „jövő katonájában” meg kell hogy legyen az idegen kulturális környezethez való alkalmazkodás képessége. Ez a képesség jóval túlmutat azon a tudáson, amit a jelenlegi, hagyományos felkészítés adhat. Ezt támasztja alá az MNE-6 kutatássorozat egyik kísérleti tapasztalata is, miszerint egy kéthetes, jól átgondolt, intenzív tréning sem képes arra, hogy kulturális téren attitűdváltozást idézzen elő az egyes katonákban. A felületes ismeretek pedig, mint ahogy a *Restrepo* példájából is látható, nem nyújtanak megfelelő kapaszkodót éles helyzetben. Ezért nagyon fontos, hogy már a katonai képzés korai időszakában helyet kapjon a kulturális tudatosság mint megszerezhető képesség, és beépülhessen a többi fontos katonai ismeret közé.

Fotók: Zrínyi Média és archív

*Restrepo: A Sebastian Junger projekt (2010) dokumentumfilmje. Rendező: Tim Hetherington–Sebastian Junger, forrás: <http://www.imdb.com/title/tt1559549/>

Dr. Róbert Péter:

VÉTKESEK ÉS ÁLDOZATOK A 19–21. SZÁZAD HAZAI ÉS NEMZETKÖZI KONFLIKTUSAIBAN

Tudományos konferencia a Kodolányi János Főiskolán

A rendszerváltás után megújuló magyar felsőoktatás egyik sikeres műhelye a Kodolányi János Főiskola, ahol a tudás széles skálájával ismerkedhetnek meg a hallgatók, gazdasági és társadalomtudományi téren egyaránt. Rendszeresen rendeznek tudományos tanácskozásokat különböző tárgykörökből; legutóbb *Vétkesek és áldozatok a 19–21. század hazai és nemzetközi konfliktusaiban* címmel tartottak konferenciát a főiskola budapesti központjában.

A házigazda intézmény vezetőinek köszönetje után *dr. Szarka Gábor*, a HM kabinetfőnöke üdvözölte a szépszájú hallgatóságot, hangsúlyozva a történelem tudományos kutatásának fontosságát.

Ezt követően *Újváry Gábor tudományos rektorhelyettes*, levezető elnök *dr. Hermann Róbert* hadtörténészek adta át a pulpitust, aki az 1848–49-es szabadságharc alatti háborús atrocitásokról tartott előadást. Megállapította, hogy a polgárháborúk általában kegyetlenek, de a katonai atrocitások a 19. században nem voltak oly elterjedtek, mint az előző korban, illetve a 20. században. A nemzetiségek ismert kegyetlenkedései mellett – amelyeket a császári tisztek nem tudtak megakadályozni – kitért a magyar fél ilyen akcióira is. Különösen az irreguláris csapatoknál voltak véres kilengések. Általános volt a polgári lakosság terrorizálása a gerilla-akciók megtorlásaként.

Szakály Sándor egyetemi tanár a magyar királyi tábornoki kar 1945 utáni meg- és elítéléséről beszélt, sok nevet és tényt említve. Vizsgálta a 81/1945. ME számú rendelet végrehajtását, az igazolóbizottságok működését. Részletesen szólt a csendőrség kettős alárendeltségéről, a háborús bűnösség kérdéséről, a katonapolitikai osztály tevékenységéről. Sorra vette a jelentősebb tábornokokat; mint

elmondta, sorsuk jellemző és irányadó lehet az utókor számára. Kiemelte, hogy a Szovjetunióban, 1946-ban megszüntették a halálos ítéletet, amelyeket pedig nálunk bőségesen osztogattak. Ries István igazságügyi miniszter (aki később maga is az ÁVH áldozata lett) „kérlelhetetlen” ítéleteket követelt.

Kónya István, a Legfelsőbb Bíróság kollégiumvezetője az 1956-os hírhedt „sortüzekről” adott tájékoztatást, különös tekintettel a genfi egyezményekre. Ezeket bizony nem nagyon tartották be, holott már 1954-től tananyag volt a magyar tiszti főiskolákon. 1956. november 4-e után néhány napra jogilag háború, „hadüzenet nélküli fegyveres állapot” volt Magyarország és a Szovjetunió között. A sortüzek parancsnokai ma már nagyrészt meghaltak vagy nagyon idősek, nem látja értelmét a számonkérésnek.

Dr. Schandl László orvos ezredes afganisztáni tapasztalatait adta át a hallgatóságnak, sok élménnyel, fotóval színesítve az előadást.

A második panel munkáját *Vizi László Tamás* tanszékvezető moderálta. *Rostoványi Zsolt* professzor Szaddám Huszein kapcsán tette fel és vizsgálta a „Vétkes és/vagy áldozat?” problematikát. Referátuma betekintést adott a Közel-Kelet bonyolult viszonyaiba, a térségben lezajlott háborúkba, konfliktusokba.

Kunos Bálint előadásában a globalizációs folyamatok nyerteseit és veszteseit vizsgálta (utóbbiakat áldozatnak nevezve), kiemelve a demográfiai folyamatok meghatározó jellegét. Nyitva maradt a kérdés: hazánk hova, melyik kategóriába sorolható?

Lattmann Tamás (Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem) jogi fejtegetése a felelősségre vonás nehézségeit, a jogalkalmazási problémákat mutatta be.

A délutáni munka során *Lőrinczné Bence Edit* főiskolai docens, tanszékvezető-helyettes volt a levezető elnök. *Beszteri Béla*, a Magyar Tudományos Akadémia szakbizottsági elnöke a trianoni országcsönkítést mint nemzeti tragédiát elevenítette meg, önkritikusan elemezve annak okait, köztük a rossz nemzetiségi politikát, az erőszakos magyarosítást. Visszafogott, méltó emlékezésre, a kis államok öszszefogására hívott fel a közös jövő érdekében.

Szintén Trianonról beszélt *Vizi László Tamás* tanszékvezető, aki a rossz emlékű szerződés két magyar aláírójának felelősségével foglalkozott.

Sallai János, a Kodolányi János Főiskola tanára nagyon érdekes előadást tartott Baló Zoltán ezredes kalandos életéről, aki különösen a lengyel menekültekért tett sokat a második világháború alatt, olyannyira, hogy Varsóban utcát neveztek el róla.

Katona Csaba, az MTA Történettudományi Intézetének tudományos munkatársa esztergomi származású katonatiszt nagyapja visszaemlékezéseit tolmácsolta a második világháborúról, illetve az utána következő megpróbáltatásokról.

Lőrinczné Bence Edit, a jugoszláviai polgárháború rejtett oldalaira világított rá. Sorra vette a ma már megszűnt állam volt köztársaságait, kiválaszuk történetét, a háború véráldozatait. Az előadó a háborús bűnösök valószínűsége arcképcsarnokát vonultatta fel; nagy részük elkerülte az igazságszolgáltatást.

Szilágyi Péter, a Kodolányi János Főiskola részéről egy távoli, de a hírekben mostanában sokat szereplő országba, Líbiába kalauzolta el hallgatóit. Referátumában a gyarmatosítástól napjainkig tekintette át az ország történetét, a tanácskozás témájának szemszögéből.

Még kapható a pákozdi katonai emlékparkról készült

FŐHAJTÁS

című könyv

Ára: 5000 Ft

Megvásárolható a HM Zrínyi Nonprofit Kft. – Zrínyi Kiadójában, 1087 Bp., Kerepesi út 29/b
 A kiadóban kedvezményes vásárlásra van lehetőség munkanapokon 8–15.30-ig
 Románi Cynthia mobil: 06-30-633-0619, tel.: 459-5319 fax/tel.: 459-5383 e-mail: cinti@armedia.hu
 Győr Edina mobil: 06-30-578-1048, tel.: 459-5373 e-mail: gyoredina@armedia.hu

FŐHAJTÁS

Katonai Emlékpark Pákozdi

SZEMELVÉNYEK A MAGYAR TUDOMÁNYOS KATONAI SZAKSAJTÓBÓL (1.)

A magyar katonai szaksajtó első folyóirata az 1873 ősztől havonta megjelenő Ludovica Academia Közlönye volt, amely 1907 decemberéig jelent meg (1889-től Ludovika Akadémia Közlönye írásmóddal). A folyóiratot az 1872-től működő „m. kir. honvédségi Ludovica Academia” tanári kara szerkesztette és adta ki. A periodikát a Légrády testvéreknél, majd a Pesti Könyvnyomda Részvény-társaságnál nyomták. Közreadásának megszűnte azonban nem jelentette a magyar katonai szaksajtó végét. A honvédelmi miniszter döntése értelmében 1908-ban indult újtára a Magyar Katonai Közlöny (havi folyóirat), melyet „a m. kir. honvédelmi miniszter kirendelte bizottság” szerkesztett és adott ki. A folyóirat elődjének tekintette a Ludovika Akadémia Közlönyét, de nem folytatta annak évfolyam számozását, hanem, mint új folyóirat új évfolyammal indult. Megjelenése az 1914. évi VI–VII. füzetrel zárult. Az első világháború alatt szünetelt a megjelenése. Szerzőinek többsége is a frontokon teljesített szolgálatot. Az addig szerzett elméleti tudásukat a gyakorlatban kellett „kamatoztatniuk”.

A jelen összeállítással kezdjük meg a háromrészesre tervezett közlésünket, amelynek célja, hogy a korabeli magyar tudományos katonai szaksajtó írásainak részleteiből ízelítőt adva mutassuk be katonáink elődeink szakmai-tudományos munkásságát.

Az első részben főleg a katonai nevelés, a tisztképzés kérdéseivel foglalkozó írásokból válogattunk. Nem volt könnyű feladat. Sok száz írásból kiemelni néhány részletet, és azt remélni, hogy azok képet adhatnak a múlttól, nyilván naiv feltételezés, de talán mégis bepillantást enged az egykori katonai gondolkodásba, elképzelésekbe. A kiválasztott részletek szerzőinek többsége katonai pályafutása során magas beosztásokba került, ami azt jelzi, hogy a tudományos igényű katonai szakirodalmi tevékenység elválaszthatatlan a katonai ismeretek magasabb fokától.

A kiválasztott írások esetében – melyeket betűhíven, az eredeti kiemeléseknek megfelelően közlünk – jelöltük a megjelenés helyét és idejét, illetve a szerzőről rövid jegyzetben adunk tájékoztatást. Sajnos nem minden esetben sikerült hiánytalan adatokkal szolgálni, de talán így is érdeklődésre tarthat számot, hogy miről és hogyan is írtak eleink s mit tartottak az egykori szerkesztők fontosnak.

„TISZTELT OLVASÓINK- ÉS MUNKATÁRSAINKHOZ!

Honvédségi intézményünk életbeléptével, annak szellemi továbbfejlesztése érdekében mindinkább égetőszükséggé vált oly szakfolyóirat létesítése, mely a katonai tudományok minden ágában időnként felmerülő fontosabb

A LUDOVIKA AKADÉMIA ÉPÜLETE 1880 KÖRÜL

mozzanatokot jelezve, ezeknek hű visszhangja legyen; minden lényegesebb hadtudományi kérdést érdemileg fejtegetessen, s minden vívmányként tekinthető katonai szakirodalmi művet behatóan ismertessen, illetőleg bíráljon. ...E közlöny útján mindenki a hadtudományok összes ágaiban mutatkozó előrehaladásról folyvást értesülhet, anélkül, hogy kényszerülve lenne, a haladási mozzanatokot jelző, különböző irányban felmerülő terjedelmes vitákat szakadatlan figyelemmel kísérni, mire ugyanis legtöbbszörre sem ideje, sem elegendő forrásai nem lennének.”

(Ludovica Academia Közlönye, 1873. 1. füzet III–IV. oldal)

AUSZTRIA-MAGYARORSZÁG KATONAI NEVELÉS-ÜGYE ÉS HIÁNYAINAK KÖVETKEZMÉNYEI

„(Előadatott a budapesti cs. és kir. tiszticasinóban) Pacor V. százados' által.

...A csapatiskolák célja:

a katonát hivatásának betöltésére – a különböző alkalmazásokban és rendfokozatban – melőzhetetlen ismeretekbe bevezetni, a szolgálati kötelemeket emlékébe vésní, valamint végül az egyeseknek ész- és ítélőtehetségeit akként élesíteni és fejleszteni, hogy az minden, még előre nem látott esetekben is észszerűen és öntudatosan biztossággal cselekedni képes legyen.

A jellemtulajdonok emelése és szilárdítása, a haza iránti szeretet, az uralkodóhoz való hűség és ragaszkodás ébresztése tekintetében, a csapatiskolák közreműködni hivatnak. ... Az iskola-utasítás szerint, az altisztképző iskola célja: 'példás katonák, jó oktatók, a rend- és

fegyelemre nézve megbízható támaszok és végül kisebb osztagok számára gyakorlott parancsnokok nevelése'. ...

Ha az altisztjelölt felavatása előtt, csillagszattal, földrajzzal, felsőbb számtannal stb. nem foglalkozott, akkor nem a mi feladatunk, vele tudományokat és művészeteket megismertetni, melyek a védköteléken kívül szemlélyének talán előnyére lehetnek, de altisztiz szolgálataira tulajdonképpen semmi haszonnal sem bírnak. ...

Az új véderőtörvényre vonatkozólag tett tapasztalatok világosan azt mutatják, hogy azon várakozások, melyek az iránt tápláltattak, hogy a népesség értelmesebb osztálya a hadi szolgálathoz nagyobb számmal részt veend, nem teljesedtek, hogy az egyéves önkéntesek intézménye az értelmiség legnagyobb részét absorbeálja,* s hogy ezek közül csak a legkisebb rész választja a hivatásszerű tiszti pályát. E tapasztalatok ismét a katonai nevelésügy reformálására és egyrészt az előbbi rendszerhez való visszatérésre vezettek.”

(A Ludovica Academia Közlönye 1878. mártiusi füzet, 203–229. oldal.)

HAZAI SAMU?: A CSATATÉR KÉT PROBLÉMÁJA

„... A hadvezér csatatervét vagy a csata előtt, vagy a csata folyamában és pedig az utóbbi esetben a bevezetés közben, vagy egy későbbi időben alkotja meg.

A hadvezér a csatatervet a csata előtt akkor készíti el, illetőleg a csata-intézkedést a csata előtt akkor adja ki, ha azt hiszi, hogy arra elegetes támponttal bír, vagy pedig egy oly felvetésben él, melyet minden biztos adat nélkül is, következetesen akar megtestesíteni.

A csataközben megállapítandó tervnek alapját az előzetes tájékoztatás szüksége képezi.

Ha a hadvezér idejekorán tájékozik, vagyis a nélkül, hogy kezeit megkötötte volna, a nélkül, hogy tetemes, a döntést befolyásoló erőket pazarolt volna el, akkor a terv megfogamzik, az intézkedés kibocsátható, szóval a 'vezetés' lehetővé válik.

Ha azonban a hadvezér nem tájékozhatta magát, vagy csak későn tájékozik, helyesebben mondva: ha a hadvezér csak későn, vagy egyáltalán nem jutott valamelyes elhatározáshoz, akkor csataterv, csataintézkedés, csatavezetésről sohasem lehet szó." (Ludovika Akadémia Közlönye, 1896. 1. füzet, 6–22. oldal)

Az 1890. AUGUSZTUS 18-ÁN FELAVATOTT LOVAS-HUSZÁR NÖVENDÉKEK

KATONAI HELYZETÜNK ÉS A VÉDERŐ REFORMJA

„Nálunk a nem katona a katonai tudományokhoz mit sem ért. Fegyveres erőnk szervezetét nem ismeri, működésünkről csak felületesen van tájékozva, ennek is csak a fizikai részét, a testi fáradságot ismeri, a katonaszolgálatot csak tehernek tekinti, érdeklődése e miatt csekély és rólunk való véleménye se kedvező. ...

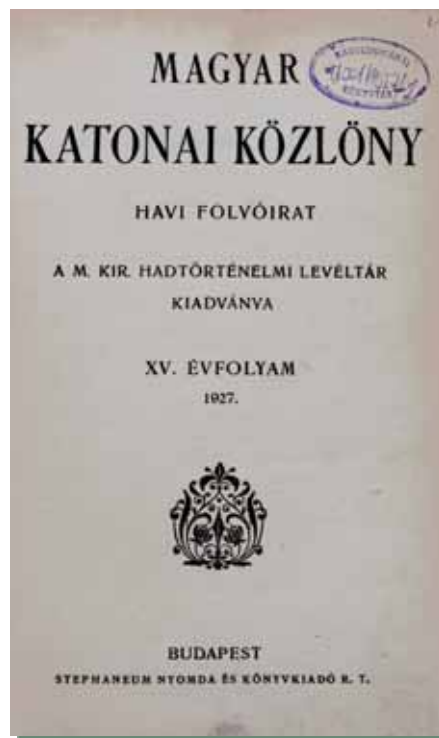
...A véderő fejlődése a nemzetgazdasággal szoros összefüggésben van; egymás nélkül a kettőt szinte elképzelhetetlennek gondoljuk. A vagyont meg kell őrizni, minél nagyobb a vagyon, annál nagyobb őrizetre van szükség. Annál nagyobb tekintélye és hatalma van annak az államnak, amely vagyonát, kereskedelmét megvédeni tudja, mert csak ekkor virágzik a kereskedelem. ...

... a véderő a népre nézve egy iskola is, melynek tanításai a nép egész életét szellemi, fizikai, erkölcsi irányban, tehát jellemét is befolyásolják... Európában még a semleges államok, mint Belgium és a Svájc is teljes erővel a háborúra készülnek, mert államiságuk biztonságát erős véderővel jobban vélik megvédeni, mint szerződésekkel. Ausztria–Magyarország földrajzi fekvése követeli a nagy hatalmas véderőt, melynek minden pillanatban harcra késznek kell lennie. A békének a legjobb biztosítéka egy harcra kész nagy hadsereg." Kr.³

(Ludovika Akadémia Közlönye 1905. 982–988. oldal.)

*

„A honvédelmi miniszter⁴ szélesebb alappal akarván emelni a magyar katonai irodalom ügyét, a 'Ludovika Akadémia Közlönye' helyére a 'Magyar Katonai Közlöny'-t állította, s folyóiratunkat fokozottabb erkölcsi és anyagi támogatásban részesíti. Az út meg van törve: de a haladás nehéz. ... A katonai irodalom ápolására és fejlesztésére legelső sorban hivatott tisztikar napjainkban mind számban, mind értelmiségben hatalmasat fejlődött. De hatalmasat fejlődtek a követelmények is, melyeket a mai háborúk a hadseregekre rónak. ... A kutatás és az általa elért eredmények terjesztése közvetlen feladata a katonai irodalomnak. A hadsereg szellemi és erkölcsi erejének képviselője első sorban és úgyszólván

A MAGYAR KATONAI KÖZLÖNY CÍMLAPJA

egyedül a tisztikar. Az a színvonal, melyre a tisztikar emelkedni képes: megjelöli a hadsereg értékének a fokát is. A katonai tudományokkal foglalkozás ma már nem egyesek kiváltsága, feladata, hanem közzsűkség lévén, gyarapodott a katonai irodalom fejlődésének föltétele is." (Magyar Katonai Közlöny, 1908. 1. füzet, 1. oldal.)

A KATONAI SZELLEM ÉBRESZTÉSE ÉS FEJLESZTÉSE

Jutalmazott pályamunka. Írta: Pilch Jenő százados.⁵

„A legújabb hadjáratok tapasztalatai, valamint a katonai irodalom számtalan műveinek amaz állítása, hogy csak azon nemzet vagy ország hadserege számíthat eredményekre,

amelynek soraiban lelkesült és katonai érelyektől áthatott fiai vannak, továbbá a mai katonaellenes áramlatok is megkövetelik, hogy a 'katonai szellemet' a társadalom minden rétegében felébresszük és fejlesszük! A társadalom 'minden rétege' alatt hazám valamennyi gyermekét és férfiát értem. De mivel is ébresszük és fejlesszük a katonai szellemet? Egyesegyedül a hadtörténelemmel! Csakis ez rendelkezik oly ezernyi, egymástól különböző, magasztos, bámulatbaejtő és néha hihetetlen tényekkel, amelyek még a legsivárabb lelkesült embert is képesek lelkesíteni és utánzásra serkentik. Hogy a hadtörténelem anyagát miként kellene célunkra felhasználni, a következő csoportokban tárgyalom.

Eljárás nevelő- és képzőintézetekben

A hadsereg gerincét a hivatásos tisztikar alkotja; amilyen ez, olyan a hadsereg. Ez legyen tehát a katonai szellemtől teljesen áthatva. E testület hivatott a nemzedékek százezreit, a haza védelmére kiképezni, ez emelje fel a vezetése alá kerülő polgárokat a legszentebb és legmagasztosabb életcéljukhoz: a király, a haza és a becsület megvédéséhez. E hivatás tehát megköveteli, hogy a katonai szellemet a növendékekben, mint a tisztisarjadjában, a legnagyobb gonddal megteremtjük és ha létesítettük, oly gondosan ápoljuk és erősítsük, ahogy a zsenge gyermeket szokás. ... azon jellemtulajdonságokat és erkölcsi érzelmeket kell nagyra nevelni, melyek mindenkinek díszére válnak s melyek a férfit erkölcsileg értékessé teszik, továbbá azon önfeláldozó készséget kell fölébreszteni és ápolni, melyre különösen az ifjú harcosnak magasztos hivatáskötelességének betöltésénél hathatós rugó gyanánt mulhatatlanul szüksége van, vallásosság, szeretet az uralkodó és a haza iránt, lelkesedés a katonai pályáért, becsületesség, hűség és kötelességérzet, bátorság, közszellem, és egyetértés; ezek a harcok azon erényei, melyeket az ifjú katona szívében minden kínálkozó alkalommal és az előző és buzdító példaadás minden hatalmával fölébreszteni és megszilárdítani kell."

(Magyar Katonai Közlöny, 1908. 1. füzet, 5–6. oldal.)

A LUDOVIKA AKADÉMIA OLVASÓTERME A HÚSZAS ÉVEK KÖZEPÉN

A TISZTI BECSÜLET

„Írta: Schubert József százados.⁶

A tisztnek hivatásbeli kötelmei az ünnepélyes esküvel fogadott *hűség szeghetetlen megtartása, lemondással teljes odaadás szigorú szolgálatához, feddhetetlen magaviselet, néma engedelmesség, fáradhatatlan éberség, rendíthetetlen vitészség, lángoló szeretet hazája és király iránt és hidegvérű halálmegvetés*. ... A katona nehéz hivatásából folyó kötelességeinek teljesítésében és áldozatra kész odaadásában rejlik és alapszik a tisztí becsület. Ha a becsületet általánosságban meghatározni akarjuk, azt kell mondanunk, hogy az olyan kincs, mely drágább az élet mulandó gazdagságánál, a szerencse minden külső adományánál, sőt magánál az életnél is; alapja a bizalomnak, annak az erkölcsi hitelnek, mellyel az emberek egymást megajándékozzák.

A tisztí becsület:

1, *személyi becsület*, mely minden egyes tisztet megillet egyformán;

2, *állás-becsület*, mely a fegyveres hatalom közcéljaiban virágzik fel;

3, *hivatali becsület*, mely az adományozó állami hivatalból ered;

4, *belső vagy eszményi becsület*, mely személyes nemes jellemtulajdonságokon alapszik; – végre

5, *külső becsület* oly értelemben, hogy ez az állam által elismert érdemnek nyújtatik.

Mindezen becsületekre az állam önző módon számít, s nemcsak, hogy megköveteli a tiszt mély kötelességérzetét és eszményi becsületét, de kérlelhetetlen szigorral sújtja mindazokat, kik állásuk kötelmeit nem teljesítik. Egy egész nagy törvénykönyvet és a becsületbírótság vékony, de annál érzékenyebb szabályzatát állítja ezek elé.

Erkölcsi kötelessége az állam minden egyes polgárának az, hogy legalább a köteles tiszteletet megadja mindazoknak, akik mint az állam hivatalnokai – tisztviselői – az állam gazdagságát, fennállását előmozdítani, azaz a kör (*sic!*, minden biznnyal köz – Sz. S.) érdekében bizonyos funkciókat végezni jogosítva és kötelezve vannak; ha már most ez a tisztelet a hivatali kötelességek nagyságával és nehézségével nő, akkor kell, hogy a legmagasabb tisztelet annak a hivatalnokai karnak jusson, melynek hivatása a legnagyobb és legnehezebb, azaz a tisztí karnak, s ezért kell, hogy a tisztikar az államban a legelőkelőbb hivatali rangot, az állampolgárok legnagyobb tiszteletét és becsülését kapja. ... Végezetül idézem egy magas rangú katonának

a becsületről mondott következő szavait: 'A legmagasabb becsület a hazáért élni, dolgozni és ha kell, érte életünket feláldozni!'

(*Magyar Katonai Közlöny, 1909. III. füzet, 251–256. oldal.*)

A KATONATISZT MINT NÉPNEVELŐ

„Schwartner Árpád honvéd százados⁷ okl. tanárnak a soproni 'Pedagógiai Társaság'-ban tartott előadása.

...A nép maga sejtí, a néppel szakadatlan érintkezésben álló férfiak érzik, a különféle vállalatok, gyárak és mezőgazdaságok pedig tudják, hogy a katonai szolgálat az élet iskolája, hogy a kiszolgált katona modora, beszédje, viselkedése más, mint azé, aki az egyenruhát nem viselte, aki a tisztí alakító kezein nem ment keresztül. ...

Hogy a katonai nevelés még sem lehet olyan rossz, mint azt némelyek állítják, azt számtalan atya kijelentéséből is tudhatjuk, akit a jó lsten rakoncátlan, vagy pedig tehetséges, de lusta, hanyag fiúgyermekkel ajándékozott meg.

Az ilyen fiú sok gondot okoz az atyának, aki végre megújítja a középsikolai tanároknál való kilincselést és könyörgést, a fiúnak az egyik intézetből a másikba való cipelését, maga elé állítja a gyereket és kimondja az utolsó szentenciát: 'Fiam, katonának adlak, ott majd embert faragnak belőled!' És ezeknek az atyáknak csak kevés százaléka téved e végső elhatározásában. A katonai nevelés a legtöbb esetben tényleg megvalósítja az atya utolsó reményét

és a fiúból embert nevel, aki talán nemcsak mint katona, de mint nyilvános pályán szereplő egyén is derekasan megállja a helyét. ...

Nagyot változtatott a tiszt és közlegény között volt viszonyon az általános védkötelezettség életbeléptetése.

Manapság, amikor minden fegyverfogható honpolgár a haza iránti kötelezettségét fegyverrel is köteles leróni, a tisztí hivatás is megváltozott.

Modern szabályzataink már nemcsak képzésről és oktatásról, hanem nevelésről is beszélnek, fősúlyt vetve arra, hogy minden fegyverfogató ember öntevékenységre nevelendő. ...

A tisztí fogalom sajtáságos értéke nemcsak a háborúra való előkészítés feladatában nyilvánul, hanem főleg társadalomgazdasági tekintetben érvényesül, amidőn a nyers fiatal néperőt alakilag és tartalmilag egész férfiakká változtatja át. ...

Mint a közember, úgy a katonatiszt is ma már a nép kebeléből eredt, csupán a körülmények, szüleinek életviszonyai emelték őt tisztí rangra. Ő és alárendeltjei között ma már nem táton az az áthidalhatatlan űr, amely régente a feudális tisztelet és a jobbágy népeségből toborzott közembert egymástól elválasztotta. A modern tisztí tudja, hogy a hadsereg ereje a nép szívében gyökerezik, tudja, hogy a hadsereg csak akkor lesz valóban hatalmas és az ellenségre félelmetes, ha a nép testben és erkölcsben ép és egészséges, ha uralkodóját és hazáját szereti és szentesített törvényeit tiszteli."

(*Magyar Katonai Közlöny, 1914. VI-VII. füzet 564–579. oldal.*)

Írta, válogatta és jegyzetekkel ellátta:

Dr. Szakály Sándor

Illusztrációk: archív fotók

¹ Pacor Vilmos, karstenfelsi és hegyaljai (Bártfa, 1841. május 22–1922. október 5.). Hivatásos katonatiszt, legmagasabb rendfokozata altábornagy (1899. május 1.) A császári királyi haderőben szolgált, majd 1873-tól a magyar királyi honvédségben. Az írás megjelenése idején a Ludovika Akadémia előkészítő tanfolyam parancsnoka.

² Hazai (Kohn) Samu, báró (1912-től), (Rimaszombat, 1851. december 26 – Budapest, 1942. február 10.) Közhonvéd, majd hivatásos katonatiszt, legmagasabb rendfokozata vezérezredes (1917. augusztus 11.) Honvédelmi miniszter: 1910. január 17–1917. február 19. Az osztrák–magyar fegyveres erő pótlásügyi főnöke: 1917. február 19–1918. november 5.

³ Kratochvil Károly, szentkereszthegyi (Brünn, 1869. december 13. – Budapest, 1946. szeptember 19.) Hivatásos katonatiszt, legmagasabb rendfokozata altábornagy (1923. január 1.) A cikk írásakor százados és a Ludovika Akadémia harcászati-, hadijáték- és hadtörténelem-tanára.

⁴ Jekelfalussy Lajos, jekel- és margitfalvi (Szacsúr, 1848. október 1. – Lontó, 1911. július 22.) Közhonvéd, majd hivatásos katonatiszt, legmagasabb rendfokozata gyalogsági tábornok (1908). Honvédelmi miniszter: 1906. április 14. – 1910. január 17.

⁵ Pilch Jenő (Pécs, 1872. május 29. – Budapest, 1937. szeptember 12.) Hivatásos katonatiszt, legmagasabb rendfokozata ezredes (1921). Hadtörténész, katonai szakíró, a Magyar Tudományos Akadémia levelező (1918), majd rendes tagja (1935). Cikke írásakor a magyar királyi pécsi honvéd hadapródiskola tanára.

⁶ Schubert József, nemes schwertenaus (Komárom, 1873. augusztus 11. –?), hivatásos katonatiszt. Legmagasabb rendfokozata ezredes (1920. október 2.) Szolgált a közös haderőben, majd 1904-től a magyar királyi honvédségben. A magyar királyi nagyváradi honvéd hadapródiskolában tanárként működött az 1910-es években. 1922. május 1-jével került nyugállományba.

⁷ Schwartner (Börkey) Árpád (Nyíregyháza, 1868. november 6. –?), tartalékos, majd hivatásos katonatiszt. 1890. november 1-jétől a közös haderőben, majd 1904. december 1-jétől a soproni magyar királyi 18. honvéd gyalogezredben szolgált mint hivatásos katonatiszt. Legmagasabb – ismert – rendfokozata őrnagy (1914. augusztus 1.). 1905. szeptember 20-tól 1913-ig a Ludovika Akadémián tanárjelölt, majd tanár. Tanított francia és német nyelvet valamint katonai irálytant.

* elnyel, felszív, megköt.

Matthaeidesz Konrád:

HOL SÍRJAINK DOMBORULNAK...

Nagy érdeklődéssel olvastam Tóth Zsolt „Bukowna (Bukivna) hősei és a magyar királyi 49. honvéd gyalogezred” című kiváló tanulmányát a Honvédségi Szemle 2011/1. számában, amelyben a szerző, a hadisírgondozás általános kérdései mellett részletesen beszámol a második világháború idején elhunyt magyar hősi áldozatok tömegsírijának szakszerű feltárásáról. Jómagam újságíróként, szerkesztő-riporterként évtizedek óta foglalkozom a honvédség történetével, múltjával, a katonahagyományok ápolásával, a csatatereken odaveszett magyar katonák emlékének őrzésével. Mintegy száz helység temetőjében jártam, tudósítottam a fellelhető és az eltűnt magyar és idegen katonasírokról. Jelen írásom egyfajta szubjektív reflexió a hadisírgondozás témájával kapcsolatban.

„Évekkel ezelőtt a Hargitán, a nagy székeley havason utaztam keresztül.(...) S amikor lassan kapaszkodtunk fölfelé, egyszer csak egy sírdombot pillantok meg, korhadt fakereszttel. Azután egy másik sírdomb, harmadik sír...negyedik sír ...keresztel vagy a nélkül... A kocsi megemeli kalapját.

– Micsoda sírok ezek?

– Honvédsírok.

– Kik vannak alattuk eltemetve?

– Ki tudná a nevüket megmondani? Negyven esztendeje annak, uram. Elestek a forradalomban. Isten nyugosztalja meg őket haló porukban.

– Ámen.

Hallgatagon haladtunk odább, a vadvirágos sírok elmaradtak.

... És amikor Branyiszko csúcsán átkeltem, megint csak ott láttam a vadvirágos, elhagyott, besüppedt sírokat, korhadt, félredőlt fakereszttel... A fuvaros megemelte süvegét és keresztet vetve magára, imádkozott az ismeretlen halottakért...”

A fenti sorokat 1899. február 17-én vetette papírra Rákosi Viktor, a kor neves, a nemzet múltját őrző írója. Bő száz esztendőt forgott az idő kereké. Azok a fakeresztek rég elkorhadtak, a hantok eltűntek, de a magyar sors sajnos újabb és újabb sírokkal sérti fel az anyaföldet, hogy aztán ezek az új sírok is az előzőek sorsára jussanak. A magyar katonasírok története végigkíséri hadtörténetünket, csak nem nagyon beszélünk róla... A háborúk, a csaták történetét őrzi az emlékezet, míg a résztvevő, hősi halált halt ember emléke lassan elhalványul. Pedig lenne, kellene mire emlékeznünk.

Már a honfoglalás korából maradtak fenn katonasírok, ilyen a Przemysl múzeumában kiállított honfoglaló vitéz, aki lovával, fegyverzetével együtt került annak idején a sírgödörbe. Muhi, Mohács tömegsíriait napjainkban is kutatják. Hol vannak hadvezéreink, királyaink csontjai? Királysíriaink és hadvezéreink nyughelyei zömmel a törökök dúlása idején megsemmisültek.

Hol vannak a szabadságharc hőseinek sírjai? Az eltelt több mint másfél évszázad alatt nem volt olyan rendszer, amely ne tűzte volna zászlajára a szabadságharcot, mely ne nevezte volna ki önmagát a szabadságharc örökös-

sének. A szabadságharc hőseinek sírjai mégis eltűntek. Igaz, elődeink úgy tudták, hogy ismerik a sírok pontos helyét. A vélt nyugvóhelyen emlékművet is állítottak és megemlékezéseket tartottak, egészen 1932-ig. Az aradi vársáncnál főbe lőtt vértanúk földi maradványait csak évtizedek múltán lelték meg, majd exhumálták, és adták meg a hamvoknak a végtisztességet. Az akasztottak földi maradványainak megtalálását pedig a Maros folyó áradását megszorító gát építésének köszönhetjük, még pedig akkor, amikor a területet már Romániához csatolták. Ha esetleg „48-as honvéd” feliratú sírkövet látunk, az a szabadságharcot túlélő, öregkorban elhunyt férfiú hamvait takarja.

Az 1800-as években a polgári temetőkhöz csatlakozó területeket jelölték ki katonatemetőül, ilyen volt a Vizivárosi temető is. A főváros lélekszámának növekedése folytán új sírkertekre volt szükség, így jött létre a Farkasréti, a Fiumei úti, a Rákoskeresztúri temető, külön katonai parcellával. Ma már a főváros részét képező, a múltban még külön helységként működő településeken, így Kispesten, Újpesten nem jelölték ki külön katonai temetőt. Több városban, főleg ahol nagyobb helyőrség állomásozott, viszont igen (Székesfehérvár, Nagyvárad). Az első világháború kitöréséig szörványosak voltak a temetések, a harcok terjedésével viszont megnőtt az áldozatok, így a temetések száma is. Hazánk területét sem kímélték a harcok (lásd erdélyi hadszíntér), és a hadikórházakba hazaszállított, elhunyt katonákat is itthon temették el. Az akkori katonai vezetés rendelete értelmében bárhol halt hősi halált a magyar katona, állami költségen a Rákoskeresztúri temetőben helyezhették örök nyugalomra. Sok család élt ezzel e lehetőséggel, így a katonai

KATONASÍROK KERESZTTEL, ROHAMSISAKKAL

KATONASÍROK A RÁKOSKERESZTÚRI HŐSI TEMETŐBEN

temető területét folyamatosan növelték. Szólni kell az egyedi hazahozatalokról is, sok család lovas, sőt ökrös szekéren hozta haza távolban elhunyt fiát, hogy szülőhelyén temethessék el.

A háború folyamán több nemzet fia került magyar hadifogságba, hatalmas hadifogoly-táborokat alakítottak ki, ahol járványok tizedelték a katonákat. Esztergomban például, a Strázsa-hegy térségében, öt hadifogolytábor tart számon az emlékezet, amelyekben zömmel orosz foglyokat őriztek. A sors fintora, hogy az 1945-ig gondozott terület később a Vörös Hadsereg egyik hatalmas gyakorlótere lett, ők tüntették el, egy-két síremléket kivéve, elődeik sírhantjait.

Ez idő tájt már – „a halott katona már nem ellenség” elv alapján – alakították és gondozták a katonai temetőket, így az olasz temetőket is; közülük a legnagyobb napjainkban is megtalálható Rákoskeresztúron. A galíciai fronton harcoló törökök közül sok sebesült halt meg a magyar fővárosban, hamaikat külön parcellában találjuk a Rákoskeresztúri temetőben.

Az első világháború idején majd' azonos területen folyt az öldöklő küzdelem. Elődeink sírhantjait így a mai Olaszország, Lengyelország gondozott katonai temetőiben találjuk. Doberdó vagy Galícia térségében járva így gyakorta tűnik elő magyar nevű sírkeresztekkel egy-egy hősi temető.

Az első világháborút lezáró trianoni békediktátum megcsonkította hazánkat, leszerelte a magyar véderőt. A nemzet azonban fontosnak tartotta volt katonái emlékének ápolását. A világháborút követő időszokban törvény írta elő az emlékművek állítását. A települések az elesettek nevének feltüntetésével sorra emeltek világháborús emlékműveket. A sírokról sem feledkeztek meg, ennek példája a Rákoskeresztúri temető. A már említett hazahozatali lehetőséggel sok család élt, így mintegy 25-35 ezer katonát helyeztek örök nyugalomra a Rákoskeresztúri sírkertben. Horthy Miklós, e területen is bizonyította katonavoltát, a hősöknek kijáró tisztelet megadását: a honvédség az ország szerény anyagi lehetőségei ellenére térparancsnokságot, kertészetet hozott létre

a temetőben, egységes síremlékeket helyeztetett el. A gondozott területen szobrok, emlékművek fogadták a látogatók tömegét. Az ország főméltóságai visszatérően tiszteletet adtak az ott nyugvóknak. A hazánkba látogató magas rangú katonák, civilek programjává vált a temetőben történő koszorúzás.

Aztán újabb katonatemetők kerültek a térképre... Két évtized sem telt el Trianon, Versailles óta, és máris dörögtek a fegyverek. A Magyar Királyi Honvédség első nagy vesztesége az ejtőernyősök veszprémi tragédiája volt, amely mélységesen megrázta az országot; ennek megfelelő volt a végső tiszteletadás is.

A háború elején a szövetséges csapatok, így a magyar egységek gyors ütemben törtek előre. A harcok során elhunytakat európai módon temették el, pontosan megjelölve a végső nyughelyet, keresztet állítva a sírhalomra, feltüntetve azon az ott nyugó nevét. A temetésről, annak helyéről pontos azonosítást küldtek a Honvédelmi Minisztériumnak.

A Vörös Hadsereg 1943 januárjában támadásba lendült, és – a szörványos ellenlökéseket leszámítva – győztesen vonult Budapestig, Berlinig. Az előnyomulók, egészségi okokból földelték el a saját halottaikat és az ellenséges áldozatokat, alig törődve az azonosítással, nagyobb figyelmet csak a főtisztekre és a magasabb kizárólagos részesültekre fordítottak. A hazánk területén folyó küzdelemre is ez volt a jellemző, azon kivétellel, hogy az adott helység lakói gyakorta temették el a terület védelmében elhunyt magyar katonát. A nevek megállapítása nehéz volt, hiszen általában mindenkiből kifosztva maradtak haláluk helyén a holttestek.

Aztán a fegyverek elhallgattak, a sírok pedig ott maradtak... Az új rend ideológiailag osztályozta a katonasírokat, a magyar katonát fasisztának kiáltotta ki. Közép-Európa legnagyobb katonatemetője, a már említett Rákoskeresztúri sírkert területén átfutott a front. A sírok elhanyagolása, sőt eltüntetése lett a jellemző. A háborút követően megszüntették a sírkertben a katonai jelenléteket, a temető élére megbízható kádert neveztek ki. A sírokon lévő rohamsisakokat, fémszobrokat begyűjtötték, majd megkezdtek a sírhantok eltüntetését. A terület szeméttárolóvá vált.

Aztán, mint minden területen, itt is az üzlet lett az úr. Mivel a magyar hősi temető kedvező helyen terült el, közel a bejárathoz, elkezdtek a sírhelyeket újraértékesíteni. Ismereteim szerint exhumálás nem történt, így elődeink földi maradványai egy új sír vagy a kialakított út alá

ELSŐ VILÁGHÁBORÚS
MAGYAR KATONÁK
VÉGSŐ NYUGHELYE
SZICÍLIÁBAN

kerültek. (Talán illő lenne, ha egy illetékes hivatalból érdeklődne, történt-e ott exhumálás?) A Vizivárosi temető területén Farkas Mihály két épületet is felhúztatott. Az ott dolgozók egyszerű kereszttel emlékeznek a földben nyugvókra. A Farkasréti temető területén hosszú ideig állt az arcvonal – a közdelem golyó ütötte nyomai ma is láthatóak a szobrokon, a síremlékeken. A katonai részen, az idő múltán rátemetések történtek; csak néhány reprezentatív síremlék emlékeztet a katonai múltra. Horthy Miklós szárnysegéde, Tost Gyula sírját Boross Péter, a NKEM elnöke levédette. Bertalan Árpád – az ejtőernyősök parancsnoka – nyughelyét családja, megelőzve a sír megszüntetését, a felső temető egyik eldugott parcellájába helyezte át. E sír a rendszerváltás után a magyar ejtőernyősök emlékművévé vált, rendben tartják,

koszorúzzák – ennek ellenére csak hosszú keresgélés után lehet fel.

A háborút követően általánosan elmondható, hogy a katonasírokat „központilag” nem gondozták. Esetenként az adott település vezetése, az egyház vagy magánszemélyek évente rendbe hozták a sírokat, netán virágot ültettek rájuk. „Hivatalból” hosszú időn át csak a győztesek sírjait gondozták, évente két alkalommal meg is koszorúzták. Néhány helység kivételével – pl. Makó, Jászberény – a katonatemetők pusztulásra ítéltettek. Több sírt áthelyeztek a Rákoskeresztúron kialakított szovjet katonatemetőbe. Számos szovjet sírt találunk a Kerepesi úti temetőben is, a katonák többsége 1956-ban hunyt el.

Az elmúlt két évtizedben új folyamat indult el a hazánkban eltemetett magyar hősi halottak sírjának gondozásában. Egyre több településen kutatják, hozzák rendbe a még fellelhető katonasírokat; Kaposvár, Székesfehérvár, Szolnok, Szeged, Ostffyasszonyfa, kisebb-nagyobb helységek igyekeznek pótolni a lehetetlent. Az idegen katonák sírjainál is van változás. Az Egyesült Királyság, az Egyesült Államok saját anyagi ráfordítással tartja rendben a sírkerteket – az amerikaiak annak ellenére, hogy a Budaörsi úti temetőkertből már 1945/46 időszakában exhumálták a holttesteket. Rákoskeresztúron román katonai temetőt alakítottak ki. A németek szerte a világon, így hazánkban is saját költségen ápolják a katonasírokat. Érdemes megemlíteni, hogy Rákoskeresztúron a háborút követően külön parcellájuk volt a német katonáknak, a sírokon nevet, rendfokozatot feltüntető fémtáblákkal. Először a rendfokozatot csiszolták le, majd a neveket. Napjainkban több úgynevezett német központi temető van hazánkban, a Rákoskeresztúron nyugvókat az újonnan alakított Budaörsi német katonai temetőbe temették át.

Magyar katonasírokat Európa-szerte találunk. A legtöbb magyar a fő hadművelési területen, a hajdani Szovjetunióban a harcatereken vagy fogságban vesztette életét. A háborút követően a temetők jó része megszűnt, az egykori Szovjetunióban nemigen illett a magyar hősi halottakról szólni. A rendszerváltást követően a magyar kormányok tekintélyes összeget biz-

A KÖZPONTI HŐSI TEMETŐ A DON-KANYARBAN

tosítottak az orosz területen lévő magyar sírok rendbehozatalára. Az Európában általánosan elfogadott egységes síremlékekkel, jelzésekkel ellentétben, több változatban állítottak emlékműveket. Az orosz hadifogoly-temetőknél hét különböző típusú emlékművet terveztek, amelyek közül az orosz fél választotta ki az adott környezethez illőt (például erdőben lévő temetőbe szikladarabot idéző emlékművet állítottak). A magyar félnek egyetértő, jóváhagyó szerepe volt e folyamatban. Általánossá vált a kopjafaállítás, amely többnyire egyéni kezdeményezésre valósult meg. (Mint ismert, a kopjafa a székelység sírjele, az elhunyt életét bemutató faragás. Szerke az országban állítottak kopjafa néven emlegetett faragott faoszlopot.)

A NYERGES-TETŐN 1849-BEN ELESETT SZÉKELY HONVÉDEK EMLÉKHELYE

Tőlünk északra, nyugatra is számtalan magyar katonasír található. Németországban ezeket a többi katonasírral együtt, azonos módon gondozzák. Külön temető nincs, de például Pockingban elkülönített temetőrészben nyugodnak a magyarok. A megbékélést példázza a München mellett lévő, az angol légierő pilótái temetőjének emlékkönyvében szereplő bejegyzés. „Ti Düsseldorfban megöltétek a családomat, de én megbocsátok nektek. Legyen béke!” A csehországi Zlatnykorunban 1945. május 8-án a már hosszú hetek óta ott megbúvó magyar egység vezetőjét a lakosok rávették, támadja meg a menekülő németeket. Megtette; rövid időn belül felszámolták a ma-

roknyi magyart. (Az más kérdés, hogy volt-e értelme a háború utolsó perceiben a támadásnak.) A magyarok sírjánál minden évforduló alkalmából megemlékezést tartanak a helyiek.

Gallipoli a török hősiesség példájává vált, ahol magyar katonák is küzdöttek a támadó angol, francia erők ellen. A félsziget számtalan temetőjében találunk gondozott magyar sírt, pedig annak majd száz esztendeje, hogy távol hazájuktól, hősi halált haltak.

A katonasírok kutatásában, ápolásában az elmúlt 20 év jelentős változást hozott, fiatal történészek kutatják a sírokat, publikálnak újabb és újabb kutatási eredményeket, a szovjet levéltárak is megnyitottak – csak éppen a hozzátartozók, érdeklődők száma csökken az idő múlásával.

A témával foglalkozó újságíróként nagyon lényegesnek tartom a civil összefogást. A Rákoskeresztúri temetőben megsemmisített 25-35 ezer magyar katonasírra például egy néző hívta fel az MTV Aranyfűst című műsora szerkesztőinek figyelmét. Ennek köszönhető, hogy a Nemzeti Emlékhely és Kegyeleti Bizottság emlékművet állíttatott, amelynél minden évben, a hősök napján katonai tiszteletadásra kerül sor. Nagyon szép példája az adakozásnak, hogy Szunai Miklós vállalkozó 45 ezer eurós költséggel támogatta az ukrainai Brjanka katonatemetőjét. (Jómagam egy jó évvel az avatás után jártam ott. Sajnálattal kellett ta-

pasztalnom, hogy a temető állapota romlik, porlad a kerítés, fakulnak az aranybetűk...) Az elmúlt időben a HM sokat tett az orosz területen lévő magyar katonasírokért; központi temetőket alakítottak ki, a meglévő végső nyughelyek gondozásának anyagi háttere biztosított.

Az előző kormányzati ciklusban az Országgyűlés elnöke, társadalmi kezdeményezésre, tárcaközi bizottságot hívott életre a hazánk területén lévő katonasírok gondozása érdekében. A bizottság ülésein anyagi, finanszírozási kérdések is felmerültek. Voltak, akik elfogadhatatlannak tartották, hogy maguk a helységek tartsák rendbe a katonasírokat. Véleményem szerint ez a mentalitás aligha fogadható el, nem életszerű, hogy 4-5 vagy netán tíz katonasírt egy település ne tudjon gondozni. E sorok írója Gömörpanyiton élte gyermekéveit. Ott 1919-ben tíz magyar vöröskatonát vesztette életét, a falu ápolta, gondozta a sírokat a magyarok kitelepítéséig. Utána vörös csillagos műkő került a sírokra, bizonyítva az internacionalizmus jelentőségét. (Azóta sajnos a sírok elhanyagoltak.)

Meggyőződésem, hogy a mostani kormányzati ciklusban további előrelépés történik e területen. Biztos vagyok benne, hogy nemzeti kormány fontosnak tartja a katonasírok gondozását. A javasolt tanterv szerint diákjaink közösségi munkát végeznek majd ezen a területen, és a közhasznú munkának is része lehet a katonatemetők, sírok gondozása. A munka szakmai segítése terén komoly szerepe van/lehet a HM Társadalmi Kapcsolatok és Hadisírgondozó Hivatalnak, amelynek maroknyi csapata elhivatottan és szakszerűen foglalkozik a hadisír-kutatással és -gondozással.

Minden elképzelés megvalósítható a katonasír-gondozás területén, csak akarni kell. Természetesen nem a bürokrácia növelésével, jelentések gyártásával, megvalósíthatatlan, irreális elképzelésekkel. Elfogadhatatlan az is, ha pénzühiányra hivatkozva nem végzik el a katonasírok gondozását. Német diákok, katonák jönnek évente gondozni a német sírokat (a ma is hatályos német-magyar hadisírgondozó megállapodás szerint a saját temetőiket a németek ápolják). Mi miért nem oldjuk meg hasonló módon a katonasírok gondozását? Gyermekeinket a jövő érdekében célszerű a múlt iránti tiszteletre nevelni, s ennek egyik kézzelfogható példája a múltat idéző katonasírok gondozása lehet.

Gondolataimat Rákosi Viktor szavaival zárom: „Isten nyugosztalja meg őket haló porukban. Ámen.”

Fotó: a szerző felvételei

Győr Béla alezredes:

AZ ELSŐ MAGYAR HONVÉD SPORTEGYESÜLETEK MEGALAKULÁSA, AZ 1945 ELŐTTI HONVÉDSPORT

Az elmúlt század sporttörténetében meghatározó szerepe volt az olimpiai mozgalomnak. Emellett a tömegsportok világméretű elterjedésének lehettünk tanúi. A szabadidő mozgással történő kitöltése a világ országaiban beépült az emberek millióinak életformájába. Ennek meghonosításában nagy szerepet játszottak Magyarországon a honvéd sportegyesületek. A konkrét történeti áttekintéshez a múlt század elejéig kell visszanyúlnunk.

HONVÉD SPORTEGYESÜLETEK ALAKULÁSA

A korra jellemző egyesülési folyamat természetes következménye volt a tisztakademiákon szerveződött egyesületek létrejötté, így a Ludovika Akadémia SE (LASE) is. A Ludovika Akadémia Sport Egyesület, a Magyar Királyi Honvéd Ludovika Akadémia ifjúságának sportalakulata. 1920 februárjában alakult. Az egyesületben gyakorolt sportágak: atlétika, evezés, céllövészet, torna, úszás, lovaglás és vívás. Tagja a megalakulása után a Magyar Atlétikai, a Magyar Evezős, Magyar Országos Céllövő, a Magyar Úszó és a Magyar Vívó Szövetségnek, valamint a Magyar Országos Torna Egyletnek. A IX. kerület, Üllői út 80. szám alatti sporttelepe az atlétika minden ágának gyakorlására alkalmas volt. Korszerű uszodája, modern vívóterme, tornaterme, fe-

A szervezett honvéd sportegyesületi rendszer kiépülése, az igazi honvédsport megjelenése a helyőrségekben a második világháború utáni időszakra tehető. A mérföldkő 1949-ben a honvédség reprezentatív sportegyesülete, a Budapesti Honvéd Sportegyesület létrehozása volt. A második világháború előtt is történtek kísérletek az erők egyesítésére, a helyőrségekben a szervezett honvédsport meghonosítására. Ez adott igazi alapot az elmúlt több mint hatvan év eredményes honvédsportjának, ezért is érdemes áttekinteni a múlt század első felének ez irányú történéseit.

dett lovardája és tenispályája volt az egyesületnek. Az egyesület titkára hosszú ideig Zirczy (Gfeller) Antal főhadnagy, aki maga is olimpiai résztvevő volt. Már az első évektől kezdve komoly eredményeket értek el a LASE sportolói az országos versenyeken.

Ugyancsak 1920-ban alakult meg a hadseregnek és a katonáknak köszönhetően a Magyar Királyi Honvéd Vívó és Testnevelő Tanfolyam. Mivel Magyarországon a vívómesterképzés nem volt rendezve, a megalakult tanfolyam célja nem lehetett más, mint az okleveles katonai sporttanárok és sportoktatók képzése. A hadsereg első sportiskolája parancsnokának Berti László alezredest neveztek ki. Gellér Alfréddal és Kamilly Frigyesssel együtt nagyon nehéz körülmények között alapították meg az intézményt. Előtte mindhárman a Bécsújhelyi Katonai Vívó és Tornatanári Intézetnél működtek. Az egykori Monarchiában egyedül ebben

A MAGYAR KIRÁLYI HONVÉD VÍVÓ ÉS TESTNEVELÉSI TANFOLYAM HALLGATÓI (1920 – 1921)

a katonai iskolában képeztek kiváló mestereket. A tanfolyam két évig működött, ez idő alatt 15 tiszt és 15 altiszt végzett az intézményben. A trianoni békeszerződés határozatai miatt sajnos feloszlatták az iskolát.

Ezután három év kényszerszünet következett. 1925. május 1-jén alakították meg a Toldi Miklós Sporttanár- és Vívómesterképző Intézetet. Ez az intézmény is nagyszzerű mestereket képzett vívósportunknak. Első parancsnoka Rády József huszár ezredes volt. A vezető mesterei törvívásban Gellér Alfréd, kardban pedig Borsody László voltak. Az intézményben a mesterképzés két évig tartott. A tanfolyamra hivatásos tiszteket és tiszthelyetteseket vezényeltek. A magyar vívósport sokat köszönhet a jól szervezett, vezetett és magas színvonalon oktató intézetnek. Jól felkészült vívómesteri gárda került ki innen, és sok ver-

senyözött itt alapozta meg a tudását. Csodálatos vívók kerültek ki az intézetből. Hogy csak a legjobbakat említsük. A tisztek közül: Az olimpiai bajnok Tersztyánszky Ödön, Nagy Ernő, Piller-Jekelfalussy György, Berczelly Tibor, Kovács Pál, Papp Bertalan, és a többi olimpikon, Kalniczky Gusztáv, Hátszegi József, Hátszegi Ottó, Maszlay Lajos, Zirczy Antal, Székelyhid Tibor. Az altisztek közül: Somos Béla, Vass Imre, Balogh Béla, Beke Zoltán, Hollós Endre, Szabó Pál, Magyar Ferenc, Dánosi István. Az intézmény első székhelye a Mária Terézia laktanya volt az Üllői úton, a laktanya Liliom utcai szárnyában. 1926-ban áthelyezték a Szabolcs utcába, majd 1932. március 1-jén a végleges helyére, az egykori Laudon laktanyába, a IX. kerületbe, a Gubacsi és a Timót utca sarkára. A parancsnoka Novakovics Béla ezredes volt ekkor. A tisztek és altisztek bent laktak az intézményben, és órarend szerint tanulták a különböző tantárgyakat. Ekkor került a tantárgyak közé a párbajtőrvívás is, amit az olasz Eduardo Ajamo oktatott. Az intézmény 1944 szeptemberéig működött ezen a helyen. A háború miatt kitelepült Balatonlellére. Ekkor Somfay Elemér ezredes volt a parancsnoka.

A HONVÉDSPORT ALAPJAI

Fontos szerepet játszott a két világháború között a katonai kiképzésben és a katonai sportban a leventemozgalom, amely magyar ifjúsági szervezet volt a két világháború között. A testnevelésről szóló 1921. LIII. tc., illetve annak végrehajtási utasítása (9000/1921. VKM sz.) hozta létre. A hazafias nevelést, a területrevízió gondolatának ápolását hangsúlyozta, és egyúttal formai jellegű katonai előképzést adott. Alapot nyújtott ehhez a trianoni békeszerződés, amely az általános hadkötelezettséget is tiltotta. Az 1921-es törvény értelmében minden ifjú 12 éves kortól 21 éves koráig – ha nem járt rendszeres testnevelést nyújtó iskolába – köteles volt leventefoglalkozásokon (heti 2, 3, 4 óra) megjelenni. A mulasztókat fegyelmissel, szüleit pénzbürral büntették. A népművelés eszközeivel (előadás, műsoros est, énekar, zenekar) is propagálta céljait. Kötelező volt, vakfegyelmet kívánó tényleges tisztjei miatt általában nem volt kedvelt intézmény. A harmincas évek második felétől valóságos katonai kiképzése a háborús készülődés folyamatába kapcsolódott. Az 1939. évi II. törvény a leventemozgalom kiterjesztette az egész ifjúságra, önkéntes alapon a 10–19 éves leányokra is. Az Ideiglenes Nemzeti Kormány 1945-ben felszámolta.

Az alábbi négy honvéd sportegyesület találtam a harmincas évekből adattárakban.

A Magyar Királyi Honvédhuszártisztek Lovassport Egyesülete, amely a Magyar Lovassport Egyesületek Országos Szövetsége tag-egyesülete. Titkára Makay István, a címe: X. kerület, Kerepesi út 41. volt.

A Magyar Királyi Honvédtisztek Országos Tiszti Tudományos és Kaszinó Egyesület Vívó Klubja (OTTKE), amely a Magyar Vívó Szövetség tagja. A klub palotája és vívóterme a IV. kerület, Váci utca 38. szám alatt az I. emeleten, az egyesület titkára pedig Oláh János volt.

A Nagykanizsai Zrínyi Torna Egylet, amely 1920-ban alakult, és tagja volt a Magyar Atlétikai, a Magyar Labdarúgó, a Magyar Lawn Tennis és a Magyar Vívó Szövetségnek. Az egylet titkára Kabdebó János főhadnagy volt.

A Tüzértisztek Lovassport Egyesülete, amely tagja volt a Magyar Lovassport Egyesületek Országos Szövetségének (MLEOSZ). Titkára vitéz Klenóczky Aurél, az egyesület székhelye Budapesten, a IV. kerület, Veres Pálné utca 1. szám alatt volt. Érdekesség, hogy a MLEOSZ-nak az elnöke vitéz Horthy István lovassági tábornok (a kormányzó legidősebb bátyja), ügyvezető-alelnöke pedig balásfalvi Kiss Ferenc tábornok volt.

KATONÁK MINT SPORTVEZETŐK

A hivatásos katonák közül a húszas évek kezdetétől többen komoly pozíciókat töltöttek be a magyar sportvezetésben. Az Országos Testnevelési Tanács tisztikarának tagja volt Konek Emil nyugalmazott ellentengernagy, Berti László ezredes, Bélydy Alajos őrnagy, Molnár Dezső nyugállományú altábornagy és Rády József huszár alezredes.

Konek Emil nyugalmazott altengernagy az Országos Testnevelési Tanács (OTT) társelnöke és az iskolán kívüli ifjúság (Levente) szakbizottság elnöke volt. 1870-ben született Grazban, középiskolai tanulmányait Győrben végezte. A fiúmei Császári Királyi Haditengerészeti Akadémián végzett. A ranglétrát végigjárva jutott el az altengernagy rendfokozatig.

Részt vett az első világháború harcaiban. Számos katonai kitüntetés birtokosa.

Bélydy Alajos őrnagy 1889-ben született Budapesten. Középiskoláit Budapesten végezte. 1907-ben diplomázott a Wiener-Neustadti Katonai Akadémián. Mint százados vett részt az első világháborúban a szerb, a román és az orosz harctéren. 1920-tól tagja az OTT-nek, és alelnöke a Magyar Úszó Szövetségnek.

Molnár Dezső nyugállományú altábornagy 1865-ben született Csáktornyán. A katonai sport érdekében 1901-től tevékenykedett. Evezős, tőr- és kardvívó. Szolgált Pécsen, Besztercebányán és Lugoson, ahol ő alapozta meg a katonai tiszti és legénységi sportot. 1912 nyarán megrendezte a hadsereg berkeiben az első nagy országos atlétikai versenyt és az első tiszti és legénységi pentatlon versenyt. A Magyar Atlétikai Szövetség társelnöke, a szövetség propagandaosztályának elnöke. A Budapesti Torna Club (BTC) elnöke és tagja a Magyar Olimpiai Bizottságnak.

Berti László ezredes két olimpián képviselte a magyar színeket vívásban. 1912-ben, Stockholmban tagja volt az olimpiai bajnok kardcsapatnak. Ludovika Akadémiát végzett, később az akadémia testnevelés- és sporttanára, a Ludovika Akadémia SE megalakítója. Elővülhetetlen érdemeket szerzett a tisztjelöltek, majd a Testnevelési Főiskolán a tanárjelöltek vívóoktatásában.

Rády József huszár alezredes szintén két olimpián vett részt vívóként. 1928-ban, Amszterdamban tagja volt az olimpiai bajnok kardcsapatnak. A párbajtőrvívás meghonosításában úttörőszerepet játszott. Katonai tehetségét és tudását később tábornoki rendfokozattal ismerték el. Olimpikonjaink közül egyedül ő érdemelte ki ezt aktív tisztként.

A hivatásos katonák fontos szerepet és tisztségeket töltöttek be a Magyar Országos Véderő Egyesületeknél (MOVE). A MOVE 1918-ban alakult, félkatonai tömegszervezet volt. Az összes sportalakulata autonóm hatáskörrel rendelkezett az ország területén. 1944 elején 144 főkegységgel rendelkezett, melyek egyenként átlagosan 200 tagot számláltak. Csaknem mindegyikhez tartoztak fiatalokat tömörítő lóvészklubok. A MOVE-alakulatok a sport minden ágával foglalkoztak és közvetlenül az illetékes sportszövetségek irányítása alatt álltak. Egyesületei voltak az ország 35 helységében. Nagyon sok helyen katona volt az egyesület elnöke vagy titkára, és sokan vállaltak különböző pozíciókat a helyi vezetésben. Az országos központban, a VI. kerület Podmaniczky utca 45. szám alatt, az igazgatói teendőket Petróczy István nyugalmazott repülőezredes látta el.

SIKERES KATONASPORTOLÓK

A legjobb honvédtiszt sportolók, főként a vívók, a hadügyminisztérium mesterkedésének köszönhetően, nem vehettek részt a közös hadsereg idejében több olimpián. Vívóink, közülük is a kardcsapatunk ennek ellenére maga mögé utasította a világot. A tisztek, köztük az

olimpikonok is, 1924-ig döntő többségében polgári egyesületek, elsősorban a Margitszigeti Atlétikai Club (MAC) tagjai voltak. 1924 nyarán Somogyi Endre vezérkari ezredes (később altábornagy) tett javaslatot a honvédelmi miniszternek a tisztán katonai klubok létrehozására. Így indokolt: „A tisztek így, mint egy egyesület tagjai léphetnének fel, és megte-remhetnek a tisztikar elsőségét.”

A javaslat meghallgatásra talált, és többek között Berti László ezredes, Schenker Zoltán alezredes, valamint Tersztyánszky Ödön őrnagy bábáskodása mellett 1924 őszén megalakult az Országos Tiszti Kaszinó Vívó Clubja

szerveztek. Az elnevezés nem takarta pontosan a benne játszókat állománykategóriáját. Nemcsak altisztek, hanem továbbszolgálók, tisztetek, karpaszományosok, hadapródok, kadétek is játszottak az egyesületben, de sok polgári játékos is volt. Azzal a nem titkolt szándékkal, hogy később bevonulva ide kerüljenek szolgálatra.

1930-ban a katonai vezetés elhatározta, majd létrehozta a Lovaglótanár-képzőt Örkény-táborban. 1930. május 17-én került sor a helyszínen az első kapavágásra, és 1930. szeptember 30-án, némi késés után adták át az iskolát. Minimum két éves csapatszolgálat

Club színeiben léptek pályára. Az 1936-os, berlini olimpián 4. helyezést magyar lovaspólócsapat öt tagja közül négy hivatásos honvédtiszt volt. Az 1930-as években a lovaspóló magas szinten űzték a hadseregben. A helyőrségek csapatai közül is kiténtek a Tolnán, Pápan, Komáromban, Miskolcon és Nyíregyházán működők. Látszott ez, a komoly tréningek eredményeként, a mérkőzéseken és a hadsereg-bajnokságok színvonalán.

Találtam 1943. április 3-i bejegyzést a Debreceni Helyőrségi Tiszthelyettesi Sportegyletről, amely a városban, a katonák sportolásának szervezésére alakult.

A második világháború után a Szövetséges Ellenőrző Bizottság (SZEB) utasítására a fasiszta szervezeteket és egyesületeket megszüntették, és ebbe a körbe valamilyen módon belekerültek sajnos a katonai egyesületek is. Ennek pótlására a Honvédelmi Minisztérium 1945. május 4-én kiadta az „Ideiglenes irányelvek a honvédség sportjára” című rendeletét. Ez indította el azt a folyamatot, amelynek eredményeként az MDP Titkársága 1949. november 23-i – a sportmozgalomról szóló – határozatával összefüggésben kiadott 52. 858/1949 számú honvédelmi miniszteri rendelet a katonai sportegyesületek központi irányítására életre hívta a Honvéd Sportközpontot (HSK). Ezután pedig a Kíspesti AC, 1949. december 18-i közgyűlésén – reprezentatív központi egyesületként – felvette a Budapesti Honvéd SE elnevezést. Ezzel együtt megindult a szervezett honvéd sportegyesületi rendszer kiépítése.

Összegzőként megállapítható, hogy a honvéd egyesületek nemcsak sajátos színterületet jelentik a sportmozgalomnak, hanem feladataikat tekintve is figyelemre méltó szerepet töltek és töltenek be az egyetemes magyar sport fejlesztésében. Közvetlen kapcsolatuk a lakossággal kitűnő szolgálatot tett a honvédelmi nevelés ügyének. Úttörő szerepet is betölthettek, mert sok helyen lettek ismertté és népszerűvé olyan sportágakat, amelyeknek korábban helyileg nem volt bázisa.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

A Budapesti Honvéd Tiszti Vívó Klub 20 éves története 1924–1944. (Összeállította: vitéz Somogyi Endre altábornagy) Magyar Királyi Honvéd Térképészeti Intézet, Budapest, 1944. 147. p
 Győr Béla: Hivatásos katonáink az újkori olimpiákon. ZMNE TDK pályamunka, Budapest, 2002. 42 p.
 Győr Béla – Klész László: Magyar hivatásos katonák az újkori olimpiai játékokon. HM HVK HDMCSF kiadványa, Budapest 2002. 104 p.
 Kozák Péter: Ki kicsoda a magyar sportéletben? Babits Kiadó, Szekszárd 1994–1995.
 Lipcsei Jenő: A magyarországi sportszövetségek és egyesületek. XXIII. fejezet, Budapest, 1930. 48 p.
 Sándor Mihály: A debreceni futball képes kalauza (1899–). Debreceni Futball Szervező Zrt., Debrecen, 2010. 800 p.
 Vonatközi HM-utasítások

LEVENTEPARANCSONOK KIKÉPZŐ TANFOLYAMA KECSKEMÉTEN, 1931-BEN

(TVC). Az egyet 1931-ben átalakult Honvéd Tiszti Vívó Clubbá (HTVC), majd 1932-ben Honvéd Tiszti Vívó Klubbá (HTVK).

Közben az ország néhány helyőrségében (Budapest, Kőszeg, Sopron, Székesfehérvár) honvéd tiszti sportegyesületek (HOTIS) alakultak a többi sportágak, mindenekelőtt a lövészet művelésére. Közülük a legismertebb és a legeredményesebb a Soproni HOTIS volt. Ahol nem volt HOTIS, a honvédtiszt vívók a helyi vívóklubokban versenyeztek. Ezek közül a katonák számára a Békessy Béla Vívó Club, majd Békessy Béla Honvédtiszti Vívó Club volt a legkedvesebb, hiszen az első világháborúban hősi halált halt, olimpiai ezüstérmes vívótársukról nevezték el az egyesületet. Debrecenben, a Simonffy utca 1/C-ben működött a vívótermük. Szintén Debrecenben működött a Debreceni Katonatiszti Lawn-Tennis Kör, amely egyben a Magyar Királyi Debreceni Helyőrségi Honvédtiszti Kaszinó egyik szakosztálya volt, melynek elnöke Neffel Vilmos tábornok, gondnoka Szűcs Endre őrnagy volt a vegyesdandár-parancsnokságtól.

Debreceni Tiszt helyettesek SC néven alkalmi labdarúgócsapat szerveződött már az 1930-as évek közepétől a helyőrség katonáiból, alkalmi mérkőzésekre. Serlegmértiszthelyettes-kupát

után kerülhettek a tisztek az egyéves tanárképző tanfolyamra. Egy évfolyamra általában kilenc tisztet (négy huszár, négy tüzér és egy vonatcsapatbeli) iskoláztak be. Később a létszámot emelték. Egy szolgálati és egy saját lóval kellett bevonulni a hallgatóknak a tanfolyamra. A 2. évfolyamra csak a legjobb hallgatók kerülhettek, de a második évfolyamban már versenyeken is indulniuk kellett. Az iskola annyira beváltotta a hozzá fűzött reményeket, hogy az ide vezényelt tisztéken kívül ide helyezték az olimpiai keret katoná lovasait is, és a válogatott keretén belül együtt készültek az olimpiai játékokra. Az olimpiai keret díjlovasai, ugrócsapat és military-csapat tagjai az akkori időben valamennyien hivatásos honvédtisztek voltak. Általában 15-20 lovasból állt az olimpiai keret, és a legtöbb esetben az intézmény tanárai is tagjai voltak. Ezért volt nehéz azt megállapítani, hogy egy-egy lovas oktatóként, vagy a válogatott tagjaként vezényelték Örkénybe. Így volt az olimpiakonok közül a táborba vezényelve Malanotti Lajos ezredes (később a tábor parancsnoka), Keméry Pál alezredes, Binder Ottó ezredes, Adda Alfréd ezredes, Kánia Antal alezredes, Endrődy Ágoston őrnagy és Visy István alezredes. Az örkényi iskola 14 évet élt meg, ebből öt év már a háború idejébe nyúlt. A lovaspólót űző hivatásos katonáink Budapestén a Magyar Polo

A HONVÉD TISZTI VÍVÓ KLUB ÉRME

Dr. Szabó Béla:

II. RÁKÓCZI FERENC UTOLSÓ TÁBORNOKA

Ebeczky István generális-főstrázsamester emlékezete

A Rákóczi-szabadságharc tábornoki névsorának vizsgálata során megállapítható, hogy a 27 tábornok közül 8 gróf, 7 báró, 11 köznemesi származású (köztük Ebeczky István) és 1 külföldi (a lengyel Janus Grudzinski 1710 elejétől) volt.² A kuruc tábornoki karban három rendfokozat létezett: a vezérőrnagy (generális-főstrázsamester), az altábornagy és a tábornagy. Rákóczi egyetlen köznemest sem nevezett ki altábornaggyá vagy tábornaggyá, és a nem nemesek közül senki sem kerülhetett a tábornoki karba.³

Korabeli dokumentumokat elemezve elmondható: a Thököly-felkelés és a Rákóczi-szabadságharc közötti folytonosságot kevesen képviselték.⁴ Figyelembe véve létszámukat és katonai szakértelmüket, jelentősebb volt a Habsburgok hadseregéből átállt és a szabadságharcban tábornoki rangot kapott hivatásos katonák száma. Katonai karrierjük abban is közös, hogy átállásuk Rákóczi oldalára azonnali előléptetéssel járt, és a katonai ranglétrán sokkal magasabbra jutottak, mint amit a Habsburgok hadseregében elérhettek volna.⁵

Elmondható, hogy e tábornokok sorát időben Ebeczky István kezdi és zárja, mivel a császári törzstisztek közül elsőként állt át és utoljára kapott tábornoki kinevezést.

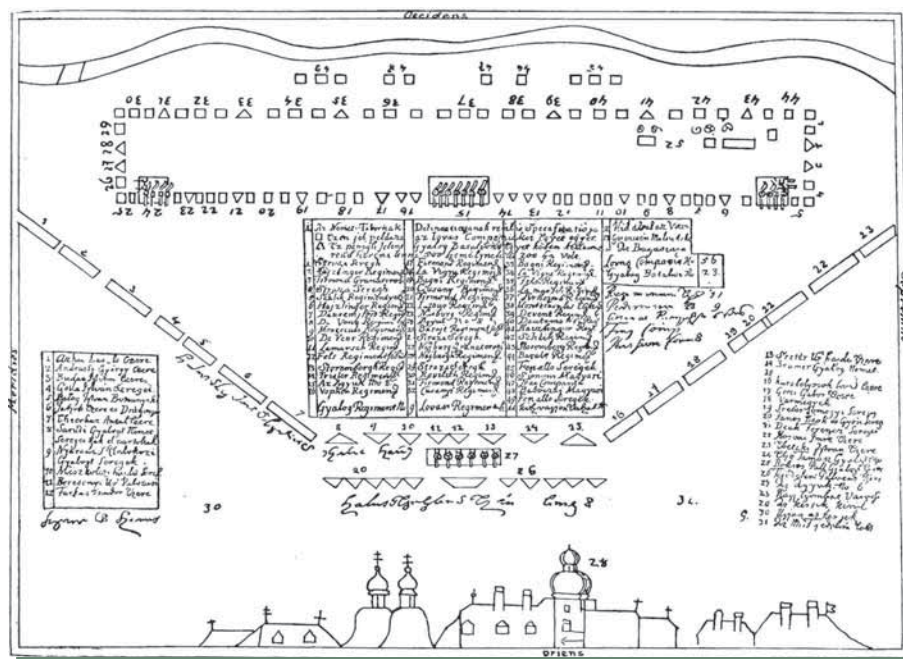
Háromszáz éve, 1711-ben véget ért a Rákóczi-szabadságharc. A szabadságharc vezérekara – összesen 27 tábornok és 39 brigadéros – katonai tevékenységének és életrajzának feltárása részben még meg nem oldott feladat, sokuknak még az arcképét sem ismerjük. A végsőig kitartó katonai parancsnoki kar közül Ebeczky István személye azért is fontos számunkra, mivel Bottyán János régi harcostársaként szinte a szabadságharc kezdetétől részt vett Rákóczi oldalán a küzdelmekben, és a fegyverletétel előtt, 1711-ben, a vezérlő fejedelem, utolsóként¹ tábornokká, generális-főstrázsamesterré léptette elő brigadérosát, aki ígéretéhez híven a majtényi fegyverletétel után, csak május 15-én adta át a rábizott Ungvárt. Ebeczky István életrajzának a megírása a mai napig is megoldásra váró feladat, és ezért is fontos számunkra a végsőig kitartó, a fejedelem utolsó kinevezésével méltán megbecsült generális-főstrázsamester emlékezete.

A RÁKÓCZI-SZABADSÁGHARC FŐBB ESEMÉNYEI

Az Ebeczky-család a XVI. század közepéig vezetői vissza származását, és valószínűleg katonaként szolgáltak a törökök ellen létrehozott végvári rendszer erődtímeiben. Az 1670-ben született Ebeczky István édesapja, Ebeczky Mihály lévai végvári tiszthetős hatására már a karlócai békét (1699) megelőzően testvéreivel⁶ ifjúként harcolt a lévai végvár katonái között. A végvári katonaságban szerzett tapasztalatait kamatoztatva, Bottyán János⁷ ezredében szolgált, ahol 1703-ban alezredessé léptették elő. Forrásainkra hivatkozva viszont elmondható, hogy a szabadságharc kitörésekor nem állt közvetlen katonai szolgálatban. Ugyanis ebben az időszakban egymás után hagyták el az udvari haditanácsot a császár hadtoborzást elrendelő pátensei. A kurucellenes toborzás gyakorlatilag kudarccal végződött, mivel öfélésege „dupla pénzért sem kap katonát, a kurucokat az parasztság várja, mint az Isten irtalmát” – írja Bottyán János 1703. szeptember 25-én.⁸ Nem jártak sikeresebben a császáriak a tisztikar toborzásában sem. A főleg közép- és felső-nemességhez tartozó tisztikar a császári hadseregben való szolgálattól húzódozott, kifogást kerestek, mentegették távolmaradásukat.⁹ Szeptember 15-én Bottyán, esztergomi tartózkodása folyamán, magához hívatta Ebeczky Istvánt, de ő a kapitányságot nem akarta vállalni. Erről így ír Bottyán levelében: „én, mihelyt Bécsből házamhoz érkeztem: azonnal Ebeczky István Uramért elküldöttem, ki is hozzám gyűvén egyáltalán nem akarta acceptálni (elfogadni), két adva, hogy kisebbségnek tartaná simpliciter (alacsonyabb beosztást jelentő) kapitányságot magára felvállalni.”¹⁰

Ebeczky Istvánt 1703 őszén Zólyom környékén találjuk, ahol 1703. november 15-én Bercsényi Miklós kuruc serege megfutította az ekkor még császári szolgálatban álló Forgách Simon seregét.¹¹ A zólyomi vár kapitulációja után nem sokkal, december 7-én Ebeczky István csatlakozik Rákóczihoz; egyből ezredesi rangot kap.¹²

A NAGYSZOMBATI CSATA VÁZLATA

KURUC CSAPATSEMLE

Kinevezése után meghálálta a fejedelem bizalmát, kiemelkedő katonai tevékenységet fejtett ki. Thaly Kálmán kutatásaira alapozva kijelenthetjük, hogy kinevezése után szinte azonnal, sikeres hadműveletei során sikerült megszereznie a Kis-Kárpátok melletti területet a császáriaktól. Ezek után ezredével Dévényújfalunál¹³ átkelt a Morván, felégette Schlosshof városát¹⁴, majd meglepetésszerűen Bécs közvetlen közelében tűnt fel lovasscsapatával. Ebeczky hadjáratának tulajdonítható, hogy a rettegő császári udvar a Szent Koronát Pozsonyból Bécsbe vitte.¹⁵

VERESÉG A CENTRUMBAN, GYŐZELEM A SZÁRNYAKON – EBECZKY ISTVÁN ÉS A NAGYSZOMBATI ÜTKÖZET

Sikeres katonai aktivitását 1704 végéig folytatta. 1704. december 26-án komoly szerepet vállalt a nagyszombati csatában. A csata menetének ismerete fontos tanulságokkal szolgál számunkra, mivel megismerhetjük a kuruc hadviselés jellemzőit, módszereit, taktikáját, a kurucok hadszervezetének rugalmasságát, és láthatjuk a jövő tábornokának, Ebeczky Istvának a hadvezetési képességeit is.

1704. december 26-án Nagyszombat közelében zajlott le a kuruc–labanc háború egyik jelentős ütközete. Reggel mindkét parancsnokot tájékoztatták az ellenfél erőiről. Rákóczi-nak¹⁶ 12 000 lovas, 7800 gyalogos és 6 ágyú állt a rendelkezésére. Heister császári generális erői nagyjából ugyanolyanok voltak, de négyszer több ágyúval rendelkezett. Rákóczi a jobb szárny vezetését Bercsényi Miklósról, míg a bal szárnyat Esterházy Antalra¹⁷ bízta.¹⁸

Heister seregét a várossal szemben, elnyújtott négyoszög alakban állította fel. A császári sereg négy dandárra oszlott, arcvonaluk 2000 méter hosszú lehetett. A kurucok félhold alakban a város falai előtt foglalták el állásaikat. Középen két sorban a gyalogság állt,

közöttük hat ágyút helyeztek el. A csapatok felállításával Heister és Rákóczi körülbelül egy időben, délre végeztek.

Az első vonalban többek között Scharudi német zsoldosai, középen a miskolci hajdúk, Bercsényi gyalogezrede, a jobb szárnyon a német zsoldos gyalogosok és a francia gránátosok zászlóaljja rendeződött alakzatba. Az ágyúk után Esze Tamás ezrede és – tartalékként – az udvari ezredek következtek. Ehhez a seregtesthez jobbról Bercsényi Miklós lovassága és Ebeczky István huszárezrede csatlakozott.¹⁹

Az ütközet délután egy óra körül kezdődött. Rákóczi ekkor még nem volt a csatateren. Heister meglepődött a kurucok elnyújtott vonalán. A sűrű hóesés okozta, hogy nem vette észre a kuruc lovasság elhelyezkedését a szárnyon. Bekerítéstől tartott, ezért megparancsolta a bal szárnyán elhelyezkedő csapatainak, hogy északnyugati irányba haladjanak, ami úgy festett, mintha visszavonulna. Így elkerülték a kuruc jobb szárny bekerítő hadmozdulatát. Rákóczi parancsa úgy szólt, hogy nyomban támadják meg Heister bal szárnyát. Közben azonban a császáriak annyira távolra kerültek Bercsényi csapataitól, hogy Ebeczky István huszárezredének félkörívben kellett támadnia, hogy utolérje őket. Bercsényi valószínűleg nem tájékoztatta a többi parancsnokot a támadásról, ezért amikor Ebeczky elindult, szomszédos huszárezredek is utána nyomultak. Ebeczky határozott támadása sikeres volt. A németek nem folytatták vonulásukat, a bal szárnyon véres összecsapás bontakozott ki. A labancok nem tudtak sokáig ellenállni a heves kuruc rohamoknak. Heister bal szárnya szétesett.

Közben Ocskay a másik szárnyon is sikeres támadást intézett. Az első délutáni órákban, amikor a lovassági összecsapás a két szárnyon volt a leghevesebb, megkezdte előrenyomulását a középen elhelyezkedő gyalog-

ság is. Véres kézitásban eljutottak az utolsó vonalban álló tartalékig.²⁰

Ebből következik, hogy a csata első szakaszában a kurucok egyértelműen fölényben voltak. A császári sereget vereség fenyegette, és Heister lassan már a visszavonulásra gondolt, főleg azután, mikor a miskolci hajdúk egyike majdnem lelőtte. A csata végkimenetelét azonban két esemény határozta meg. Az egyik Heister ellentámadása, a másik Scharudi zászlóaljának árulása volt.

Heister tábornagy észrevette a kuruc lovasság és gyalogság közti összeköttetés megszakadását, amit az ellentámadás alkalmas pillanátának tartott. Scharudi zászlóalj, Heister lovasságának sikerét látva, kitézte a fehér zászlót, és befejezte az előrenyomulást. Jobbra fordulva tüzet nyitott a szomszédos kuruc zászlóaljra. Éppen Scharudi magatartása döntötte el a csata sorsát.²¹ A kuruc gyalogság vonala szétesett. Heister ellentámadását nem tudták kivédeni, pedig mindkét szárny lovasai döntő fölényt harcoltak ki a szárnyakon.

Rákóczi fenntartásokkal szemlélte az eseményeket. Karabélyosainak megparancsolta, hogy az ellentámadáskor kövessék őt. Vay Ádámnak²² köszönhetően azonban a legközelebbi tisztársai ebben megakadályozták a következő kijelentéssel: „*Kérem nagyságodat az Istenért, maga személyét ne veszedelmeztesse, mert nagyságod életében vagyon minden reménységünk Isten után... Nagyságodnak vannak generálisai; de nekünk nincs több Rákóczi Ferencünk!*”²³ Rákóczi meg volt győződve, hogy megfordította volna a csata állását, de rábeszélésre kiadta a parancsot az általános visszavonulásra. Heister viszont olyan helyzetbe került, hogy nem tudta kihasználni viszonylagos győzelmet.

Rákóczi lovassága jelentéktelen veszteségeket szenvedett. A hajdúk ezredei az általános visszavonulás elrendelésekor Heister seregének hátsó vonalainál voltak, és ha Nagyszombaton keresztül akartak volna visszatérni, a császári csapatokon újra át kellett volna törniük. A kuruc ezredek többsége az esti szürkületben különböző irányban hagyta el a harcteret. Egy részük a közeli erdőben töltötte az éjszakát. Más egységek a Kis-Kárpátok felé vonultak egy kijelölt gyülekezőhelyre. A miskolci hajdúezred, átkelve a Parna-patakon, kerülővel egyből visszatért Rákóczihoz.²⁴

Lehet, hogy Rákóczi személyesen vezetett első csatáját elvesztette, de Bercsényi azzal vigasztalta, hogy ne búsuljon, mert a „*némeket mi vertük meg és minket a kétségbeesés*”. Az ütközetben 1500 császári esett el és csak 180 magyar; a császáriak hadfelszerelése majdnem teljesen tönkrement, a magyaroké sértetlen maradt. A császáriak nem aknázhatták ki váratlan sikerüket, nem üldözhatték a kurucokat, mert a labanc egységek is teljesen szétzilálódtak.²⁵

Ebből is láthatjuk a kuruc harcmodor előnyeit és hiányosságait. Hiába ért el döntő fölényt a szárnyakon a lovasság, amely Ebeczky István mindent elsősorú rohamának is köszönhető volt, az ütközet első felében szerzett fölényt ebben az esetben nem sikerült kiaknázni. Habár a csata végső kimenetele kedvezőtlenül alakult, de a fejedelem első csatájában mindenféleképpen felfigyelt kiváló ezredparancsnokára, Ebeczky Istvánra.

**KURUC BRIGADÉROS ÉS ÉRSEKÚJVÁR
COMMENDÁNSA**

Ebeczky István a nagyszombati ütközet után is folytatta jelentősnek számító katonai aktivitását. Már pár héttel a csata után átkelt a befagyott Dunán és több összecsapásban is győzött a labancok kisebb seregei ellen, majd jelentős szerepet vállalt a pudmerici (vöröskői)²⁶ csatában. A csatára 1705. augusztus 11-én került sor, a kuruc csapatokat II. Rákóczi Ferenc, a császári katonaságot Herbeville generális vezette. Herbeville a kuruc csapatok által blokád alá vett Lipótvár²⁷ felmentésére indult, de a Vág folyónál Rákóczi csapatai bekerítették. A labancok már a megadásra gondolkodtak, de Eszterházy Antal óvatlan hadmozdulatától a bekerítésből sikerült kitörniük és Nagyszombat irányába vonultak. Mivel Rákóczi elvágta őket a Csallóközben lévő hadifelszerelésétől, a hegyek közé húzódtak és Vöröskőnél lesre akarták csalni a kurucokat. Rákóczi csapataival követte a labancokat, de nem messze tőlük letáborozott és egyelőre nem akart csatát vállalni. Viszont Ebeczky, Ocskay és Eszterházy rábeszélésére, Pudmericnál csatára szánta el magát. A kuruc lovasság azonban az ellenség ágyúival szemben nem boldogult a meredek lejtőkön, így Rákóczi serege, csekély veszteség után kénytelen volt visszavonulni. Herbeville visszacserezhette Csallóközben maradt hadipoggyászát, de ideiglenesen a császáriaknak le kellett mondaniuk Lipótvár felmentéséről.²⁸

Habár a pudmerici csatában nem sikerült Herbeville seregtestét megsemmisíteni, II. Rákóczi Ferenc elégedett lehetett néhány tisztjének teljesítményével. Ezt az is bizonyítja, hogy Ebeczky István brigadérosi kinevezésének dátuma augusztus 14.²⁹, tehát a csata után három nappal – nyilván Rákóczi táborában – a fejedelem aláírta az előléptetésről szóló okmányt, amit Ebeczky harcban szerzett érdemeiért kapott.

Itt meg kell vizsgálni azt, hogy honnan ered a brigadérosi katonai rendfokozat. A fejedelem már 1704 első felében többek között franciaországi mintára, a Habsburg-hadseregben ismeretlen rangot vezetett be. A mai dandártábornoknak megfelelő brigadérosi cím a korabeli nyugati hadseregekben a legalsó tábornoki rendfokozatot jelentette, a kuruc hadsereg brigadérosait viszont nem számították a tábornokok közé. 1705-től kezdve úgy látszott, hogy a fejedelem a tehetetlen főúri tábornokok mellé kinevezett nemesi brigadérosoktól várt eredményesebb hadvezetést, és ebben katonai szempontok domináltak.³⁰

A forrásokból kiderül, hogy a szécsényi országgyűlésen saját aláírásával látta el a konföderáció szövetséglevelét³¹ „Stephanus Ebeczky Brigadius et Collonellus”.³² Ez az okmány azért is jelentős, mert az aláírók a szabadságharc további folytatásáról és célkitűzései meghatározásáról nyilatkoztak.

1705 novemberében Rákóczi a Rába mellé kért rendelte, hogy a megindult labanc offenzívát feltartóztassa, majd a Lajta vonalának védelmét bízta rá. E feladatának teljesítése közben újra Bécs előteréig vezette katonaságát.³³

Sikeres hadvezetési tevékenységének is köszönhetően, a szabadságharc vége felé

AZ UNGVÁRI VÁR MARADVÁNYAI

komoly parancsnoki beosztásba került. 1709. december 16-án kelt parancs szerint Érsekújvár commendánsa (parancsnoka) lett.³⁴ Érsekújvár előretolt bástyáinak védelmezte a Rákóczi uralma alatt álló országrészt, ahonnan kiválóan lehetett védekező és támadó akciókat vezetni. Ezért ezt a jelentős katonai pozíciót csak a legtehetségesebb és a legelismertebb tisztek tölthették be. Például Érsekújvár első commendánsa 1704-ben Bottyán János volt. Családjában ez nem volt egyedülálló, testvére, Ebeczky Imre a szabadságharc folyamán 1704. november 25-től egészen lebetegedéséig, 1707. március 13-ig töltötte be ezt a különösen fontos parancsnoki pozíciót.³⁵ István 1709-ben elhunyt testvére nyomdokain haladva szolgált az egyre zsugorodó ország előretolt bástyájában. A parancsnoki tisztelet csak rövid ideig, 1710. március 20-ig³⁶ töltötte be.

**A MEGHÁLÁLT BIZALOM: RÁKÓCZI UTOLSÓ
TÁBORNOKA ÉS UNGVÁR VÉGSŐKIG VALÓ
VÉDELME**

1708. augusztus 3-án Trencsén mellett a kuruc seregek kibontakozó nagyszabású hadjárata sikertelenül végződött. Ebben a csatában Rákóczi fegyveres ereje súlyos vereséget szenvedett. A kuruc tisztikar tagjai megkezdték átpártolásukat a császáriakhoz. Ebeczky volt parancsnoka, Bottyán János halála pedig – 1709. szeptember végén – újabb tehetséges hadvezéretől fosztotta meg a kuruc hadvezetést. Rákóczi a trencsényi csatavesztést követően folyamatosan visszaszorult, 1710. január 22-én Romhánynál kuruc, svéd, lengyel és francia csapatokból álló seregével eldöntetlen csatát vívott a császáriakkal, ezzel az utolsó áttörési kísérlet is meghiúsult. Terjedt a pestis, főleg a rosszul élelmezett és ruházott kuruc táborban. Az ország kimerült, a fejedelem és emberei folyamatosan hátrálásra kényszerültek. Érsekújvárt a császári seregek 1710. szeptember 14-én vették ostrom alá, és szeptember

23-án elfoglalták. 1710 végére Magyarországon csupán Kassa, Ungvár, Munkács, Huszt, Kővár és Szatmárnémeti környéke maradt a kurucok fennhatósága alatt. Ez idő tájt már különösen fontos volt, hogy kik viselik e várak parancsnoki tiszteit. Habár a szabadságharc ügye ekkorra már elbukni látszott, de a fejedelem még bízott a nemzetközi helyzet és a külföldi segítség eseményeket megfordító szerepében. Választása ezért is esett a megbízható Ebeczky Istvánra, amikor Ungvár új parancsnokát kereste.

Így, ebben a nehéz helyzetben lett Ebeczky István a végsőig kitartó erősség, Ungvár commendánsa 1710. december elsején.³⁷ Fennmaradt kinevezési esküje a következőket tartalmazza: „*Én, Ebeczky István esküszöm... hogy II. Rákóczi Ferencz Kegyelme Urunktól rendeltetvén Commendásul Unghvár várában, azon tisztemben igaz hűségességgel és serénységgel eljárak és kiadott instructióhoz mindenenben alkalmazatom... az ellenséggel... nem correspondeálok (levelelek) nem tractálok, leveleit fel nem bontom – hanem... bebecsélve Principálisimnak (feletteseimnek) elküldöm;... ő Fölsége és a Haza hasznának előmozdítását mindenképpen előlsegíteni tartozom, kárát eltávoztatom... az várat őltalmazom, ő Fölsége és a Haza számára megtartom.. Isten engemet úgy segítjen...!*”³⁸

Kinevezése és eskütétele ellenére a parancsnoki beosztás átvétele nem ment könnyen, ezért Bercsényi Miklós fiát, az akkor még csak 21 éves Bercsényi Lászlót³⁹ küldték a helyzet kivizsgálására. A fennmaradt többoldalas jelentéséből kiderül, hogy már nagyon fiatalon képes volt a rábízott komoly feladatok megoldására, és jelentése azért is fontos, mert belőle kiderül, hogy Ebeczky István hogyan vette át Ungvár teljes jogkörű vezetését. A jelentés 1711. január 12-i keltezésű, tehát Ebeczky már előtte a vár parancsnoka lehetett. Az ifjabb Bercsényi jelentéséből kiderül, hogy a legfontosabb feladata a következő

volt. „Mivel Ebeczky István Brigadéros Hívünk magát az unghvári commendánsságra megválasztott: az egész quardison (helyőrség) tisztjei előtt azon hivatalban installáltassék.” Az adott nehéz szituációban erre az ifjabb Bercsényi a következőket tette: „Felséged kegyelmes parancsolatjának engedelmességgel, ... Brigadéros Ebeczky István Uramnak megjelentem volna, hogy az installációnak az (esküt) is el kell mondania... (kijelentette), hogy sokszor esküdt volna már. ... úgy a nemes vármegyebeli főtisztek jelenlétében... annak rendje szerint, minden tartózkodás nélkül... hitit letötte.”

Ebeczky kinevezését a következővel is indokolta: „...Az előbeni Commendans Baranyay András Uram... személyéről sem voltam feledékeny, megmondottam, hogy mind Felséged, mind pediglen Méltóságos Uram Atyám szolgálataival összefüggésben lovas is rendeltetvén ezen helyőrséghez kellett Felségednek oly főt rendelni ide, a kitől mindenik függjön, hallgasson és kormányoztassék. De így (Baranyay) nem kíván tovább szolgálni;... teljességgel a várból ki szándékozáván.”

Az új commendáns helyzetén is igyekezett segíteni: „...Ebeczky Uramnak nehéz volna mindenekre gondot viselni, mintegy lehetne látszik, ... javallják a tiszték, sőt maga Ebeczky Uram... ha Óbester Paur Ferencz Uram segítségül reselvéltatik (helyettesi kinevezés), a ki álljon Felséged kegyelmességén.”⁴⁰

Hogy generális-főstrázsamesteri kinevezése pontosan mikorra esik, nem ismerjük, mivel a kinevezési okmánya nem maradt fenn, de annyit megtudhatunk a korabeli levelezésekből, hogy amíg január végén még brigadérosnak titulálják, addig április elejétől kelt levelekben már tábornoknak nevezik. Ezzel bizottságot nyert az a tény, hogy ő Rákóczi legutoljára kinevezett tábornoka.

Tábornoki kinevezését annak is köszönheti, hogy amikor Ebeczky István az unghvári parancsnokságot elvállalta, megfogadta Bercsényinek, hogy a rábizott várat pünkösdi megtartja (1711. május 10–11.), amiről február 4-én kelt levelében értesítette a fejedelmet.⁴¹

Ígéretéhez híven kitartott, habár a fejedelem 1711. február 21-én örökre elhagyta Magyarországot és Lengyelországba távozott. Rákóczi távozásakor Károlyi Sándorra ruházta hadainak főparancsnokságát, és Károlyi 1711. március 14-én – Rákóczi tudta nélkül – fel esküdt József császárra. A néhány nappal később Husztra összehívott gyűlésen Rákóczi ismét deklarálta, hogy csak a szabadságharc vívmányainak elismerése után hajlandó tárgyalni. Károlyi a fejedelem beleegyezése nélkül Szatmárra rendi gyűlést hívott össze és elfogadtatta Pálffy békeajánlatát. Rákóczi erre megfosztotta Károlyit a főparancsnoki tisztségtől, és április 18-án kiáltványt bocsátott ki, azonban Pálffy és Károlyi mindent elkövettek a béke megkötésének érdekében. A szatmári gyűlés határozatának értelmében Kassa városának kuruc őrsége április 26-án kapitulált, április 30-án Szatmár mellett, a majtényi mezőn pedig a még fegyverben lévő 12 000 kuruc is átadta zászlait a császáriaknak, és szabadon hazatérhetett. Másnap, 1711. május 1-jén Nagy-károlyban hitelesítették a békeokmány előzőleg (április 29-én) véglegesített szövegét is.

Ebeczky István április folyamán írt leveleiből is kiderül, hogy szilárdan kitart elhatáro-

zása mellett, nem vette figyelembe Károlyitól és Eszterházy Dánieltől kapott puhitó, csábító leveleket sem, sőt egyik április közepén kelt levelében kijelenti: „Munkáccsal tartok!”⁴²

Ekkorra már a fejedelem számára azért volt fontos ezen erősségek megtartása (Munkács, Huszt, Ungvár), mivel a későbbiek folyamán megindultak a tárgyalások I. Péter cárral s megújult az a reménye, hogy orosz támogatással visszatérhet Magyarországra.⁴³

A fegyverletétel és a békekötés, illetve Huszt május 10-ei kapitulációja⁴⁴ után ebben a reménytelen helyzetben május 12-én, pünkösdi napján – ígéretéhez híven – tárgyalásokat kezdeményezett a vár átadásáról, amit csak május 15-én tett meg. Ekkorra már csak Sennyey István altábornagy⁴⁵ által védelmezett Munkács vára maradt kuruc kézen. Sennyey legkésőbb, június 24-én kapitulált a császáriak előtt.

Ungvár átadása után Ebeczky Lévára vonult vissza, ahol többek között Károlyi Sándor is meglátogatta a közmegebecsülésnek örvendő katonát. Birtokaira visszavonulva élt; 1721 márciusában, Tavarnokon halt meg.⁴⁶

Hogy miért fontos számunkra Ebeczky István emlékezete? A végsőig való kitartás mellett ő a tábornoki kar – Rákóczi kinevezésével – legutoljára megbecsült tagja, aki nyilván egyetértett azzal, amit Szent-Iványi János írt neki 1711. május 14-én, kitartásának utolsó napján: „...Csak nekünk oly királyunk légyen, a ki minket tartson meg törvényeinkben, szabadságainkban: ...hívebb nemzet sincsen királyához az magyarnál, kész meghalni mellette, az mint azt sok példák bizonyítják; de ha abban háborgattatik: dühösebb nemzet sincsen a magyarnál.”⁴⁷

¹ A Rákóczi-szabadságharc folyamán csak öt brigadéros kapott tábornoki kinevezést.

² Heckenast Gusztáv: A Rákóczi-szabadságharc tábornokai. In: Hadtörténelmi Közlemények 107. évf. (1994) 4. sz., 51. o.

³ A tudomány szolgálatában. In: Emlékkönyv Benda Kálmán 80. születésnapjára. (Szerk: Glatz Ferenc) Budapest, 1993. 163–174. o.

⁴ Közöttük kiemelkedik Petrőczy István, aki Thököly unokatestvére és tábornoka, majd 1686-tól 1704-ig emigrációban él. 1704 nyarán Rákóczi tábornokká nevezi ki, de katonaként nem jutott jelentősebb szerephez.

⁵ Heckenast Gusztáv 1994. i. m. 52. o.

⁶ Ebeczky István testvérei, akikkel együtt harcolt a Rákóczi-szabadságharcban: Ebeczky Ádám – 1703. szeptemberétől kuruc kapitány majd főstrázsamester (őrnagy). 1710. augusztus 23-ától vezénylő ezredes testvére, Ebeczky István brigadéros regimentjében. Ebeczky Imre – 1703. november 6-ától Bercsényi Miklós kinevezése alapján lovas ezerekes kapitány, 1704-től lévai kapitány, majd érsekújvári kapitány. 1707-ben súlyosan megbetegszik, majd a szabadságharc vége előtt, 1709-ben meghal. Feltétlenül meg kell említeni unokatestvérét, Ebeczky Sámuel, aki a szabadságharc folyamán Bercsényi Miklós kancelláriáját vezette. Több bizalmas diplomáciai tárgyalást folytatott Nagy Péter orosz cárral és II. Ágost lengyel királlyal. A szabadságharc bukása után követi urát Lengyelországba, majd Rodostóba, ahonnan

amnesztiában részesülve csak 1721-ben tér haza. (Források: 1. Thaly Kálmán: Az Ináncsi Ebeczky-család nemzedékrendéhez. In: Turul, 1888, 89. skk. 2. Heckenast Gusztáv: Ki kicsoda a Rákóczi-szabadságharcban? Életrajzi adattár. Szerk. Mészáros Kálmán, Budapest, História. MTA Történettudományi Intézet. 2005. 125. o.

⁷ Bottyán János, közismerten Vak Botyán (Esztergom, 1643? – tarnaörsi tábor, 1709 szeptemberében) elismert végvári vitéz, császári ezredes, majd kuruc generális, a Rákóczi-szabadságharc méltán legendás hadvezére.

⁸ Archivum Rakócziánium IX. kötet. (szerk.: Thaly Kálmán, Budapest, 1882) 111–112. o.

⁹ Tóth Gyula: Balogh Ádám kuruc brigadéros. Zrínyi Kiadó, Budapest, 1958. 36. o.

¹⁰ Archivum Rakócziánium IX. kötet. 97–98. o.

¹¹ Forgách Simon (Rajka, 1669. – Lemberg [ma: Lwiv–Ukraina] 1729) császári és királyi tábornok, kuruc tábornagy) az akkor még trónörökös, a későbbi I. József fiatalkori bizalmasa. A zólyomi kudarc után nem sokkal, 1704. március 20-án szökött át a kurucok táborába. Rákóczi szinte azonnal tábornaggyá nevezte ki.

¹² Heckenast Gusztáv: Ki kicsoda a Rákóczi-szabadságharcban? Életrajzi adattár. (Szerk.: Mészáros Kálmán) História – MTA Történettudományi Intézete, Budapest, 2005. 125. o.

¹³ Dévényújfalú (szlovákul Devínska Nová Ves, németül Theben-Neudorf) Pozsony központjától 10 km-re északnyugatra a Morva folyó bal partján fekszik. Korábban falu, ma Pozsony városrésze.

¹⁴ Schlosshof – település Alsó-Ausztriában, nem messze Dévényújfalútól a Morva túlsó partján, ahol a császári udvar egyik reprezentatív célokot szolgáló kastélya található.

¹⁵ Pallas Nagy Lexikona (Gerő Lajos szerk.) Budapest, Pallas Irodalmi és Nyomdai RT, 1897. – Ebeczky szócikk.

¹⁶ II. Rákóczi Ferencnek ez volt az első csatája, amelyet személyesen vezetett.

¹⁷ Esterházy Antal (1676 – Rodostó, 1722 császári ezredes, majd kuruc tábornagy. 1704 májusában áll a kurucokhoz Forgách Simon hatására.

¹⁸ Markó Árpád: Nagyszombati csata. In: Századok. 67 évf. 1933, 401–429. o.

¹⁹ Dobrotková, Marta: Az 1704-es nagyszombati csata. In: A Pozsonyi Állami Levéltár Vágsellyei Fiókleveletárának Évkönyve I. (Sorozatszerk.: Novák Veronika) Pozsonyi Állami Levéltár Vágsellyei Fiókleveletár kiadása, Vágsellye, 2004. 40. o.

²⁰ Markó 1933: i. m. 401–429. o.

²¹ Dobrotková 2004, 42. o.

²² Vay Ádám (Vaja, 1657 – Dancka [ma: Gdansk, Lengyelország], 1719.) kuruc szenátor, II. Rákóczi Ferenc udvari főkapitánya.

²³ Márki Sándor: II. Rákóczi Ferenc, 1676–1735, I. Kötet. Magyar Történelmi Társulat, Budapest, 1910.

²⁴ Markó 1933: i. m. 417. o.

²⁵ Márki 1910: i. m.

²⁶ Pudmeric: kisközség nem messze Nagyszombattól, a Pozsony megyei Vereskő (Oldruh, Biberstein) vára alatt.

²⁷ Lipótvár (szlovákul *Leopoldov*, németül *Leopoldstadt*) ma város Szlovákiában, a Nagyszombati kerületben. Jelentős volt Lipótvár erődítménye, amely Palma Nouva olasz hadmérnök tervei alapján 1665 és 1669 között épült. A hat olaszbástyával megerősített vár korának egyik legkorszerűbb erődítménye volt.

²⁸ Pallas Nagy Lexikona (Gerő Lajos szerk.) Budapest, Pallas Irodalmi és Nyomdai Rt., 1897 – Pudmeric szócikk.

²⁹ Heckenast Gusztáv 2005, i. m. 125. o.

³⁰ Mészáros Kálmán: A szabadságharc tisztikara. In. Az államiság megőrzése – Tanulmányok a Rákóczi-szabadságharcról. (Szerk.: Czigány István) Zrínyi Kiadó, Budapest, 2002. 157–188. o.

³¹ A szécsényi országgyűlésen (1705. szeptember 12. és október 3.) a rendek – lengyel minta alapján – konföderációra léptek, *Nemes Magyarországi Conföderált Státusok és Rendek* néven, aminek az okmányát a jelentősebb szövetkezett rendek képviselői kézjegyükkel látták el. Rákóczit szeptember 17-én a szövetkezett rendek vezérlő fejedelmévé (*dux*) választották.

³² Heckenast Gusztáv 2005, i. m. 125. o.

³³ Thaly Kálmán: Az Ináncsi Ebeczky-család nemzedékrendéhez. In. Turul, 1888, 89. skk.

³⁴ Heckenast Gusztáv 2005, i. m. 125. o.

³⁵ Thaly Kálmán 1888, i. m. 89. skk.

³⁶ Heckenast Gusztáv 2005, i. m. 125. o.

³⁷ Uo.

³⁸ II. Rákóczi Ferenc Levéltára. VIII. kötet. (Thaly Kálmán szerk.) Bp., 1882. 391. o.

³⁹ Gróf Bercsényi László (francia nyelven: Ladislas Ignace de Bercheny) (Eperjes, 1689– Luzancy, Franciaország, 1778), II. Rákóczi Ferenc testőrségének századosa, majd Franciaország marsallja. A trencsényi csatában megmentette a sebesült fejedelem életét.

⁴⁰ II. Rákóczi Ferenc Levéltára. VIII. kötet. 381–382. o.

⁴¹ Archivum Rákóczianum. VI. kötet., 629. o.

⁴² II. Rákóczi Ferenc Levéltára. VIII. kötet., 444. o.

⁴³ Sajnos eléggé hamar kiderült, hogy ez nem valósulhat meg.

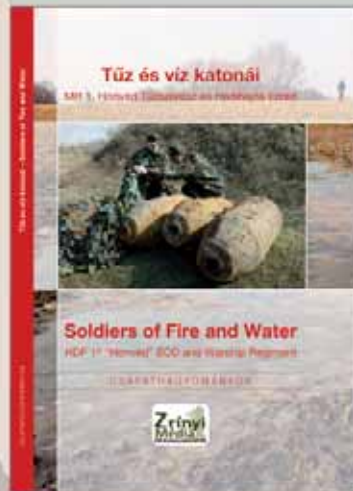
⁴⁴ „...Huszt vára 10-én reggel capitulált... Unghvárt kiáltanak... a háborútól tartó apostolok... Engedje az Isten, azzal is harmad-negyednap elszomorítani ne kénszeríttessem...” – írja Szent-Iványi János, Munkács alparancsnoka a fejedelemnek május 12-én írt levelében. (II. Rákóczi Ferenc Levéltára. VIII. kötet. 445. o.

⁴⁵ Kissenyey báró Sennyey István (17. század közepe – kb. 1725) kuruc tábornok és szenátor, főkancellár. 1703. augusztus közepén az első főnemesek egyikeként csatlakozott II. Rákóczi Ferenc fejedelemhez, aki augusztusban ezredessé, egy hónappal később pedig tisztántúli vezénylő generálisná nevezte ki. 1711. márciustól munkácsi főkapitány, ekkor már altábornagy.

⁴⁶ Mészáros Kálmán: Kuruc tábornokok és brigadérosok nyughelyei. Hadtörténelmi Közlemények, 2006/4. szám, 984. o.

⁴⁷ II. Rákóczi Ferenc Levéltára. VIII. kötet. 447. o.

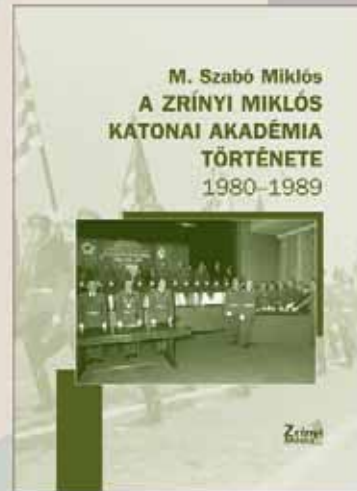
A HM ZRÍNYI MÉDIA – ZRÍNYI KIADÓ KÖNYVÚJDONSÁGAI

TŰZ ÉS VÍZ KATONÁI MH. I. Honvéd Tűzszerész és Hadihajós Ezred (Csapathagyományok-sorozat)

Az MH I. Honvéd Tűzszerész és Hadihajós Ezred katonái folyamatos harcfelelősséget látnak el: életük kockázatásával hatástalanítják, semmisítik meg a hazánk területén fellelt aknákat, bombákat és egyéb robbanótesteket. Számukra a közszolgálat a mindennapok valósága. Ezt a valóságot mutatja be képekkel gazdagon illusztrálva ez az album, és visz közelebb bennünket annak megértéséhez, hogy mely az a hit és erő, amely e katonákat hajtja a feladat elvégzése során, minden veszély ellenére.

Kétnyelvű
120 oldal
165 × 238 mm
2. bővített, átdolgozott kiadás

M. Szabó Miklós: A ZRÍNYI MIKLÓS KATONAI AKADEMIA TÖRTÉNETE, 1980–1989

Az 1980-as években minden korábbinál nagyobb ütemben folyt a Zrínyi Miklós Katonai Akadémiának a kor magyar felsőoktatása színvonalára történő emelése. Az Akadémia az évtized közepére egyetemi rangot érdemelt ki, s a magyar egyetemi közösség megbecsült tagjává vált. A ZMKA minden megrázkódástat elkerülve teremtette meg a rendszerváltást követő viszonyok közötti töretlen továbbélést, a NATO-akadémiák közösségének egyenrangú tagjává válását, illetve a Nemzetvédelmi Egyetemmel való átalakulás feltételeit.

Keménytáblás
276 oldal
165 × 238 mm
Kiadás éve: 2011

**Zrínyi
Média**
HM Kommunikációs Kft.

HM Zrínyi Nonprofit Kft. – Zrínyi Kiadó
1087 Bp., Kerepesi út 29/B.
A kiadóban kedvezménnyel vásárolhat munkanapokon 8-15.30-ig
Románci Cintli mobil: 06-30 633-0619, tel.: 459-5319
Fax/Tel: 459-5383 E-mail: cintli@armedia.hu
Győr Edina mobil: 06-30 578-1048, tel.: 459-5373
E-mail: gyoredina@armedia.hu

Dr. Szigethy-Piros János:

EGYENLŐ JOG A HŐSI HALÁLRA

Dr. Róbert Péter könyvéről

A hadtörténet iránt érdeklődő olvasóközönség örömmel veheti kézbe Róbert Péter történész: *Egyenlő jog a hősi halálra. Magyar zsidók az első világháborúban* című közelmúltban megjelent könyvét. Unikális ez a kötet, hiszen magyar nyelven a világháború ezen aspektusáról nemigen találni szakszerű olvasnivalót. A Nagy Háborúról írott munkák lapjain ugyan olykor-olykor előfordul néhány mondat, amelyek érintik a katonáskodó zsidóságot, de ha valaki szeretett volna többet is megtudni, akkor arra kényszerült, hogy olyan régi kiadványokhoz forduljon, mint a húszas-harmincas években megjelent Magyar Zsidó Lexikon és a Hadviselt Magyar Zsidók Aranyalbuma. A történeteknek természetesen német nyelvű szakmunkák is a rendelkezésükre álltak, de ezek a birodalom egészére vonatkozó adatokat tartalmaznak, lásd pl. Wolfgang von Weisl: *Die Juden in der Armee Österreich-Ungarns*, M. Paul-Schiff: *Teilnahme der Österreichisch-Ungarischen Juden am Weltkrieg* és Erwin A. Schmidl: *Juden in der k. (u.) k. Armee 1788–1918*.

A könyv alapvetően hadtörténeti tematikáját a hazai zsidóság köztörténeti, társadalomtörténeti oldaláról közelíti meg a szerző, széles spektrumban tárgyalva a világháború előtt, alatt és után fennállt helyzetet. A kötet felépítése alapvetően időrendi, de ezen belül logikus tematikus egységekben találjuk meg a témáról ma tudható összes tényanyagot. Külön előny, hogy szinte minden elágazást érint a szerző, amely valamilyen – akár távoli – kapcsolatban lehet a tárgyalt mondanivalóval. Szót ejt így többek között a szombati szolgálatellátás nehézségeiről, a cionista mozgalmak hazai kezdeteiről és vezetőiről, a zsidók által elnyert kitüntetésekéről, a táborigazgatók, az OMIKE tevékenységéről a háború alatt, említi a Magyar Zsidó Hadi Archivum fontosságát, de még a frontszínházak és hadifogolyszínházak is szóba kerülnek, éppúgy, mint a Palesztinában harcoló osztrák–magyar csapatok.

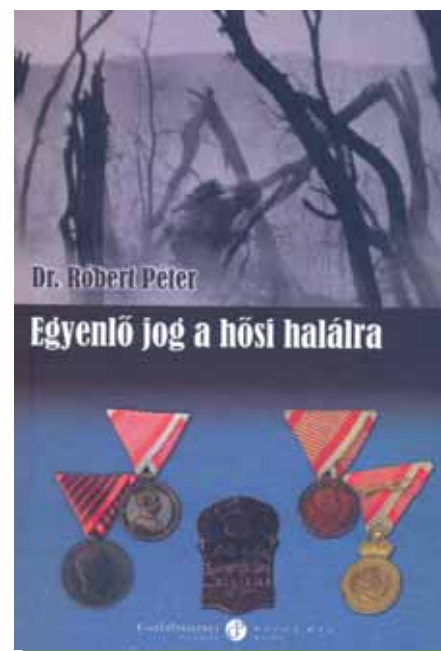
A hadtörténeten túlmutató kérdés az erősödő zsidóellenesség a háború vége felé, amely mögött elsősorban gazdasági okok húzódtak meg. Hadtörténetesek számára is fontos momentum viszont a fegyveres zsidó önvédelem, a Gárda működésének bemutatása. Az olvasmányos kötet nem zárul le a szigorúan vett kronológiái határnál, elemzi a forradalmak alatti és az azt követő helyzetet is. Így beszél arról a „számháborúról”, melyet a magyar zsidóság vívott a hazai szélsőjobb képviselőivel az első világháborús zsidó részvétel kapcsán a húszas-harmincas években. A könyv egyik érdekessége, hogy számos irodalmi forrásanyagot is felhasznál a korabeli sajtó –

mindenekelőtt a zsidó lapok – alapos ismeretése mellett.

De miért is ennyire jelentős az, hogy voltak a magyar hadtörténelemben zsidó katonák? Erre a kérdésre hazai zsidóság társadalomtörténeti fejlődése adja meg a választ. A közép-korban a zsidók elvesztették fegyverviselési jogukat, királyi védelem alá kerültek. Ez az állapot azonban legtöbbször – gyenge központi hatalom mellett – névleges volt, valójában teljes kiszolgáltatottságot jelentett. Fegyver hiányában ugyanis egy zsidó sem saját magát, sem családját, sem közösségét nem tudta megvédeni. Ugyanakkor azt is látni kell, hogy egészen a XVIII. századig a társadalmi mobilizációnak jóformán csak két útja létezett: az egyház és a hadsereg. A katonáskodás tilalma azt jelentette, hogy a zsidóság elől a felemelkedés mindkét útja el volt zárva. 1788-ban II. József a hadkötelezettséget a birodalom zsidóira is kiterjesztette, ami hosszú távon felvetette a jogkiterjesztés igényét is. Ez a lassú folyamat Magyarországon az emancipációs és recepciós törvényekkel a XIX. század utolsó harmadában ért csak a végére.

Azért, hogy a papíron meglevő egyenlőség a társadalom széles és mély szövetében valóban végbe is menjen, a katonaság igen sokat tett. Az integráció leginkább a tartalékos tisztek esetében figyelhető meg; lakossági számarányukat messze meghaladó (négyeszeres) arányban találunk ugyanis zsidó tartalékos tiszteket a Monarchia hadseregeiben. A tisztiranggal pedig együtt járt a párbajképesség joga is. Az, hogy a társadalomban magas presztízzsel bíró hadsereg (tartalékos) tisztként befogadta soraiába a (tanult) zsidóságot, és hogy ez egyben bárkivel szembeni elégtétel-képességet is jelentett, valódi társadalmi integráció felé indította el a hazai zsidóságot – s ez az integráció akadt aztán el a világháború vége felé. A tartalékos tisztekre egyébként a háborúban jelentős szerep hárult. Az ijesztően magas veszteségek pótlására már az első években tömegesen vitték ki őket a frontra, ahol – általánosságban ez mindenképpen elmondható – jól megállták a helyüket.

Ahogy említettük, a szerző a zsidó köztörténet felől közelít témájához, és azt szinte teljes mértékben körbejárja. Hogy ez a kör mégsem zárul be, annak elsősorban hadtörténelmi okai vannak. Hiányoznak ugyanis az alapvető kutatások: mikor, melyik frontszakaszon – a teljes időszakra vonatkoztatva – mennyi zsidó katona teljesített szolgálatot, s milyen szerepet vittek a harcokban. Paradox módon azonban egy jó könyvnek az is lehet előnye, ami kimaradt belőle: felhívja így az új hadtörténet generációk figyelmét eme hiátusra, s

remélhetőleg akadnak, akik majd vállalkoznak a hiány betöltésére. Ennek jelentőségét nehéz lenne túlbecsülni, hiszen addig továbbra is csak a háború utáni Magyarországon készített, többé-kevésbé megbízható statisztikai adatokból levont következtetésekre vagyunk utalva, melyeknek többféle „olvasata” is lehetséges, mivel a mennyiségre ugyan utal, de a minőségre már aligha. A fent már említett Aranyalbum megjelenésekor például egy szélsőjobb oldali parlamenti képviselő úgy nyilatkozott, hogy „nem ismert rá benne a világháborúra”.

Érthető okokból a második világháború szörnyűségei, benne a zsidókat ért tragédia, évtizedekig elvonták a figyelmet a megelőző világegyetem sok ezernyi zsidó áldozatáról. Lassan száz évvel a Nagy Háború kitörését követően azonban róluk sem feledkezhetünk meg – együtt a többi hősi halottal –, és hogy e könyv méltó emléket állított nekik, azért köszönet illeti mind a szerzőt, mind a kiadót. S habár a nyomda ördögének néha tényleg értelmezavaró ténykedését itt-ott ez a kötet is magán viseli, őszinte szívvel ajánlom elolvasásra mindazoknak, akik behatóbban érdeklődnek a hazai zsidóság történetéről, illetve a magyar hadtörténelem iránt.

(MTA-OR-ZSE Zsidó Kultúratudományi Kutatócsoportja, Országos Rabbiképző–Zsidó Egyetem, Gabbiano Print Nyomda, 2010, Budapest)

FORGÓSZÁRNYALÁS

Dévényi Veronika fotókiállításáról

A Stefánia-galéria – felújítása utáni megnyitása óta – első alkalommal adott helyet fotókiállításnak. Dévényi Veronika június 23-án megnyílt *Forgószárnyalás* című tárlata a helikopteresek életét, mindennapjait, munkáját mutatta be, olyan sajátos eszközökkel, kifinomult látásmóddal, különös empátiával, amire csak kevesen képesek.

Lamos Imre dandártábornok, az MH 86. Szolnok Helikopter Bázis parancsnoka megnyitójában kiemelte: „Ez a kiállítás tényleg rólunk szól; rólunk, akiknek köszönhetően ezek a »vasak« a levegőbe emelkednek. S eközben észre sem vesszük azokat a gyönyörű pillanatokot, amelyeket a fotós meglátott, megfogott és megőrkített. Köszönjük, hogy megőrzi számunkra ezeket a felejthetetlen élményeket, hivatásunk minden szépségét, fájdalmát, nehézségét, örömet. Az alkotó kiválóan ismeri szakmánkat, s ezzel a hozzáértéssel különösen jóleső érzést okoz nekünk...”

A fotós nem nagyon tudott a meghatottságtól megszólalni; nem is nagyon kellett beszélnie, mert beszéltek helyette a képek. A 28 fotó csak töredéke annak a hatalmas anyagnak, amely a forgószárnyasokhoz kapcsolódik. Hadd emlékeztessünk rá: Dévényi Veronikának már az

idei Sajtófotó-kiállításon is megtekintettük helikopteres képeit.

A kiállított képekből valamiféle megmagyarázhatatlan empátia, a repülés iránti különös vonzalom sugárzik. Jelen van a katonák szeretete, a technika, de még inkább az ezt működtető emberek iránti érdeklődés. A fotókon hatalmas fémmonstrumok válnak emberközelivé, elmosódott alakok légiesekké, különös fények földöntúliakká. Az ember néha úgy érzi, az alkotó maga is szárnyal a képekkel; a magasból tekint le a tájra, a félelmetes árvízre. Szinte hallja a fedélzeti gépfegyver ropogását, amely áthatol a rotorlapátok zaján. A képeken jelen van a technika, a természet, szembenézhetünk a Nappal és a Holddal – de mindezek mögött, mellett ott a hús-vér ember, a katona, a helikoptervezető, a műszaki, a földi kiszolgáló, mindenki, akinek bármi köze van a forgószárnyaláshoz.

S hogy mennyi munka van a kiállított kollekció mögött? Kollégaként személyesen is megtapasztaltam: a munkaidő már régen véget ért, ám Vera még mindig a képeivel foglalkozott. Válogatta, javíttatta, finomított, szépítgette őket. Szerintem, amikor nem láttuk, szeretgette is forgószárnyas kedvenceit. Azért lettek ilyen gyönyörűek...

Köszönet érte!

Zilahy Tamás nyá. őrnagy

„SORSSZERŰ, HOGY EZEKEL A KÜLÖNLEGES REPÜLŐESZKÖZÖKKEL FOGLALKOZOM...”

LAMOS IMRE DANDÁRTÁBŐRNOK MÉLTATJA DÉVÉNYI VERONIKA (KÖZÉPEN) MUNKÁIT

Dévényi Veronika 1974-ben született Veszprémben. Itt is kezdte a fotós szakma fortélyainak elsajátítását; Székesfehérváron folytatta, majd a Magyar Újságírók Országos Szövetsége Bálint György Újságíró Iskoláján fejezte be 2002-ben. Már tanulmányai közben fotós gyakornokként dolgozott a Veszprémi Naplónál. Tehetségét látva, sorra jöttek a komolyabb feladatok, kihívások napi-és hetilapoknál. Dolgozott a 168 óránál, a Reformnál, a Színes Bulvárnál, később a Borsnál, a Budapesti 7 Napnál, a Sztár Magazinnál – döntően fotóriporterként, de volt ahol képszerkesztőként. 2008-tól a Magyar Honvéd, illetve 2010-től a Zrínyi Média fotóriportere.

– Honnan jött a forgószárnyasok, a helikopterek iránt érzett szerelem?

– Miután Balatonalmádiban éltem, közel Szentkirályszabadjához, szinte naponta látam-hallottam az onnan felszálló Mi-8 szállító és a Mi-24 harci helikoptereket. Első komoly munkám a Veszprémi Naplónál is a forgószárnyasokhoz fűződött. Egy óriási gyakorlat volt a 0 pontnál, erről tudósítottam a lapot.

– Hol és mikor repültél először?

– Szinte magától értetődően Szentkirályszabadján. Egy túlélőtáborról való tudósítás során két órát voltam a levegőben egy Mi-8 fedélzetén. Hihetetlen élmény volt számomra, és egyben meghatározó is. Innentől kezdve úgy gondolom, sorszerű, hogy ezekkel a különleges repülőeszközökkel foglalkozom. Az utasszállítóktól rettegek, bár a látványuk cso-

dálatos, a kisgépektől félek, ám a helikopteren teljes biztonságban érzem magam. Valószínűleg azért, mert maximálisan megbízom a pilótákban és a fedélzeti technikusokban.

– Valóban, mindenkit ismeresz?

– Nem. Inkább úgy mondanám, néhányukat. Mégis, ha légi fotózásra nyílik lehetőségem, kivétel nélkül bevonnak a munkájukba, feladataik teljesítésébe; ott vagyok velük a felkészüléseiken, gyakorlásaikon, ha kell nap-pal, ha kell éjjel. Megosztják velem örömeiket, gondjaikat, meghallgatom őket és ők is engem, segítenek, együtt örülünk a sikereknek.

– Milyen érzésekkel vártad önálló kiállításod megnyitóját?

– Már napokkal a megnyitó előtt rettentően ideges voltam. De ott, az első percek után megéreztem a felém irányuló szeretetet.

Örömteli, hogy számos neves fotós kollégám is elismerését fejezte ki képeim láttán. Csodálatos érzés volt, hogy ilyen sikere lett közös munkánknak. Mert ez a kiállítás nem csak az én érdemem...

Z. T.
Fotó: Rácz Tünde
(Zrínyi Média)

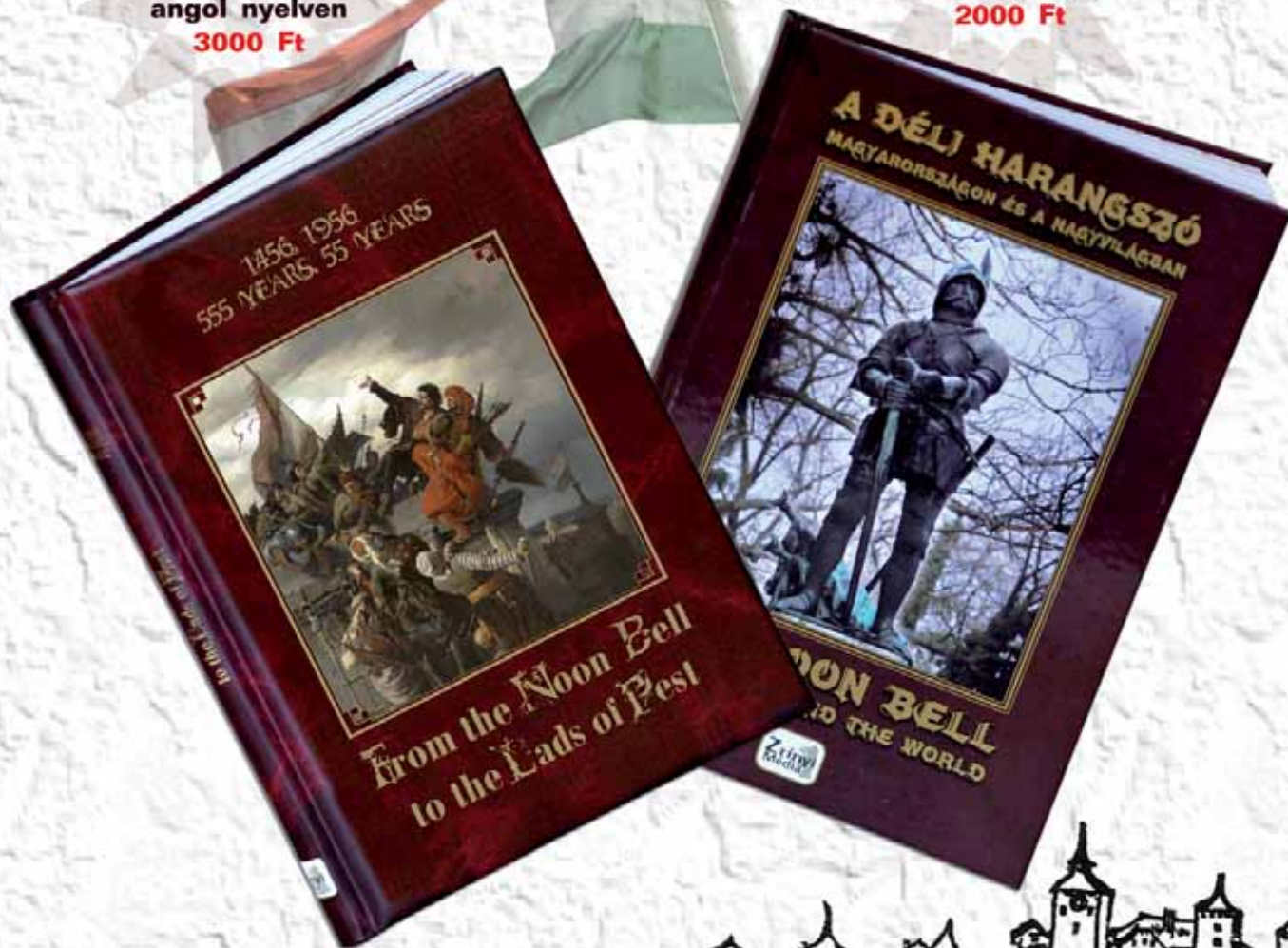
A kiállításnak
a Stefánia-galéria
adott otthont.

legújabb kiadványai

teljes terjedelmükben letölthetők
a **www.honvedelem.hu**
Digitális Könyvtárából

Két sorsfordító esemény
a magyar történelemből
angol nyelven
3000 Ft

A nándorfehérvári diadalt
világgá hirdető harangszó
története magyar-angol nyelven
2000 Ft

A VEZÉNYLŐZÁSZLÓSI RENDSZER LÉTÉNEK IGÉNYE BEÉPÜLT A PARANCSNOKI GONDOLKODÁSBA

Beszélgetés Bogdán Tibor törzszászlóssal, a Magyar Honvédség leköszönő vezénylőzászlósával

– Törzszászlós úr, ön a kezdetektől aktívan részt vett a vezénylőzászlósi rendszer létrehozásában és kiépítésében. Az MH Szárazföldi Parancsnokság, majd a Magyar Honvédség első vezénylőzászlósa volt. Melyek voltak azok a tényezők, amelyek segítették az új rendszer létrehozását? Milyen folyamatok, mely személyiségek gyakoroltak meghatározó befolyást a vezénylőzászlósi rendszer kialakulására?

– A vezénylőzászlósi rendszer ötlete 1999-ben, az Altiszt 2000 konferencián fogalmazódott meg a Magyar Honvédség akkori vezetésében, felismerve azt a tény, hogy a NATO-n belüli együttműködési képességünk – ahogy akkor használtuk: az interoperabilitás – egyik jelentős lépése a szervezetek egymásnak való megfeleltetése. Integrációs feladataink során egyre világosabbá vált, hogy az egyes vezetési és végrehajtói szinteken egymással nem beazonosítható beosztású és rendfokozatú katonáknak kell együttműködniük. Ez a kezdeti udvariassági körök után azonban egyre több problémát is okozott. A konferencia fővédnöke és egyik előadója az akkori vezérkarfőnök, Végh Ferenc vezérezredes volt. A rendezvény kiemelkedő szereppel bírt a tiszthelyettesi kar szerepének megváltoztatásában is, mivel az akkori cél egy modern, kisebb szervezetű, de a kor kihívásainak jobban megfelelő haderő felállítása volt. Az állományszerkezet problémái érdekes helyzeteket teremtettek már korábban is a csapatok együttműködése során. Ezen okok alapján kezdődött meg a tiszthelyettesi kar szerepének teljes átgondolása, az irántuk való bizalom megerősítése. Mindennek eredményeképpen hozta létre az MH Légierő-parancsnokság, elsőként a Magyar Honvédségben, a vezénylőzászlósi beosztásokat, amelyeket egy rendszerbe szervezett a szakasztól a parancsnokság szintjéig. Ezután ugyanezt tette a teljes Magyar Honvédség is.

– Hol érte önt ez a változás?

– Én ebben az időben a NATO Szövetséges Gyorsreagálású Hadtestnél (HQ ARRC – Allied Rapid Reaction Corps) teljesítettem szolgálatot. A többi tiszthelyettes-társamhoz hasonlóan, kívülről figyeltem az eseményeket, de azt egyértelműen éreztem, hogy a tiszthelyettesi kar jelentős változások előtt áll. Miután a beosztásból hazatértem, az MH Szárazföldi Vezérkar főnöke, Győrössy Ferenc altábornagy (akkor vezérőrnagy) felajánlotta a még üres vezénylőzászlósi beosztást. Úgy érzem, az az időszak meghatározó jelentőséggel bírt vezénylőzászlóssá válásomban, mivel társaimhoz hasonlóan, először láttam el ilyen beosztást. Nagy segítségemre volt Nagy Tibor dandártábornok, a szárazföldi vezérkar főnökének

helyettese, akinek szakmai irányítása és támogatása mellett komoly eredményeket tudtam elérni a rendszer kiépítése terén. A székesfehérvári időszakra a mai napig szívesen emlékszem vissza. A rendszer kialakulását tovább formálta, hogy 2003-ban dr. Szenes Zoltán vezérezredes (akkor altábornagy), a Honvéd Vezérkar főnöke eltökélte, hogy a vezénylőzászlósi rendszert teljessé teszi az akkor már létező, de üres beosztás feltöltésével.

– E döntés nyomán, egy komoly kiválasztási folyamat végén nevezték ki a beosztásba 2003. június 3-án.

– A kiválasztást várakozás és kíváncsiság előzte meg, mert nem tudtuk elképzelni, hogy milyen személyiség lesz a Magyar Honvédség első tiszthelyettese. Mindenesetre a kiválasztáshoz kért javaslataimat, mint az MH Szárazföldi Parancsnokság vezénylőzászlósa, megtettem én is. Kinevezésemet követően az immár teljessé vált rendszer megkezdte a működését, a feladatok végrehajtását, amely első körben a beosztások megfelelő integrációját jelentette a csapatok és a parancsnokságok szervezeteibe. A munka során világossá vált, hogy a vezénylőzászlósi rendszer bevezetése a vezetési rend, illetve a vezetés fogalmának a felülvizsgálatát is feltételezi. Ekkor már tiszthelyetteseink nemcsak egyszerű végrehajtók voltak a szervezetben, hanem addig széles körben nem követelt egyéb vezetői feladatoknak is meg kellett felelniük. A parancsnoki állományra a szervezetek élén már nem csak a klasszikus katonai vezetési feladatok hárultak. Nyilvánvalóvá vált, hogy mint egyszemélyi felelősök nem tudnak minden feladatnak teljes mértékben megfelelni, ha nem támaszkodnak szakközvegeikre, vagy a vezetést támogató rendszerekre.

Az első lépés a vezetés mint tevékenység meghatározása volt. Mindezt nagyban segítette a „Katonai vezetés 2003” konferencia, amelyen a honvédség teljes katonai vezetése részt vett, és meghívták az egység szintű vezénylőzászlósokat is. A tanácskozáson világosan sikerült körülhatárolni a katonai (közvetlen) vezetés és a szervezeti vezetés fogalmait. Az előadók rávilágítottak arra, hogy a tiszthelyettesek is végeznek vezetői tevékenységet. Elkülönítettük a menedzser típusú vezetést a katonai vezetéstől, amelynek legfőbb sajátossága a befolyásolás és a példával vezetés. Tisztázandó volt, hogy mit is jelent a parancsnokok vezetői tevékenységének támogatása, vagy milyen területeken igénylik ezt a támogatást. Jó kiindulási alapot szolgáltattak a jellemző fegyvelemsértések vizsgálati tapasztalatai, a kiképzés végrehajtása, tervezése

szórán szerzett tapasztalatok, az előmenetellel, értékelésekkel kapcsolatos problémák, a belső kommunikáció hatékonyságával kapcsolatos gondok. Meg kellett határozni azokat a szinteket és szervezeti elemeket, ahová vezénylőzászlóst kellett kinevezni. Ezt a folyamatot követte egy legalizálási tevékenység is – nőmeneklatúra, Hjt., szolgálati szabályzat, SZMSZ-ek. Kiemelkedő eredményként értékelem, hogy a rendszer, egység szintig, megjelent a szolgálati szabályzatban is. Mindezzel pontot tettünk a vezénylőzászlósok legitimitását feszegető polémiára, különösen a csapatoknál, valamint ezzel ért véget a rendszer formális felépítése is, amelyre ettől függetlenül nagyon komoly kihívások vártak.

– Szenes tábornokot Havril, Tömből, majd Benkő vezérezredes követte a Magyar Honvédség élén. Mennyiben támaszkodott a vezénylőzászlósi karra a mindenkorai vezérkarfőnök?

– Havril tábornok úr legfőbb célkitűzése az MH működőképességének a rendelkezésre álló erőforrásokkal, személyi állománnyal történő fenntartása volt. Ahhoz, hogy közös alapon tudjunk gondolkodni ebben a kérdésben, elindította a Párbeszéd néven megismert programját, amely alapvetően változtatott a honvédség addigi belső kommunikációs rendjén. Havril vezérezredes Tömből László vezérezredes követte a vezérkarfőnöki posztot, aki konkrét elvárásokat, feladatokat szabott meg részünkre. Ő már elvárta azt is, hogy a csapatoknál jelenjen meg mellette a vezénylőzászlós, ami szintén nagy hatással volt a megítélésünkre, de szakmai munkánk természetére is. A beosztás látható és „hallható” lett az állomány részére is. Tömből tábornok úr egyébként már integrációs főnöki beosztásában is mentorált, s ez sokat segített személyes fejlődésemben. A jelenlegi vezérkarfőnök, dr. Benkő Tibor vezérezredes egyértelműen és világosan meg-

határozta részünkre, hogy milyen szakmai tevékenységgel támogassuk vezetői tevékenységét. Ennek markáns része a honvédelem és a tiszthelyettesek ügyeiért – képzés, kiképzés, morál – való felelősségvállalás, valamint az állománnyal való törődés mindenoldalú megvalósítása. Úgy látom, a vezénylőzászlósi rendszer ma már nem azért dolgozik, hogy igazolja a létjogosultságát, ugyanis létének igénye beépült a parancsnoki gondolkodásba, így az engem követő MH-vezénylőzászlós már a vezetési rendszer teljes jogú tagjaként kezdheti vezérkari szolgálatát. A tiszthelyettesi kar képessé vált a felé megfogalmazott vezetői elvárásoknak megfelelni, azonban továbbra is szükségünk van a parancsnokaink követelménytámasztására, visszacsatolásaira.

– *Milyen minőségi változások kísérték a vezénylőzászlósi rendszer kialakítását? Hogyan látja a személyi háttér meglétét, fejlődését a kezdetektől napjainkig?*

– A tiszthelyettesi kar a kezdetekben nem teljesen állt készen nagyobb felelősséggel járó feladatok átvételére, de megjelent egyfajta szakmai igény a vezetésben, a szakmai fejlődés irányításában való aktív részvételre. Szocializációnk és más, főleg anyagi természetű kérdések miatt a vezénylőzászlósi munka sikere nagyban függött a parancsnokok hozzáállásától, támogató vagy nem támogató magatartásától. A kezdetekben talán nem voltunk eléggé felkészülve a nekünk szánt szerepre, folyamatosan igényeltük a vezetői megerősítést, támogatást. Ez ma sincs másképp, de mai parancsnokaink, vezetőink a bizalmat a részünkre meghatározott feladatokban, a számunkra meghatározott követelményekben jelenítik meg.

Komoly lépéseket tettünk az állomány felkészítésének érdekében. A formális képzés egyik markáns eleme az USA IMET-program (International Military Education and Training) által biztosított lehetőségek kihasználása; e körbe tartoztak az alap- és haladó vezetői tiszthelyettes-tanfolyamok, valamint a vezénylőzászlósi akadémia (USASMA – United States Army Sergeants Major Academy) kurzusai. Az idők folyamán létrejött a magyar vezénylőzászlósi képzés is, amely jelenleg az OKJ 54 keretein belül zajlik, és sikeresnek mondható. Az informális képzés szintén jelentős részt kapott az állomány felkészítésében, amelyet támogattak a magasabbparancsnokságok programjai, valamint mi magunk is szerveztünk néhányat. Ilyenek voltak például az évente megtartott tematikus konferenciáink, vagy a NATO által szervezett tiszthelyettes-fejlesztő program. Ezeket megismertük a vezetés alaptételeit, az emberekkel való törődés, bánás fogásait, így a csapatépítés, értékelés, mentorálás, parancsadás, hibás tevékenységek korrigálásának elveit, az adott szint szervezeti felépítését, technikai eszközeit, közeli és hosszabb távú célkitűzéseit. A teljes képhez hozzátartozik az is, hogy mi magunk is kölcsönösen alakítottuk a rendszert. A rendszeres találkozókat, megbeszéléseket, a kölcsönös csapatlátogatásokat, közös feladatok során sokat fejlődtünk. Mára komoly szakmai megfontolások vezetnek egy-egy vezénylőzászlós kinevezéséhez, de nem példa nélküli – a haderő jelenlegi helyzete miatt – a kényszerhelyzet elfogadása sem.

– *Tapasztalatai szerint hogyan fogadta a parancsnoki állomány a vezénylőzászlósok tevékenységét?*

– Minden kezdet nehéz. A kérdés nemcsak az volt, hogyan fogadja a parancsnoki állomány, hanem az is, mit kezd vele a tiszt, tiszthelyettesi és legénységi kategória. A parancsnokok részéről vegyes volt a fogadtatás. Voltak olyanok, akik azonnal kinevezték a vezénylőzászlóst, és azon nyomban feladatokkal is ellátták, felelősséggel is felruházták. Mások sokáig fontolgatták, halasztották a kinevezéseket. Alapvetően nem mindenki látta az új beosztások konkrét helyét, szerepét. Ahogy korábban említettem, nagyban segítette az integrációt a felső vezetők rendszeres ráhatása, példamutatása, amelyre ma is igényt tartunk. Idővel, és persze a beosztásban lévő vezénylőzászlósok kitartó munkájával, sikerült egyfajta utat találni a jó megoldás felé. Nem arról volt szó, hogy egy az egyben átvesszük az angolszász rendszert, és egy csapásra megjelennek a „botos” emberek (space stick) a parancsnokok mellett. Inkább egy magyaros adaptációról beszélünk, amely még az elején tart. Igazán akkor fejeződik be a folyamat, ha a mai rajparancsnokok közül kell kiválasztani az egység- és magasabbparancsnokságok vezénylőzászlóseit. Ők már most, a kisalegység-szinten együtt tudnak felnőni a fiatal tisztekkel, a jövő ezredeseivel, tábornokaival. A jövőben kialakulhat az a láthatatlan kapocs, mely a vezénylőzászlós és a parancsnok között elengedhetetlen, és ezáltal együtt vezetnek; erre van már most is több jó példa az alakulatoknál. Azt gondolom, az a legfontosabb kérdés ma, hogy a cél és az ok, amely életre hívta a beosztást, értelmet nyerjen. A vezénylőzászlós alapvető feladata a parancsnok vezetési tevékenységének támogatása, minden aspektusból. Az elfogadottsága is attól függ, milyen minőségben képes annak eleget tenni.

– *Hogyan változott a tiszthelyettesi kar belső értékrendje, tartása, a tiszthelyettesi pályakép az elmúlt időszakban? Milyen változások következtek be a tiszthelyettesi eszmény megjelenítésében? Milyen értékek megerősítését, illetve milyen irányú változtatásokat lát fontosnak a pályakép megújításában?*

– Az elmúlt évek során egyre erősebb igényt támasztottak felém kollégáim, hogy az általános katonai értékek mellett határozzuk meg a tiszthelyettesi értékeket is; ez tovább erősítette az állománycsoport önálló karakterét. A tiszthelyettesi állomány által felvetett, kezdeményezett szakmai és egyéb kérdések mind azt mutatták, hogy gondolkodó, a Magyar Honvédség iránt elkötelezett állománnyal van dolgunk. Mára egyértelművé vált, hogy évekkel előre, perspektivikusan gondolkodtunk. A tiszthelyettesi eszményt kialakítandó megalkottuk tiszthelyettesi jövőképpünk, melyet a Párbeszéd Lapon közzé is tettünk. Meglehetősen ambiciózus jövőkép, természetesen sokat kell még dolgozni a megvalósulásához. Ahhoz, hogy az MH alaprendeltetéséből eredő feladatoknak a legjobban megfelelhessünk, nagyon fontos a szakmaiság mint alapérték megőrzése. Be kell látnunk, a legkorszerűbb, legjobb fegyverek, haditechnikai eszközök beszerzésére fordítható forrásaink erősen korlátozottak. De az állomány szakmaiságát át kell

menteni azokra az időkre, amikor az előbbi területeken is változnak a dolgok. Vagyis, a személyi állomány szakmai, fegyelmi és értékkövető magatartását kell fejleszteni, fenntartani. Ez különösen fontos a tiszthelyettesek esetében, mivel a mi alapvető kötelességünk példát mutatva megvalósítani a legénységi állományú katonák és a kisebb alegységek felkészítését, biztosítani a rendet, a fegyelmet, a tevékenységhez szükséges eszközöket, anyagokat.

– *Hogyan látja a tiszthelyettesi kar testületi szellemét, önazonosságát napjainkban? Mennyire képes a tiszthelyettesi testület betölteni szerepét a Magyar Honvédség vezetési rendszerében?*

– A jogosultságok, járandóságok területén előrevetített lehetséges változások komolyan érintették a hivatásos állomány önbecsülését. Mindez kihatással van a szerződéses állományra is, ugyanis közülük sokan, főleg a szakmailag mélyen elkötelezettek, célul tűzték ki a hivatásos állományba vételt. A társadalomban érezhető egyfajta katonaelenes gondolkodás, amelyet az állomány tagjai alapvetően egyénileg élnek meg, de már körvonalazódik az együttes hatása is az értékrend-változásban. A testületi jelleg kezd megkopni, ami alapvetően a zárt szakmai kultúrát, a bekerülés szabályozottságát, a közös értékeket és szükség esetén a testület védelmét is jelentette. A tiszthelyettesi állomány új alapokra fogja helyezni szolgálati kötődését, véleményem szerint erősebb hatással bír majd az egyéni érdekek a katonák döntéseiben. Mindezt az erkölcsi és anyagi megbecsüléssel, a kiszámítható életpályával lehet majd ellensúlyozni. A tiszthelyettesek tapasztalatukkal, képzettségükkel, a beosztásaikból adódó kötelezettségeikkel együtt képesek részt venni – és részt is kell venniük – az MH vezetési rendszerében. Mivel alapvetően kritikus szemlélettel közelít meg mindent, itt el kell mondanom: a honvédségnek többet kell foglalkoznia a vezetés kérdéseivel, így a tiszthelyettesek helyével és szerepével is. Dr. Benkő Tibor vezérezredes szavait idézem: „Ne csak a problémákat vessük fel, hanem a megoldásokat is tegyük mellé!” Azt gondolom, mindez felhatalmaz minden katonát, hogy a vezetés rendszerében részt vegyen. A feladatok során pedig számtalanszor bizonyították tiszthelyetteseink, hogy képesek vezetni a rájuk bízott kisalegységet. Mint stratégiai szinten szolgáló vezénylőzászlós, természetesen rendelkezem rendszerszemlélettel, így összességében láthatom a folyamatokat. A kihívást mindig az jelentette, hogyan tudom a felmerült problémákat megfogalmazni a vezetésnek, valamint az arra adott megoldások integrációját mennyire tudom előmozdítani a rendszerben. Mindemellett a felső vezetés és az állomány közötti kommunikációt is úgy kellett alakítani, hogy megőrizhessem a beosztás integritását, segítsen a vezérkarfőnököt vezetési feladataiban. Vagyis a morál fenntartásában, a Magyar Honvédség működtetésében. A folyamatosan változó célkitűzések és a rohamosan fogyó erőforrások mellett ez komoly feladatnak bizonyult.

– *Törzsászlós úr, köszönöm a beszélgetést. További katonai pályájához sok sikert kívánok!*

Kiss Zoltán ny. alezredes

A ZRÍNYI MÉDIA KÖNYVAJÁNLATA

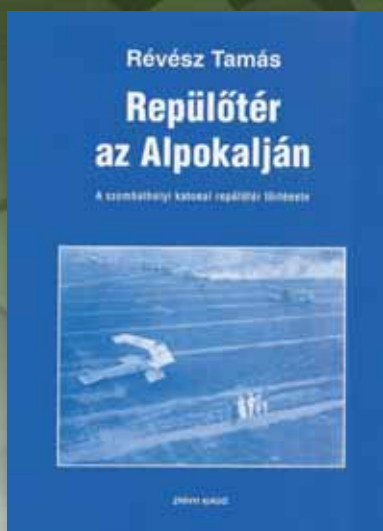
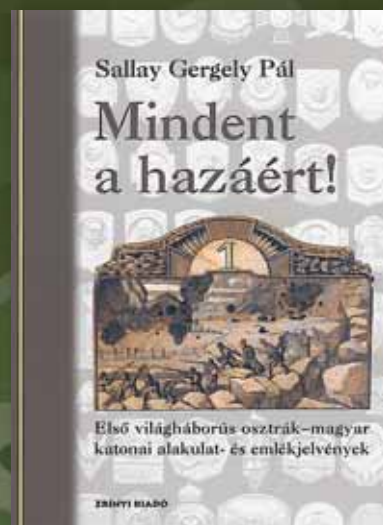

Sallay Gergely Pál:
Mindent a hazáért!

Első világháborús osztrák–magyar katonai alakulat- és emlékjelvények
Ár: 4500 Ft, keménykötés, 182 oldal

Dr. Varga A. József:
Katonák – lelkészek
Tábori lelkészek

Ár: 2990 Ft, keménynyomtatás,
334 oldal, B/5-ös formátum

M. Szabó Miklós:

Szupertitkos alakulat

Az MN 1480 hadműveleti-harcászati rakétadandár története (1963–1991)

Ár: 2990 Ft, keménykötés, 136 oldal

Babos László – Papp Tamás:

A modern kor háborúi és csatái

Ár: 3500 Ft, keménykötés,
288 oldal

Révész Tamás:

Repülőtér az Alpokalján

A szombathelyi katonai repülőtér története

Ár: 3500 Ft, keménynyomtatás, 206 oldal,
B/5-ös formátum

Zrínyi Média
HM Kommunikációs Kft.

1087 Budapest, Kerepesi út 29/B

A kiadóban könyveink teljes választéka megvásárolható munkanapokon 8-15.30-ig

Győr Edina mobil: 06-30 578-1048, tel.: 459-5373

E-mail: gyoredina@armedia.hu

Románci Cintia mobil: 06-30 633-0619, tel.: 459-5319

e-mail: cinti@armedia.hu

H o n v é d s é g i S z e m l e